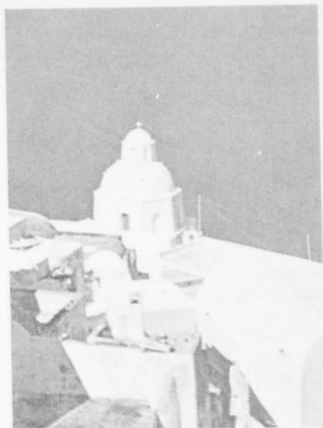

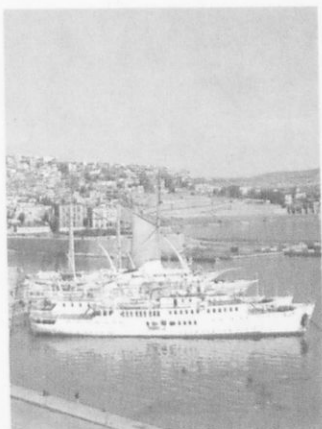

ΑΡΙΣΤΟΤ. ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΒΙΚΤΩΡ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
292**

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ — ΑΘΗΝΑΙ 1975
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

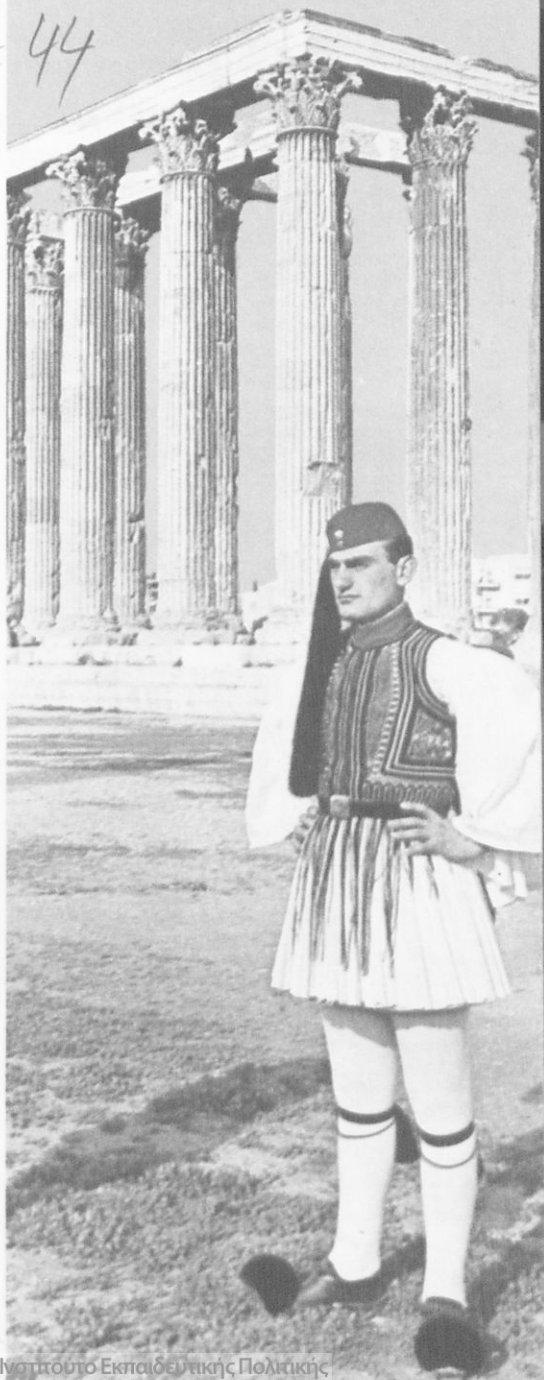
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ, Δ / Δ = 44

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΔΩΡΕΑΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΚΡΟΠΟΛΗ - ΝΑΟΣ ΑΠΤΕΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

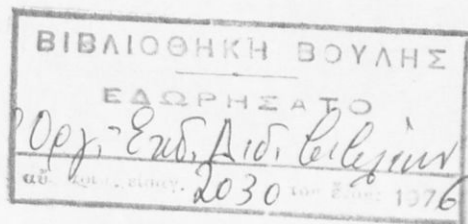
Σ.Τ. 89 ΣΧΒ
Οργανισμός Έκδοσης Διδακτικών Βιβλίων

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡΥΣ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Κωδ. 600070, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΧΡ.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1975

009
ΥΠΣ
ΕΤ2Α
299

ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ

ΒΙΚΤ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΥΔΡΑ

Ἀγαπητά μου παιδιά,

Στὴν Α' καὶ στὴ Β' τάξη μάθατε ἄρκετὰ πράγματα γιὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα σας, ποὺ εἶναι τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη στὴν ὁποία ζῆτε.

Μάθατε πολλὰ γιὰ τὸ σπίτι καὶ τὴν οἰκογένειά σας, γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ τὴν ἐκκλησία σας, γιὰ τὴ γειτονιά σας καὶ γιὰ ὅλο τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας.

Συζητήσατε γιὰ τὶς Ἀρχές ποὺ ὑπάρχουν στὸ χωριὸ ἢ στὴν πόλη καὶ μάθατε νὰ ἰχνογραφῆτε στὰ τετράδια τῆς ἰχνογραφίας σας τὸ σπίτι, τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησία, τὴ γειτονιά καὶ τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας. Ἔτσι διδαχτήκατε μὲ ποιοῦ τρόπο ἓνα σχολεῖο, μιὰ ἐκκλησία, ἡ γειτονιά, τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη χωροῦν σ' ἓνα φύλλο τετραδίου.

Μάθατε ἀκόμη γιὰ τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἀστέρια, γιὰ τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, γιὰ τὰ χωράφια, τὰ περιβόλια, τὶς πέδιάδες, τὰ βουνά, τὰ δάση, τοὺς ποταμούς, τὶς λίμνες, τὶς θάλασσες καὶ γιὰ τόσα ἄλλα πράγματα!

Ἐφέτος στὴν πατριδογνωσία θὰ μάθετε περισσότερα. Θὰ γνωρίσετε τὴν περιοχὴ καὶ τὸν κόσμον ποὺ βρίσκονται πρὸ πέρα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη ὅπου ζῆτε. Θὰ μάθετε γιὰ τὰ γειτονικὰ χωριά ἢ τὶς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία σας, γιὰ τὸν Νομὸ σας καὶ γιὰ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα στὸ ὁποῖο ἀνήκετε.

Πρὶν ὅμως μάθετε γιὰ ὅλα αὐτά, καλὸ εἶναι νὰ ξαναθυμηθῆτε τὶς πρὶν σπουδαῖες γνώσεις ποὺ ἀποκτήσατε στὴν Α' καὶ Β' τάξη. Αὐτὸ θὰ σᾶς βοηθήσῃ νὰ καταλάβετε καλύτερα αὐτὰ ποὺ θὰ διδαχτῆτε στὴν Γ' τάξη καὶ θὰ σᾶς κάμῃ ἱκανοὺς νὰ παίρνετε μέρος στὶς συζητήσεις ποὺ θὰ γίνωνται μὲ τὸ δάσκαλό σας στὴν τάξη αὐτή.

Ἡ συγγραφέας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

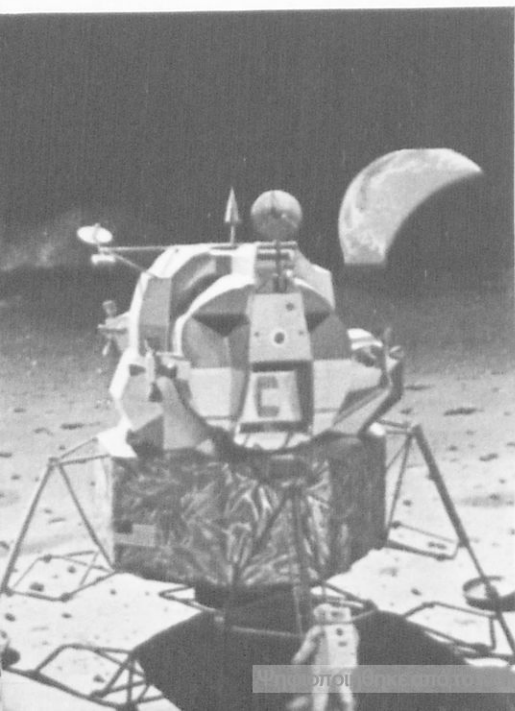
Ὁ οὐρανὸς

Πολλὲς φορές ὡς τώρα ἔχετε κοιτάξει τὸν οὐρανό. "Ἄλλοτε τὸν εἶδατε καταγάλανο, ἄλλοτε γεμάτο σύννεφα καὶ ἄλλες φορές μὲ λίγα σύννεφα, ποὺ πότε ἔκρυβαν τὸν ἥλιο καὶ πότε τὸν ἄφηναν νὰ στέλνῃ τὶς λαμπρὲς ἀκτίνες του στὴ Γῆ.

Εἶδατε ὅμως τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ νύχτα πότε συννεφιασμένο καὶ σκοτεινὸ καὶ πότε ἀσυννέφιαστο, γεμάτο ἀστέρια λαμπερά.

Πολλὲς νύχτες εἶδατε καὶ τὸ **Φεγγάρι** (τὴ **Σελήνη**) νὰ προχωρῇ στὸν οὐρανὸ καὶ θυμηθῆκατε τὸ γνωστὸ σὲ ὅλους τραγούδι τοῦ «Κρυφοῦ Σχολειοῦ».

*«Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νὰ περπατῶ,
νὰ πηγαίνω στὸ σχολειό,
νὰ μαθαίνω γράμματα...».*

Πολλὲς νύχτες Φεγγάρι δὲν ὑπῆρχε ἢ ἔβγαινε ἄργά. "Ἄλλοτε πάλι ἦταν ὁλόκληρο, ἄλλοτε μισὸ καὶ πολλὲς φορές σιγὰ σιγὰ χανόταν ἐντελῶς.

"Ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα θὰ σᾶς γέννησαν ἀσφαλῶς πολλὲς ἀπορίες καὶ χωρὶς ἀμφιβολία θὰ θέλατε νὰ μάθετε πῶς συμβαίνουν αὐτὰ τὰ παράξενα πράγματα.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος στὴ Σελήνη
τοῦτο Εκπαιδευτικὴς Πολιτικῆς

Ἡ Γῆ

Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα ὅπως κι ἄλλα ἀστέρια τ' οὐρανοῦ; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σὰ μιὰ σφαῖρα, σὰ μιὰ μπάλα στρογγυλή, καὶ ὅτι κινεῖται στὸν οὐρανό; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ δὲν ἀκουμπᾷ πουθενά, ὅπως δὲν ἀκουμποῦν σὲ κανένα μέρος ὁ ἥλιος, τὸ Φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια; Πῶς γίνεται αὐτό;

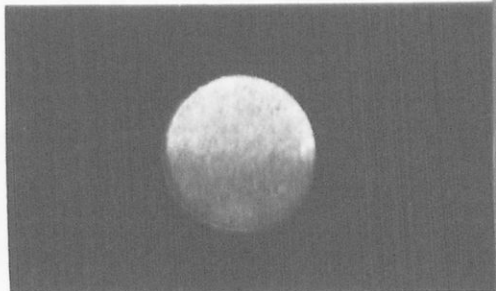
Ἀκούσατε ἀσφαλῶς γιὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀστροναῦτες ποὺ πῆγαν στὸ Φεγγάρι. Πολλοὶ θὰ τοὺς εἶδατε καὶ στὴν τηλεόραση. Αὐτοὶ εἶδαν τὴ Γῆ ἀπὸ ἐκεῖ μακριὰ ἔτσι περίπου, ὅπως βλέπομε ἐμεῖς τὸ Φεγγάρι ἀπὸ τὴ Γῆ μας!

Εἶπαμε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Νομίζομε ὅμως ὅτι εἶναι ἀκίνητη καὶ ὅτι κινοῦνται ὁ ἥλιος καὶ τ' ἀστέρια.

Ποῖός κινεῖται, ὅταν εἴμαστε μέσα σὲ αὐτοκίνητο ποὺ τρέχει; Ἐμεῖς ἢ τὰ δέντρα; Ἐμεῖς βέβαια. Καὶ ὅμως κοιτάζοντας ἔξω τὰ δέντρα νομίζομε ὅτι κινοῦνται αὐτά. Κινοῦνται ὅμως τὰ δέντρα ἀπὸ τὴ θέση τους; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Φανταστῆτε τῶρα τὴ Γῆ νὰ εἶναι ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο ποὺ τρέχει στὴ λεωφόρο τ' οὐρανοῦ καὶ τὸν ἥλιο νὰ εἶναι ἓνα δέντρο. Κοιτάζοντας πρὸς τὸν ἥλιο, ποὺ εἶναι ἀκίνητος, ἔχομε τὴν ἐντύπωση ὅτι φεύγει ἐκεῖνος, ἐνῶ φεύγομε ἐμεῖς.

Σκεφτῆτε καλὰ καὶ θὰ τὸ καταλάβετε.

Ἡ Γῆ ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ Σελήνη

Ἡμέρα καὶ νύχτα

Ἐλπίζω πὼς τώρα καταλάβατε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται.

Καὶ ὄχι μόνο κινεῖται ἡ Γῆ, ἀλλὰ κάνει καὶ δύο εἰδῶν κινήσεις. Μιὰ γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της σὰ σβούρα καὶ μιὰ γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ποῦ μένει ἀκίνητος!

Γιὰ νὰ κάμῃ μιὰ ὁλόκληρη στροφή γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της, χρειάζεται 24 ὥρες, μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα δηλαδή. Γιὰ νὰ κάμῃ ἓναν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, χρειάζεται 365 μέρες καὶ νύχτες, ἓνα χρόνο δηλαδή!

Για νὰ καταλάβετε καλύτερα τὶς δύο αὐτὲς κινήσεις τῆς Γῆς, νὰ κάμετε τὸ ἑξῆς:

Νὰ βάλετε στὴ μέση τοῦ δωματίου σας ἓνα τραπέζι κι ἐπάνω μιὰ λάμπα. Αὐτὴ θὰ εἶναι ὁ ἀκίνητος Ἡλῖος. Μετὰ ἓνα παιδί, ποὺ θὰ παριστάνη τὴ Γῆ, θ' ἀρχίσῃ νὰ γυρίζῃ γύρω στὸν ἑαυτὸ του, ὅπως γυρίζει ἡ σβούρα, καὶ συγχρόνως γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι. (Τὸ κάματε;) Φανταστῆτε ὅμως ὅτι γιὰ μιὰ στροφὴ γύρω στὸν ἑαυτὸ σας χρειάζεστε 24 ὥρες (μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα!) καὶ γιὰ μιὰ στροφὴ γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι χρειάζεστε 365 μέρες καὶ νύχτες (ἓνα χρόνο!), ἂν θέλετε νὰ παραστήσετε, καθὼς πρέπει, τὶς κινήσεις τῆς Γῆς.

Καθὼς ὅμως γυρίζετε γύρω στὸν ἑαυτὸ σας, ἡ λάμπα φωτίζει κάθε φορὰ τὸ μισὸ σῶμα σας. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὴ Γῆ. Καθὼς γυρίζει γύρω στὸν ἑαυτὸ της, φωτίζεται ἡ μισὴ μόνο ἀπὸ τὸν Ἡλίο. Ἡ ἄλλη μισὴ εἶναι σκοτεινὴ. Ἔτσι τὸ μισὸ μέρος, ποὺ φωτίζεται, ἔχει **μέρα** καὶ τὸ ἄλλο μισό, ποὺ δὲ φωτίζεται, ἔχει **νύχτα**. Νὰ λοιπὸν γιατί ἔχομε μέρα καὶ νύχτα.

Ἡ μέρα καὶ ἡ νύχτα ἀποτελοῦν τὸ **ἡμερονύκτιο**. Ἐνα ἡμερονύκτιο διαρκεῖ, ὅπως εἴπαμε, 24 ὥρες, ἓνα **εἰκοσιτετράωρο**.

Χρόνος (ἔτος) - Ἐποχὲς

Εἴπαμε πῶς, γιὰ νὰ κάμῃ ἡ Γῆ ἓναν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν Ἡλίο, χρειάζεται 365 μέρες. Τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα λέγεται **χρόνος (ἔτος)**.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ γιορτάσατε τὰ γενέθλιά σας ὡς τ' ἄλλα (τὰ ἐπόμενα) γενέθλιά σας εἶναι ἓνας χρόνος (365 μέρες). Ἀπὸ τότε ποὺ ἀνοίγουν τὰ σχολεῖα ὡς τὴν ἄλλη χρονιά ποὺ ξανα-νοίγουν περνᾷ ἓνας χρόνος.

- Ἐρωτήσεις.
1. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ γεννηθήκατε;
 2. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε ὁ Χριστός;
 3. Ζωγράφισε ἀπὸ τὴν εἰκόνα τὴν κίνηση τῆς Γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

“Όπως όμως θα παρατηρήσατε, όλο τὸ ἔτος, ὁ καιρὸς δὲν εἶναι ὁ ἴδιος. Ἄλλοτε ἔχομε λουλούδια καὶ δροσιές, ἄλλοτε χιόνια, ἄλλοτε ζέστες καὶ ἄλλοτε βροχές.

Τέσσερες μεγάλες ἀλλαγές γίνονται στὸν καιρὸ ὅλο τὸν χρόνο. Γι’ αὐτὸ χώρισαν τὸν χρόνο σὲ τέσσερεις περιόδους, δηλαδή **ἐποχές**.

Οἱ 4 αὐτὲς ἐποχές εἶναι: ἡ **ἄνοιξη**, τὸ **καλοκαίρι**, τὸ **φθινόπωρο** καὶ ὁ **χειμῶνας**.

Ἑρώτηση. Τί συμβαίνει στοὺς ἀνθρώπους, στὰ ζῶα καὶ στὰ φυτὰ σὲ κάθε ἐποχή;

Μήνας - Ἑβδομάδα

Τὸ χρόνο τὸν χώρισαν καὶ σὲ 12 μῆνες, πὺ εἶναι οἱ ἐξῆς: **Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Ἀπρίλιος, Μάιος, Ἰούνιος, Ἰούλιος, Αὐγούστος, Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος καὶ Δεκέμβριος.**

Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς μῆνες ἔχουν 30 μέρες καὶ ἄλλοι 31. Ὁ Φεβρουάριος ἔχει πότε 28 καὶ πότε 29, γι’ αὐτὸ λέγεται καὶ Κουτσοφλέβρος. Ὅταν ὁ Φεβρουάριος ἔχη 29 μέρες, ὁ χρόνος λέγεται **δίσεκτος**.

Ἀσκηση. Γράψτε παροιμίες γιὰ τοὺς μῆνες.

Κάθε εποχή έχει από 3 μήνες. Ἡ άνοιξη έχει τοὺς μήνες Μάρτιο, Ἀπρίλιο καὶ Μάιο. Τὸ καλοκαίρι έχει τοὺς μήνες Ἰούνιο, Ἰούλιο καὶ Αὐγουστο. Τὸ φθινόπωρο τοὺς μήνες Σεπτέμβριο, Ὀκτώβριο καὶ Νοέμβριο καὶ ὁ χειμώνας τοὺς μήνες Δεκέμβριο, Ἰανουάριο καὶ Φεβρουάριο.

Κάθε μήνας έχει 4 **ἐβδομάδες**. Κάθε ἐβδομάδα έχει 7 μέρες. (Ποιές εἶναι;)

Τὸ ἡμερονύκτιο

Εἶπαμε πὺς μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα κάνουν ἓνα **ἡμερο-νύκτιο**, δηλαδή 24 ὥρες, ὅσο χρειάζεται ἡ Γῆ γιὰ μιὰ ὁλόκληρη στροφή γύρω στὸν ἑαυτό της.

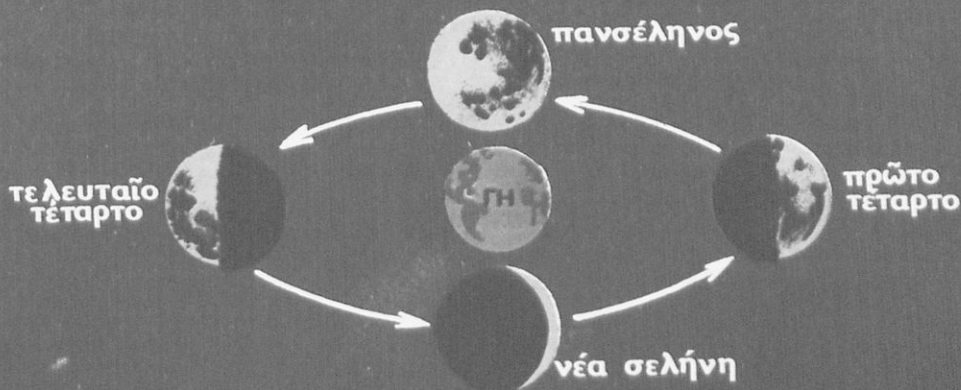
Γιὰ νὰ μετροῦμε τὸ ἡμερονύκτιο, ἔχομε τὸ **ρολόι**.

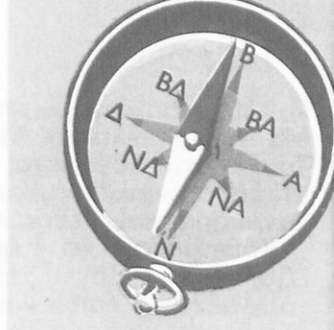
Ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι ἀκριβῶς ἐπάνω μας, ἡ μέρα εἶναι στὴ μέση. Τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσημέρι** καὶ ἡ ὥρα εἶναι 12. Ὅταν περάσουν 12 ὥρες ἀπὸ τὸ μεσημέρι, εἴμαστε στὴ μέση τῆς νύχτας καὶ τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσάνυχτα**.

Μιὰ ὥρα έχει ἐξήντα **πρῶτα λεπτά**. Ἐνα πρῶτο λεπτό έχει ἐξήντα **δευτερόλεπτα**.

Τὸ Φεγγάρι (Σελήνη)

Τὸ Φεγγάρι εἶναι ἓνα στερεὸ σῶμα ὅπως καὶ ἡ Γῆ. Κινεῖται γύρω ἀπὸ αὐτὴ σὲ 28 μέρες καὶ μᾶς δείχνει πάντοτε τὴν ἴδια

Πυξίδα. Ἡ βελόνα της δείχνει πάντοτε τὸ Βορρᾶ

ὄψη, τὴν ἴδια πλευρά του. Στὴν ἀρχὴ χάνεται ἐντελῶς καὶ μετὰ ἀρχίζει νὰ φαίνεται σιγὰ σιγὰ καὶ τότε λέμε ὅτι ἔχομε **νέα Σελήνη**. Σὲ 7 μέρες φαίνεται τὸ μισὸ Φεγγάρι. Σὲ ἄλλες 7 φαίνεται ὁλόκληρο καὶ τότε λέμε ὅτι ἔχομε **πανσέληνο**. Μετὰ ἀπὸ 7 μέρες χάνεται τὸ μισὸ Φεγγάρι καὶ σιγὰ σιγὰ χάνεται ἐντελῶς, γιὰ νὰ φανῇ πάλι ἡ νέα Σελήνη, καὶ αὐτὸ γίνεται συνεχῶς.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀστροναῦτες ποὺ πῆγαν στὸ Φεγγάρι ἔφεραν μικρὲς πέτρες ἀπὸ τὸ ἔδαφός του. Στὸ Φεγγάρι δὲν ὑπάρχει οὔτε νερὸ οὔτε ἀέρας (ἀτμόσφαιρα) καὶ γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ζωή.

Ἄλλοι ἀστερισμοὶ

Ἄν κοιτάξωμε μιὰ ξάστερη νύχτα πρὸς τὸ Βορρᾶ, θὰ δοῦμε δυὸ λαμπεροὺς ἀστερισμοὺς. Εἶναι ἡ **Μεγάλη ἄρκτος** καὶ ἡ **Μικρὴ ἄρκτος**.

Τὸ τελευταῖο ἀστὲρ τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρῆς ἄρκτου εἶναι πολὺ λαμπερὸ καὶ λέγεται **πολικὸς ἀστὴρ**. Τὸ ἀστὲρ αὐτὸ μᾶς δείχνει πάντα τὸ Βορρᾶ. Μ' αὐτὸ τὸ ἀστὲρ μποροῦμε νὰ προσανατολιστοῦμε, γιὰτὶ ὅταν ξέρωμε ποῦ εἶναι ὁ Βορρᾶς, εὐκόλα βρίσκομε καὶ τ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα.

Τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα καὶ ὁ προσανατολισμὸς

Ἄν ἀνεβοῦμε σ' ἓνα ψηλὸ μέρος καὶ κοιτάξωμε γύρω μας, θὰ δοῦμε νὰ σχηματίζεται ἓνας κύκλος πέρα μακριά, σὰ ν' ἀκουμπᾷ ὁ οὐρανὸς στὴ Γῆ. Ὁ φανταστικὸς αὐτὸς κύκλος λέγεται **ὁρίζοντας**. Ὅσο πιο ψηλὰ ἀνεβαίνομε, τόσο ὁ ὁρίζοντας μεγαλώνει καὶ βλέπομε περισσότερα μέρη.

Το μέρος τοῦ ὁρίζοντα ἀπ' ὅπου ἀνατέλλει ὁ "Ἡλιος λέγεται **Ἀνατολή**. Τὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντα στὸ ὁποῖο βασιλεύει (δύει) ὁ "Ἡλιος λέγεται **Δύση**. Ὅταν κοιτάζουμε πρὸς τὴν Ἀνατολή, στὸ ἀριστερό μας χέρι εἶναι ὁ **Βορρᾶς** ἢ **Βοριάς** καὶ στὸ δεξιό μας ὁ **Νότος**.

Ἡ Ἀνατολή, ἡ Δύση, ὁ Βορρᾶς καὶ ὁ Νότος εἶναι τὰ **4 σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα**. Τὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντα ποῦ εἶναι ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολή καὶ στὸ Νότο λέγεται **Νοτιοανατολικὸ (ΝΑ)**. Αὐτὸ ποῦ εἶναι ἀνάμεσα στὸ Νότο καὶ στὴ Δύση λέγεται **Νοτιοδυτικὸ (ΝΔ)**. Τὸ μέρος ποῦ εἶναι ἀνάμεσα στὸ Βορρᾶ καὶ στὴ Δύση λέγεται **Βορειοδυτικὸ (ΒΔ)** καὶ τὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντα ποῦ εἶναι ἀνάμεσα στὸ Βορρᾶ καὶ στὴν Ἀνατολή λέγεται **Βορειοανατολικὸ (ΒΑ)**.

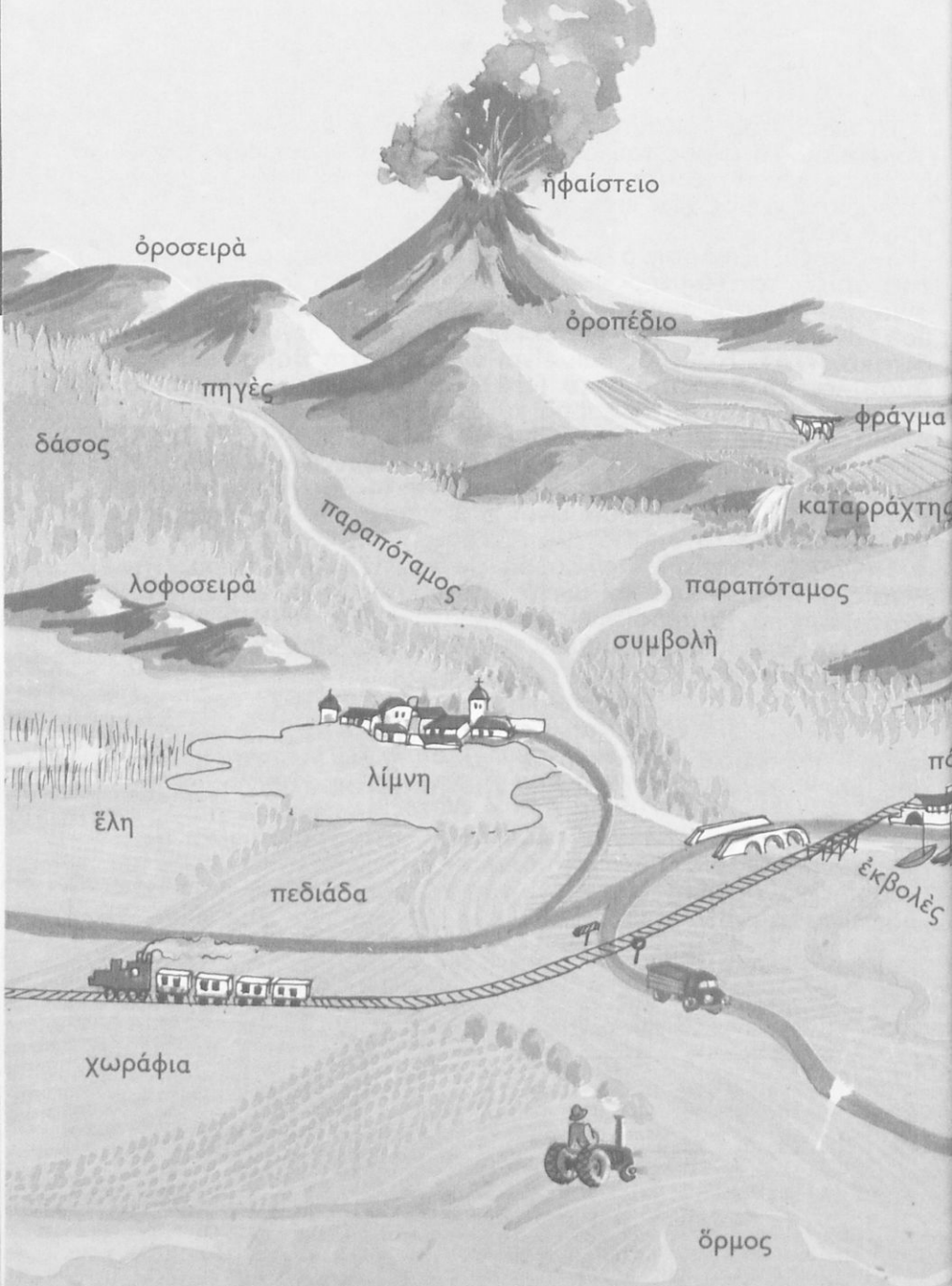
Γιὰ νὰ προσανατολιστοῦμε, χρησιμοποιοῦμε τὴν **πυξίδα**. Ἡ πυξίδα εἶναι ἓνα ὄργανο ποῦ ἡ βελόνα της δείχνει πάντα τὸ Βορρᾶ. Ὅταν ξέρουμε ποῦ εἶναι ὁ Βορρᾶς, εὐκόλα μπορούμε νὰ βροῦμε τ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα.

Τὴ νύχτα βρίσκουμε τὸ Βορρᾶ μὲ τὸν πολικὸ ἀστέρα. Τὴν Ἀνατολή τὴ βρίσκουμε καὶ μὲ τὸ ἱερὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ποῦ εἶναι στραμμένο πάντα πρὸς τὴν Ἀνατολή.

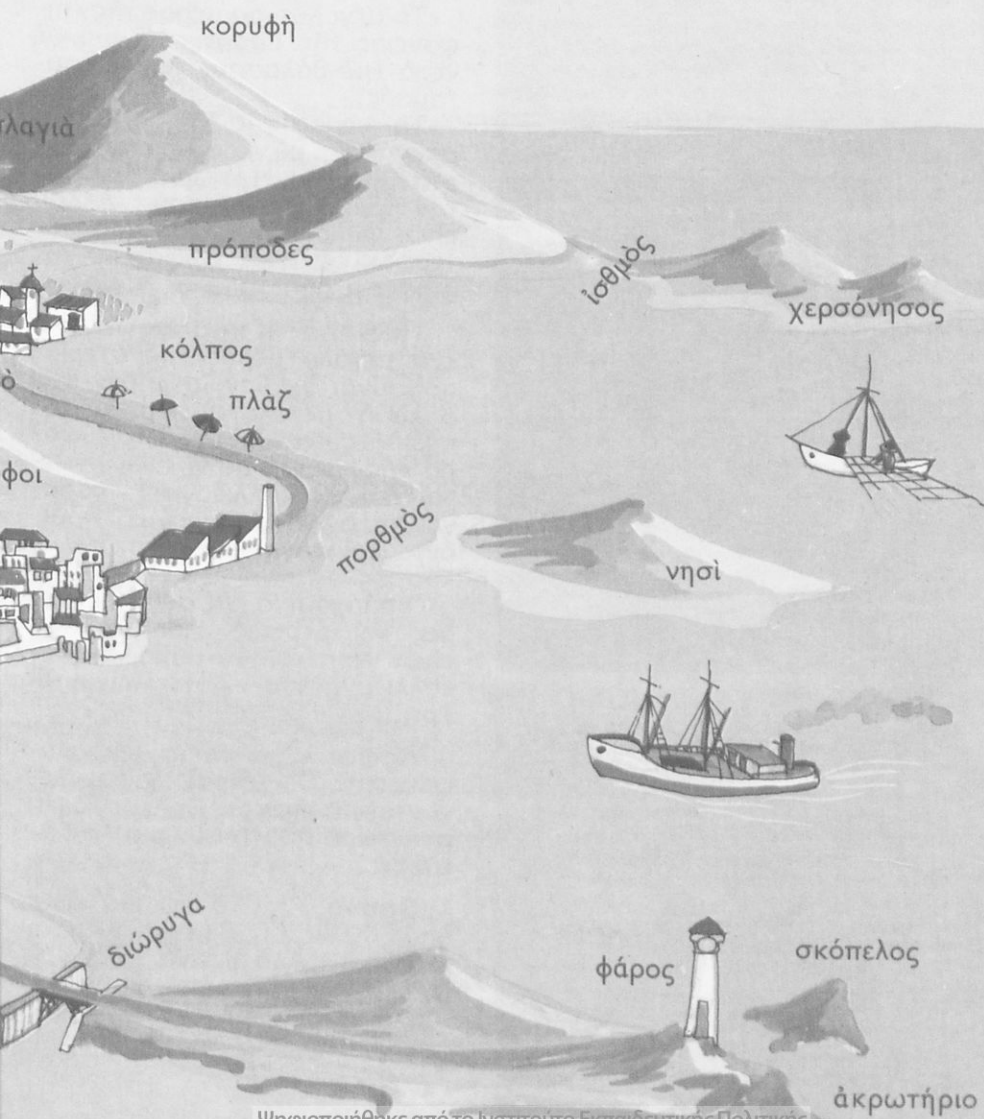
Γιὰ νὰ θυμόμαστε τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα, μπορούμε νὰ μάθουμε τὸ ἐξῆς τετράστιχο:

*«Κοιτάζω στὴν Ἀνατολή,
πίσω μου εἶναι ἡ Δύση,
ἀριστερά μου ὁ Βορρᾶς
καὶ δεξιὰ μου ὁ Νότος».*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

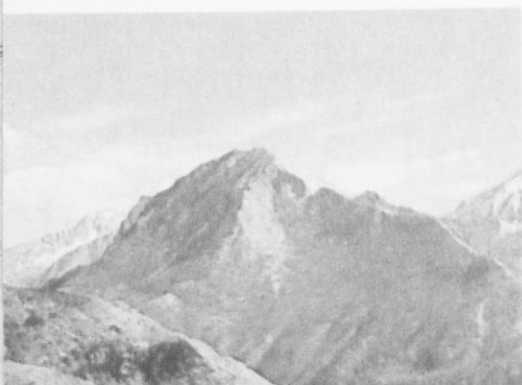

Πεδιάδα

Έρημος

Τί βλέπομε στὴ στεριά

Τὸ ἔξω μέρος τῆς Γῆς, τὸ ὁποῖο φαίνεται, λέγεται **ἐπιφάνεια**.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπιφάνειας τῆς Γῆς σκεπάζεται μὲ νερὰ (μὲ θάλασσες, λίμνες, ποταμούς).

Τὸ μέρος τῆς Γῆς ποὺ δὲν σκεπάζεται μὲ νερὰ λέγεται **στεριά (ξηρά)**. Ἡ στεριά δὲν ἔχει τὴν ἴδια ὄψη παντοῦ. Ἄλλοι εἶναι ψηλότερη, ἄλλοι χαμηλότερη κι ἔτσι ἡ ἐπιφάνειά της διαφέρει ἀπὸ τόπο σὲ τόπο.

Πεδιάδα ἢ κάμπος λέγεται ἓνα μεγάλο μέρος τῆς στεριάς ποὺ εἶναι σχεδὸν ἴσιο, δὲν ἔχει δηλαδὴ μεγάλα ὑψώματα. Οἱ πεδιάδες ἔχουν συνήθως εὐφορο ἔδαφος. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ γίνονται πολλὲς καλλιέργειες, παράγονται ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα καὶ συγκεντρώνεται πολὺς κόσμος.

Ὑπάρχουν ὅμως σὲ ξένες χῶρες καὶ μερικὲς πεδιάδες ποὺ εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἄμμο καὶ δὲν καλλιεργοῦνται. Αὐτὲς λέγονται **ἐρημοί**.

Λόφοι λέγονται τὰ μικρὰ ὑψώματα. Οἱ μικροὶ λόφοι λέγονται **λοφίσκοι**. Πολλοὶ λόφοι στὴ σειρὰ ἀποτελοῦν μιὰ **λοφοσειρά**.

Βουνό. Ἄν τὸ ὕψωμα εἶναι ἀπὸ 500 ὠς 1.000 μέτρα, λέγεται **βουνό**. Πολλὰ βουνὰ εἶναι γυμνὰ καὶ γεμάτα ἀπὸ βράχους. Ἄλλα εἶναι γεμάτα ἀπὸ δάση.

Όρος. "Αν τὸ ὕψωμα ξεπερνᾷ τὰ 1.000 μέτρα, λέγεται **ὄρος**. Πολλὰ ὄρη στὴ σειρὰ ἀποτελοῦν μιὰ **ὄροσειρά**.

Σ' ἓνα βουνὸ ἡ ὄρος διακρίνομε τὴν **κορυφή**, τὶς **πλαγιές** καὶ τοὺς **πρόποδες**.

Στὶς ὄρεινές περιοχὲς ζοῦν λιγότεροι ἄνθρωποι.

Εργασία. Ζωγράφισε ἓνα βουνὸ καὶ δίπλα ἓνα λόφο. Βάλε πάνω σ' αὐτὰ τὶς λέξεις: πρόποδες, πλαγιές, κορυφή.

Ἀπὸ τὶς κορυφὲς μερικῶν βουνῶν κάπου κάπου βγαίνει μιὰ οὐσία ποὺ μοιάζει μὲ λιωμένο σίδερο καὶ λέγεται **λάβα**. Ἡ λάβα ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ δημιουργεῖ ἓνα **ἡφαίστειο**. Καθὼς τρέχει στὶς πλαγιές καίει ὅ,τι βρῇ στὸ δρόμο της.

Οροπέδιο. "Όταν μιὰ πεδιάδα βρίσκεται πάνω σὲ ὄρη, λέγεται **οροπέδιο**.

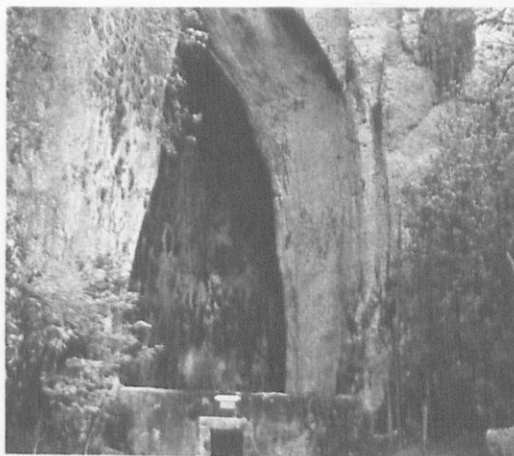
Κοιλάδα. Μιὰ στενὸμακρη πεδιάδα ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ βουνὰ λέγεται **κοιλάδα**. Τὴν κοιλάδα συνήθως διασχίζει ποταμός.

Φαράγγι λέγεται ἓνα βαθὺ ἄνοιγμα ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνά. "Αν τὸ φαράγγι ἔχη διέξοδο μόνο ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, λέγεται **χαράδρα**. Ἡ δασωμένη χαράδρα λέγεται **λαγκαδιά**.

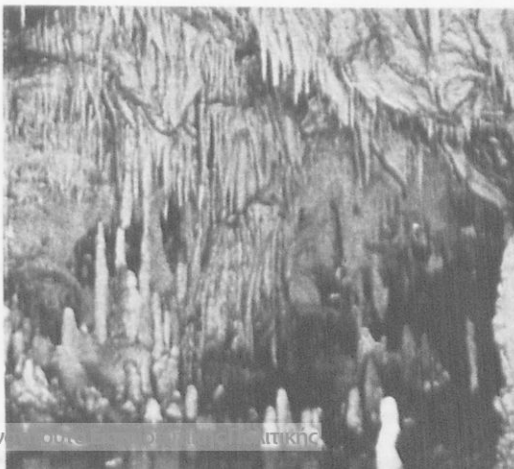
Σπήλαιο ἢ **σπηλιὰ** λέγεται ἓνα βαθὺ ἄνοιγμα (κοίλωμα) σ' ἓνα βουνό.

ἡφαίστειο

Εἴσοδος σπηλαίου

Στο βάθος
ὄροσειρά

Χαράδρα

Κοιλάδα

Τὰ νερά στὴ στεριά

Ὅταν βρέχει, ἡ γῆ ἀπορροφᾷ ἀρκετὰ νερά. Ἀπὸ τὰ νερά αὐτά, ποὺ ἀποθηκεύονται μέσα στὴ γῆ, γίνονται οἱ **πηγές**, ποὺ μᾶς δίνουν τὸ τρεχούμενο νερό. Σὲ μέρη ποὺ δὲν ὑπάρχουν πηγές, οἱ ἄνθρωποι σκάβουν βαθιά στὴ γῆ, γιὰ νὰ βροῦν νερό, ποὺ τὸ ἀνεβάζουν στὴν ἐπιφάνεια μὲ ἀντλία ἢ μὲ κουβὰ ἢ μὲ μαγγάνι. Τὸ ἄνοιγμα αὐτὸ τῆς γῆς λέγεται **πηγάδι**.

Ἡ γῆ ὅμως δὲν ἀπορροφᾷ ὅλο τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Ἀπὸ τὰ νερά ποὺ περισσεύουν σχηματίζονται τὰ **ρυάκια**, ποὺ στὸν δρόμο τους συναντοῦν καὶ ἄλλα ρυάκια καὶ γίνονται μεγαλύτερα. Καμιά φορὰ ἡ βροχὴ εἶναι δυνατὴ. Τότε τὰ ρυάκια γίνονται **χείμαρροι**, ποὺ τρέχουν μὲ μεγάλη ὁρμὴ καὶ πολλές φορές κάνουν ζημιὲς στὰ γύρω χωράφια.

Ἀπὸ τὰ ρυάκια ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ τὶς πηγές τῶν βουνῶν γίνονται καὶ τὰ **ποταμάκια**, ποὺ, ὅσο προχωροῦν, συναντοῦν καὶ ἄλλα ποταμάκια καὶ γίνονται μεγάλα **ποτάμια**, ποὺ κυλοῦν πρὸς τὴ θάλασσα.

Τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖο πηγάζει ἓνα ποτάμι λέγεται **πηγή**.

Τὸ αὐλάκι στὸ ὁποῖο κυλᾷ τὸ ποτάμι τὰ νερά του λέγεται **κοίτη** καὶ οἱ δυὸ ἅκρες τῆς κοίτης λέγονται **ὄχθες**. Κοιτάζοντας τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖο κυλάει ὁ ποταμός, ἔχομε στὸ ἀριστερό

Καταρράχτες

Λίμνη

μας χέρι τὴν ἀριστερὴ ὄχθη καὶ στὸ δεξιό μας χέρι τὴ δεξιὰ ὄχθη.

Τὰ ποτάμια ποὺ ἐνώνονται μ' ἓνα μεγαλύτερο ποτάμι λέγονται **παραπόταμοι**.

Τὸ μέρος στὸ ὁποῖο σμίγουν δυὸ ποταμοὶ λέγεται **συμβολή**.

Τὸ μέρος τῆς θάλασσας στὸ ὁποῖο τὸ ποτάμι χύνει τὰ νερά του λέγεται **ἐκβολή**.

Τὰ νερά τῶν ποταμῶν πέφτουν σὲ μερικὰ μέρη ἀπὸ ἀπότομα βράχια καὶ τότε σχηματίζουν **καταρράχτη**.

Λίμνη. "Ὅταν στὴ στεριά τυχαῖν νὰ ὑπάρχουν μεγάλα βαθουλώματα, τὰ νερά συγκεντρώνονται ἐκεῖ καὶ σχηματίζονται **λίμνες**.

Ἐλη. Σὲ μικρὰ βαθουλώματα τῆς στεριᾶς συγκεντρώνονται λίγα νερά καὶ σχηματίζουν τὰ **ἐλη**. Τὰ ἐλη εἶναι ἐπικίνδυνα, γιατί ἐκεῖ συγκεντρώνονται κουνούπια, ποὺ μεταδίδουν τὴν ἐλονοσία.

Σήμερα μὲ μηχανήματα τὰ ἐλη ἀποξηραίνονται καὶ τὰ μέρη αὐτὰ γίνονται εὐφορα χωράφια.

Τί βλέπομε στὴ θάλασσα καὶ στὴν παραλία

Οἱ πιὸ πολλοὶ ἔχετε δεῖ **θάλασσα**, διότι ἡ πατρίδα μας βρέχεται γύρω γύρω ἀπὸ θάλασσα. "Ὅσοι δὲν ἔχετε δεῖ, τὴ φαντάζεστε βέβαια σὰν μιὰ μεγάλη γαλάζια ἔκταση γεμάτη ἀπὸ ἀλμυρὸ νερό.

Τὴ θάλασσα τὴ διασχίζουν μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα. "Ὅταν φυσοῦν δυνατοὶ ἄνεμοι, στὴ θάλασσα σηκώνονται κύματα. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ψηλὰ ἴσια μὲ ἓνα σπῖτι! Τότε τὰ πλοῖα κινδυνεύουν.

"Ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη, λέγεται **ὠκεανός**. "Ὅταν εἶναι μικρότερη καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ κοντινὲς στεριές, λέγεται **πέλαγος**. (Αἰγαῖο πέλαγος, Ἰόνιο πέλαγος).

Νησί. "Ὅταν μιὰ στεριά βρέχεται γύρω γύρω ἀπὸ θάλασσα, λέγεται **νησί**. Νησιὰ ὑπάρχουν πολλὰ στὴν Ἑλλάδα μας.

Σκόπελος. "Ὅταν τὸ νησάκι εἶναι τόσο μικρό, ὥστε νὰ ἐξέχῃ σὰν ἓνας βράχος πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, λέγεται **σκόπελος**.

Υἶφαλος. "Αν ἓνας βράχος δὲν ἐξέχῃ πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἀλλὰ εἶναι λίγο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά της, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται, λέγεται **ὑἶφαλος**. Οἱ ὑἶφαλοι εἶναι πολὺ ἐπικίνδunami γιὰ τὰ πλοῖα, γι' αὐτὸ εἶναι σημειωμένοι στοὺς χάρτες τῶν ναυτικῶν, ὥστε ὁ καπετάνιος νὰ τοὺς ἀποφεύγῃ.

Τò νερό στη ζωή μας

*«Στὴ στεριά δὲ ζῇ τὸ ψάρι
οὔτε ἀνθὸς στὴν ἀμμουδιά...».*

Μᾶς λείπει τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Καὶ ξέρετε γιατί; Γιατὶ θέλουν νερό.

Καὶ μήπως τὸ ψάρι μόνο καὶ τὸ λουλούδι χρειάζονται τὸ νερό γιὰ νὰ ζήσουν; Τίποτε, οὔτε ἄνθρωποι οὔτε ζῶα οὔτε φυτὰ μποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς τὸ νερό. Χωρὶς αὐτὸ ἡ γῆ μας θὰ ἦταν ἓνας κατάξερος καὶ ἔρημος πλανήτης, δίχως ζωὴ, ὅπως τὸ φεγγάρι.

Τὸ νερό δίνει τὴ ζωὴ.

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως, σὰν τὸ σοφώτερο πλάσμα τοῦ Δημιουργοῦ, χρησιμοποιεῖ τὸ νερό ὄχι μόνο γιὰ νὰ ζῇ, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ κάμῃ τὴ ζωὴ του πιὸ εὐχάριστη.

Μὲ πολλοὺς τρόπους χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸ νερό:

Πρῶτο γιὰ νὰ φτιάχνῃ τὴν τροφὴ του (φαγητό, ψωμί κ.ἄ.) καὶ νὰ καθαρίζῃ τὸ σῶμα του, τὰ ρούχα του.

Ἔπειτα γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὴ γῆ νὰ βγάξῃ περισσότερο καὶ καλύτερο καρπὸ μὲ τὸ πότισμα. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ κατασκευάζει μεγάλα ἔργα (**ἀρδευτικά**), μὲ τὰ ὁποῖα μεταφέρει τὸ νερό ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὶς λίμνες καὶ ποτίζει (ἀρδεύει) μὲ αὐτὸ τὰ χωράφια καὶ τοὺς κήπους του. Κάνει ἀκόμη καὶ **τεχνητὴ βροχὴ**.

Παλιότερα χρησιμοποιοῦσε ὁ ἄνθρωπος τὴ δύναμη τοῦ νεροῦ, γιὰ νὰ κινῇ τοὺς μύλους, ποὺ ἄλεθαν σιτηρὰ (**νερόμυλους**).

Τὸ νερό ἀποκτᾷ μεγάλη δύναμη, ὅταν κυλᾷ σὲ κατηφορικὸ μέρος ἢ πέφτῃ ἀπὸ ψηλὰ καὶ σχηματίζῃ καταρράχτες. Σ' αὐτὰ τὰ μέρη οἱ ἄνθρωποι κατασκευάζουν σήμερα ἐργοστάσια βιομηχανικῶν προϊόντων ἢ παραγωγῆς ἡλεκτρικοῦ ρεύματος (**ὑδροηλεκτρικά**). Καὶ ὅλοι ξέρομε πόσο μᾶς ἐξυπηρετεῖ σήμερα ὁ ἡλεκτρισμός. Ἄλλοι κατασκευάζουν εἰδικὰ φράγματα καὶ τεχνητὲς λίμνες γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό.

Πολλοὶ μεγάλοι ποταμοὶ εἶναι **πλωτοὶ** κι εὐκολύνουν τὴ συγκοινωνία. Μέσα σ' αὐτοὺς ταξιδεύουν τὰ ποταμόπλοια καὶ μετακινοῦνται ἄνθρωποι καὶ ἐμπορεύματα.

Τέλος, τὸ νερό γιατρεύει καὶ ἀρρώστιες. Σὲ πολλὰ μέρη βγαίνουν ἀπὸ τὴ γῆ θερμὰ νερά, ποὺ περιέχουν διαλυμένες θεραπευτικὲς οὐσίες (σίδηρο, θειάφι, ράδιο κ.ἄ.). Εἶναι οἱ **ιαματικὲς πηγές**.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Νὰ ἐπισκεφτῆτε, ἂν μπορῆτε κι ἂν ὑπάρχουν στὴν περιοχὴ σας ἀρδευτικὰ ἔργα, ἱαματικὲς πηγές, ὑδροκίνητα ἐργοστάσια κ.ἄ. Ποῦ ἄλλοι ὑπάρχουν τέτοια ἔργα; Γιατὶ τὸ νερό λέγεται καὶ **λευκὸς ἀνθρακας**;

Χερσόνησος. "Όταν ένα κομμάτι στεριᾶς βρέχεται ἀπὸ τὴ θάλασσα μόνο ἀπὸ τρία μέρη, λέγεται **χερσόνησος**. Ἡ χερσόνησος καταλήγει σὲ **ἄκρωτήριο**. "Αν τὸ ἄκρωτήριο βρίσκεται σὲ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα περνοῦν συχνὰ πλοῖα, ἔχει στὴν ἄκρη του **φάρο**.

Πορθμός. Σὲ μερικὰ μέρη μιὰ στενὴ λουρίδα θάλασσας ἐνώνει δυὸ μεγάλες θάλασσες καὶ χωρίζει δυὸ στεριές. Ἡ στενὴ αὐτὴ θάλασσα λέγεται **πορθμός**.

Ἴσθμός. Σὲ ἄλλα μέρη συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Μιὰ στενὴ λουρίδα στεριᾶς ἐνώνει δυὸ στεριές καὶ χωρίζει δυὸ θάλασσες. Ἡ στενὴ αὐτὴ λουρίδα στεριᾶς λέγεται **ἰσθμός**.

"Ἐχετε ἀκούσει γιὰ τὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου; (Βρῆτε τὸν στὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας). Ἀπὸ τότε ποὺ ἀνοῖξαν τὸ κανάλι, δὲν εἶναι πιά ἰσθμός. Ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ λέγεται ἔτσι ἀπὸ συνήθεια.

Διώρυγα εἶναι ἓνας τεχνητὸς πορθμός. Σὲ πολλὰ μέρη οἱ ἄνθρωποι ἔσκαψαν μὲ μηχανήματα καὶ ἀνοῖξαν μεγάλα κανάλια, γιὰ νὰ ἐνώσουν δυὸ θάλασσες, ὥστε νὰ περνοῦν τὰ πλοῖα (διώρυγα τῆς Κορίνθου).

Παραλία λέγεται τὸ μέρος τῆς στεριᾶς ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὴ θάλασσα.

Ἀκτὴ λέγεται ἡ παραλία ποὺ εἶναι ἀπότομη καὶ γεμάτη ἀπὸ βράχια. Στὴν ἀκτὴ σπάζουν τὰ κύματα μὲ δύναμη καὶ σχηματίζεται ἄφρός.

Ἀκρογιαλιὰ λέγεται κάθε ὁμαλὴ παραλία. "Αν ἔχη καὶ ἄμμο, λέγεται **ἄμμουδιά**. Τέτοια μέρη εἶναι κατάλληλα γιὰ **πλάζ**, γιὰ τοποὺς δηλαδὴ ὅπου κάνομε τὰ θαλασσινὰ μας μπάνια.

Κόλπος λέγεται μιὰ στενὴ θάλασσα ποὺ προχωρεῖ μέσα στὴ στεριά. Ὁ μικρὸς κόλπος λέγεται **ὄρμος**.

Λιμάνι εἶναι τὸ μέρος ποὺ εἶναι προφυλαγμένο ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα καὶ στὸ ὁποῖο ἀγκυροβολοῦν μὲ ἀσφάλεια τὰ πλοῖα. Ὑπάρχουν **φυσικὰ** καὶ **τεχνητὰ λιμάνια**. Τὰ φυσικὰ λιμάνια εἶναι κόλποι ἢ ὄρμοι κατάλληλοι γιὰ τὸ ἄραγμα τῶν πλοίων. Τὰ τεχνητὰ λιμάνια τὰ φτιάχνουν οἱ ἄνθρωποι.

Ἀλυκές. Σὲ μερικὰ μέρη ἡ θάλασσα εἶναι ρηχὴ. Οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ πάρουν τὸ ἀλάτι ποὺ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτή, κλείνουν μὲ φράγμα ἓνα μέρος τῆς θάλασσας αὐτῆς. Τότε, μὲ τὴ ζέστη τοῦ ἡλίου, τὸ νερὸ ἐξατμίζεται καὶ μένει κάτω μόνο τὸ ἀλάτι. Σὲ ἄλλα μέρη ἀνοίγουν στὴν παραλία δεξαμενὲς ρηχές, τὶς ὁποῖες γεμίζουν μὲ θαλασσινὸ νερό, γιὰ νὰ γίνῃ ἀλάτι. Οἱ δεξαμενὲς αὐτὲς λέγονται **ἀλυκές**.

"Ασκήση. Στὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας νὰ βρῆτε ὅλα τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε.

Ακτή

Σκόπελος

Διώρυγα

Άκρωτήριο - Φάρος

Άρμουδιά

Πλάζ

Ἀτμόσφαιρα καὶ μεταβολὲς τοῦ καιροῦ

Γύρω γύρω ἡ Γῆ τυλίγεται μὲ ἀέρα. Τὸ στρώμα αὐτὸ τοῦ ἀέρα λέγεται **ἀτμόσφαιρα**. Ὁ ἀέρας ποὺ κινεῖται λέγεται **ἄνεμος**.

Μὲ τὴ ζέστη καὶ μὲ τὸν ἀέρα τὸ νερὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὶς λίμνες, τὰ ποτάμια γίνεται **ἀτμός** καὶ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό. Οἱ ἀτμοὶ αὐτοὶ σχηματίζουν τὰ **σύννεφα**. Οἱ ἀτμοὶ εἶναι πολὺ μικρὲς σταγόνες νεροῦ, πού, ὅταν κρυώσουν, μαζεύονται πολλὲς μαζί, βαραίνουν καὶ πέφτουν στὴ γῆ. Ἔτσι ἔχομε τὴ βροχή. Τὸ χειμῶνα μὲ τὸ πολὺ κρύο οἱ σταγόνες γίνονται **χιόνι**. Τὸ καλοκαίρι, ἂν κάμη ἀπότομο κρύο, γίνονται **χαλάζι**.

Τὰ σύννεφα ποὺ βρίσκονται χαμηλὰ κοντὰ στὸ ἔδαφος σχηματίζουν τὴν **ὀμίχλη**.

Ὅλο τὸ χρόνο δὲν ἔχομε τὴν ἴδια **θερμοκρασία**, τὸν ἴδιο **καιρό**. Τὸ καλοκαίρι ἔχομε ζέστη. Τὸ χειμῶνα κρύο. Ἡ θερμοκρασία ποὺ ἔχει ἓνας τόπος, οἱ ἄνεμοι ποὺ φυσοῦν, οἱ βροχὲς ποὺ πέφτουν ἀποτελοῦν τὸ **κλίμα** τοῦ τόπου.

Ὅλοι οἱ τόποι δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα. Σὲ ἄλλους τόπους ἔχουν πολὺ κρύο χειμῶνα καὶ πολὺ ζεστὸ καλοκαίρι (**ἡπειρωτικὸ κλίμα**) καὶ σὲ ἄλλους ὁ χειμῶνας εἶναι ἥπιος καὶ τὸ καλοκαίρι δροσερὸ (**μεσογειακὸ κλίμα**).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Ὁ Νίκος κατάγεται ἀπὸ χωριό. Ἔχει τελειώσει τὴν τρίτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ κι ἐφέτος θὰ πάη στὴν τετάρτη.

Πέρυσι παρακολουθοῦσε μὲ προσοχή τὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας. Τοῦ ἄρεσε πολὺ τὸ μάθημα αὐτό.

Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου ἔμαθε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους συμμαθητές του ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ μάθῃ στὴν Γ' τάξη γιὰ τὸ χωριό του, γιὰ τὰ γειτονικὰ χωριά καὶ τὶς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία καὶ γιὰ τὸν Νομὸ στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ χωριό του.

Εἶχε μάλιστα μιὰ καλὴ ἰδέα: Νὰ γράψῃ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἡμερολόγια γιὰ ὅλα ὅσα συζητήσαν στὴν τάξη στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας.

Σκέφτηκα λοιπὸν νὰ τὰ διορθώσω κάπως καὶ νὰ τὰ παρουσιάσω στὸ βιβλίο αὐτό.

Ἐλπίζω πὺς θ' ἀρέσουν σ' ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γ' τάξεως.

Μὲ τὸν δάσκαλό σας θὰ κάμετε κι ἐσεῖς τέτοιες συζητήσεις, ποὺ ἔκαμαν στὴν τάξη τοῦ Νίκου.

Ἄν ζῆτε σὲ χωριό, οἱ συζητήσεις σας θὰ μοιάζουν πολὺ μὲ τὶς συζητήσεις ποὺ ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν καὶ μερικὲς διαφορές. Ἄν ζῆτε σὲ πόλη, οἱ συζητήσεις σας στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας θὰ διαφέρουν σὲ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τὶς συζητήσεις ποὺ ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὁμοιότητες.

Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις θὰ ὠφεληθῆτε πολὺ, ἂν ξεκινήσετε ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τοῦ Νίκου.

Δὲ θὰ σταθῆτε ὅμως σ' αὐτά. Θὰ συζητήσετε μὲ τὸν δάσκαλό σας γιὰ τὶς ὁμοιότητες καὶ διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν στὴ δική σας περιοχὴ καὶ τέλος θὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὰ δικά σας ἡμερολόγια.

Καλὴ ἐπιτυχία.

Ἡ συγγραφέας

Χωριό

Τὸ χωριὸ

*Ἐκεῖ στ' ἀπόσκια τοῦ βουνοῦ, στὰ δροσερὰ χορτάρια,
ποὺ μурμουρίζουν τὰ νερὰ καὶ χύνονται καθάρια,*

*Ἐκεῖ στ' ἀπόσκια τοῦ βουνοῦ, ποὺ φлуαρεῖ τ' ἀγέρι
καὶ χαιρετᾷ τὰ λούλουδα καὶ παίζει μὲ τὴ φτέρη,*

*Ἀπλώνει' ὁμορφο χωριὸ μὲ λεῦκες στολισμένο
καὶ μὲς στὸν ἥλιο λούζεται παιδρὸ κι εὐτυχισμένο.*

Ἰ. Πολέμης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 1^ο

(Μετὰ τὴ συζήτηση στὴν τάξη)

Τὸ χωριό μου εἶναι χτισμένο πάνω στὰ βουνά, σ' ἓνα μικρὸ ὄροπέδιο.

Βρίσκεται 800 μέτρα πρὸ ψηλὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα· ἔχει δηλαδὴ **ὕψόμετρο** 800 μέτρα, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

"Αν καὶ εἶναι τόσο ψηλά, δὲν ἔχει ὀρίζοντα μεγάλο, γιατί περιτριγυρίζεται ἀπὸ βουνά. Μόνο πρὸς τὸ ἀνατολικὸ μέρος ἀνοίγεται ὁ ὀρίζοντας. Ἔτσι, κοιτάζοντας ἀνατολικά, βλέπεις ν' ἀπλώνεται ὁ κάμπος κάτω μακριὰ καὶ στὸ βάθος ἡ θάλασσα.

Ἐδῶ πάνω τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι ὁμαλό· δὲν ἔχει πεδιάδες. Γύρω γύρω ὑπάρχουν μικροὶ λόφοι καὶ βουναλάκια. Δυτικὰ ὑψώνονται μεγάλα, πολὺ ψηλὰ βουνά. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ σχηματίζονται μερικά μικρὰ ὄροπέδια καὶ κοιλάδες, ἀλλὰ πολὺ μικρά. Ἔτσι τὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς μας εἶναι ὀρεινὸ καὶ ἀνώμαλο.

"Ἐνα μικρὸ ποταμάκι περνᾷ δίπλα ἀπὸ τὸ χωριό, ἐνώνεται μ' ἓνα ἄλλο πρὸ κάτω καὶ συνεχίζουν τὸ δρόμο πρὸς τὴ θάλασσα. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι ὀρεινὸ, ἡ βροχὴ ποὺ πέφτει δὲ σταματᾷ, γιὰ ν' ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τὴ γῆ· τρέχει στὶς κατηφοριὲς καὶ σχηματίζει ρυάκια, ποὺ πρὸ κάτω γίνονται ὀρμητικοὶ χεῖμαρροι. Ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ γεμίζει τότε θολὰ νερά, ποὺ πολλὲς φορὲς προξενοῦν μεγάλες ζημιὲς στὰ χωράφια.

Στὴν περιοχὴ μας πέφτουν ἀρκετὲς βροχὲς ὅλη τὴ χρονιά καὶ τὸ χειμῶνα κάνει πολὺ κρύο. Τὸ καλοκαίρι ὅμως κάνει ἀρκετὴ ζέστη. Ἐχομε, δηλαδή, ὅπως μάθαμε κλίμα ἡπειρωτικὸ.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς σ' ἓνα, δυὸ ἢ περισσότερα μαθήματα γιὰ τὴ θέση τοῦ δικοῦ σας χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως, γιὰ τὴ μορφή ποὺ ἔχει τὸ ἔδαφος, γιὰ τὶς βροχὲς ποὺ πέφτουν καὶ γενικὰ γιὰ τὸν καιρὸ (κλίμα). Ἐπειτα νὰ γράψετε κι ἐσεῖς τὸ δικό σας ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 2ο

(Ἐπαγγέλματα καὶ ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας)

Γεωργός

Βοσκός

Σήμερα εἶχαμε συζήτηση γιὰ τὶς **ἀσχολίες τῶν κατοίκων** τοῦ χωριοῦ μου. Βρήκαμε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου πῶς οἱ κάτοικοι ἐδῶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ **γεωργία**, τὴν **κτηνοτροφία**, τὴν **ύλοτομία** καὶ τὴ **βιοτεχνία**. Μερικοὶ ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὸ **ἐμπόριο**.

Οἱ **γεωργοί** μας καλλιεργοῦν τὰ χωράφια τους μὲ ζῶα. Αὐτὰ σέρνουν τὸ ἀλέτρι. Τὸ ἔδαφος ἐδῶ εἶναι ἀνώμαλο καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν βενζινάρωτρα (τρακτέρ), ὅπως ἔχουν στοὺς κάμπους.

Οἱ **κτηνοτρόφοι** μας ἔχουν κοπάδια ἀπὸ γίδια καὶ πρόβατα. Μερικοὶ ἔχουν πολλὲς ἀγελάδες. Κάθε βοσκὸς φυλάει τὸ κοπάδι του, τ' ὁδηγεῖ στὴ βοσκὴ καὶ τὸ φροντίζει. Κάπου κάπου παίζει καὶ τὴ φλογέρα του. Τὸν παραστέκει ὁ σκύλος, πιστὸς φύλακας τοῦ κοπαδιοῦ.

Οἱ **ύλοτόμοι** πηγαίνουν στὰ δάση καὶ κόβουν ἐκεῖνα τὰ δέντρα, ποὺ τοὺς ὀρίζει ὁ δασικὸς τοῦ χωριοῦ. Ἡ ὑλοτομία εἶναι δύσκολη δουλειά. Πρέπει νὰ κοποῦν μὲ προσοχὴ τὰ δέντρα καὶ νὰ τεμαχιστοῦν, γιὰ νὰ παραδοθοῦν στοὺς ξυλῆμπορους.

Ἡ **βιοτεχνία** μας εἶναι περιορισμένη. Ὑπάρχουν μερικοὶ ξυλουργοί, δυὸ τρεῖς ὑποδηματοποιοὶ καὶ μερικὲς ὑφάντρες, ποὺ ὑφαίνουν στὸν ἀργαλιὸ τοὺς φλοκάτες, χαλιὰ καὶ ἄλλα στρωσίδια. Ὅλοι οἱ παραγωγοὶ εἶναι ὀργανωμένοι στὸ **γεωργικὸ συνεταιρισμὸ** τοῦ χωριοῦ. Ἔτσι μποροῦν καὶ διαθέτουν καλὺτερα τὰ προϊόντα τοὺς.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας. Μοιάζουν ἢ διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ τοῦ Νίκου;

Γιὰ νὰ σᾶς διευκολύνωμε, σᾶς δίνωμε μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὰ **ἐπαγγέλματα καὶ τὶς ἀσχολίες** τῶν ἀνθρώπων.

1. Γεωργία. Γεωργοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ καλλιεργοῦν τὴ γῆ. **Γεωργία** εἶναι ὅλες οἱ δουλειὲς ποὺ κάνουν οἱ γεωργοί, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἡ γῆ τοὺς καρπούς της.

Τὰ προϊόντα ποὺ μᾶς δίνει ἡ γῆ λέγονται **γεωργικὰ προϊόντα**. Γεωργικὰ προϊόντα εἶναι οἱ **δημητριακοὶ καρποὶ** (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, βρώμη), τὸ βαμπάκι, τὸ ρύζι, ὁ καπνός, τὰ λαχανικά, τὰ φρούτα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἡ γῆ ὅλα αὐτά, οἱ γεωργοὶ ἐργάζονται σκληρά. Οἱ περισσότεροι χωρικοὶ μας εἶναι γεωργοί.

2. Κτηνοτροφία. Κτηνοτρόφοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ τρέφουν ζῶα, γιὰ νὰ ὠφελοῦνται ἀπὸ αὐτά. Ἡ δουλειὰ ποὺ κάνουν λέγεται **κτηνοτροφία**. Τὰ ζῶα ποὺ περιποιοῦνται εἶναι τὰ πρόβατα, οἱ γίδες, οἱ ἀγελάδες, τὰ βόδια, οἱ χοῖροι κλπ. Προϊόντα ποὺ μᾶς δίνει ἡ κτηνοτροφία εἶναι τὸ κρέας, τὸ γάλα, τὸ τυρί, τὸ βούτυρο, τὸ μαλλί, τὰ δέρματα κ.ἄ. Συνήθως οἱ γεωργοὶ μας τρέφουν καὶ ζῶα, εἶναι δηλ. γεωργοκτηνοτρόφοι.

Παρόμοια ἀσχολία μὲ τὴν κτηνοτροφία εἶναι καὶ ἡ **πτηνοτροφία**. Οἱ **πτηνοτρόφοι** περιποιοῦνται τὰ πουλερικά, τὰ ὁποῖα μᾶς δίνουν κρέας καὶ αὐγά.

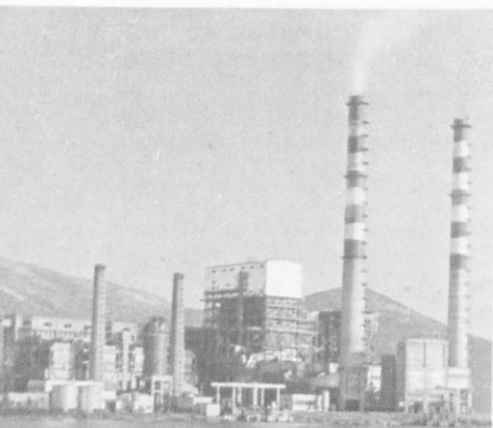
3. Βιοτεχνία. Βιοτέχνες εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν μικρὰ ἐργαστήρια ἢ μικρὰ ἐργοστάσια. Ἐκεῖ κατεργάζονται διάφορα ὑλικά, ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, καὶ φτιάχνουν πολλὰ χρήσιμα πράγματα. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ λέγεται **βιοτεχνία** καὶ τὰ προϊόντα λέγονται **βιοτεχνικὰ προϊόντα**.

Δάσος

Βιοτεχνία

4. Βιομηχανία. Ἡ κατεργασία πολλῶν προϊόντων σὲ μεγάλα ἐργαστήρια κι ἐργοστάσια μὲ τὴ βοήθεια μηχανῶν λέγεται **βιομηχανία**. Ἐκεῖ παράγονται **βιομηχανικὰ προϊόντα**, ὅπως ὑφάσματα, μηχανήματα, κονσέρβες κ.ἄ.

5. Ἀλιεία. Ἀλιεία λέγεται τὸ ψάρεμα καὶ **ἀλιεῖς** οἱ ψαράδες. Οἱ ψαράδες ψαρεύουν πολλὰ ψάρια (**ἰχθῦς**) στὶς θάλασσες καὶ λιγότερα στὶς λίμνες καὶ στὰ ποτάμια. Ἐμεῖς τ' ἀγοράζουμε ἀπὸ τὰ **ἰχθυοπωλεῖα**.

6. Μεταλλεῖα. Μεταλλεῖα λέγονται τὰ μέρη τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου εἰδικοὶ ἐργάτες βγάζουν μέταλλα, ὅπως σίδηρο, χαλκό, ἀλουμίνιο κ.ἄ. Βγάζουν ἐπίσης κάρβουνο καὶ ἄλλα **ὀρυκτά**. Οἱ ἐργασίες στὰ μεταλλεῖα λέγονται **μεταλλευτικὲς ἐργασίες**.

7. Τὸ ἐμπόριο. Ὅλα τὰ προϊόντα, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε πρὶν πάνω, καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα χρειάζονται στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ ζήσουν. Ὁ καθένας ὅμως δὲν παράγει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιὰ τὴ ζωὴ καὶ πολλὰ πράγματα ἀναγκάζεται νὰ τὰ προμηθεύεται ἀπὸ ἄλλους.

Στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι ἄλλαζαν μεταξὺ τους τὰ προϊόντα τους. Ἐνας ἔδινε ἓνα βόδι σὲ κάποιον κι ἔπαιρνε σιτάρι, πρόβατα, γάλα, τυρί. Ἄλλος

Ἐργοστάσιο

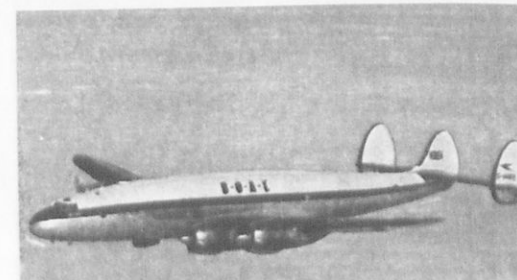
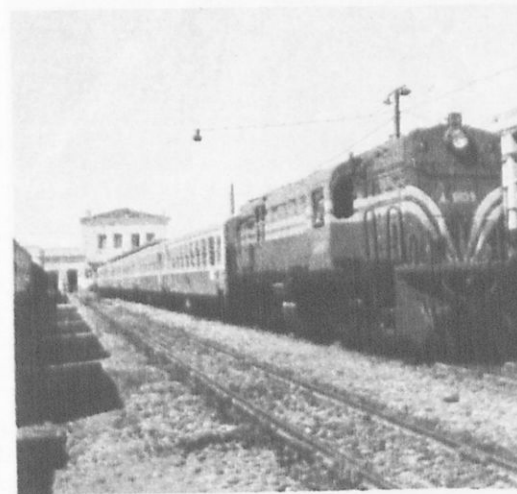
ἔδινε ἓνα πρόβατο κι ἔπαιρνε πράγματα, ποὺ δὲν εἶχε ὁ ἴδιος.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀνταλλαγὴ ἦταν δύσκολη. Γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι σκέφτηκαν νὰ κάμουν τὰ χρήματα, γιὰ νὰ διευκολύνωνται καλύτερα. "Ἐτσι ἓνα ζευγάρι παπούτσια ποὺ κοστίζει, ἄς ποῦμε, 500 δραχμές, τὸ παίρνεις, δίνοντας τὰ χρήματα αὐτὰ σ' ἐκεῖνον ποὺ πουλάει παπούτσια. "Ἐνα κιλὸ ψωμὶ τὸ παίρνεις, ἀφοῦ δώσης 10 δραχμές στὸ φούρναρη. "Ἐνα κιλὸ λάδι τὸ παίρνεις, ἀφοῦ δώσης 70 δραχμές στὸν παντοπώλη κλπ. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτὴ λέγεται **ἐμπόριο**.

Αὐτοὶ ποὺ φροντίζουν νὰ ἔχουν ἔτοιμα στὰ καταστήματά τους διάφορα πράγματα, γιὰ νὰ μᾶς τὰ πουλήσουν καὶ νὰ κερδίσουν κάτι, λέγονται **ἐμποροὶ**. Τὰ πράγματα ποὺ μᾶς πουλοῦν οἱ ἐμποροὶ λέγονται **ἐμπορεύματα**. Οἱ ἐμποροὶ εἶναι οἱ **πωλητές**. Ἐμεῖς ποὺ ἀγοράζουμε εἴμαστε **ἀγοραστές**.

8. "Ὅλα τὰ ἐμπορεύματα πρέπει νὰ φτάσουν καὶ στὸ τελευταῖο χωριό. Μερικὰ ἐμπορεύματα πρέπει νὰ μεταφερθοῦν ἀπὸ τὰ χωριά στὶς πόλεις. Ἀκόμη κάνομε ἀνταλλαγὲς προϊόντων μὲ ξένες χῶρες.

Γιὰ νὰ γίνη αὐτὴ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων, χρειάζεται τὰ **μεταφορικὰ μέσα**, χρειάζεται **συγκοινωνία**.

Τὰ παλιὰ χρόνια ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων γινόταν κυρίως μὲ ζῶα. Σήμερα ὑπάρχουν τελειότερα μέσα, ὅπως τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ὁποῖα φτάνουν τώρα καὶ στὰ πιὸ μακρινὰ χωριά, οἱ σιδηρόδρομοι, τὰ πλοῖα, τ' ἀεροπλάνα. Ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα λέγονται **μέσα συγκοινωνίας**.

9. Μέσα ἐπικοινωνίας λέγονται αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἐπικοινωνοῦμε μὲ ἀνθρώπους ποὺ βρίσκονται μακριὰ μας καὶ μαθαίνομε νέα τους ἢ τοὺς πληροφοροῦμε γιὰ ὅ,τι θέλομε.

Μὲ τὸ **Ταχυδρομεῖο** στέλνομε τὰ γράμματά μας. Τὰ γράμματα, ποὺ στέλνουν συγγενεῖς ἢ γνωστοί μας ἀπὸ μακρινὰ μέρος, μᾶς τὰ φέρνει στὸ σπίτι ὁ **ταχυδρόμος**. Στὸ γράμμα εἶναι γραμμένη ἡ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ μας, γιὰ νὰ μᾶς βρῖσκη εὐκολὰ ὁ ταχυδρόμος.

Ὅταν θέλωμε νὰ ἐπικοινωνήσωμε ἀμέσως μὲ κάποιον, χρησιμοποιοῦμε τὸ **τηλέφωνο**. Τὰ τηλεφωνικὰ καλὸδια μεταφέρουν τὴ φωνή μας μακριὰ καὶ μποροῦμε νὰ μιλήσωμε μὲ κάποιον ποὺ βρίσκεται πολὺ μακριὰ μας.

Μὲ τὸν **τηλέγραφο** στέλνομε **τηλεγραφήματα**. Σ' αὐτὰ γράφομε συνήθως λίγες λέξεις. Ἄλλα πιὸ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας εἶναι τὸ **ραδιόφωνο** καὶ ἡ **τηλεόραση**.

Στὰ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι ἐπικοινωνοῦσαν πολὺ δύσκολα.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Πῶς θὰ ταχυδρομήσης ἓνα γράμμα; Ζωγράφισε ἓνα μέσο συγκοινωνίας. Γράψε τὶς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε ἀπὸ τὴ σελ. 31 ὡς ἐδῶ.

Ἡμερολόγιο 3ο

(Ἀπογραφὴ κατοικιῶν - πληθυσμοῦ)

Μιὰ μέρα, πηγαίνοντας στὸ σχολεῖο, εἶδαμε δυὸ κυρίους νὰ γράφουν ἀριθμοὺς στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Οὔτε ἐγὼ οὔτε οἱ συμμαθητές μου μπορούσαμε νὰ καταλάβωμε τὶ συμβαίνει. Γι' αὐτὸ ρωτήσαμε τὸν δάσκαλό μας κι ἐκεῖνος πρόθυμα μᾶς ἐξήγησε.

"Ὅπως θὰ προσέξατε, μᾶς εἶπε, κάθε χρόνο στὸ χωριό μας χτίζονται μερικὰ σπίτια. Ἄλλα, ποὺ ἔχουν παλιώσει, γκρεμίζονται. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στ' ἄλλα χωριά καὶ πρὸ παντὸς στὶς πόλεις. Τὸ Κράτος ὅμως πρέπει νὰ ξέρη πόσα σπίτια ὑπάρχουν. Ἔτσι, ὅταν περάσουν λίγα χρόνια, γίνεται **ἀπογραφὴ**. Γράφουν ἀριθμοὺς στὰ σπίτια κι ἔτσι ξέρομε πόσα σπίτια ὑπάρχουν σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπὶ τοῦτο καὶ ἄλλος λόγος. Πρέπει κάθε σπίτι νὰ ἔχῃ τὸν ἀριθμὸ του καὶ κάθε δρόμος (ὁδὸς) τ' ὄνομά του, γιὰ νὰ ξέρωμε σὲ ποῖα **διεύθυνση** μένει ὁ καθένας. Αὐτὸ πιδ πολὺ χρειάζεται στὶς πόλεις. Ἐκεῖ οἱ μονοὶ ἀριθμοὶ τοποθετοῦνται στὰ σπίτια ποὺ βρίσκονται στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ δρόμου καὶ οἱ ζυγοὶ σ' ἐκεῖνα ποὺ βρίσκονται στὴ δεξιὰ. Ἔτσι ὁ ταχυδρόμος βρίσκει πιδ εὐκόλα τὰ σπίτια, γιὰ νὰ μοιράζῃ τὰ γράμματα.

Κάθε δέκα χρόνια, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, γίνεται καὶ **ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ**. Ἔτσι μαθαίνομε πόσους κατοίκους ἔχει κάθε χωριὸ ἢ πόλη καὶ πόσους ἔχει ὅλη ἡ Ἑλλάδα. Τὸ χωριὸ μας ἔχει τώρα 600 κατοίκους περίπου.

Κάπου κάπου γίνεται καὶ ἀπογραφὴ ζώων καὶ προϊόντων, συνέχισε ὁ δάσκαλος. Γιατί; μᾶς ρώτησε. Καὶ ἡ συζήτηση συνεχίστηκε.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Τί ἀριθμὸ ἔχει τὸ σπίτι σας; Γράψτε τὴν διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ σας. Πόσους κατοίκους ἔχει τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη σας; Τί θὰ πῇ ἀπογραφὴ καὶ γιατί γίνεται;

Ἡμερολόγιο 4ο

(Πῶς διοικεῖται τὸ χωριό μας)

Σήμερα συζητήσαμε γιὰ τὴ **διοίκηση τοῦ χωριοῦ** μας. Στὸ χωριό μας ὑπάρχουν διάφορες **Ἀρχές**.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** ποὺ μαζί με τοὺς **κοινοτικούς συμβούλους** φροντίζει γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ χωριοῦ. Αὐτοὺς τοὺς ἐκλέγουν κάθε 4 χρόνια οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ποὺ ἔχουν δικαίωμα νὰ ψηφίσουν.

Τὴν ἐκκλησία τὴ φροντίζει ἡ **Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ** με πρόεδρο τὸν παπὰ μας.

Τὴν περιουσία τοῦ σχολείου μας τὴ φροντίζει ὁ **Διευθυντὴς** του καὶ ἡ **Σχολικὴ Ἐφορεία**.

Ὑπάρχει καὶ ὁ **Σταθμὸς Χωροφυλακῆς**. Ὁ σταθμάρχης με τοὺς χωροφύλακες φροντίζουν νὰ ἔχουμε ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια στὸν τόπο μας.

Ὁ **κοινοτικὸς γιατρὸς** καὶ ἡ **νοσοκόμα** φροντίζουν γιὰ τὴν ὑγεία τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

Ἐπειδὴ στὸ χωριό μας ἔχομε πολλὰ δάση, ὑπάρχει κι ἓνας **δασικὸς υπάλληλος**, ποὺ μαζί με τοὺς **δασοφύλακες** φυλάει τὰ δάση.

Οἱ **ἀγροφύλακες** φυλάνε τὰ χωράφια, τοὺς ἀγρούς.

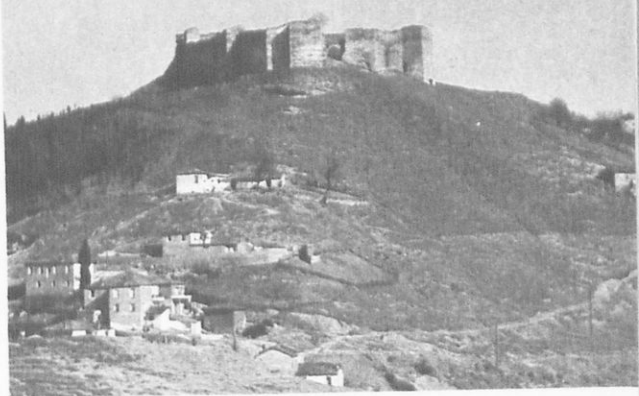
Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς Ἀρχές τοῦ τόπου σας. Νὰ κάμετε ἓναν κατάλογο αὐτῶν τῶν ἀρχῶν.

Ἡμερολόγιο 5ο

(Τὸ Ἡρῶο τοῦ χωριοῦ)

Στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ ἔχομε τὸ **Ἡρῶο**. Σὲ μιὰ μαρμάρινη πλάκα εἶναι γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν χωριανῶν μας ποὺ σκοτώθηκαν γιὰ τὴν πατρίδα.

Σὲ κάθε ἐθνικὴ γιορτὴ καταθέτομε στεφάνια στὸ Ἡρῶο. Στεφανώνομε τοὺς ἥρωες, γιὰ νὰ τοὺς τιμήσωμε, ποὺ πρόσφεραν τὴ ζωὴ τους, πολεμώντας τοὺς ἐχθρούς, γιὰ νὰ ζοῦμε ἐμεῖς ἐλεύθεροι.

Ἡρώο

Κάστρο

Γονατίζομε εὐλαβικὰ μπροστὰ στὸ Ἡρώο καὶ ψάλλομε τὸν ἔθνικὸ ὕμνο καὶ ἄλλα πατριωτικὰ τραγούδια, ὅπως αὐτό:

*«ὦ πατρίδα ἀγαπημένη,
ἔλα ἐδῶ μὲ περηφάνεια,
κόψε ρόδα, κόψε κρίνα,
κόψε δάφνινα κλαδιά.
Μὲ τὰ μητρικά σου χέρια
πλέξε ἀμάραντα στεφάνια
καὶ στεφάνωσε μ' ἐκείνα
τὰ νεκρά σου τὰ παιδιά...».*

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες. Μὲ ποιὸν τρόπο τιμᾶτε τοὺς ἥρωες στὸν τόπο σας; Στὴν Ἀθήνα ὑπάρχει ἓνα μνημεῖο, ἀφιερωμένο στὸν Ἄγνωστο Στρατιώτη. Γιατί ἄραγε;

Ἡμερολόγιο 6ο

(Ἱστορικὰ μνημεῖα)

Πιο πάνω ἀπὸ τὸ χωριό, σ' ἓνα βουναλάκι, βρίσκονται τὰ ἑρείπια τοῦ **κάστρου**. Δὲν ξέρεи κανεὶς πότε χτίστηκε. Ἦταν ὅμως χτισμένο σὲ τέτοιο μέρος, ποὺ προφύλαγε τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπὸ διάφορους ἐχθρούς. Μερικὲς πολέμιοι στρες φαίνονται ἀκόμη.

Ἀπέναντι στὸ ἄλλο βουνό, χωμένο σὲ μιὰ χαράδρα, εἶναι τὸ βυζαντινὸ **μοναστήρι** τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Οἱ τοιχογραφίες του ἔχουν μεγάλη ἀξία, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἕνας φιδωτὸς δρόμος πάνω ἀπὸ τὸ μοναστήρι ὁδηγεῖ σ' ἓναν καταρράχτη. Δίπλα του ὑπάρχει ἓνα **σπήλαιο**, ποὺ κανένας δὲν τὸ ἔχει ἐρευνήσει ἀκόμη.

— “Όλα τὰ τοπία ἐδῶ εἶναι γραφικὰ κι ἔχουν ἄγρια ὁμορφιά, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος σέ μιὰ ἐκδρομή. Καί, κοιτάζοντας πρὸς τὶς τρεῖς κορυφές τοῦ βουνοῦ ἀπέναντι, μᾶς εἶπε ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ὁμορφα τραγούδια τῆς περιοχῆς ποὺ φανερώνει τὴ συμ-
πόνια τῶν χωρικῶν:

*«Πάνω σὲ τρίκορφο βουνό, μάνα καὶ θυγατέρα οἱ δυὸ
μαζεῦαν τὸν ἀμάραντο καὶ τὸ μελισσοβότανο.*

Κι ἐκεῖ ποὺ τὸν μαζεύανε βρίσκουνε λαβωμένονε.

— Μάνα μου, νὰ τὸν πάρωμε τὸν ξένο νὰ τὸν γιάνωμε...

— Ἐμεῖς ψωμί δὲν ἔχομε...

— Μάνα μου, τὸ μοιράδι μου τὸ τρώγω μὲ τὸν ἄρρωστο...».

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες. Ὑπάρχουν μνημεῖα καὶ ἀρχαιολογικοὶ χώ-
ροι στὴν περιοχὴ σας; Νὰ συζητήσετε γι' αὐτά.

Ἡμερολόγιο 7ο

(Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μου)

Τὸ χωριό μας ἔγινε ἀπὸ τρία παλαιὰ χωριά τῆς περιοχῆς πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ἐχει 400 περίπου χρόνια ζωῆς καὶ οἱ κά-
τοικοι εἶχαν συγκεντρωθῇ ἐδῶ, γιὰ νὰ φυλάγωνται καλύτερα
ἀπὸ τοὺς διάφορους ἐχθροὺς.

Στὰ 1912 ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οἱ παπποῦδες
μας θυμοῦνται ἀκόμη τοὺς Τούρκους.

Οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν πολλές ἐπίδρομές στὴν περιοχὴ μας
καὶ οἱ Γερμανοὶ ἔκαψαν τὸ χωριό τὸ 1942.

Τώρα τὸ χωριό μας ἔγινε πὶδ ὁμορφο ἀπὸ πρὶν. Ἐγινε ὁ
αὐτοκινητόδρομος καὶ φέραμε νερὸ καὶ ἠλεκτρικὸ φῶς στὰ
σπίτια μας.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ὅμως ἔφυγαν πολλοὶ χωριανοί. Ἄλλοι
πῆγαν στὴν Ἀμερική, ἄλλοι στὴν Αὐστραλία, πολλοὶ στὴ Γερ-
μανία καὶ ἄρκετοὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ὅλοι ὡστόσο
ἀγαποῦν τὸ χωριό καὶ πολλοὶ ξαναγουρίζουν. Ἡ ἀπλὴ καὶ ἡσυχὴ
ζωή, τὸ πατρικὸ σπίτι, οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, τὰ ὁμορφα ἔθιμα
καὶ τὰ τραγούδια τοῦ χωριοῦ μας τοὺς τραβοῦν πίσω σ' αὐτό,
ὅπως ἡ Ἰθάκη τραβοῦσε τὸν Ὀδυσσεά.

Πιο ὁμορφο γίνεται τὸ χωριό μας τὴν ἀνοιξη, ὅταν φουντώνουν κι ἀνθίζουν τὰ κλαριά, ὅπως λέει καὶ τὸ τραγούδι:

*«Τώρα φουντώνουν τὰ κλαριά, τώρα ὁμορφαίνει ὁ τόπος.
Τώρα κι ὁ ξένος βούλεται νὰ πάη στὰ δικά του...
Νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλιγώνει.
Βάνει τὰ πέταλα χρυσὰ καὶ τὰ καρφιὰ ἀσημένια...».*

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς σας. Νὰ ζητήσετε πληροφορίες καὶ ἀπὸ τοὺς γεροντότερους χωριανούς σας, ποὺ ξέρουν πολλὰ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου σας. Ποιά ἔθιμα ἔχετε στὸ χωριό σας; Ποιά τραγούδια τραγουδᾶτε; Γράψτε μερικά, ὅπως ἔκαμε ὁ Νίκος. Ὑπάρχουν βιβλία, λευκώματα, περιοδικὰ, ποὺ γράφουν γιὰ τὸ χωριό ἢ τὴν πόλη σας; Νὰ τὰ διαβάσετε στὴν τάξη.

Ἡμερολόγιο 8ο

(Τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας)

Σήμερα μιλήσαμε μὲ τὸν δάσκαλό μας γιὰ τὰ **προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας.**

Σπουδαῖο πρόβλημα γιὰ μᾶς εἶναι ἡ συγκοινωνία. Ὑπάρχει βέβαια αὐτοκινητόδρομος, ἀλλὰ δὲν εἶναι καλὰ στρωμένος. Γι' αὐτὸ ἡ συγκοινωνία γίνεται δύσκολα, ἰδιαίτερα ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερός. Ἐλπίζομε πὼς σιγὰ σιγὰ καὶ ἡ συγκοινωνία θὰ γίνη καλύτερη.

Ἄλλη δυσκολία εἶναι πὼς τὰ χωράφια εἶναι λίγα καὶ ἄγονα καὶ τὰ ἔσοδα τῶν κατοίκων ἀπὸ τὴ γεωργία λιγοστά. Βέβαια καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ὑλοτομία δίνουν ἀρκετὰ κέρδη, ἀλλὰ ὅχι τόσα, ὅσα χρειάζονται, γιὰ νὰ ζήσουν ἄνετα 600 ἄνθρωποι. Γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἀναγκάζονται νὰ ξενιτευτοῦν.

Ὅταν ὁμως ὁργανώσωμε καλύτερα τὶς δουλειές μας, ὅπως εἶπε ὁ δάσκαλος, θὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε καλύτερα. Ἡ καλὴ συγκοινωνία θὰ βοηθήσῃ σ' αὐτό, διότι καὶ τὴν ὑλοτομία θὰ κάνωμε πιὸ συστηματικὰ καὶ ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία θὰ ἔχωμε περισσότερα κέρδη.

Ἐμεῖς τὰ παιδιά μποροῦμε νὰ βοηθήσωμε τὸ χωριό μας καὶ τώρα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ἀργότερα, ὅταν μεγαλώσωμε.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Τί ἐλλείψεις καὶ προβλήματα ἔχει τὸ χωριό σας ἢ ἡ πόλη σας; Τί λένε οἱ μεγάλοι γι' αὐτά; Γίνονται ἔργα στὴν περιοχὴ σας; Ποιὸς τὰ κάνει; Σὲ τί θὰ ὠφελήσουν τὸν τόπο;

Ἡμερολόγιο 9ο

(Ὁ τουρισμός)

Πολλὲς φορές ἀκούγαμε στὸ ραδιόφωνο τὴ λέξη «**Τουρισμός**», ἀλλὰ δὲν καταλαβαίναμε τὴ σημασίᾱ της. Σήμερα ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξήγησε:

Τουρισμός εἶναι τὰ ταξίδια ποὺ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, γιὰ νὰ ἐπισκεφτοῦν διάφορα μέρη, νὰ ψυχαγωγηθοῦν, νὰ δοῦν ἀρχαῖα μνημεῖα, ὁμορφα τοπία κλπ.

Τὰ τελευταῖα χρόνια, συνέχισε ὁ δάσκαλος, ὑπάρχει μεγάλη **τουριστικὴ κίνηση** στὴν πατρίδα μας. Ἔρχονται πολλοὶ ξένοι νὰ δοῦν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς μας χώρους καὶ νὰ περάσουν εὐχάριστα τὶς διακοπὲς τους στὰ ὁμορφα ἀκρογιάλια μας.

Κι ἐδῶ στὸ χωριό μας, εἶπαν μερικοὶ συμμαθητές μου, ἔρχονται λίγοι ξένοι τὸ καλοκαίρι. Ναί, πρόσθεσε ὁ δάσκαλος. Καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ προσελκύσωμε πολλοὺς ξένους, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνες, ἂν φροντίζαμε γιὰ μερικὰ πράγματα.

Ἔτσι συζητήσαμε ἀρκετὰ καὶ βρήκαμε ὅτι πρέπει:

Πρῶτα πρῶτα ὅλοι μας νὰ φροντίσωμε νὰ εἶναι τὸ χωριό μας καθαρό. Οἱ δρόμοι, οἱ πλατεῖες, οἱ αὐλὲς καὶ τὰ σπίτια ν' ἀστράφτουν.

Ἡ καθαριότητα, ἡ εὐγένεια καὶ ἡ φιλοξενία θὰ δημιουργήσουν στοὺς ἐπισκέπτες συμπάθεια καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν τόπο μας. Τότε αὐτοὶ θὰ φέρουν κι ἄλλους καὶ θὰ ὠφεληθῇ τὸ χωριό μας.

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε πῶς ὁ τουρισμός βοηθάει πολὺ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη ἐνὸς τόπου.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Υπάρχουν αξιοθέατα στον τόπο σας; Τα επισκέπτονται τουρίστες; (Έλληνες, ξένοι) Γιατί; Έσείς τὰ παιδιά πῶς μπορείτε νὰ βοηθήσετε τὸν τουρισμό; Νὰ πλουτίσετε τὸ λεύκωμα τῆς τάξεως μὲ σχετικές φωτογραφίες, κάρτ-ποστὰλ κ.ἄ.

Ἡμερολόγιο 10^ο

(Χωριὰ - Κωμοπόλεις - Πόλεις)

Ὁ Κώστας ἄρχισε σήμερα τὴ συζήτηση μὲ μιὰ ἐρώτηση ποὺ ἔμοιαζε μὲ αἴνιγμα. Γιατί τὸ χωριὸ λέγεται χωριό; μᾶς ρώτησε.

Στὴν ἀρχὴ ὅλοι γελάσαμε. Ὑστερα ὅμως εἶδαμε ὅτι ἡ ἐρώτηση ἦταν ἀρκετὰ ἐξυπνη. Ὁ Σπύρος ὅμως νόμισε πῶς τὸ πρᾶγμα ἦταν πολὺ ἀπλὸ καὶ εἶπε:

— Τὸ χωριό μας λέγεται χωριό, γιατί εἶναι χωριό!

— Ναί, εἶπε ὁ Κώστας, ἀλλὰ γιατί δὲ λέγεται πόλη;

— Γιὰ νὰ λέγεται πόλη, πρόσθεσα ἐγώ, πρέπει νὰ ἔχη πολλοὺς κατοίκους.

Ὁ Κώστας ἔδειξε πῶς ἱκανοποιήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπάντηση.

— Ναί, εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι καθορισμένο πόσοι κάτοικοι πρέπει νὰ ὑπάρχουν, γιὰ νὰ λέγεται ἓνα μέρος ποὺ κατοικεῖται χωριό, κωμόπολη ἢ πόλη. Καὶ συνέχισε:

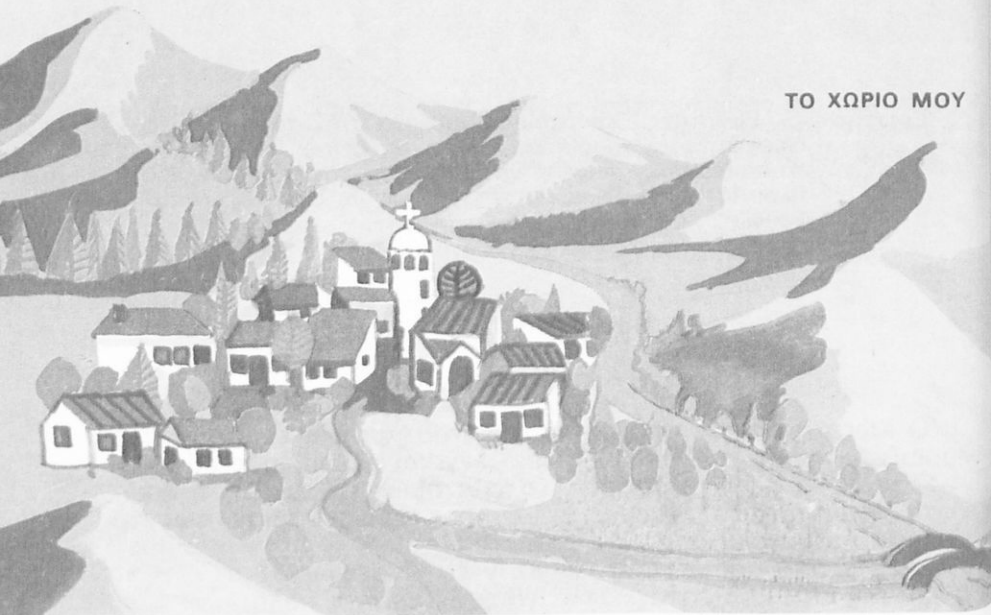
Χωριό λέγεται τὸ μέρος στὸ ὁποῖο κατοικοῦν μέχρι 3.000 ἄνθρωποι περίπου.

Κωμόπολη λέγεται τὸ μέρος ποὺ ἔχει 3.000 ὡς 5.000 περίπου κατοίκους.

Ὅταν οἱ κάτοικοι ἑνὸς μέρους εἶναι περισσότεροι ἀπὸ 5.000, τότε αὐτὸ λέγεται **πόλη**.

Ὅλοι ἱκανοποιηθήκαμε καὶ ἀφιερῶσαμε τὴν ὑπόλοιπη ὥρα ψάχνοντας νὰ βροῦμε χωριά, κωμοπόλεις καὶ πόλεις.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Τὸ μέρος ποὺ ζῆτε εἶναι χωριό, κωμόπολη ἢ πόλη; Γιατί; Νὰ ὀνομάσετε χωριὰ καὶ πόλεις τῆς περιοχῆς σας καὶ νὰ τὶς δείξετε στὸ χάρτη.

Ἡμερολόγιο 11ο

(Ἀναπαράσταση τοῦ χωριοῦ μας)

Ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ εἶπαμε πολλὰ ἄλλα πράγματα γιὰ τὸ χωριό μας, πὺ δὲν μπορῶ νὰ τὰ γράψω ὅλα στὸ ἡμερολόγιό μου.

Μιὰ μέρα ὁ δάσκαλος μᾶς εἶπε:

— Τώρα, ἀφοῦ συζητήσαμε τόσο πολὺ γιὰ τὸ χωριό μας, ἄς προσπαθήσωμε νὰ τὸ **ἀναπαραστήσωμε**.

Συμφωνήσαμε ὅλοι καὶ ἀρχίσαμε τὴ δουλειά.

Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Τακτοποιήσαμε ἔτσι τὴν ἄμμο, ὥστε νὰ μοιάζη μὲ τὴ μορφή πὺ ἔχει τὸ ἔδαφος τοῦ χωριοῦ μας καὶ ἡ γύρω περιοχή.

Οἱ λόφοι καὶ τὰ βουνὰ ὑψώθηκαν στὴν ἀμμοδόχο. Χαράξαμε τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ πολὺ ἐλαφρά. Φτιάξαμε μὲ χαρτόνι τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησία, τὸ κοινοτικὸ κατάστημα, τὸ ἱατρεῖο καὶ τὸν παιδικὸ σταθμό. Μὲ πλαστιλίνη φτιάξαμε τὰ σπίτια καὶ τὰ τοποθετήσαμε σὲ ἀνάλογες θέσεις.

Ἐπειτα ρίξαμε πᾶνω στὴν ἄμμο σκόνη μὲ διάφορα χρώματα. Στὰ βουνὰ ρίξαμε καφὲ σκόνη. Στὰ ἰσιώματα, πὺ μοιάζουν μὲ πεδιάδες, ρίξαμε πράσινη σκόνη. Στὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ ρίξα-

με γαλάζια. Στους λόφους κίτρινη. Έτσι τὸ χωριό μας πήρε τὴ μορφή του.

Τὸ καμαρώσαμε πολὺ.

— Φαίνεται σὰν ἀπὸ ἀεροπλάνο, εἶπε ὁ Γιώργος.

Μετὰ ἀναπαραστήσαμε τὸ χωριό μας στὴ χαρτογραφία μας ὅπως τὸ βλέπετε στὴ διπλανὴ εἰκόνα.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Προσπαθήστε ν'ἀναπαραστήσετε τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας στὴν ἀμμοδόχο σας πρῶτα καὶ μετὰ στὴ χαρτογραφία. Τί χρῶμα θὰ βάλετε στὸ κάθε μέρος; Γιατί;

ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Ἡμερολόγιο 12ο

Ὅταν πιά τελειώσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὸ χωριό μας, ἀνεβήκαμε μὲ τὸν δάσκαλο στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, ποὺ βρίσκεται δίπλα ἀπὸ τὸ χωριό μας. Ἦταν καιρὸς νὰ μιλήσωμε γιὰ τὰ **γειτονικὰ χωριά**.

Ὅλοι πήραμε μέρος στὴ συζήτηση. Ἄλλοι ἤξεραν καλύτερα τὸ ἓνα χωριό, ἄλλοι τὸ ἄλλο.

Τέσσερα χωριά βρίσκονται ὅλα ὅλα στὴ γειτονικὴ μας περι-οχή καὶ ὅλα εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὸ δικό μας.

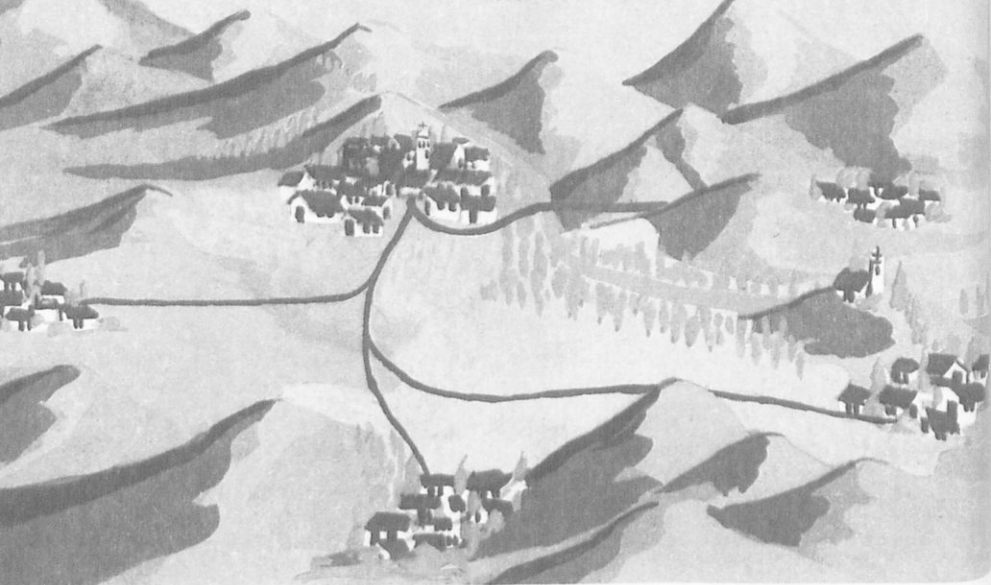
— Γιατί σὲ τόση ἔκταση νὰ βρίσκωνται μόνο 4 χωριά; ρώτη-σε ὁ δάσκαλος. Δὲν ἀργήσαμε νὰ βροῦμε πῶς αἰτία εἶναι τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος. Δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν πολλοὶ ἄνθρωποι ἐδῶ, γιατί τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι εὐφορο.

Καὶ τὰ 4 γειτονικὰ χωριά εἶναι ἀρκετὰ μακριὰ ἀπὸ τὸ δικό μας. Ἄν τὰ ἐπισκεφτῇ κανεὶς μὲ τὰ πόδια, χρειάζεται νὰ βαδίσῃ μιὰ ὥρα γιὰ τὸ πιὸ κοντινὸ καὶ τρεῖς γιὰ τὸ πιὸ μακρινό.

Τὸ πρῶτο βρίσκεται σὲ μιὰ πλαγιά, τὸ δεύτερο σ' ἓνα μικρὸ ὄροπέδιο, τὸ τρίτο σὲ μιὰ κοιλάδα καὶ τὸ τέταρτο εἶναι ἀνάμεσα σὲ βουνὰ καὶ δὲ φαίνεται ἀπὸ τὸ λόφο.

Στὰ τρία πρῶτα χωριά πηγαίνομε καὶ μὲ αὐτοκίνητο. Στὸ τέ-ταρτο πηγαίνομε μόνο μὲ τὰ πόδια ἢ μὲ τὸ ζῶο.

Ἑργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ γειτονικὰ σας χωριά ἢ τὶς πόλεις. Πόσα χιλιόμετρα ἀπέχει τὸ καθένα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας; Πῶς ἐπικοινωνεῖτε; Νὰ κάμετε ἓναν κα-τάλογο μὲ τὰ χωριά, τὶς κωμοπόλεις καὶ τὶς πόλεις τῆς περιοχῆς σας.

Ἡμερολόγιο 13ο

(Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Τὶς ἄλλες ἡμέρες συνεχίσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὰ **γειτονικὰ χωριά**. Βρήκαμε πὼς στοὺς τρόπους μας, στὴν ὁμιλία, στὰ ἔθιμα, στὶς συνήθειες, στὰ τραγούδια δὲν διαφέρομε. Μόνο οἱ κάτοικοι τοῦ πιὸ μακρινοῦ χωριοῦ, ποὺ εἶναι πίσω ἀπὸ τὰ βουνά, εἶναι κάπως διαφορετικοί, γιατί δὲν τοὺς εἶναι εὐκολο νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς ἄλλους. Εἶναι ὅμως οἱ πιὸ δυνατοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ πιὸ καλοὶ κυνηγοὶ στὴν περιοχή μας.

Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἀσχολοῦνται καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία καὶ τὴν ὕλοτομία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ποὺ βρίσκεται στ' ὄροπέδιο ἔχουν πολλὰ κοπάδια ἀπὸ πρόβατα καὶ καλλιεργοῦν πολλὲς πατάτες καὶ φασόλια, ποὺ εἶναι πολὺ νόστιμα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ποὺ βρίσκεται στὴν πλαγιά εἶναι κι αὐτοὶ κτηνοτρόφοι. Στὸ χωριό τους ἔχουν δάση μὲ καστανιές.

Μερικὲς οἰκογένειες τοῦ τρίτου χωριοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ **σηροτροφία**· τρέφουν μεταξοσκώληκες καὶ βγάζουν μετάξι.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ πιὸ μακρινοῦ χωριοῦ εἶναι ὑλοτόμοι καὶ κυνηγοί. Μαζεύουν ἐπίσης καὶ τσάι τοῦ βουνοῦ. Μὲ δυὸ λόγια, τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς περιοχῆς μας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καὶ δασικά.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὰ γειτονικά σας χωριὰ ἢ πόλεις (προϊόντα, κάτοικοι, ἀσχολίες κ.ἄ.). Νὰ βρῆτε τὶς ὁμοιότητες καὶ τὶς διαφορὲς μὲ τὸ δικό σας.

Ἡμερολόγιο 14ο

(Οἱ σχέσεις μας μὲ τὰ γειτονικά χωριὰ)

Οἱ **σχέσεις μας μὲ τ' ἄλλα χωριὰ** εἶναι καλές. Γίνονται συχνὲς ἐπισκέψεις ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, γιὰ νὰ συναντηθοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ γνωστοὶ νὰ διασκεδάσουν στὰ πανηγύρια, ἀλλὰ καὶ γιὰ ν' ἀνταλλάξουν τὰ προϊόντα.

Στὸ δικό μας χωριὸ γίνονται οἱ πιὸ πολλὲς συναντήσεις. Ἐπειδὴ εἶναι κεντρικό, ὅπως εἶπαμε, ἐδῶ συγκεντρώνονται ὅσα προϊόντα περισσεύουν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, γιὰ νὰ σταλοῦν στὶς γειτονικὲς ἀγορές.

Πολλὲς γνωριμίες μας μὲ παιδιὰ τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἔγιναν στὶς ἐκδρομὲς ποὺ κάναμε μὲ τὰ γειτονικά σχολεῖα. Αὐτὲς τὶς γνωριμίες θὰ τὶς κρατήσωμε καὶ ὅταν μεγαλώσωμε.

Οἱ γονεῖς μας διηγοῦνται πὼς πολλὲς γνωριμίες μὲ κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν τὶς ὀφείλουν σ' αὐτὲς τὶς συναντήσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς σχέσεις σας μὲ τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἢ πόλεων, γιὰ τὶς κοινὲς ἐκδηλώσεις ποὺ κάνετε (πανηγύρια, ἐμποροπανηγύρεις καὶ ἄλλες συναντήσεις).

Ἡμερολόγιο 15ο

(Ἡ ἱστορία τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Μιλήσαμε γιὰ τὸ ἡρώο τοῦ χωριοῦ μας. Καὶ τὰ γειτονικά χωριὰ ἔχουν ἡρώο. "Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἔχουν χρέος νὰ τιμοῦν τοὺς νεκροὺς, αὐτοὺς ποὺ ἔδωσαν τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴν πατρίδα.

Καθένα ἀπὸ τὰ χωριά ἔχει ἐπίσης τὶς ὁμορφιές του, τὶς ἄγριες φυσικὲς ὁμορφιές, ποὺ σπάνια βρίσκεις ἄλλοῦ, ὅπως λένε οἱ μεγάλοι. Αὐτὲς οἱ ὁμορφιές θὰ μπορούσαν νὰ κάμουν τὸν τόπο μας μιὰ ἀξιόλογη τουριστικὴ περιοχὴ.

Ὁλος ὁ τόπος τριγύρω, καθὼς εἶναι ψηλὰ στὰ βουνά, ἀποτελεῖ ἓνα φυσικὸ φρούριο, ποὺ πολλὲς φορὲς φύλαξε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχθρῶν.

Λένε οἱ μεγάλοι πὼς οἱ Τοῦρκοι ποτὲ δὲν πάτησαν τὸ πόδι τους ἐδῶ, γιατί σ' αὐτὸ τὸ μέρος ἦταν τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.

Ὅταν κάποτε οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μιὰ ἐπιδρομὴ, γιὰ νὰ καταστρέψουν τὰ χωριά μας, δόθηκε σκληρὴ μάχη στὴ θέση ποὺ λέγεται «ΝΙΚΗ» κι ἔπαθαν τέτοια καταστροφὴ, ποὺ δὲν ξαναφάνηκαν πιά στὰ μέρη μας. Στὴ θέση ποὺ ἐγινε ἡ μάχη εἶναι τώρα χτισμένο ἓνα ξωκκλήσι καὶ μιὰ μαρμάρινη πλάκα θυμίζει τὴν ἀνδρεία τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁμορφα τοπία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικοὺς τόπους τῆς περιοχῆς σας καὶ νὰ τοὺς ἐπισκεφτῆτε στὶς ἐκδρομὲς σας. Νὰ διαβάσης, ἂν ὑπάρχουν, διηγήσεις, ἱστορίες κ.ἄ. γιὰ τὴν περιοχὴ σου.

Ἡμερολόγιο 16^ο

(Χαρτογράφηση τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Ἡ συζήτηση γιὰ τὰ γειτονικὰ χωριά κράτησε ἄρκετὲς ἡμέρες, γιατί ἐπιθυμούσαμε νὰ γνωρίσωμε τὴ ζωὴ τους. Ὑστερα προσπαθήσαμε ν' ἀναπαραστήσωμε τὸ χωριό μας μαζί μὲ τὰ γύρω χωριά.

Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ ἐργαστήκαμε σὲ χαρτόνια καὶ παρουσιάσαμε: α) ἓνα **γεωφυσικὸ χάρτη** τῆς περιοχῆς μας, β) ἓναν **πολιτικὸ χάρτη** τῆς ἴδιας περιοχῆς, γ) ἓναν **παραγωγικὸ**, δ) ἓναν **ἱστορικὸ** καὶ ε) ἓναν **τουριστικὸ**. Τέλος ἐτοιμάσαμε ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τῆς περιοχῆς καὶ τὸν κρεμάσαμε στὴν τάξη μας.

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς τὶς ἐργασίες ποὺ ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Νὰ ἰχνογραφήσετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες μὲ τοὺς χάρτες τοῦ Νίκου, ποὺ βλέπετε παρακάτω.

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

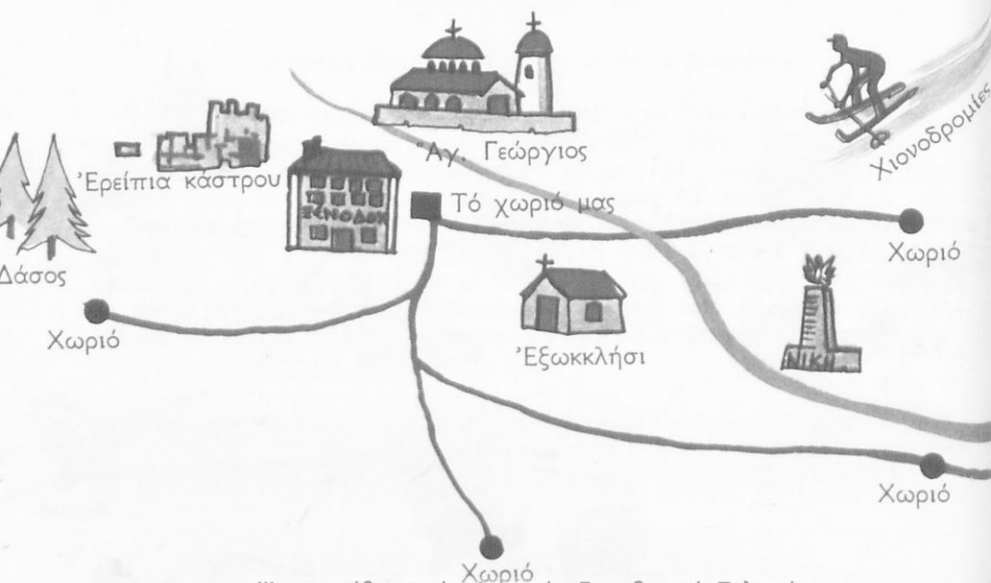
ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 17ο

(Μιὰ ἐκδρομὴ στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ὄταν πιά τελειώσαμε τὶς συζητήσεις γιὰ τὰ γειτονικὰ χωριά, ὁ δάσκαλος μᾶς ἔκαμε μιὰ εὐχάριστη ἐκπληξη.

Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, παιδιά, μᾶς εἶπε, θὰ κάνωμε μιὰ ἐκδρομὴ, γιὰ νὰ γνωρίσωμε τὴν Ἐπαρχία μας. Ὅλοι χαρήκαμε πολὺ.

Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς εἶχαν πάει στὴν **πρωτεύουσα** τῆς Ἐπαρχίας μας, ὅπου κάθε Σάββατο γίνεται ἡ **ἀγορά** (τὸ παζάρι). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐδῶ ψηλά, ὅπου βρισκόμαστε, φαίνεται κάτω στὸν κάμπο ἄρκετὸ μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας. Ὅμως ἄλλο εἶναι νὰ βλέπης ἀπὸ μακριὰ τὰ χωριά καὶ τὶς πόλεις καὶ ἄλλο νὰ τὰ ἐπισκεφτῇς.

Ὄταν ἔφτασε ὀρισμένη μέρα, ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας.

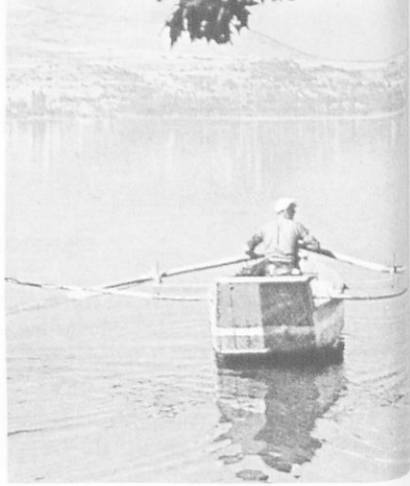
Στὸ δρόμο σταματούσαμε καὶ ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε διαφορὲς ἀπορίες ποὺ εἶχαμε. Καταλάβαμε ἔτσι πῶς ἀλλιῶς φαίνονται τὰ μέρη ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στὴν πραγματικότητα. Καταλάβαμε πῶς ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι φαίνεται καὶ πῶς τὸ χωριό μας καὶ τὰ γειτονικὰ χωριά ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τῆς.

Εἶδαμε πῶς ἡ λίμνη, ποὺ βρίσκεται δίπλα στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας, εἶναι πολὺ μεγάλη, ἐνῶ ψηλὰ ἀπὸ τὸ χωριό μας φαίνεται σὰ μιὰ μικρὴ δεξαμενὴ.

Ἔτυχε τὴν ἡμέρα ποὺ ἐπισκεφτήκαμε τὴν πόλη νὰ γίνεται ἀγορά. Κόσμος πολὺς εἶχε μαζευτῇ ἀπ' ὅλη τὴν Ἐπαρχία. Ἄλλοι ἀγόραζαν καὶ ἄλλοι πουλοῦσαν. Ὅ,τι ἠθελες ἔβρισκες στὴν ἀγορά! Οἱ πωλητὲς μὲ τὶς διαπεραστικὲς φωνές τους σὲ καλοῦσαν ν' ἀγοράσης κάτι.

Στὴν ἀγορά συναντήσαμε καὶ πολλοὺς χωριανούς μας. Ἄλλοι ἦρθαν ν' ἀγοράσουν καὶ ἄλλοι νὰ πουλήσουν διάφορα πράγματα. Ἐδῶ συναντιοῦνται ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ὑστερα ἀπ' ὅσα εἶδαμε στὴν ἀγορά, προχωρήσαμε πρὸς τὴν ἄκρῃ τῆς λίμνης καὶ μπήκαμε στὶς βάρκες γιὰ ἓνα περίπατο (βαρκάδα). Ἦταν πολὺ εὐχάριστα! Εἶδαμε καὶ τοὺς βαρκάρηδες, ποὺ ἔριχναν τὰ δίχτυα νὰ πιάσουν ψάρια. Μετὰ συνεχίσαμε

τὸν περίπατό μας στὴν πόλη, γιὰ νὰ δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατά της

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Ἡ πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας εἶναι κωμόπολη ἢ πόλη; Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μὲ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας καὶ γιὰ τὰ γενικὰ χαρακτηριστικά της.

Ἡμερολόγιο 18^ο

(Καταστήματα - Δημόσιες Ἀρχές τῆς Ἐπαρχίας)

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ **λαϊκὴ ἀγορὰ** εἶδαμε στὴν πόλη καὶ πολλὰ ἄλλα **καταστήματα** καὶ καμαρώσαμε τὶς βιτρίνες τους. Εἶδαμε δυὸ τρία βιβλιοπωλεῖα μὲ λογῆς λογῆς βιβλία, ἐμπορικὰ καταστήματα, ἐστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Στὴν εἴσοδο ἐνὸς ξενοδοχείου ἔγραφε: «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Θὰ σὰς ἐξηγήσω ἄλλη φορά, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, τί σημαίνει αὐτό.

Καθὼς διασχίζαμε τὴν πόλη, εἶδαμε μερικά **Δημοτικὰ Σχολεῖα** καὶ δύο **Γυμνάσια**. Τὸ ἓνα εἶναι Γυμνάσιο ἀρρένων, δηλαδή γιὰ τ' ἀγόρια, καὶ τὸ ἄλλο Γυμνάσιο θηλέων, γιὰ τὰ κορίτσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ δύο **Οἰκοτροφεῖα**, στὰ ὁποῖα μένουν τὰ παιδιὰ ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὰ χωριά τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειτα ἐπισκεφτήκαμε τὸ κεντρικὸ μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ὑπῆρχαν πολλὰ μεγάλα κτίρια. Σ' αὐτὰ στεγάζονται οἱ **Δημόσιες Ἀρχές**, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος.

Στὸ ἓνα κτίριο ποὺ ἔγραφε «ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΝ» ἐργάζεται ὁ **Δήμαρχος** μετὰ τὸ **Δημοτικὸ Συμβούλιο**. Αὐτοὶ φροντίζουν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς πόλεως.

Σ' ἓνα ἄλλο κτίριο, κάπως ἀπόμερο, ἔγραφε: «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟ-ΠΟΛΙΣ». Ἐδῶ μένει ὁ **Μητροπολίτης (Δεσπότης)**, ποὺ φροντίζει γιὰ τὶς ἐκκλησίες καὶ τοὺς χριστιανοὺς ὅλης τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν καὶ τὸ γραφεῖο τοῦ **Ἐπιθεωρητῆ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων**. Τὸν ἐπισκεφτήκαμε καὶ μᾶς καλωσόρισε ἐκφράζοντας τὴ χαρὰ του.

Σὲ ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟΝ». Ἐδῶ, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, ὁ **εἰρηνοδίκης** προσπαθεῖ νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας, ποὺ ἔχουν διαφορὰς μεταξὺ τους καὶ μαλῶνουν, καὶ πολλές φορὲς τιμωρεῖ αὐτοὺς ποὺ φταῖνε.

Πιὸ πέρα ἔγραφε: «ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ». Ἐδῶ μένουν **ἀξιωματικοὶ** τῆς Χωροφυλακῆς καὶ πολλοὶ **χωροφύλακες**, ποὺ φροντίζουν νὰ ὑπάρχῃ ἡσυχία καὶ τάξη σ' ὁλόκληρὴ τὴν Ἐπαρχία.

Στὸ διπλανὸ κτίριο ἔγραφε: «ΑΓΡΟΝΟΜΕΙΟΝ». Ἐδῶ μένει ὁ **ἀγρονόμος**, ὁ ὁποῖος μετὰ τοὺς ἀγροφύλακες τῶν χωριῶν φυλάει τ' ἀγροκτῆματά μας καὶ τιμωρεῖ ὅσους κάνουν ζημιὰς σ' αὐτά. Σ' ἓνα ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ». Οἱ ὑπάλληλοι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς φροντίζουν γιὰ τὰ δάση τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἐπίσης ἡ **ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** καὶ ἡ **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ πιὸ πολὺ τοὺς ἀγρότες.

Δίπλα ἀπὸ τὶς Τράπεζες ἦταν τὸ **ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ** καὶ πιὸ πέρα τὸ **ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ**, ὅπου καταθέτομε ὅσα χρήματα μᾶς περισσεύουν καὶ παίρνομε τόκο. Ἄν καταθέσωμε στὸ Ταμιευτήριον 100 δραχμές, μετὰ ἀπὸ ἓνα χρόνον θὰ πάρωμε 110 δραχμές!

Εἶδαμε ἐπίσης τὸ **ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ**, τὴν **ΕΦΟΡΕΙΑ** καὶ ἄλλες Δημόσιες Ἀρχές.

Στὴν ἄκρῃ τῆς πόλεως εἶδαμε τοὺς **στρατῶνες**, ὅπου μένουν οἱ στρατιῶτες, οἱ ἀγρυπνοὶ φρουροὶ τῆς πατρίδας μας. Στὸ **Διοικητήριον** τοῦ στρατοπέδου ἐργάζονται ὁ **Διοικητής** καὶ πολλοὶ **ἀξιωματικοί**.

Κοντὰ στοὺς στρατῶνες ὑπάρχει κι ἓνα μικρὸ στρατιωτικὸ **ἀεροδρόμιο**, στὸ ὁποῖο προσγειώνονται μικρὰ ἀεροπλάνα.

Ἄφοῦ εἶδαμε τόσα πράγματα στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας, γυρίσαμε στὸ χωριό μας ἀπὸ ἄλλο δρόμο, γιὰ νὰ δοῦμε καὶ ἄλλα χωριά, ποὺ βρίσκονται στὸν κάμπο.

Ἡ ἐκδρομὴ μας αὐτὴ ἦταν πολὺ εὐχάριστη καὶ ωφέλιμη.

Ἔργασίες. Ἄν ζητεῖτε ἔξω ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα νὰ κάμετε μιὰ ἐκδρομὴ σ' αὐτὴ καὶ νὰ συζητήσετε γιὰ ὅσα εἶδατε. Νὰ σχεδιάση ὁ καθένας τὴ διαδρομὴ ποὺ κάματε.

Ἡμερολόγιο 19°

(Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ὑπάρχουν τρεῖς ἄλλες **κωμοπόλεις** στὴν Ἐπαρχία μας. Οἱ δυὸ βρίσκονται πρὸς τὸ νότιο μέρος καὶ ἡ τρίτη πρὸς τὸ βόρειο.

Στὶς δυὸ πρῶτες ὑπάρχουν πολλὰ ποτιστικὰ χωράφια, στὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται βαμπάκι, ζαχαρότευτλα καὶ λαχανικά.

Στὴν τρίτη οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ δένδροκαλλιέργεια. Στὴν περιοχὴ τῆς ὑπάρχουν πολλοὶ ὀπωρῶνες μὲ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα.

Καὶ στὶς κωμοπόλεις αὐτές ὑπάρχουν Ἀρχές, ἀλλὰ ὄχι τόσες, ὅσες στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειδὴ τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολὺ εὐφορα, πολλοὶ κάτοικοι ἀπὸ τὴν περιοχὴ μας κατεβαίνουν κι ἐργάζονται στὶς κωμοπόλεις καὶ στὰ χωριά τοῦ κάμπου τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μου ἔχουν σχέσεις καὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῶν κωμοπόλεων αὐτῶν καὶ μὲ τοὺς κατοίκους ὅλης σχεδὸν τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μὲ τὶς πόλεις ἢ κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 20^ο

(Ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἑπαρχία μας)

Ἄν ἐξαιρέσωμε τὴν περιοχὴ τῶν χωριῶν μας, τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς Ἑπαρχίας μας εἶναι πεδινὸ μὲ μικροὺς λόφους μόνο ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Στὴν περιοχὴ μας μὲ τ' ὅρινόν ἔδαφος ὑπάρχουν ἄρκετὰ δάση ἀπὸ πεῦκα κι ἔλατα κυρίως, ποὺ ἀποτελοῦν πλοῦτο γιὰ τὸν τόπο μας.

Ἀφθονα νερὰ συγκεντρώνονται στὰ μέρη μας, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν ἓνα μεγάλο ποτάμι, ποὺ διασχίζει τὸν κάμπο, ποτίζει τὰ χωράφια του καὶ χύνεται στὴ θάλασσα.

Λένε πῶς ἐκεῖ στὴ βαθιὰ χαράδρα, ποὺ βρίσκεται στὸ μέρος ὅπου τὸ ποτάμι χύνεται πρὸς τὸν κάμπο, θὰ χτίσουν ἓνα ψηλὸ **φράγμα**. Ἔτσι τὰ νερὰ θὰ συγκεντρωθοῦν στὴ χαράδρα καὶ θὰ σχηματιστῇ μιὰ μεγάλη **τεχνητὴ λίμνη**. Μὲ τὰ νερὰ τῆς λίμνης αὐτῆς, καθὼς θὰ πέφτουν μὲ ὀρμὴ ψηλὰ ἀπὸ τὸ φράγμα, θὰ κινῆται ἓνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο, ποὺ θὰ παράγῃ ἀφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

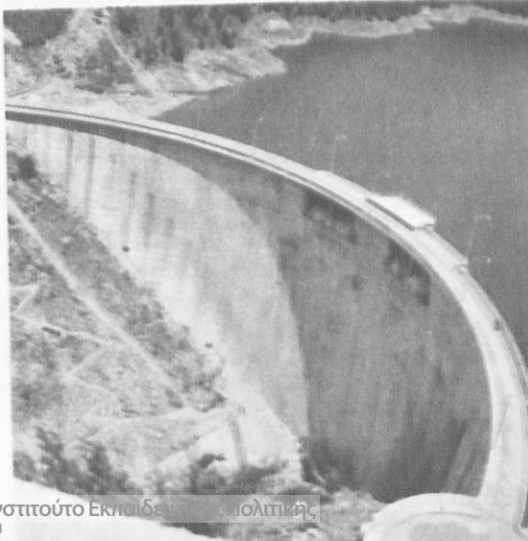
Λένε ἀκόμη πῶς θὰ σκάψουν σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑπαρχίας μας, γιὰτὶ ὑποθέτουν ὅτι ὑπάρχουν λιγνίτης καὶ ἄλλα ὀρυκτὰ μέσα στὴ γῆ.

Ἀρδευτικὸ αὐλάκι

Θεριστικὴ μηχανή

Τὸ **κλίμα** στὴν περιοχή μας εἶναι **ἡπειρωτικό**, τὸ χειμῶνα ἔχομε πολλὰ κρύα καὶ τὸ καλοκαίρι πολλὴ ζέστη. Ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἐπαρχία εἶναι ἡπειρωτικό. Κάτω στὸν κάμπο ὁμως εἶναι κάπως πιὸ ἡπιο, πιὸ μαλακό.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ ζωγραφίσετε ἢ νὰ παραστήσετε στὴν ἀμμοδόχο σας ἓνα τεχνικὸ ἔργο.

Ἡμερολόγιο 21^ο

(Ἔδαφος - Προϊόντα - Συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας)

Ὅταν ἐπιστρέψαμε στὸ χωριό μας ἀπὸ τὴν ἐκδρομὴ, διασχίσαμε τὸ βόρειο μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας.

Σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν περιοχὴ, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πρὶν ἀπὸ χρόνια ὑπῆρχαν **ἔλη** (βαλτόνερα). Ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπὸ βλαβερὰ κουνούπια καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ κάμπου ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὴν **ἐλονοσία**, ἀπὸ μιὰ ἀρρώστια ποὺ τὴν μετέδιδαν στοὺς ἀνθρώπους τὰ κουνούπια.

Στὰ τελευταῖα χρόνια μηχανικοὶ κι ἐργάτες μὲ διάφορα μηχανήματα ἔσκαψαν ἐδῶ μεγάλα αὐλάκια (κανάλια), μὲ τὰ ὁποῖα τὰ νερὰ τραβήχτηκαν, διοχετεύτηκαν πρὸς τὴ θάλασσα. Ἐτσι μεγάλες ἐκτάσεις ποὺ σκεπάζονταν ἀπὸ νερὰ ἔγιναν χωράφια, ποὺ ἄρχισαν νὰ τὰ καλλιεργοῦν, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς γλῶττωναν πιά ἀπὸ τὴν ἐλονοσία.

Τώρα τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ εὐφορο κομμάτι τοῦ κάμπου. Στὴ μεγάλη αὐτὴ ἔκταση καλλιεργοῦνται δημητριακά, βαμπάκι, τριφύλλι, καπνὸς κλπ.

Ὅλα τὰ πεδινὰ μέρη τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι ποτιστικά, γιὰτὶ στὰ τελευταῖα χρόνια ἔχουν κατασκευαστῇ ἐδῶ πολλὰ **ἀρδευτικά ἔργα**. Μὲ μεγάλα καὶ μικρὰ κανάλια διοχετεύονται τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Γι' αὐτὸ τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πλούσια καὶ τὰ χωράφια δίνουν στοὺς γεωργοὺς πολλὰ προϊόντα. Ἐδῶ τ' ὄργωμα τῶν χωραφιῶν γίνεται μὲ βενζινάρωτρα (τρακτέρ).

Σὲ προηγούμενες συζητήσεις γιὰ τὰ δικά μας χωριά εἶδαμε πῶς τὰ πιὸ σπουδαῖα προϊόντα τους εἶναι τὰ κτηνοτροφικά, ἡ ξυλεία, τὰ κάστανα, οἱ πατάτες, τὰ φασόλια, τὰ δημητριακά, τὸ μετάξι.

Τώρα καταλαβαίνομε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἔχουν πολλὰ καὶ διάφορα **ἐπαγγέλματα**. Καὶ τὰ προϊόντα τῆς εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἐπαρχία μας εἶναι γενικὰ καλή. Κάπως δύσκολη εἶναι στὰ δικά μας χωριά, ἐπεὶδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι ὀρεινό. Ἐδῶ ἔρχονται μόνο φορτηγὰ αὐτοκίνητα. Κάτω ὅμως στὸν κάμπο ὑπάρχουν ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καὶ κυκλοφοροῦν κάθε εἶδους αὐτοκίνητα.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὰ προϊόντα, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ τὴ συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας σας. Χωρίστε τὰ μέσα συγκοινωνίας σὲ κατηγορίες: ξηρᾶς, θάλασσας, ἀέρα. Ποιὰ σᾶς ἐξυπηρετοῦν καλύτερα;

Ἡμερολόγιο 22ο

(Ἱστορικοὶ τόποι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Κάτω στὸν κάμπο, σὲ μιὰ λοφώδη περιοχὴ τοῦ βορεινοῦ μέρους τῆς Ἐπαρχίας μας, εἶδαμε καὶ τὰ **ερείπια** μιᾶς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως.

Ὅπως λένε οἱ **ἀρχαιολόγοι**, ἡ πόλη αὐτὴ χτίστηκε στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δηλαδὴ τριακόσια καὶ περισσό-τερα χρόνια πρὶν γεννηθῇ ὁ Χριστός. Φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως καὶ τὸ ἀρχαῖο θέατρο μὲ κυκλικὲς σειρὲς ἀπὸ πέτρινα καθίσματα.

Μέσα στὸ **Μουσεῖο**, φυλάγονται πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλη. Ὑπάρχουν μαρμάρινα ἀγάλματα καὶ πολλὰ ἀγγεῖα. Ἀκόμη καὶ νομίσματα ἀρχαῖα βρῆκαν οἱ ἀρχαιολόγοι στὶς ἀνασκαφὲς ποὺ ἔκαναν στὴν περιοχὴ.

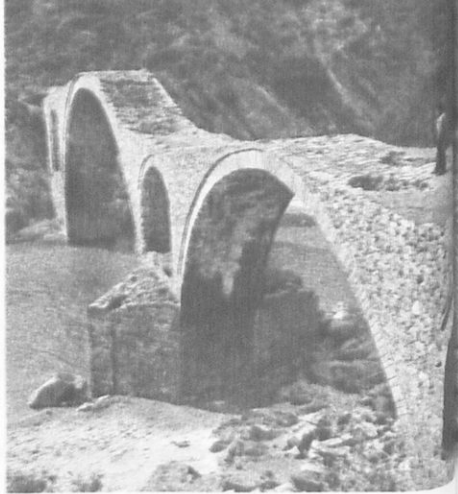
Ὅλα αὐτὰ τὰ θαυμάζομε κι ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ "Ἕλληνες καὶ οἱ ξένοι, ποὺ ἔρχονται ἐπίτηδες νὰ τὰ δοῦν.

Γιὰ μᾶς ἔχουν καὶ μιὰ ἄλλη σημασία, εἶπε ὁ δάσκαλος. Δείχνουν ὅτι τὰ μέρη αὐτὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια ἦταν ἑλληνικά! Ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητής:

«Ἐδῶ στὸ ἑλληνικὸ τὸ χῶμα,
τὸ τιμημένο κι ἱερό,
ποὺ τὸ ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τὸν καιρὸ...».

Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, συνέχισε ὁ δάσκαλος, τοὺς τόπους αὐτοὺς πρέπει νὰ τοὺς βλέπουμε σὰν ἱεροὺς καὶ νὰ τοὺς προστατεύουμε.

Ἐρωτήσεις - Ἔργασίες. Ὑπάρχουν στὴν Ἐπαρχία σας ἀρχαῖοι τόποι καὶ μνημεῖα; Νὰ φέρης πληροφορίες ἀπὸ βιβλία, περιοδικὰ κ.ἄ. καὶ φωτογραφίες γιὰ τὸ λεύκωμα.

Ἡμερολόγιο 23ο

(Ὁ τουρισμὸς στὴν Ἑπαρχία μας)

Ὅταν μιλούσαμε γιὰ τὸν **τουρισμό**, εἶπαμε πῶς καὶ στὸ χωριό μας ἔρχονται μερικοὶ τουρίστες, ποὺ θέλουν νὰ θαυμάσουν τὴν ἄγρια ὀμορφιὰ τῶν βουνῶν μας. Πιὸ πολλοὶ ὅμως τουρίστες, κυρίως ξένοι, πηγαίνουν κάτω στὴν πεδιάδα.

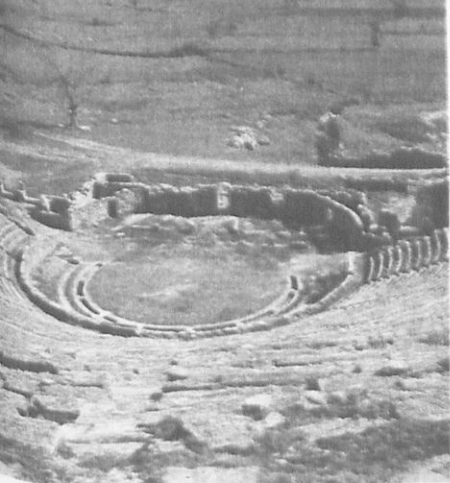
Ὅλοι σχεδὸν περνοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλη, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὴν ἀρχαία τέχνη καὶ γενικὰ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας. Παντοῦ οἱ Ἕλληνες τοὺς ὑποδέχονται μὲ καλωσύνη κι εὐγένεια, γιατί ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ὁ λαὸς μας εἶναι πολὺ φιλόξενος.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες θεωροῦμε τοὺς ξένους, τοὺς ἐπισκέπτες δηλαδή, φίλους μας καὶ προσπαθοῦμε νὰ τοὺς περιποιηθοῦμε, ὅσο καλύτερα μπορούμε.

Οἱ ἀρχαῖοι, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶχαν καὶ θεὸ προστάτη τῆς φιλοξενίας! Ἦταν ὁ θεὸς Ζεὺς (Δίας), ὁ ὁποῖος γι' αὐτὸ λεγόταν καὶ «Ξένιος Ζεύς».

Τώρα καταλάβαμε γιατί ἓνα μεγάλο ξενοδοχεῖο στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑπαρχίας λέγεται «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Τὸ ἔχτισε ὁ **ἔθνικὸς Ὄργανισμὸς Τουρισμοῦ**, εἶπε ὁ δάσκαλος, γιὰ νὰ φιλοξενοῦνται ἐκεῖ οἱ ξένοι τουρίστες.

— Συμφέρει ὁ τουρισμὸς στὴν πατρίδα μας; ρώτησε ὁ δάσκαλος.

Συζητήσαμε καὶ βρήκαμε ὅτι συμφέρει πολὺ. Πρῶτα πρῶτα, εἶπαμε, θὰ ὠφεληθῇ τὸ Κράτος μας, διότι:

Οἱ ξένοι ποὺ μᾶς ἐπισκέπτονται θὰ γνωρίσουν καλύτερα τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ τῆς πατρίδας μας καὶ θὰ γίνουν θαυμαστὲς τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Θὰ ἔρθουν σ' ἐπικοινωνία μὲ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, θὰ γνωρίσουν τὶς ἀρετὲς καὶ τὸ φιλόξενο πνεῦμα τοῦ λαοῦ μας καὶ θὰ καταλάβουν ὅτι οἱ Ἕλληνες σήμερα συνεχίζουν τὴν ἐνδοξη ἱστορία τῶν προγόνων τους.

Μιὰ μεγάλη ὠφέλεια γιὰ τὸν τόπο μας εἶναι ὅτι οἱ ξένοι ποὺ ἔρχονται ἐδῶ ἀφήνουν πολλὰ χρήματα κι ἔτσι αὐξάνονται τὰ ἔσοδά μας.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ φροντίζουμε νὰ διατηροῦμε καθαρὰ τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐπισκέπτονται ξένοι, νὰ τοὺς δεχόμαστε μὲ καλωσύνη κι εὐγένεια, νὰ τοὺς βοηθοῦμε σὲ ὅ,τι μποροῦμε, ν' ἀξιοποιοῦμε τοὺς τόπους ποὺ παρουσιάζουν τουριστικὸ ἐνδιαφέρον.

Ὁ καθένας στὸν τόπο του πρέπει νὰ προσφέρῃ ὅ,τι μπορεῖ γιὰ τὸν τουρισμὸ. Ἔτσι οἱ ξένοι θὰ φεύγουν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ χώρα μας καί, ὅταν γυρίζουν στὸν τόπο τους, θὰ στέλ-

νουν και άλλους συμπατριώτες τους να επισκεφτοῦν τὴν ὁμορφὴ Ἑλλάδα.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὸν τουρισμὸ στὴν Ἐπαρχία σας. Σὲ τί μᾶς ὠφελεῖ; Πῶς θὰ βοηθήσωμε τὴν ἀνάπτυξή του;

Ἡμερολόγιο 24ο

(Προβλήματα καὶ ἀνάγκες τῆς Ἐπαρχίας μας)

Τὰ περισσότερα **προβλήματα καὶ οἱ μεγαλύτερες ἀνάγκες τῆς Ἐπαρχίας μας** παρουσιάζονται στὰ δικά μας χωριά, ποὺ εἶναι ὀρεινά.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα τὸ πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας. Οἱ δρόμοι ποὺ ὁδηγοῦν στὴν περιοχὴ μας δὲν εἶναι καλοί. Εἶναι στρωμένοι μὲ ἄμμοχάλικο καὶ τὸ χειμῶνα δύσκολα περνοῦν αὐτοκίνητα.

Συχνὰ πέφτουν πολλὰ χιόνια καὶ ἀποκλειόμαστε ἀπὸ τὰ γύρω μέρη γιὰ πολλὲς μέρες.

Ἕνα ἄλλο πρόβλημα εἶναι ὅτι στὴν περιοχὴ μας δὲν ὑπάρχει πολὺ νερό. Ἰδιαίτερα τὸ καλοκαίρι ποὺ λιγοστεύει ὑποφέρουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα. Τὸ κράτος ἔδωσε δάνειο, γιὰ νὰ γίνουν **ἔργα ὑδρεύσεως**. Θὰ φέρουν τὸ νερὸ μὲ σωλῆνες ἀπὸ μακριὰ στὰ περισσότερα χωριά τῆς περιοχῆς.

Ἡ ὑπόλοιπη περιοχὴ τῆς Ἐπαρχίας μας, ποὺ εἶναι πεδινή, ἀντιμετωπίζει διαφορετικὰ προβλήματα. Ἐκεῖνο ποὺ λείπει ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ὀρισμένα ἐργοστάσια, γιὰ νὰ κονσερβοποιοῦνται τὰ φρούτα καὶ τὰ λαχανικὰ ποὺ περισσεύουν καὶ ποὺ πολλὲς φορὲς πηγαίνουν χαμένα.

Τὸ κράτος ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ προβλήματα αὐτὰ καὶ εἶναι βέβαιο πῶς καὶ ἡ δική μας Ἐπαρχία θὰ γίνῃ καλύτερη.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες. Ποιὲς εἶναι οἱ ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα τῆς Ἐπαρχίας σας; Νὰ τὰ συζητήσετε.

Ἡμερολόγιο 25ο

(Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας βρίσκεται στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ Νομοῦ μας. Δὲ βρέχεται ἀπὸ θάλασσα, ἀλλὰ εἶναι κοντὰ σ' αὐτήν.

Πρὸς τὸ νότιο μέρος, πρὸς τὸ ἀνατολικὸ καὶ πρὸς τὸ βόρειο συνορεύει μὲ τὶς ἄλλες τρεῖς **Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας**. Πρὸς τὸ δυτικὸ μέρος ἡ Ἐπαρχία μας συνορεύει μὲ ἄλλο **Νομό**. Μιὰ ὁροσειρὰ τὴ χωρίζει ἀπὸ αὐτόν.

Ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι ἄρκετὰ μεγάλη σὲ ἔκταση. Γιὰ νὰ τὴ διασχίσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ πρὸς τὴ Δύση μὲ αὐτοκίνητο χρειάζεται 1 ὥρα περίπου. Ἄλλη μισὴ ὥρα χρειάζεται, γιὰ νὰ τὴ διασχίσῃ ἀπὸ τὸ Βορρᾶ πρὸς τὸ Νότο.

Στὰ χωριά καὶ στὶς πόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας ζοῦν πενήντα χιλιάδες (50.000) περίπου ἄνθρωποι. Τόσος εἶναι ὁ **πληθυσμός** τῆς. Πιο πυκνοκατοικημένα εἶναι τὰ πεδινὰ μέρη. Ἡ δική μας περιοχὴ, ποὺ εἶναι ὄρεινὴ, εἶναι ἀραιοκατοικημένη. Μὲ τὴ συζήτηση ποὺ κάναμε στὴν τάξη εὐκόλα βρήκαμε γιατί συμβαίνει αὐτό.

Ἔργασίες. Νὰ βρῆτε τὴ θέση, τὰ σύνορα (ὅρια), τὴν ἔκταση καὶ τὸν πληθυσμὸ τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ τὴ δείξετε στὸ χάρτη.

Ἡμερολόγιο 26ο

(Ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας ἔχει παλιὰ **ἱστορία**. Ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια μέχρι σήμερα σ' αὐτὴν κατοικοῦν Ἕλληνες.

Οἱ κάτοικοί τῆς ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας καὶ πολλὲς μάχες ἔγιναν ἐδῶ. Μιλήσαμε γιὰ μιὰ τέτοια μάχη, ποὺ δόθηκε στὴν περιοχὴ μας στὴν ἐποχὴ τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι καὶ καλοὶ Χριστιανοί. Εἶναι ἐργατικοὶ καὶ πολλὰς φορὲς ξενιτεύονται, γιὰ νὰ βοηθήσουν καλύτερα τὶς οἰκογένειές τους.

Πρὶν ἀπὸ χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἀρρώσταιναν ἀπὸ ἐλονοσία. Τώρα, ποὺ δὲν ὑπάρχουν πιά βαλτόνερα

(έλη), οί κάτοικοι εἶναι γεροὶ καὶ καλλιεργοῦν τὰ μέρη ποῦ ἔχουν ἀποξηρανθῇ.

Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μιλοῦν γιά τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ τῆς Ἐπαρχίας μας. Νοιώθουμε περήφανοι γι' αὐτό! Ἀλλὰ καὶ οἱ σημερινοὶ κάτοικοί της ἀγαποῦν τὴν πρόοδο καὶ τὸν πολιτισμό.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιά τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἐπαρχίας ἢ τῆς περιοχῆς σας. Νὰ φέρετε στὴν τάξη βιβλία, λευκώματα κ.ἄ. ποῦ γράφουν γι' αὐτή. Νὰ ζωγραφίσετε ἓνα ἱστορικὸ μνημεῖο τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 27ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Εἶχαμε τελειώσει πιά τὶς συζητήσεις γιά τὴν Ἐπαρχία μας, ὅταν ἔφτασαν ἀρκετὰ γράμματα καὶ μικρὰ δέματα ἀπὸ διάφορα σχολεῖα.

Εἶχαμε φροντίσει ἀπὸ καιρὸ νὰ στείλουμε γράμματα σὲ σχολεῖα τῆς Ἐπαρχίας μας μὲ τὴν παράκληση νὰ μᾶς στείλουν δείγματα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ τους. Τοὺς στείλαμε κι ἐμεῖς δικά μας προϊόντα καὶ κυρίως τσαὶ τοῦ βουνοῦ.

Πολὺ χαρήκαμε μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ αὐτὴ τῶν προϊόντων, μᾶς ἔγραφαν.

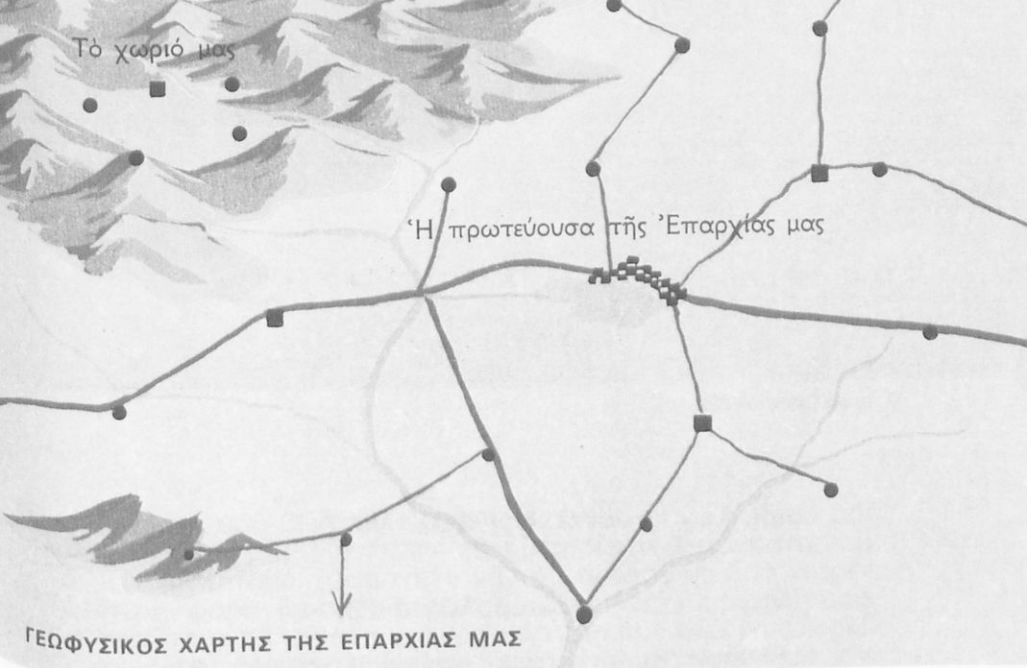
Ἔτσι συγκεντρώθηκαν στὸ σχολεῖο μας δείγματα ἀπ' ὅλα σχεδὸν τὰ προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Μ' αὐτὰ αποφασίσαμε νὰ κάνουμε **πίνακες** καὶ **λευκώματα**, ποῦ νὰ περιέχουν ὅλα τὰ προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας καὶ νὰ δίνουν μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ πλούτου της.

Δὲν πέρασαν πολλὲς ἡμέρες καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ πίνακες καὶ τὰ λευκώματα ἦταν ἔτοιμα.

Δὲ χορταίναμε νὰ τὰ βλέπουμε! Δεχόμαστε μάλιστα κι ἐπισκέψεις ἀπὸ παιδιὰ τῶν ἄλλων τάξεων. Ἀκόμη καὶ ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς μᾶς ἔδωσε συγχαρητήρια, ὅταν ἦρθε νὰ δῇ τὸ σχολεῖο μας.

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε στὴν τάξη σας ὅ,τι ἔκαμαν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Μπορεῖτε ἀκόμα νὰ κάμετε καὶ συλλογὲς προϊόντων τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡμερολόγιο 28^ο

(Ὁ χάρτης τῆς Ἐπαρχίας)

Τελευταῖα ἐτοιμάσαμε τὸν **χάρτη τῆς Ἐπαρχίας** μας.

Στὴν ἀρχὴ ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ σὲ χαρτόνια. Προσπαθήσαμε νὰ παραστήσωμε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου μας, ὅπως εἶναι στοὺς χάρτες.

Ἔτσι οἱ πεδιάδες ἔγιναν πράσινες, οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄροπέδια κίτρινα, τὰ βουνὰ καφέ, ἡ λίμνη καὶ τὸ ποτάμι γαλάζια. Τοποθετήσαμε ἐπίσης τὶς πόλεις καὶ τὶς κωμοπόλεις, τοὺς ἱστορικοὺς τόπους κλπ. Ἐπειτα ἐτοιμάσαμε ἕναν ἀνάγλυφο χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας, τὸν ὁποῖο κρεμάσαμε στὸν τοῖχο.

Σ' ἕναν ἰδιαίτερο πῖνακα καταγράψαμε προσεχτικὰ τὰ κυριότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέτασή της.

Ἔργασίες. Νὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὸν χάρτη τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ μάθετε ὅλοι νὰ διαβάζετε τὰ σύμβολα ποὺ ὑπάρχουν στοὺς χάρτες. Νὰ κάμετε ἕναν πῖνακα μὲ τὰ σπουδαιότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς σας.

Παραθαλάσσια πόλη

Ο ΝΟΜΟΣ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 29^ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας)

“Όταν ετοιμάσαμε τοὺς χάρτες τῆς Ἐπαρχίας μας, ὁ δάσκαλός μας μᾶς ἔκαμε μιὰ νέα ἐκπληξη. Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, μᾶς εἶπε, θὰ κάνωμε μιὰ διήμερη ἐκδρομὴ στὴν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** μας.

Ἡ χαρά μας ἦταν ἀπερίγραπτη!

Πολλὲς φορές τὴ νύχτα βλέπαμε ἀπὸ ἓνα λόφο τοῦ χωριοῦ μας πέρα μακριὰ πρὸς τὴν Ἀνατολὴ τὰ φῶτα τῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ πολὺ λίγοι ἀπὸ τὴν τάξη μας τὴν εἶχαν ἐπισκεφτῇ.

Πρὶν ξεκινήσωμε, εἶχαμε καταλάβει καλὰ πῶς τὸν Νομό μας τὸν ἀποτελοῦσαν τέσσερες Ἐπαρχίες, δηλαδὴ ἡ δική μας καὶ ἄλλες τρεῖς. Ψηλὰ ἀπὸ τὰ μέρη μας βλέπαμε βέβαια ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ Νομοῦ μας, ἀλλὰ ἀλλιῶς βλέπομε τὰ πράγματα ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στὴν πραγματικότητα.

Τὴν ὀρισμένη μέρα ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα. Στὸ δρόμο ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε τὶς ἀπορίες ποὺ εἶχαμε. “Όταν διασχίζαμε τὴν πεδιάδα, μᾶς ἐξηγοῦσε γιὰ τ’ ἀρδευτικὰ ἔργα ποὺ βλέπαμε, καθὼς καὶ γιὰ τὶς διάφορες καλλιέργειες ποὺ γίνονται στὸν κάμπο.

Ἐπισκεφτήκαμε κι ἓνα μοναστήρι, ποὺ εἶναι χτισμένο σ’ ἓνα

Μοναστηρι

Καλλιέργεια βαμβακιού

Ύψωμα γεμάτο από δέντρα. Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ μᾶς καλοδέχτηκε καὶ μᾶς διηγήθηκε τὴν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ.

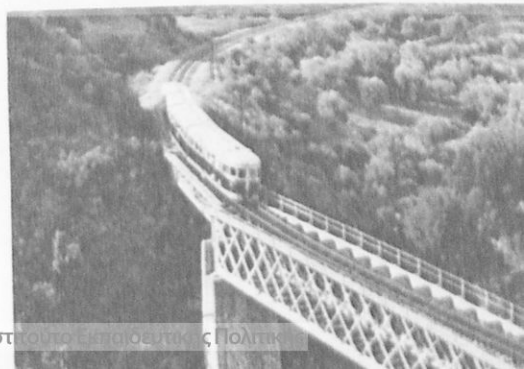
Τὸ μεγάλο ποταμὸ χρειάστηκε νὰ τὸν περάσωμε δυὸ φορές. Τὴ δεύτερη φορὰ βρισκόμαστε πιά κοντὰ στὴν πρωτεύουσα. Ὅταν περάσαμε τὴ μεγάλη γέφυρα, κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο καὶ καμαρώσαμε τὴ διπλανὴ σιδερένια γέφυρα, ἀπὸ τὴν ὁποία περνοῦν τὰ τραῖνα. Γιά καλὴ μας τύχη ἐκείνη τὴν ὥρα περνοῦσε ἓνα τραῖνο μὲ πολλὰ βαγόνια. Ἐτρίζε ἡ γέφυρα, ὅταν περνοῦσε, κι ἐμεῖς φοβηθήκαμε λίγο, ὅταν σφύριξε δυνατά.

Μπροστὰ ἦταν ἡ μηχανή. Ἀπὸ τὸ φουγάρο τῆς ἔβγαине μαῦρος καπνός. Μετρήσαμε τὰ βαγόνια: ἓνα, δυό, τρία... δέκα! Οἱ ἐπιβάτες ἔβγαζαν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ μᾶς χαιρετοῦσαν. Τοὺς χαιρετίσαμε κι ἐμεῖς καὶ συνεχίσαμε τὸ ταξίδι μας. Ἐξω ἀπὸ τὴν πόλη ἐπίσκεψτήκαμε τὸ ἐργοστάσιο ζαχάρεως. Κάποιος μηχανικὸς τοῦ ἐργοστασίου μᾶς ἐξήγησε μὲ λίγα λόγια πῶς λειτουργεῖ.

Γέφυρα γιὰ αὐτοκίνητα

Γέφυρα γιὰ τραῖνα

Έργοστάσιο

Σύγχρονη πόλη

Οί αγρότες τῆς περιοχῆς μᾶς φέρνουν τὰ ζαχαρότευτλα, μᾶς εἶπε. Τὰ ρίχνομε στὴ μιὰ ἄκρη τοῦ ἐργοστασίου σὲ διάφορα μηχανήματα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη βγαίνει ἡ ζάχαρη! Μᾶς ἔδωσε καὶ ἀπὸ λίγη ζάχαρη καὶ φάγαμε.

Ἐκεῖ κοντά, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, ἦταν καὶ ἄλλα ἐργοστάσια. Δὲν τὰ ἐπίσκεψτήκαμε ὅμως, γιατί ἔπρεπε νὰ πᾶμε μέσα στὴν πόλη νὰ ξεκουραστοῦμε καὶ μετὰ νὰ συνεχίσωμε τὶς ἐπισκέψεις.

— Παιδιά, μέσα στὴν πόλη πρέπει νὰ εἴμαστε προσεχτικοί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Κανεῖς δὲν θὰ φεύγῃ ἀπὸ κοντά μου, συνέχισε, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νὰ χαθῆτε ἢ νὰ σᾶς πατήσῃ κανένα αὐτοκίνητο.

Ἔτσι μπήκαμε στὸ αὐτοκίνητο καὶ σὲ λίγο διασχίζαμε τὴν πόλη...

Πωπῶ, τί μεγάλη κίνηση! εἶπαμε ὅλοι. Ἄλλα αὐτοκίνητα ἔτρεχαν πρὸς τὸ ἓνα μέρος καὶ ἄλλα πρὸς τὸ ἀντίθετο. Κόσμος πολὺς πήγαινε κι ἐρχόταν.

Φτάσαμε στὸ 12ο Δημοτικὸ Σχολεῖο, ὅπου θὰ μέναμε τὸ βράδυ. Ἐκεῖ ξεκουραστήκαμε καὶ φάγαμε.

Ἔργασίες. Ἄν δὲ ζῆτε στὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, νὰ κάμετε κι ἐσεῖς ἓνα ταξίδι σ' αὐτήν, γιὰ νὰ τὴ γνωρίσετε. Ἄν ζῆτε στὴν πρωτεύουσα, νὰ κάμετε ταξίδια στὴν ὑπαίθρο, γιὰ νὰ γνωρίσετε τὸ Νομὸ σας.

(Τί εἶδαμε στήν πρωτεύουσα)

Ἐδῶ στήν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** δέ θά βροῦμε πολλοὺς χωριανοὺς, εἶπε ὁ δάσκαλος, ὅπως ἔγινε στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐρχονται, μόνο ὅταν θέλουν νὰ ταξιδέψουν σέ διάφορα μέρη μέ ἀεροπλάνο, μέ τραῖνο ἢ μέ πλοῖο, γιατί καί τὰ τρία αὐτά μέσα τὰ βρίσκουν ἐδῶ. Ἐρχονται ἀκόμη, ὅταν ἔχουν διάφορες ὑποθέσεις μέ τή **Νομαρχία**. Πιο τακτικά κατεβαίνουν στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ὁ Πρόεδρος καί ὁ Γραμματέας τοῦ χωριοῦ μας γιά διάφορα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν Κοινότητά μας.

Μερικοὶ χωριανοί μας ἔρχονται κι ἐργάζονται στήν πρωτεύουσα, εἶπε πάλι ὁ δάσκαλος.

Ὁ ξάδερφός μου, εἶπε ὁ Ἀντρέας, ἦρθε ἐδῶ κι ἔγινε κουρέας. Ὁ θεῖός μου, εἶπε ὁ Γρηγόρης, ἦρθε κι ἔγινε **θυρωρὸς πολυκατοικίας**.

— Τί θά πῇ αὐτό; ρώτησε ὁ Γιάννης. Ὁ δάσκαλος ἐξήγησε: Ὅπως προσέξατε, ἐδῶ ὑπάρχουν μεγάλα σπίτια μέ πολλά πατώματα καί πολλά **διαμερίσματα**. Τὰ μεγάλα αὐτά σπίτια λέγονται **πολυκατοικίες**, διότι σέ καθένα ἀπὸ αὐτὰ κατοικοῦν πολλές οἰκογένειες. Ὁ θυρωρὸς κάθεται στήν εἴσοδο τῆς πολυκατοικίας (κοντὰ στή θύρα), παρακολουθεῖ τοὺς ἀνθρώπους, πού μπαينوβγαίνουν, φροντίζει γιά τήν καθαριότητα καί δίνει διάφορες πληροφορίες.

Τὸ πάρκο τῆς πόλεως

Μερικοὶ χωριανοί μας ἔρχονται στὴν πρωτεύουσα γιὰ ψυχαγωγία, γιὰ νὰ διασκεδάσουν.

Ἔργασίες. Νὰ μιλήσετε γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ χωριοῦ σας μὲ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Ἄν ζῆτε στὴν πρωτεύουσα, νὰ μιλήσετε γιὰ τὶς σχέσεις σας μὲ τὴν ὑπαίθρο.

Ἡμερολόγιο 31°

(Τί ἄλλο εἶδαμε στὴν πρωτεύουσα)

Τὸ 12° Δημοτικὸ Σχολεῖο βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς πόλεως σὲ ὕψωμα καὶ ἀπὸ τὴ στέγη του μποροῦμε νὰ δοῦμε μιὰ χαρὰ ὅλη σχεδὸν τὴν πόλη.

Εἴμαστε τυχεροί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Θὰ δοῦμε καλὰ τὴν πόλη ἀπὸ ἐδῶ πάνω κι ἔπειτα θὰ κατεβοῦμε νὰ τὴ γυρίσωμε μὲ τὸ αὐτοκίνητο.

Κάτω ἀπὸ μᾶς ἀκριβῶς ἦταν ἡ κεντρικὴ πλατεῖα. Στὴ μέση τῆς βρίσκεται τὸ **δημόσιο πάρκο** μὲ πολλὴ πρασινάδα, πολύχρωμα λουλούδια καὶ πολλὰ καθίσματα (παγκάκια), γιὰ νὰ ξεκουράζωνται ὅσοι θέλουν. Σὲ ὀρισμένα σημεῖα ὑπάρχουν μερικὰ ἀγάλματα καὶ στὸ κέντρο ἀκριβῶς ἓνα μεγάλο ρολόι, ποὺ χτυπάει τὶς ὥρες σὰν καμπάνα.

Στις 4 γωνίες τῆς πλατείας, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη κίνηση, εἶναι τοποθετημένοι μικροὶ στύλοι μὲ χρωματιστὰ φῶτα ποὺ ἀναβοσβήνουν μόνα τους. Παρακολουθήσαμε καὶ εἶδαμε πῶς, ὅταν ἀναψε τὸ πράσινο φῶς (ὁ **Γρηγόρης**, ὅπως τὸν λένε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀστειευόμενοι), σταμάτησαν τ' αὐτοκίνητα καὶ οἱ ἄνθρωποι περνοῦσαν βιαστικὰ ἀπὸ τὸ ἓνα πεζοδρόμιο στὸ ἄλλο, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς διαβάσεις. Ὅταν γιὰ λίγο ἀναβε τὸ κίτρινο φῶς, ὅσοι βρίσκονταν στὸν δρόμο ἔτρεχαν νὰ περάσουν γρήγορα, γιατί σὲ λίγο ἀναβε τὸ κόκκινο φῶς (ὁ **Σταμάτης**) καὶ θὰ ξεκινοῦσαν τ' αὐτοκίνητα. Αὐτὸ μᾶς φάνηκε πολὺ διασκεδαστικό, ἀπαραίτητο ὅμως γιὰ τὴν **κυκλοφορία**.

Στὴ μέση τοῦ δρόμου ἦταν καὶ ὁ **τροχονόμος**, ἓνας χωροφύλακας ποὺ κουνοῦσε τὰ χέρια του καὶ σφύριζε, γιὰ νὰ ρυθμίξη τὴν κυκλοφορία.

Ἡ πόλη αὐτή, ὅπως βλέπετε, ἔχει καλὴ **ρυμοτομία**, συνέχισε ὁ δάσκαλος.

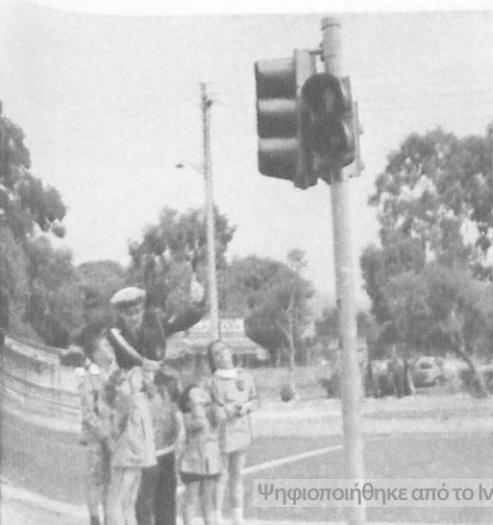
— Τί θὰ πῇ αὐτό, κύριε; ρωτήσαμε ὅλοι.

— Θὰ πῇ ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι ἴσιοι, χωρὶς στροφές, καὶ στὴ σειρά ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο.

Παρατηρήσαμε ἔπειτα πῶς σ' ὅλη τὴν πόλη ὑπῆρχαν ἀρκετὲς ἐκκλησίες. Δίπλα σὲ κάθε ἐκκλησία ὑπῆρχε συνήθως καὶ πάρκο. Πολλὰ πάρκα (κῆποι) ὑπάρχουν καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως. Οἱ Ἀρχὲς φρόντισαν νὰ ὑπάρχη πολὺ πράσινο σ' αὐτή.

Στοὺς κεντρικοὺς δρόμους βρίσκονται πολλὰ **ἐμπορικὰ καταστήματα**. Πολλοὶ ἄνθρωποι μπαينوβγαίνουν σ' αὐτὰ καί, ὅταν

ὁ τροχονόμος ἐξηγεῖ στὰ παιδάκια πῶς θὰ περάσουν στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο.

Λιμάνι

Ἀποβάθρα

βγαίνουν, κρατοῦν ὅλοι σχεδὸν κάτι στὰ χέρια τους. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι καὶ ἡ **ἀγορὰ τροφίμων** μὲ πολλὰ παντοπωλεῖα, κρεοπωλεῖα, ἰχθυοπωλεῖα, ὀπωροπωλεῖα κλπ.

Κοντὰ στὴν ἀγορὰ ὑπάρχει ἓνα μεγάλο πάρκο μὲ **παιδικὴ χαρά**. Εἶναι γεμάτη παιχνίδια (κούνιες, τραμπάλες κλπ.). Πολλὰ παιδιά παίζουν ἐκεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα.

Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς πόλεως βρίσκεται τὸ **λιμάνι**. Ἀποφασίσαμε νὰ τὸ δοῦμε ἀπὸ κοντά, καθὼς καὶ τὸ νησί, ποὺ φαίνεται πέρα ἀπὸ τὸ λιμάνι καταπράσινο μὲ κατάλευκα σπίτια στὴν ἀκρογιαλιά.

Θαυμάσαμε ἐπίσης τὶς ψηλὲς πολυκατοικίες τῆς πόλεως. Ἐχουν ὠραῖα μάρμαρα στὴν εἴσοδο, καὶ εἶναι ἐφοδιασμένες μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα: **ἀσανσέρ (ἀνελκυστῆρες)**, γιὰ ν' ἀνεβαίνουν γρήγορα καὶ ξεκούραστα οἱ ἄνθρωποι ὡς τὸ τελευταῖο πάτωμα, **κεντρικὴ θέρμανση**, τηλέφωνα, τηλεόραση κλπ.

Κοντὰ στὴν κεντρικὴ πλατεία βρίσκεται καὶ τὸ **Μουσεῖο** μὲ πολλὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ποὺ θὰ τὰ δοῦμε ἀπὸ κοντά.

Γενικὰ ἡ πρωτεύουσα μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ποὺ τῆς ρίξαμε μᾶς ἔκαμε ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Πῶς χτίζεται μιὰ πολυκατοικία; Πῶς θὰ κυκλοφορήσης μὲ ἀσφάλεια μέσα σὲ μιὰ μεγάλη πόλη; Νὰ γράψης τίς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε γιὰ τὴν πρωτεύουσα.

Ἡμερολόγιο 32ο

(Τὸ λιμάνι - Τὸ γειτονικὸ νησί)

Ἀφοῦ εἶδαμε ἀπὸ ψηλὰ τὴν πόλη, μπήκαμε στὸ αὐτοκίνητο καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸ **λιμάνι**.

Ὅλα ἐδῶ εἶναι ὁμορφα. Ἡ παραλιακὴ λεωφόρος, ποὺ ἔχει μῆκος ἓνα περίπου χιλιόμετρο καὶ πλάτος εἴκοσι μέτρα, ἔχει μεγάλη κίνηση. Πολλοὶ ἄνθρωποι κάνουν περίπατο. Ἄλλοι κάθονται καὶ κοιτάζουν τὶς βάρκες καὶ τὰ πλοῖα ποὺ πηγαينوέρχονται.

Πέρα στὸ βάθος εἶναι τὰ φορτηγὰ πλοῖα, ποὺ φορτώνουν ἢ ξεφορτώνουν ἐμπορεύματα. Φαίνονται οἱ **γερανοί**, ποὺ χωρὶς καμμιὰ δυσκολία σηκώνουν μεγάλα βάρη.

Στὸ ἄλλο μέρος τοῦ λιμανιοῦ εἶναι τὰ ἐπιβατικὰ πλοῖα. Ἐνα εἶναι γεμάτο μὲ κόσμο, ποὺ ἔχει ἀνεβῆ στὸ κατάστρωμα. Σὲ λίγο θὰ σηκώση ἄγκυρα γιὰ μακρινὰ μέρη.

Μπροστὰ στὴν παραλιακὴ λεωφόρο ὑπάρχουν μόνο μικρὰ πλοιάρια καὶ βάρκες. Μερικοὶ μπαίνουν στὶς βάρκες καὶ πηγαίνουν βαρκάδα. Ἄλλοι σὲ πλοιάρια καὶ πηγαίνουν πιὸ μακριά. Πολλοὶ πηγαίνουν στὸ ἀπέναντι νησί, ποὺ ἔχει πολλὲς ὁμορφιὲς καὶ ἀρχαιότητες.

Ἀποψη νησιοῦ

Παραθαλάσσια πόλη

Πήραμε τὴν ἀπόφαση νὰ πᾶμε κι ἐμεῖς κι ἐπιβιβαστήκαμε (ἀνεβήκαμε) σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πλοιάρια ποὺ πηγαινοέρχονται στὸ νησί.

Τὸ πλοῖο ἦταν ἀνοιχτὸ καὶ τὸ θαλασσινὸ ἀεράκι μᾶς δρόσιζε. Ἡ θάλασσα ἦταν ἡσυχη, χωρὶς κύματα, καὶ ὁ ἥλιος καθρεφτιζόταν στὰ νερά της. Τὸ πλοῖο, καθὼς ἔσχιζε τὰ νερά, ἄφηνε πίσω του ἀφρούς. Τότε θυμηθήκαμε ἓνα θαλασσινὸ τραγούδι, ποὺ μάθαμε στὸ σχολεῖο, καὶ ἀρχίσαμε νὰ τὸ τραγουδοῦμε ὅλοι μαζί:

*«Γλυκὰ φυσᾷ ὁ μπάτης
κι ἡ θάλασσα δροσίζεται.
Στὰ γαλανὰ νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται...».*

Φτάσαμε στὸ νησί καὶ ἀποβιβαστήκαμε (βγήκαμε) ἀπὸ τὸ πλοῖο στὴν προκυμαῖα του.

Θαυμάσαμε τὰ πεντακάθαρα κάτασπρα σπίτια καὶ τὶς γραφικὲς **ἀμμουδιές** του. Εἶδαμε τὶς ψαρόβαρκες καὶ τοὺς ψαράδες. Ἐπισκεφτήκαμε τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους καὶ τὸ Μουσεῖο.

Πόσα ὠραῖα πράγματα εἶδαμε ἐκεῖ! Ἕνας **ξεναγὸς** μᾶς ἐξηγήσε πολλὰ πράγματα καὶ ὅλοι νοιώσαμε περηφάνεια γιὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας.

Πολλοὶ ξένοι τουρίστες κοίταζαν μὲ προσοχὴ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους κι ἔπαιρναν φωτογραφίες.

Εἶδαμε καὶ ἄλλα ὁμορφα μέρη τοῦ νησιοῦ. Δὲν εἶχαμε ὅμως ὥρα νὰ δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατα. Τὸ πλοῖο μᾶς καλοῦσε νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν πόλη.

Στὴν ἐπιστροφή ἀπολαύσαμε τὸ ὠραῖο ἡλιοβασίλεμα ἀπὸ τὸ πλοῖο.

Ὅταν φτάσαμε στὴν πόλη, εἶχε νυχτώσει πιά. Τὰ φῶτα εἶχαν ἀνάψει καὶ ἔκαναν τὴν πόλη φαντασμαγορική. Τὴ χαρήκαμε, καθὼς γυρίζαμε στὸ σχολεῖο γιὰ ὕπνο.

Ἔργασίες. "Ἀν στὴν πρωτεύουσα τοῦ δικοῦ σας Νομοῦ εἶναι λιμάνι, νὰ συζητήσετε γι' αὐτό. Νὰ ζωγραφίσετε μιὰ εἰκόνα ἀπὸ τὸ λιμάνι. Νὰ γράψης τὶς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε.

Ἡ πόλη τῇ νύχτᾳ

Ἡλιοβασίλεμα

Ἡμερολόγιο 33°

(Οἱ Ἀρχές τοῦ Νομοῦ)

Τὴν ἄλλῃ μέρα ἦταν Κυριακή. Ἐτοιμαστήκαμε καὶ πήγαμε στὴ **Μητρόπολη** γιὰ ἐκκλησιασμό. Ἐκεῖ εἶδαμε τὸ Δεσπότη. Ἀ-
στραφτε μέσα στὴ χρυσοπίκιλτῃ στολῇ του.

Μετὰ τὸν ἐκκλησιασμό γυρίσαμε στὸ σχολεῖο καὶ ὁ δάσκαλος
μᾶς μίλησε γιὰ τὶς **Ἀρχές** ποὺ ὑπάρχουν στὴν πρωτεύουσα.

ὑπάρχουν πρῶτα πρῶτα, μᾶς εἶπε, οἱ **Ἐκκλησιαστικές**
Ἀρχές. Ἀνώτερος σ' αὐτὲς εἶναι ὁ **Μητροπολίτης** (Δεσπότης).

Εἶναι ἐπίσης οἱ **Πολιτικές Ἀρχές**. Ἀνώτερος σ' ὅλες τὶς
Πολιτικές Ἀρχές τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Νομάρχης**.

Διοικητήριο

Ὁ Νομάρχης ποὺ διοικεῖ τὸ Νομὸ ἐργάζεται στὴ **Νομαρχία**, σ' ἓνα μεγάλο κτίριο στὸ κέντρο τῆς πόλεως. Στὸ ἔργο του τὸν βοηθοῦν καὶ πολλοὶ ἄλλοι **ὑπάλληλοι**.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Νομάρχη ὑπάρχει καὶ ὁ **Δήμαρχος**, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ **Δημοτικὸ Συμβούλιο** φροντίζει γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς πόλεως.

Ἐδῶ ἔχει τὴν ἔδρα του ὁ **Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων** καὶ ὁ **Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Γυμνασίων**.

Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ **Ἐφορεία**, ποὺ κανονίζει τοὺς φόρους ποὺ θὰ πληρώσουν οἱ πολίτες στὸ Κράτος, καὶ τὸ **Δημόσιο Ταμεῖο**, ποὺ τοὺς εἰσπράττει, πληρώνει τοὺς μισθοὺς στοὺς ὑπαλλήλους καὶ δίνει χρήματα, γιὰ νὰ ἐκτελοῦνται διάφορα ἔργα στὸ Νομό.

Ἄλλες Ἀρχές εἶναι οἱ **Δικαστικές**. Εἶναι οἱ δικαστές, ποὺ δικάζουν τὶς διαφορὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ τιμωροῦν τοὺς παραβάτες τῶν νόμων.

Οἱ **Ἀγρονόμοι** βοηθοῦν τὸ ἔργο τῶν δικαστῶν καὶ δικάζουν ὅσους κάνουν ζημιὲς στοὺς ἀγρούς. Ὁ **Δασάρχης** μὲ τοὺς δασικοὺς ὑπαλλήλους φροντίζει γιὰ τὰ δάση τοῦ Νομοῦ.

Ὁ **Νομομηχανικὸς** μὲ πολλοὺς ἄλλους μηχανικοὺς φροντίζει νὰ γίνωνται στὸ Νομὸ δρόμοι, γέφυρες, σχολεῖα καὶ πολλὰ ἄλλα δημόσια ἔργα.

Ὁ **Νομιάτρος** φροντίζει γιὰ τὴν ὑγεία τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ.

Ὑπάρχουν ἐπίσης οἱ **Στρατιωτικὲς Ἀρχές**. Εἶναι ὁ **Στρατηγός**, ποὺ διοικεῖ τὴ Μεραρχία τοῦ Νομοῦ μας, καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί.

Ὁ **Διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς** μὲ πολλοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ χωροφύλακες τηρεῖ τὴν τάξη σ' ὅλο τὸ Νομό.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὶς Ἀρχές τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ γράψης τὶς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε.

Ἡμερολόγιο 34ο

(Φιλανθρωπικὰ καὶ ἄλλα ἰδρύματα τῆς πόλεως)

Στὴν πρωτεύουσα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ **ιδρύματα**. Στὰ **νοσοκομεῖα**, πηγαίνουν ἄρρωστοι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Νομοῦ,

γιὰ νὰ θεραπευτοῦν. Σ' αὐτὰ ἐργάζονται πολλοὶ γιατροὶ καὶ νοσοκόμες.

Στὰ **μαιευτήρια** πηγαίνουν οἱ μητέρες, ὅταν εἶναι ἡ ὥρα νὰ γεννήσουν.

Υπάρχουν ἐπίσης **γηροκομεῖα**, ὅπου πολλοὶ γέροι περνοῦν ἡσυχὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τους.

Στὰ **Ὀρφανοτροφεῖα** μένουν παιδιὰ ποὺ ἔχασαν τοὺς γονεῖς τους καὶ μαθαίνουν γράμματα καὶ τέχνες.

Υπάρχουν καὶ **Οἰκοτροφεῖα**, στὰ ὁποῖα μένουν παιδιὰ ἀπ' ὅλο τὸ Νομὸ ποὺ ἔρχονται στὴν πόλη, γιὰ νὰ σπουδάσουν.

Στὸν **Οἶκο Τυφλῶν** μένουν τυφλοὶ, ποὺ τοὺς φροντίζουν καλοὶ ἄνθρωποι καὶ μαθαίνουν γράμματα καὶ τέχνες.

Ἰδρύματα ποὺ μᾶς ἐξυπηρετοῦν εἶναι ἐπίσης οἱ **Τράπεζες**, τὰ **Ταχυδρομεῖα** καὶ τὸ **Ταμιευτήριο**.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ τ' ἄλλα ἰδρύματα τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ ἐπισκεφτῆτε, ἂν μπορῆτε, ἓνα ἀπ' αὐτά. Νὰ κάμετε ἓναν κατάλογο μὲ τὰ ἰδρύματα.

Ἡμερολόγιο 35^ο

(Ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα)

Στὴν πρωτεύουσα υπάρχουν καὶ πολλὰ **ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα**.

Πολλὰ **Νηπιαγωγεῖα** καὶ **Παιδικοὶ Σταθμοὶ** προετοιμάζουν τὰ μικρὰ γιὰ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἢ κρατοῦν τὰ παιδιὰ, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἐργάζονται.

Υπάρχουν πολλὰ **Δημοτικὰ Σχολεῖα** καὶ ἄρκετὰ **Γυμνάσια**. Εἶναι καὶ μερικὰ **Νυκτερινὰ Γυμνάσια**, στὰ ὁποῖα φοιτοῦν παιδιὰ ποὺ ἐργάζονται τὴν ἡμέρα. Ἀκόμη ἓνα **Ἐμπορικὸ Γυμνάσιο** γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ θ' ἀσχοληθοῦν μὲ ἐμπορικὲς δουλειές κι ἓνα **Ναυτικὸ Γυμνάσιο** γι' αὐτὰ ποὺ θὰ γίνουν ναυτικοί.

Υπάρχουν ἐπίσης **Τεχνικὲς Σχολές**, ὅπου οἱ μαθητὲς μαθαίνουν διάφορες τέχνες.

Στὴν **Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή** σπουδάζουν ὅσοι θὰ γίνουν ἱερεῖς καὶ στὴν **Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία** ὅσοι θὰ γίνουν δάσκαλοι.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τοῦ Νομοῦ σας. Τί δουλειές κάνουν ὅσοι πηγαίνουν σ' αὐτά;

Ζωολογικός κήπος

Ἡμερολόγιο 36ο

(Ὁ ζωολογικός κήπος - Τρόποι ψυχαγωγίας)

Τὸ μεσημέρι ἐπισκεφτήκαμε τὸ **ζωολογικὸ κήπο** τῆς πόλεως. Ἐκεῖ εἶδαμε πολλὰ εἶδη ζώων. Διασκεδάσαμε πολύ.

Ἐδῶ στὴν πόλη ἔχουν πολλοὺς τρόπους γιὰ ψυχαγωγία, γιὰ νὰ διασκεδάσουν, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος. Γιὰ τὰ παιδιά υπάρχουν οἱ **παιδικὲς χαρὲς**, τὸ **κουκλοθέατρο**, τὰ **πάρκα** καὶ τόσα ἄλλα.

Γιὰ τοὺς μεγάλους υπάρχουν τὰ **θέατρα**, οἱ **κινηματογράφοι**, τὰ **γήπεδα**, οἱ **λέσxes** κλπ.

Τὸ καλοκαίρι μικροὶ καὶ μεγάλοι πηγαίνουν στὶς **πλᾶζ** καὶ κά-
νουν μπάνια. Ὑπάρχουν ἀκόμη τὰ **ἐξοχικὰ κέντρα** καὶ πολλοὶ
ἄλλοι τόποι ψυχαγωγίας.

Ἀλλὰ οἱ ὥρες περνοῦσαν κι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωμε στὸ χω-
ριό μας.

Ἔργασίες. Πῶς ψυχαγωγεῖσθε στὸν τόπο σας; Μπορεῖ ἡ τάξη σας
νὰ παρακολουθήσῃ μιὰ παιδικὴ παράσταση;

Πλᾶζ

Ἄεροδρόμιο

Ἡμερολόγιο 37ο

(Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς - Τὸ ἀεροδρόμιο)

Στὸ χωριὸ θὰ συνεχίσωμὲ τὴ συζήτηση γιὰ τὴν πρωτεύουσα, εἶπε ὁ δάσκαλος. Ἐτοιμαστήκαμὲ καὶ τὸ ἀπόγευμα φύγαμὲ.

Περάσαμε πρῶτα ἀπὸ τὸ **σιδηροδρομικὸ σταθμὸ**. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἓνα τραῖνο μὲ πολλὰ βαγόνια ξεκινοῦσε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Συνεχίσαμὲ τὸ ταξίδι καὶ σὲ λίγη ὥρα βρεθήκαμὲ δίπλα στὸ **ἀεροδρόμιο**. Σταματήσαμὲ καὶ παρακολουθήσαμὲ ἓνα ἀεροπλάνο ποὺ κατέβαινε. Ἦταν τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας. Ὅταν προσγειώθηκε, ἓνα ἄλλο ἀεροπλάνο, ποὺ ἦταν ἑτοιμο, ξεκίνησε σιγὰ σιγὰ σὰν αὐτοκίνητο, μπῆκε στὸ διάδρομο καὶ σὲ λίγο μὲ δαιμονισμένον θόρυβο ἀπογειώθηκε καὶ πέταξε πρὸς τὸ Νότο.

Ἐμεῖς ξεκινήσαμὲ γιὰ τὸ δυτικὸ μέρος, διασχίσαμὲ τὸν κάμπο καὶ σὲ λίγο ἀνηφορίζαμὲ γιὰ τὸ χωριὸ μας.

Ἔργασίες. Νὰ κατασκευάσετε μὲ χαρτιὰ (ἀπὸ σπέρτα ἢ ἄλλα) ἓνα σιδηρόδρομο.

Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς

Ἡμερολόγιο 38ο

(Ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας)

Ἀρκετὸ καιρὸ συνεχίσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας. Ἐπαναλάβουμε ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα καὶ μιλήσαμε καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα.

Εἶπαμε γιὰ τὸ **ἐμπόριο** πὼς εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένο στὴν πόλη. Βρήκαμε πὼς αὐτὸ γίνεται, διότι ἐκεῖ ζοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι, καὶ πὼς μὲ τὰ πολλὰ μέσα συγκοινωνίας, ποὺ ὑπάρχουν, συγκεντρώνονται ἐκεῖ ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ Νομοῦ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν οἱ **μεγαλέμποροι**, ποὺ ἐμπορεύονται μεγάλες ποσότητες διαφόρων προϊόντων, καὶ οἱ **μικρέμποροι**, ποὺ κάνουν περιορισμένο ἐμπόριο, ὅπως εἶναι οἱ παντοπῶλες κ.ἄ.

Πολλοὶ ἐπίσης στὴν πρωτεύουσα ἀσχολοῦνται μὲ τὴ **βιοτεχνία**: Οἱ ξυλουργοί, οἱ ἐπιπλοποιοί, οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ ράφτες, οἱ σιδηρουργοί, οἱ ὑφαντουργοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ποὺ ἔχουν διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Εἶναι τόσο διαφορετικὲς καὶ τόσες πολλὲς οἱ δουλειὲς ποὺ κάνουν οἱ ἄνθρωποι στὴν πόλη!

Πολλοὶ ἐργάζονται στὰ **ἐργοστάσια**. Βασικὴ βιομηχανία στὴν πρωτεύουσα εἶναι ἡ **καπνοβιομηχανία**. Χιλιάδες ἐργάτες ἐργάζονται στὰ καπνεργοστάσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης τὰ ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, ὅπου ξεχωρίζουν τὸ βαμπάκι ἀπὸ τοὺς σπόρους (κόκκους), τὸ ἐργοστάσιο ζαχάρους κ.ἄ.

Μετὰ μιλήσαμε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς πόλεως. Εἶπαμε πὼς εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες ἐλληνικὲς πόλεις. Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὸ ἐμπόριο, τὴ βιοτεχνία, τὴ βιομηχανία, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ ἐπισκεφτῆτε, ἂν μπορῆτε, ἓνα ἐργοστάσιο. Νὰ κάμετε ἓναν κατάλογο μὲ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας.

Ἡμερολόγιο 39ο

(Ἡ ἔκταση, τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ **Νομός μας** βρίσκεται σὲ τέτοια θέση, ὥστε νὰ συνδυάζῃ βουνό, πεδιάδα καὶ θάλασσα.

Συνορεύει μὲ τρεῖς ἄλλους Νομοὺς καὶ νοτιοανατολικά βρέχεται ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ἡ **ἔκταση** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι τέσσερες φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἔκταση τῆς Ἑπαρχίας μας, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε σὲ προηγούμενο ἡμερολόγιο. Ἀπὸ τὴ βορειότερη ὡς τὴ νοτιότερη ἄκρη του εἶναι περίπου 60 χιλιόμετρα. Γιὰ νὰ διατρέξῃ κανεὶς τὴν ἀπόσταση αὐτὴ μὲ αὐτοκίνητο, χρειάζεται μὴ ὥρα περίπου. Ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ ὡς τὴ δυτικὴ πλευρὰ του εἶναι γύρω στὰ 80 χιλιόμετρα.

Τὸ **ἔδαφος** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι ὄρεινὸ στὴ δική μας περιοχὴ κι ἐκεῖ ὅπου συνορεύει μὲ τοὺς ἄλλους Νομοὺς καὶ πεδινὸ στὴν ὑπόλοιπὴ ἔκταση. Βρέχει συχνὰ καὶ μὲ τ' ἀρδευτικὰ ἔργα ποὺ ἔγιναν ποτίζεται ὅλος σχεδὸν ὁ κάμπος.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ἡπειρωτικὸ στὴν περιοχὴ μας καὶ κάπως ἡπιότερο, πιὸ γλυκό, στὴν πεδιάδα καὶ στὴν παραλία τοῦ Νομοῦ.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ θέση, τὰ σύνορα (ὄρια), τὴν ἔκταση, τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 40^ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα - Ἡ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ μας)

Τὰ κυριότερα **προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας** εἶναι ὁ καπνός, τὰ δημητριακά, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ ὀπωρικὰ καὶ τὰ λαχανικά. Παράγονται ἐπίσης κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ δασικά.

Γενικὰ ὁ Νομός μας παράγει ἄρκετὰ προϊόντα καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ βρίσκονται σὲ καλὴ **οἰκονομικὴ κατάσταση**.

Ἐχει ἐπίσης καλὴ **συγκοινωνία**, ἂν ἐξαιρέσωμε τὴ δική μας ὄρεινὴν περιοχὴ. Ὅλοι οἱ δρόμοι στὸν κάμπο εἶναι ἀσφαλτοστρωμένοι. Μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διασχίζει τὸ Νομό μας ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά.

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι **κόμβος συγκοινωνιακός**. Ἐχει σιδηροδρομικὴ, ἀεροπορικὴ καὶ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία. Πολλοὶ αὐτοκινήτοδρομοὶ ξεκινοῦν ἀπὸ αὐτὴν καὶ φτάνουν σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Νομοῦ. Ἔτσι τὰ προϊόντα μεταφέρονται εὐκόλα καὶ οἱ ἄνθρωποι μετακινοῦνται ἄνετα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ τὴ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 41ο

(Οἱ ἄλλες Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ Νομός μας ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 Ἐπαρχίες. Κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς ἔχει μιὰ κεντρικὴ πόλη, κωμοπόλεις καὶ χωριά.

Ὁ **πληθυσμός** ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι τριακόσιες πενήντα χιλιάδες περίπου. Γύρω στὶς ὀγδόντα χιλιάδες ἄνθρωποι μένουν στὴν πρωτεύουσα.

Ἡ περιοχή μας εἶναι ἑλληνικὴ ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει Ἑλλάδα. Ὁ Νομός μας εἶχε τὶς ἴδιες πολεμικὲς περιπέτειες, ποὺ εἶχε ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μέχρι σήμερα.

Ἔπαθε κι αὐτὸς μεγάλες καταστροφὲς ἀπὸ τὴν ὑποδούλωση στοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τὶς διάφορες ἄλλες ἐχθρικὲς ἐπιδρομὲς.

Τώρα ὅλοι ἀσχολοῦνται εἰρηνικὰ γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου μας.

Οἱ **ἱστορικοὶ τόποι** καὶ οἱ ἀρχαιότητες ποὺ ὑπάρχουν στὸ γειτονικὸ νησί καὶ στὴν Ἐπαρχία μας, δημιουργοῦν τουριστικὴ κίνηση στὸ Νομό μας. Ὁ Νομάρχης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρμόδιοι φροντίζουν νὰ τονώσουν περισσότερο τὴν κίνηση αὐτὴ. Τὴν προσπάθειά τους αὐτὴ θὰ τὴν ἐνισχύσωμε ὅλοι μας, ἂν διατηροῦμε καθαροὺς τοὺς χώρους ποὺ ἐπισκέπτονται οἱ τουρίστες καὶ ἂν τοὺς δείχνωμε καλοσύνη κι εὐγένεια.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ διοικητικὴ διαίρεση, τὸν πληθυσμό, τὴν ἱστορία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικούς τόπους τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ συμπληρώσετε τὸ λεύκωμα τῆς τάξεως μὲ φωτογραφίες κ.ἄ.

Ἡμερολόγιο 42ο

(Προβλήματα τοῦ Νομοῦ μας)

Γενικὰ ὁ Νομός μας ἔχει ἀκόμη ἀρκετὰ προβλήματα. Τὰ περισσότερα ὑπάρχουν στὴ δική μας ὀρεινὴ περιοχή. Ἐλπίζομε ὅμως πὼς πολὺ σύντομα θὰ καλυτερέψουν οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη προσπάθεια ποὺ καταβάλλει τὸ Κράτος μας γιὰ τὴν ὑπαιθρο (ἔργα γιὰ καλύτερη συγκοινωνία, ὕδρευση, φωτισμὸ κ.ἄ.).

Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν στὸ Νομό μας μερικὰ μικρὰ ἐργοστάσια γιὰ τὴν κονσερβοποίηση τῶν φρούτων καὶ τῶν λαχανικῶν

τοῦ κάμπου. Ἔτσι θὰ βροῦν δουλειὰ πολλοὶ κάτοικοι καὶ δὲ θὰ ἀναγκάζονται νὰ ξενιτεύωνται ἢ νὰ συγκεντρώνονται στὶς μεγάλες πόλεις.

Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχτῇ ὁ τουρισμὸς καὶ νὰ κατασταθῇ προσπάθεια γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν καλύτερη μόρφωση τῶν κατοίκων.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 43ο

(Ἔκθεση - Λευκώματα γιὰ τὸ Νομό μας)

Στὴν πρωτεύουσα, ὅπου πήγαμε ἐκδρομῇ, καὶ σὲ πολλὰ χωριά, ὅπου περάσαμε, εἶχαμε καὶ ἄλλη μιὰ φροντίδα: νὰ συγκεντρώσωμε δείγματα ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας. Ἡ ἐπιτυχία μας ἦταν μεγάλη.

Πολλὲς πληροφορίες γιὰ τὰ προϊόντα ζητήσαμε μ' ἐπιστολὲς ἀπὸ ἄλλα σχολεῖα τοῦ Νομοῦ μας, ὅπως εἶχαμε κάμει καὶ γιὰ τὴν Ἐπαρχία μας.

Ἔτσι μὲ ὅλο τὸ ὑλικὸ ποὺ συγκεντρώσαμε ἐτοιμάσαμε **Λευκώματα** καὶ μιὰ μικρὴ **ἔκθεση προϊόντων** τοῦ Νομοῦ μας.

Μὲ μεγάλη περηφάνεια δείχναμε τὴν ἐργασία μας αὐτὴ στοὺς μαθητὲς τῶν ἄλλων τάξεων καὶ στοὺς ἐπισκέπτες τοῦ σχολείου μας.

Ἔργασίες. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς λευκώματα κι ἔκθεση προϊόντων τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 44ο

(Χαρτογράφηση τοῦ Νομοῦ μας)

“Ὅταν πιά τελειώσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὸ Νομό μας, προσπαθήσαμε νὰ ἐτοιμάσουμε τὸ χάρτη του.

Ἔργαστήκαμε, ὅπως ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὸ χάρτη τῆς Ἑπαρχίας μας.

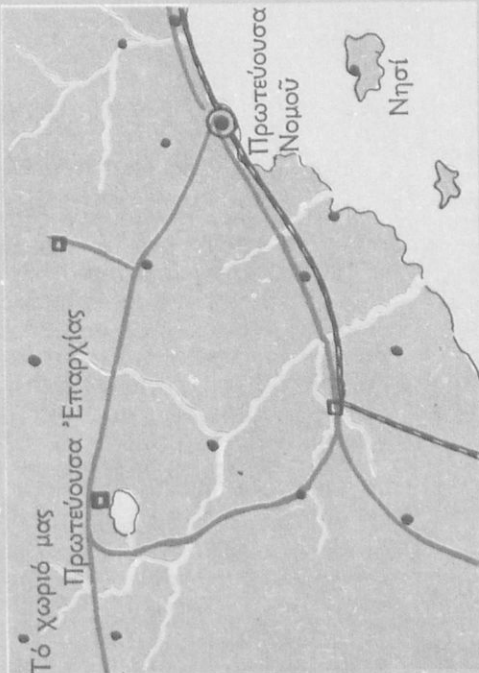
Πρῶτα πρῶτα δουλέψαμε στὴν ἀμμοδόχο, γιὰ νὰ καταλάβω-
με καλὰ πῶς θ’ ἀποδώσουμε τὰ διάφορα γεωγραφικὰ στοιχεῖα.
Ἐπειτα ἐργαστήκαμε σὲ χαρτόνια καὶ παρουσιάσαμε ἓνα **γεωφυ-
σικὸ χάρτη** τοῦ Νομοῦ, ἓναν **πολιτικὸ χάρτη**, ἓναν **παραγω-
γικὸ**, ἓναν **ιστορικὸ** κι ἓναν **τουριστικὸ**. Στὸ τέλος ἐτοιμάσαμε
ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τοῦ Νομοῦ καὶ τὸν κρεμάσαμε στὸν
τοῖχο τῆς τάξεως.

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες τοῦ Νομοῦ σας
καὶ ν’ ἀσκηθῆτε πολὺ στὴν ἀνάγνωσή τους.

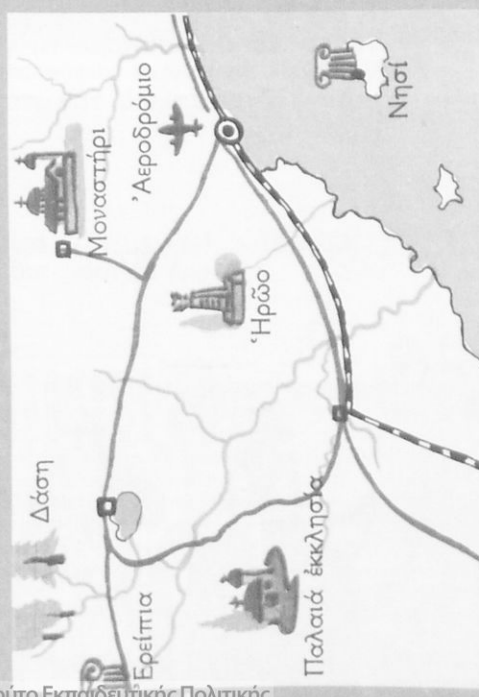

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 45ο

(Τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας)

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέταση τοῦ Νομοῦ μας.

— Τὸ χρόνο ποὺ ἔμεινε θὰ τὸν διαθέσωμε, γιὰ νὰ ἐξετάσωμε τὸ **γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας**, εἶπε ὁ δάσκαλος.

— Τί θὰ πῇ γεωγραφικὸ διαμέρισμα; ρωτήσαμε ὅλοι.

— Ὁ Νομός μας μαζί με ἄλλους γειτονικοὺς Νομοὺς ἀποτελεῖ ἓνα γεωγραφικὸ διαμέρισμα, ἀπάντησε ὁ δάσκαλος. Ἄμα κοιτάξωμε στὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θὰ δοῦμε ὅτι με-γάλες ὀροσειρές, ποτάμια ἢ θάλασσες χωρίζεται τὸ ἓνα γεω-γραφικὸ διαμέρισμα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Στὰ ὑπόλοιπα μαθήματα εἶδαμε καλὰ στὸ γεωφυσικὸ χάρτη τοῦ διαμερίσματός μας τὸ ἔδαφος, τὰ βουνὰ καὶ τοὺς κάμπους, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες, τὶς θάλασσες καὶ τὰ νησιά του. Μιλήσα-με ἐπίσης γιὰ τὴ θέση τοῦ διαμερίσματός μας, τὰ σύνορα, τὴν ἔκταση καὶ τὸ κλίμα του. Ἐπειτα ἐξετάσαμε τὰ προϊόντα, μιλή-σαμε γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, γιὰ τὴ συγκοινωνία, τὸν πληθυσμὸ, τὴν ἱστορία, τοὺς τουριστικοὺς τόπους, τοὺς Νο-μούς, τὶς μεγαλύτερες πόλεις καὶ κωμοπόλεις του κλπ.

Ὅταν τέλειωσε ἡ σχολικὴ χρονιά, γνωρίζαμε πολλὰ πράγμα-τα γιὰ τὸ Νομὸ καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας καὶ ἤμαστε ἔτοιμοι νὰ συνεχίσωμε τὴ γεωγραφία ὅλης τῆς Ἑλλάδας στὴν Δ΄ τάξη.

Αὐτὰ ἔγραψα γιὰ τὴν **πατριδογνωσία τῆς Γ΄ τάξεως** στὸ ἡμερολόγιό μου.

ΝΙΚΟΣ

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς τὴ γεωφυσική, οἰκονομική καὶ πολι-τική ἐξέταση τοῦ γεωγραφικοῦ σας διαμερίσματος.

Ἐθνικὲς Ἐνδυμασίες

Άτμοηλεκτρικό έργοστάσιο Μεγαλοπόλεως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δελφοί - ὁ Ἡνίοχος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΜΕΤΕΩΡΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὴν Γ' τάξη γνωρίσαμε καλὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα μας, τὴ μικρὴ μας πατρίδα. Γνωρίσαμε δηλαδὴ τὸν τόπο στὸν ὁποῖο γεννηθήκαμε καὶ ζοῦμε.

Ἐπειτα ἀνεβήκαμε στὶς κορυφές τοῦ γειτονικοῦ βουνοῦ καὶ ἀγναντέψαμε πέρα μακριὰ τὴν ἀπέραντη πεδιάδα μὲ τὰ πλούσια χωράφια, τὰ χωριὰ καὶ τὶς πόλεις τῆς.

Ἐπισκεφτήκαμε πολλοὺς ὁμορφους τόπους, ποὺ βρίσκονται κοντὰ στὴ μικρὴ μας πατρίδα. Γνωρίσαμε πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ στὶς ἐκδρομές μας φιλοξενηθήκαμε ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἄλλων χωριῶν. Δὲ δυσκολευτήκαμε καθόλου νὰ γίνωμε φίλοι. Μιλοῦσαν καὶ αὐτὰ τὴν ἴδια μὲ μᾶς γλῶσσα, ἔπαιζαν τὰ ἴδια παιγνίδια, τραγουδοῦσαν τὰ ἴδια τραγούδια, χόρευαν τοὺς ἴδιους χορούς. Στὴν εἴσοδο τοῦ σχολείου τους εἶδαμε νὰ κυματίζει ἡ γαλανόλευκη σημαία, ὅπως καὶ στὸ δικό μας σχολεῖο.

Κάποτε ὁ δάσκαλός μας μᾶς εἶπε ὅτι πίσω ἀπὸ τὴ μεγάλη γειτονικὴ μας ὄροσειρὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες μεγάλες ὄροσειρές, ὄροπέδια, πεδιάδες, ὁμορφα ἀκρογιάλια, γραφικὰ νησιά, τὰ ὁποῖα δὲν μπορούμε νὰ δοῦμε ἀπὸ τὴ μικρὴ μας πατρίδα οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν ψηλότερη κορυφὴ τοῦ γειτονικοῦ μας βουνοῦ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα χωριὰ καὶ πόλεις, ὅπου ζοῦν ἑκατομμύρια Ἕλληνες καὶ Ἑλληνόπουλα!

Νὰ μπορούσαμε νὰ γνωρίσωμε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἄγνωστους τόπους, νὰ ἐπισκεφτοῦμε ὅλη τὴ μεγάλη πατρίδα μας, ὅλη τὴν Ἑλλάδα!

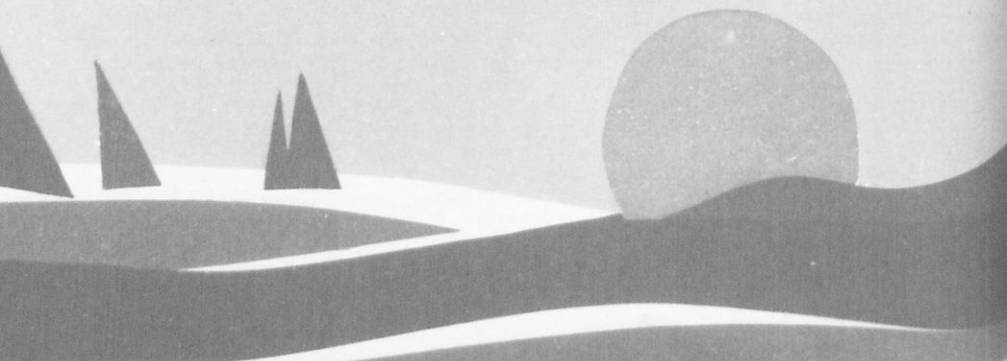
Φέτος στὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας θὰ πραγματοποιήσωμε νοερὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ ταξίδι. Μὲ ὁδηγὸ τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας καὶ τὸ βιβλίο τῆς γεωγραφίας θὰ ἐπισκεφτοῦμε κάθε ἐλληνικὴ γωνιά. Θ' ἀναπνεύσωμε τὸ δροσερὸ ἀεράκι τῶν βουνῶν μας καὶ τὴ μυρωμένη αὔρα τῆς θάλασσας. Θὰ θαυμάσωμε τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς χώρας μας. Θὰ καμαρώσωμε τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα, ποὺ προσοδεύει γοργὰ κι ἀγωνίζεται νὰ πάρῃ τὴ θέσιν ποὺ τῆς ἀξίζει μέσα στὸ σύγχρονο κόσμο.

Η ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη χώρα. Ὑπάρχουν στὸν κόσμον κράτη πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτήν, στὰ ὁποῖα ζοῦν πολλὰ ἑκατομμύρια ἄνθρωποι!

Ἡ πατρίδα μας ὅμως εἶναι ἀπὸ τὶς ἐνδοξότερες χώρες τῆς γῆς. Οἱ πρόγονοί μας πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια δημιούργησαν στὸν τόπο μας μεγάλο πολιτισμὸ κι ἔκαμαν σκληροὺς πολέμους μὲ πολυάριθμους ἐχθροὺς, γιὰ νὰ παραδώσουν σ' ἐμᾶς ἐλεύθερη τὴν Ἑλλάδα μας.

Στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας θὰ διδαχτοῦμε πολλὰ γιὰ τὸ ἀρχαῖο μεγαλεῖο καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς φυλῆς μας. Μὲ τὴ γεωγραφία θὰ γνωρίσωμε ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς τόπους. Ἔτσι θ' ἀγαπήσωμε πρὶν πολὺ τὴν ὀμορφὴν πατρίδα μας, ποὺ λούζεται στὸ χρυσὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ στὰ γαλανὰ νερὰ τῆς θάλασσας.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί·εἶναι ἡ πατρίδα μας; Μὴν εἶν' οἱ κάμποι;
Μὴν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλὰ βουνά;
Μὴν εἶν' ὁ ἥλιος τῆς ποῦ χρυσολάμπει,
μὴν εἶναι τ' ἄστρα τῆς τὰ φωτεινά;

Μὴν εἶναι κάθε τῆς ρηχὸ ἄκρογιάλι
καὶ κάθε χώρα τῆς μὲ τὰ χωριά,
κάθε νησάκι τῆς ποῦ ἀχνὰ προβάλλει,
κάθε τῆς θάλασσα, κάθε στεριά;

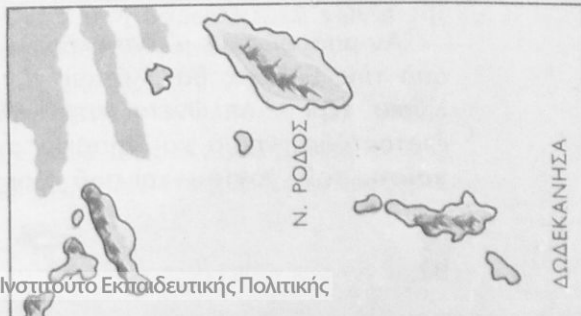
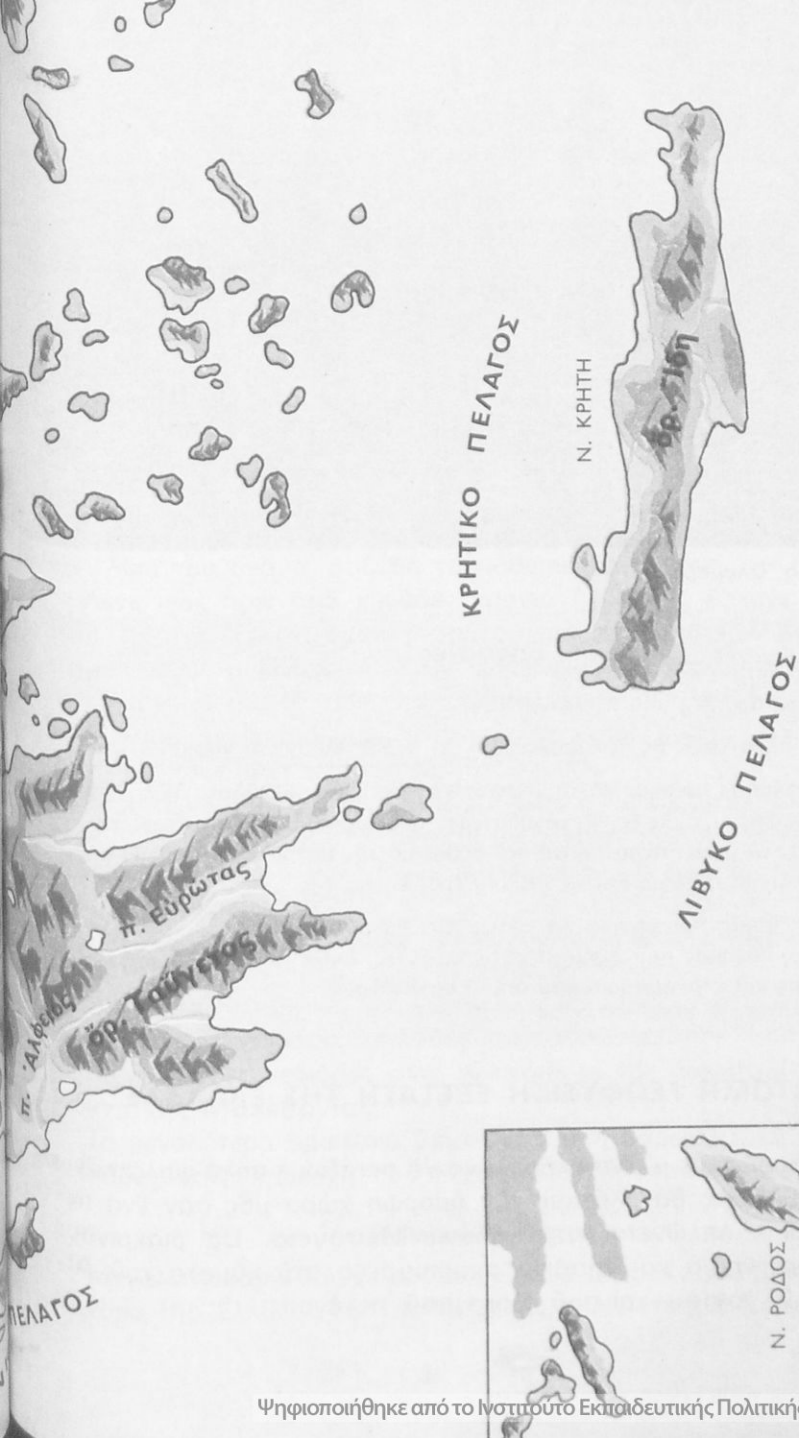
Μὴν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς χρυσῇ στολή,
ποῦ ἡ τέχνη ἐφόρεσε, καὶ τὸ καθένα
μιὰ δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

"Ὅλα πατρίδα μας! Κι αὐτὰ κι ἐκεῖνα
καὶ κάτι ποῦ 'χομε μέσ' στὴν καρδιὰ
καὶ λάμπει ἀθώρητο σὰν ἡλίου ἀχτίδα
καὶ κράζει μέσα μας: ἐμπρός, παιδιά.

Ἰ. Πολέμης

ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στὸ βάθος ὁ Ὀλυμπος

Ἔργασίες

1. Δείξε στὸ χάρτη σου τὴν Ἑλλάδα.
2. Δείξε τὴ στεριά, τὶς θάλασσες ποὺ τὴν περιβάλλουν, τὰ νησιά.
3. Παρατήρησε προσεχτικὰ τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Πῶς εἶναι τὸ ἔδαφός της; Δείξε τὶς μεγαλύτερες ὄροσειρές, τὶς μεγαλύτερες πεδιάδες, τὰ μεγαλύτερα βουνὰ καὶ ὀροπέδια τῆς πατρίδας μας. Δείξε τὰ μεγαλύτερα ποτάμια καὶ τὶς μεγαλύτερες λίμνες της.
4. Παρατήρησε προσεχτικὰ τὶς ἀκτὲς τῆς Ἑλλάδας. Δείξε τοὺς μεγαλύτερους κόλπους ποὺ σχηματίζονται σ' αὐτές. Δείξε τὶς μεγάλες χερσονήσους καὶ τ' ἀκρωτήρια στὰ ὁποῖα καταλήγουν.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ἄν μπορούσαμε μ' ἓνα ἀεροπλάνο νὰ πετάξωμε πολὺ ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, θὰ βλέπαμε τὴν ὀμορφὴ χώρα μας σὰν ἓνα πελώριο χέρι ν' ἀπλώνεται στὴ γαλανὴ **Μεσόγειο**. Θὰ διακρίναμε ἑκατοντάδες νησιά καὶ νησάκια σκορπισμένα στὰ κύματα τοῦ **Αἰγαίου**, τοῦ **Ἰονίου** καὶ τοῦ **Κρητικοῦ** πελάγους.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιὰ μεγάλη χερσόνησος. Στὸ βόρειο μέρος συν-
ορεύει μὲ ξένες χώρες: μὲ τὴν **Ἀλβανία**, τὴν **Γιουγκοσλαβία** καὶ τὴν
Βουλγαρία. Στὴ βορειοανατολικὴ γωνία μὲ τὴν **Τουρκία**. Ἀπὸ τὴς
τρεῖς ἄλλες πλευρὲς βρέχεται ἀπὸ θάλασσα. Ἀνατολικά ἀπὸ τὸ **Αἰ-
γαῖο πέλαγος**, δυτικὰ ἀπὸ τὸ **Ἰόνιο πέλαγος** καὶ νότια ἀπὸ τὸ
Λιβυκὸ πέλαγος.

Ἡ ἑκτασὴ τῆς εἶναι περίπου **132.000** τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

Μορφή τοῦ ἐδάφους - Βουνά, πεδιάδες, ὄροπέδια

Ἡ πατρίδα μας εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Μιὰ πολὺ μεγάλη ὄροσειρὰ
μὲ πανύψηλες κορυφὲς καὶ πολυάριθμες διακλαδώσεις ἀρχίζει ἀπὸ
τὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδας καὶ φτάνει ὡς τὴ νοτιότερη
ἄκρῃ τῆς. Εἶναι ἡ μεγάλη ὄροσειρὰ τῆς **Πίνδου**. Κάθε βουνό τῆς
ἔχει δικό του ὄνομα, ποὺ θὰ τὸ μάθωμε ἀργότερα.

Λένε πὼς πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἡ Πίνδος ἔφτανε ὡς κάτω
στὴν Κρήτη. Ἐπειτα ὅμως μεγάλες περιοχὲς βούλιαξαν καὶ σκεπά-
στηκαν ἀπὸ τὴ θάλασσα. Στὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν ἀπέμειναν οἱ
ψηλότερες κορυφὲς τῶν βυθισμένων βουνῶν καὶ σχηματίστηκαν
τὰ πολυάριθμα νησιά μας. Ἔτσι χωρίστηκε ἡ Πίνδος ἀπὸ τὰ βουνὰ
τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Κρήτης.

Ψηλότερο βουνό τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ **Ὀλυμπος**. Στὴν ψηλό-
τερη κορυφή του (**2.917** μέτρα), ποὺ εἶναι σχεδὸν πάντα σκεπα-
σμένη μὲ σύννεφα καὶ χιόνια, πίστευαν οἱ Ἀρχαῖοι πὼς εἶχε στη-
μένο τὸ θρόνο του ὁ Δίας.

Στὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδας ἀπλώνονται πολλὲς ἄλλες ὄροσειρές.
Μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ **Ροδόπη**.

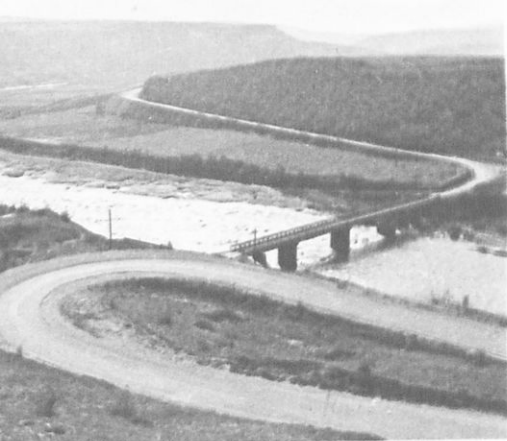
Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τῆς χώρας μας σχηματίζονται ἀρκετὲς πλού-
σιες πεδιάδες, εὐφορες κοιλάδες καὶ ὄροπέδια.

Μεγαλύτερες πεδιάδες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς **Θεσσαλίας** καὶ τῆς
Κεντρικῆς Μακεδονίας.

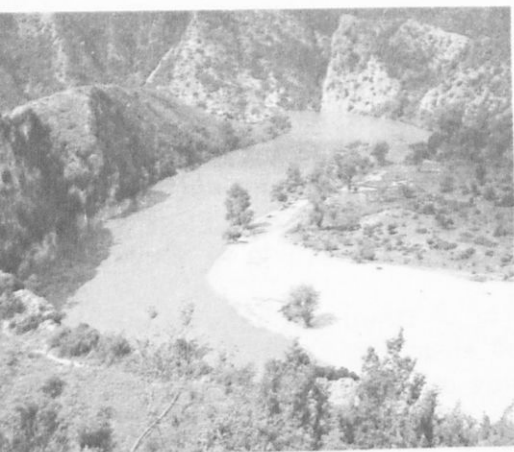
Τὰ μεγαλύτερα ὄροπέδια βρίσκονται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς
Ἑλλάδας, στὴν περιοχὴ ποὺ λέγεται **Δυτικὴ Μακεδονία**.

Ποταμοὶ - Λίμνες

Μεγάλα ποτάμια τῆς χώρας μας εἶναι ὁ **Ἐβρος**, ποὺ βρίσκεται στὰ
σύνορα τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Τουρκίας, ὁ **Νέστος**, ὁ **Στρυμόνας**, ὁ

Ἰαλιάκμονας

Νέστος

Ἰαζιός, ὁ Ἰαλιάκμονας, ὁ Πη-
νειός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἀραχθός,
ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας.

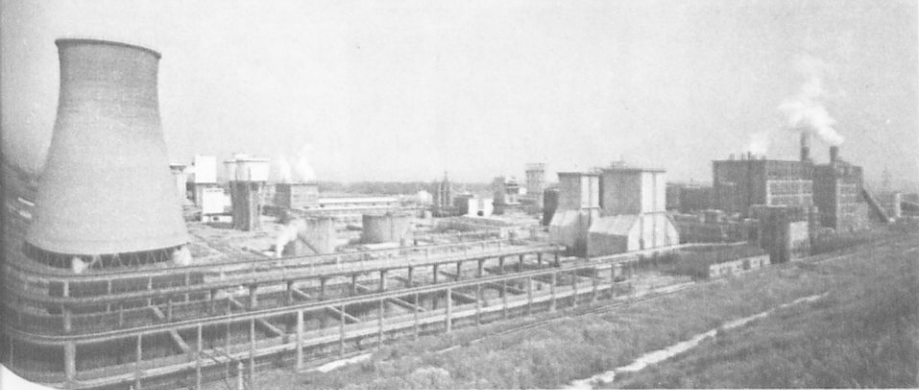
Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλ-
λάδας βρίσκονται οἱ λίμνες **Μεγά-
λη Πρέσπα** καὶ **Μικρὴ Πρέσπα**,
ἓνα τμήμα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀνήκει
στὴν Ἑλλάδα, ἡ λίμνη τῆς **Κα-
στοριᾶς** καὶ ἡ **Βεγορίτιδα**. Ἀλ-
λες μεγάλες λίμνες τῆς πατρίδας
μας εἶναι ἡ λίμνη τῶν **Ἰωαννίνων**,
ἡ **Τριχωνίδα**, ἡ **Δοϊράνη**, ἡ λί-
μνη τοῦ **Λαγκαδᾶ**, ἡ **Βόλβη**.

Στὰ τελευταῖα χρόνια στὶς κοι-
λάδες πολλῶν ποταμῶν τῆς χώρας
μας χτίστηκαν μεγάλα φράγματα
καὶ σχηματίστηκαν μεγάλες τε-
χνητὲς λίμνες. Μὲ τὰ νερά τους
κινοῦνται μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ
ἔργαστάσια καὶ ποτίζονται πολλὰ
χωράφια.

**Θάλασσες - Κόλποι - Χερσό-
νησοι - Ἀκρωτήρια - Πορθμοὶ**

Οἱ ἑλληνικὲς θάλασσες εἶναι
τμήματα τῆς **Μεσογείου θαλάσ-
σης**. Κάθε θαλάσσια περιοχὴ ἔχει
τὸ δικό της ὄνομα. Ἔτσι ἔχομε τὸ
Αἰγαῖο πέλαγος, τὸ **Ἰόνιο πέ-
λαγος** καὶ τὶς μικρότερες θάλασ-
σες ποὺ λέγονται **Κρητικὸ πέλα-
γος**, **Ἰκάριο πελαγος**, **Μυρτώο**
πέλαγος καὶ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Οἱ ἀκτὲς τῆς Ἑλλάδας ἔχουν
παράξενα σχήματα. Ἡ θάλασσα

Πτολεμαΐδα – έργοστάσιο άζώτου

είσχωρεϊ βαθιά στη στεριά καϊ σχηματίζει κόλπους, χερσονήσους καϊ άκρωτήρια.

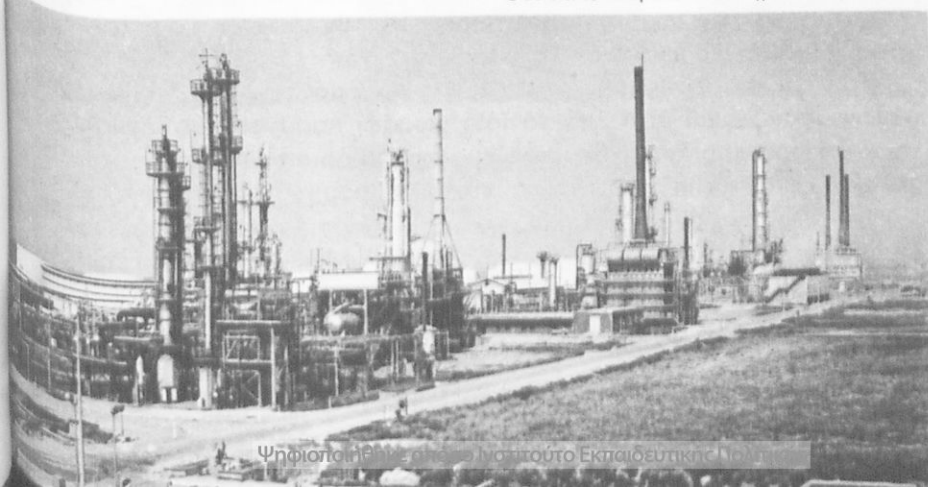
Οϊ μεγαλύτεροι κόλποι είναι ο **Στρυμονικός**, ο **Θερμαϊκός**, ο **Παγασητικός**, ο **Μαλιακός**, ο **Εϋβοϊκός**, ο **Σαρωνικός**, ο **Άργολικός**, ο **Λακωνικός**, ο **Μεσσηνιακός**, ο **Κορινθιακός**, ο **Άμβρακικός**.

Σπουδαιότερες χερσόνησοι είναι ή **Πελοπόννησος**, ή **Χαλκιδική**, ή **Μαγνησία**.

Μεγάλα άκρωτήρια τής χώρας μας είναι τὸ **Νυμφαῖο**, τὸ **Δρέπανο**, τὸ **Καναστραῖο**, ὁ **Καφηρέας**, τὸ **Σούνιο**, τὸ **Σκύλλαιο**, ὁ **Μαλέας**, τὸ **Ταΐναρο**, ὁ **Άκρίτας**.

Οϊ σπουδαιότεροι πορθμοὶ τής Ἑλλάδας είναι τοῦ **Εϋρίπου** καϊ τοῦ **Ρίου**. Ἡ **διώρυγα τής Κορίνθου** χωρίζει τὴν Πελοπόννησο ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

Θεσσαλονίκη – διυλιστήριο πετρελαίου

Νησιά

Τὰ μεγαλύτερα νησιά τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ **Κρήτη**, ἡ **Εὐβοία**, ἡ **Λέσβος**, ἡ **Ρόδος**, ἡ **Χίος**, ἡ **Κεφαλονιά**, ἡ **Κέρκυρα**, ἡ **Σάμος**, ἡ **Λήμνος**, ἡ **Νάξος**, ἡ **Ζάκυνθος** κ.ἄ.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας

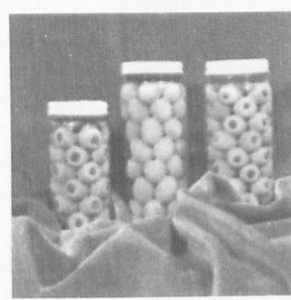
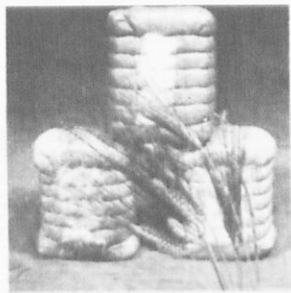
Ὅλες οἱ περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα. Οἱ βορεινὲς ἔχουν κλίμα **ἡπειρωτικό**, δηλαδὴ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι. Ἡπειρωτικὸ κλίμα ἔχουν καὶ ὅσες περιοχὲς βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὅσο προχωροῦμε νοτιότερα, τόσο τὸ κλίμα γίνεται θερμότερο. Τὰ νησιά καὶ οἱ παραθαλάσσιες περιοχὲς ἔχουν κλίμα **μεσογειακό**, δηλαδὴ μαλακὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλοκαίρι.

Στὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα βρέχει πολὺ συχνὰ καὶ τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸ. Στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα οἱ βροχὲς εἶναι λιγότερες καὶ σὲ πολλὰς περιοχὲς τὸ κλίμα εἶναι πολὺ ξηρὸ.

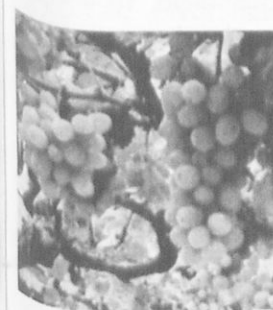
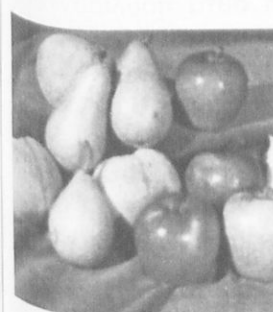
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν σ' αὐτήν. Ὑπάρχουν εὐφοροὶ τόποι, ποὺ παράγουν ἐλάχιστα προϊόντα, ἐπειδὴ δὲν καλλιεργοῦνται συστηματικά.

Οἱ προοδευτικοὶ ἄνθρωποι μποροῦν ν' ἀλλάξουν τὴν ὄψη τῆς χώρας τους. Ἀποξηραίνουν λίμνες κι ἔλη καὶ τὰ κάνουν πλούσια χωράφια. Μὲ τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν κινοῦν μεγάλα ἐργοστάσια, ποτίζουν τὰ χωράφια καὶ τὰ κάνουν γονιμότερα. Χρησιμοποιοῦν καλύτερους σπόρους καὶ λιπάσματα, ἐφαρμόζουν τὶς συμβουλὲς τῶν γεωπόνων καὶ ἔτσι ἀπὸ τὸ ἴδιο χωράφι παράγουν ἀφθονώτερα καὶ καλύτερα προϊόντα. Ἐκμεταλλεύονται τὰ ὀρυκτὰ τοῦ τόπου τους, χτίζουν ἐργοστάσια καὶ παράγουν πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Σὲ ἄγονους τόπους ἀνοίγουν πηγὰδια, ποτίζουν τὴ γῆ καὶ τὴν κάνουν ἀποδοτικὴ. Φτιάχνουν δρόμους, γιὰ νὰ μεταφέρουν εὐκολὰ τὰ προϊόντα τους στὶς ἀγορὲς. Προσέχουν τί κάνουν οἱ προοδευμένοι γείτονες τους καὶ τὸ ἐφαρμόζουν καὶ οἱ ἴδιοι.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα

Σήμερα οἱ σπουδαιότερες πηγές πλούτου στὸν τόπο μας εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ πτηνοτροφία, τὰ δάση, ἡ ἀλιεία, τὰ ὀρυκτά, ἡ βιομηχανία, ἡ βιοτεχνία, ἡ ναυτιλία, ὁ τουρισμός.

Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία.

Σπουδαιότερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας μας εἶναι τὰ δημητριακά, ὁ καπνός, οἱ ἐλιές, τὰ σταφύλια, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, ἄλλα φρούτα, τὰ λαχανικά, τὰ ὄσπρια, τὰ πεπόνια καὶ τὰ καρπούζια, οἱ πατάτες, τὸ ρύζι, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ σύκα κλπ.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ προϊόντα αὐτὰ πουλιοῦνται σὲ ξένες χῶρες.

Οἱ κτηνοτρόφοι τῆς χώρας μας τρέφουν πρόβατα, γίδες, ἀγελάδες, βόδια, βουβάλια, ἄλογα, χοίρους καὶ παράγουν κρέας, δέρματα, μαλλί, γάλα, βούτυρο, τυριὰ καὶ ἄλλα κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἀπὸ τὰ δάση μας παράγονται πολλὰ δασικὰ προϊόντα, ὅπως ξυλεία, καυσόξυλα, ξυλάνθρακες, ρετσίνι, χαρτοπολτὸς κ.ἄ.

Ἀπὸ τὶς θάλασσες καὶ τὶς λίμνες ψαρεύονται ἀρκετὰ ψάρια καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

Ἀπὸ τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδας ἐξάγονται ἄφθονα ὀρυκτά (γαίανθρακες, σιδηρομεταλλεύματα κ.ἄ.). Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πουλιοῦνται σὲ ξένες χῶρες. Τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια ἰδρύθηκαν καὶ στὸν τόπο μας ἀρκετὰ ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ τὰ ὀρυκτά πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Βρέθηκαν τώρα κοντὰ στὴ Θάσο καὶ κάτω ἀπὸ τὸ βυθὸ τῆς θάλασσας μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου. Ἡ ἐκμετάλλευσή τους θὰ βοηθήσῃ πολὺ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας.

Ἡ βιομηχανία τώρα ἀναπτύσσεται στὴ χώρα μας. Τὰ περισσότερα ἐργοστάσια ἐπεξεργάζονται τὰ γεωργικὰ προϊόντα. Τέτοια ἐργοστάσια εἶναι οἱ καπνοβιομηχανίες, τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα, τὰ ἐργοστάσια ζαχάρους, τὰ κονσερβοποιεῖα, τὰ ποτοποιεῖα, τὰ ἐργοστάσια ζυμαρικῶν, τὰ ἐλαιουργεῖα κ.ἄ. Ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλα χαλυβουργεῖα καὶ διυλιστήρια πετρελαίου καὶ πολλὰ ἐργοστάσια, ποὺ παράγουν ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, λιπάσματα, φάρμακα, χρώματα, χαρτί, μηχανές καὶ διάφορα ἐργαλεῖα, γυαλικά, τσιμέντα, εἶδη ὑγιεινῆς, ἠλεκτρικὰ εἶδη, λάστιχα, ἑπιπλα, παιχνίδια, δερμάτινα εἶδη, πλαστικά, οἰκιακὰ σκεύη καὶ πολλὰ ἄλλα βιομηχανικὰ προϊόντα.

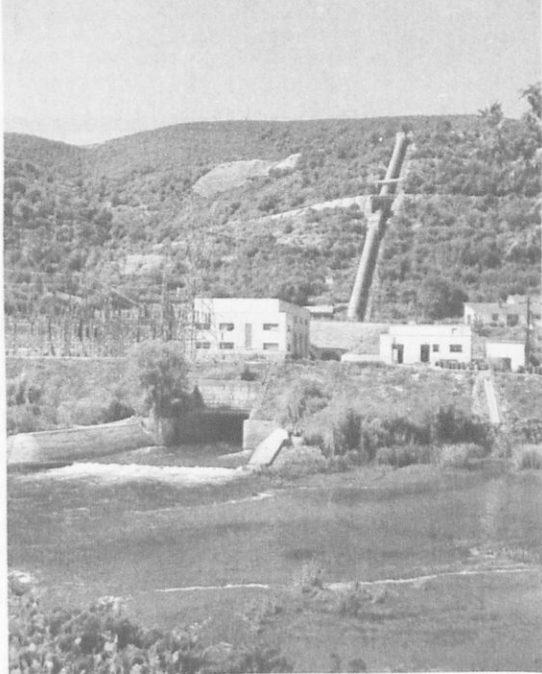
Θαυμάσια είναι και τὰ προϊόντα τῆς ἐλληνικῆς **βιοτεχνίας** (γουνάρικα, κοσμήματα, ὑφαντὰ κ.ἄ.).

Ἄλλα ἐργοστάσια, σὲ διάφορα μέρη τῆς χώρας, παράγουν ἡλεκτρικὸ ρεῦμα. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ κινοῦνται μὲ τὴ δύναμη τοῦ νεροῦ καὶ λέγονται **ὕδροηλεκτρικά**. Ἄλλα κινοῦνται μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴν καύση τοῦ λιγνίτη ἢ τοῦ πετρελαίου καὶ λέγονται **θερμοηλεκτρικά**.

Καύχημα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ **ἐμπορικὴ μας ναυτιλία**. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια εἶναι ναυτικὸς λαός. Ταξιδεύουν σ' ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ κόσμου καὶ φέρνουν πλούτη στὴν πατρίδα μας.

Σὲ ὅποια θάλασσα τοῦ κόσμου καὶ ἂν ταξιδέψης, σ' ὅποιο λιμάνι τῆς Γῆς καὶ ἂν βρεθῇς, θὰ δῆς κι ἓνα ἐλληνικὸ καράβι μὲ τὴ γαλανόλευκη νὰ κυματίζει στὸ ψηλότερο κατάρτι του!

Σ' ἑκταση καὶ πληθυσμὸς ἡ χώρα μας εἶναι ἀπὸ τὰ μικρότερα κράτη τῆς Γῆς. Εἶναι ὅμως ἓνα ἀπὸ τὰ τρία πρῶτα τοῦ κόσμου στὸ ἐμπορικὸ ναυτικό! Καὶ μερικοὶ Ἕλληνες ἐφοπλιστές, ποὺ ἔχουν πολλὰ δικά τους καράβια, εἶναι ἀπὸ τοὺς πλουσιότερους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου!

Ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο Ἄγρα
Ἑλληνικὴ ναυτιλία

Πολλοί "Έλληνες ασχολοῦνται μὲ τὸ **ἐμπόριο**. Οἱ ἔμποροι ἀγοράζουν τὰ διάφορα προϊόντα ἀπὸ τοὺς τόπους παραγωγῆς καὶ τὰ μεταφέρουν σ' ὅλες τὶς ἀγορὲς τῆς χώρας. Ἄλλοι μεγάλοι ἔμποροι μεταφέρουν προϊόντα ἀπὸ ξένες χώρες καὶ πουλοῦν σ' αὐτὲς τὰ προϊόντα τοῦ τόπου μας.

Οἱ πωλήσεις προϊόντων σὲ ξένες χώρες λέγονται **ἐξαγωγές**. Οἱ ἀγορὲς προϊόντων ἀπὸ ξένες χώρες λέγονται **εἰσαγωγές**.

Οἱ ἔμποροί μας ἐξάγουν σὲ ξένες χώρες καπνὰ, φροῦτα, ἐλιές, λάδι, σταφίδες, κρασιά, ὀρυκτά, βαμπάκι, δέρματα, ὑφάσματα, τσιμέντα, εἶδη λαϊκῆς τέχνης κλπ. Εἰσάγουν ἀπὸ ξένες χώρες στὸν τόπο μας μηχανήματα, αὐτοκίνητα, πολλὰ εἶδη πολυτελείας, κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἄλλα τρόφιμα, καύσιμα, ξυλεία, κρύσταλλα, πορσελάνες, ἠλεκτρικὰ εἶδη, φάρμακα, παιχνίδια κ.ἄ.

Τουρισμὸς - Συγκοινωνία

Μιὰ σπουδαία πηγὴ πλούτου γιὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ **τουρισμὸς**. Σήμερα πολλοὶ ἄνθρωποι ταξιδεύουν, γιὰ νὰ γνωρίσουν ξένους τόπους, νὰ περάσουν εὐχάριστες διακοπές, νὰ ψυχαγωγηθοῦν.

Στὴ χώρα μας ἔρχονται κάθε χρόνο περισσότεροι ἀπὸ τρία ἑκατομμύρια τουρίστες! Ἔρχονται, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ τὶς φυσικὲς ὁμορφιές της, νὰ χαροῦν τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα μὲ τὶς γραφικὲς ἀκρογιαλιές μὲ τὴ χρυσὴ ἀμμουδιά, νὰ γνωρίσουν τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ τουρίστες ἀφήνουν πολλὰ χρήματα στὸν τόπο μας. Χιλιάδες "Έλληνες ἐργάζονται στὰ ξενοδοχεῖα, στὰ ἐστιατόρια, στὰ κέντρα ψυχαγωγίας, στὰ συγκοινωνιακὰ μέσα κλπ., γιὰ νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσουν.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴ χώρα μας γίνεται μὲ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα (ὁδική, σιδηροδρομική, θαλάσσια, ἀεροπορικὴ συγκοινωνία).

Στὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν πολλοὶ ὥραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καὶ τὸ αὐτοκίνητο φτάνει τώρα σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἑλληνικὰ χωριά.

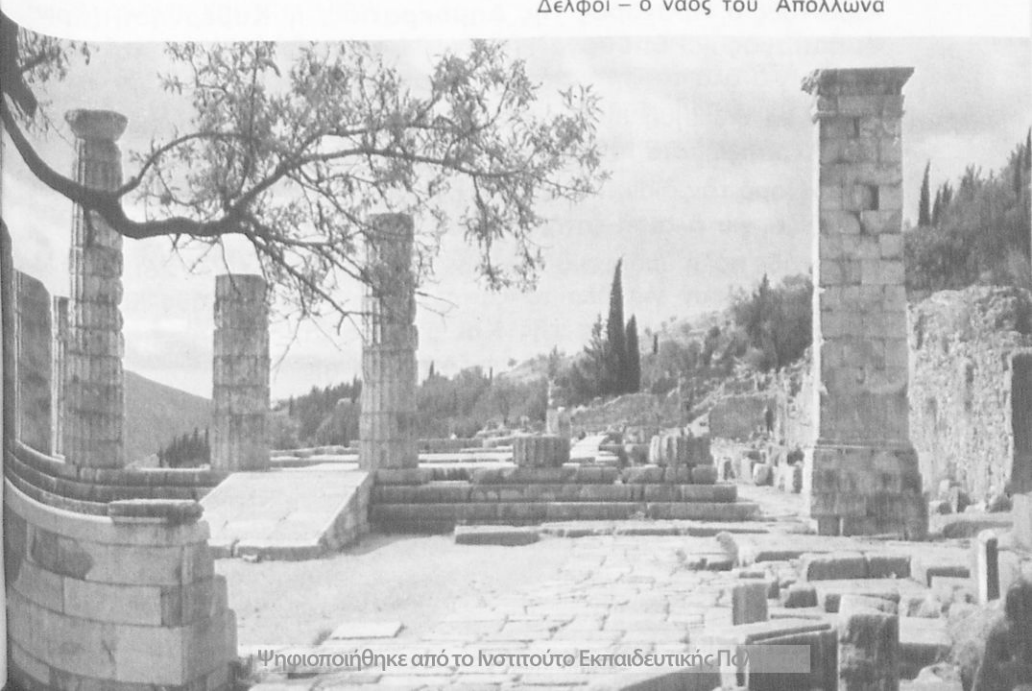
Πολλές πόλεις καὶ ἄρκετὰ χωριὰ ἔχουν καὶ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία.

Τὰ παραθαλάσσια μέρη καὶ τὰ νησιὰ συγκοινωνοῦν μὲ μικρὰ καὶ μεγάλα πλοῖα. Μεγάλα ὑπερωκεάνεια συνδέουν τὴ χώρα μας μὲ πολλὰς ξένες χώρες.

Πολλὰ ἀεροπλάνα, ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀεροδρόμιο τῆς Ἀθήνας, συνδέουν τὴν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μας μὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ μὲ πολλὰς πόλεις ξένων χωρῶν.

- Ἀσκήσεις.** 1. Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὶς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς τῆς χώρας μας.
2. Δεῖξε τοὺς μεγαλύτερους αὐτοκινητοδρόμους τῆς.
3. Νὰ συζητήσετε γιὰτὶ συμφέρει νὰ προτιμᾶμε τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα.

Δελφοὶ – ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια στὴν Ἑλλάδα ζοῦσαν Ἕλληνες: Οἱ Ἀχαιοί, οἱ Ἴωνες, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Δωριεῖς. Ἀπὸ τοὺς μακρινοὺς αὐτοὺς προγόνους καταγόμαστε ὅλοι ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες.

Στὰ ἀρχαῖα χρόνια οἱ Ἕλληνες ἀνάπτυξαν μεγάλο πολιτισμό, ἰδιαίτερα στὴν Ἀθήνα. Τότε ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἡ πιὸ πολιτισμένη χώρα τῆς Γῆς!

Σήμερα στὴν Ἑλλάδα ζοῦν **8.768.641** Ἕλληνες. Μιλοῦν ὅλοι τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἔχουν σχεδὸν ὅλοι τὴν ἴδια θρησκεία καὶ τὶς ἴδιες συνήθειες.

Περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μισοὺς Ἕλληνες ζοῦν στὶς πόλεις καὶ στὶς κωμοπόλεις τῆς πατρίδας μας. Οἱ ὑπόλοιποι ζοῦν στὰ χωριά καὶ εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

Πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ποὺ ὑπολογίζονται σὲ 2.500.000 περίπου, ζοῦν σὲ ξένες χῶρες (Ἀμερική, Γερμανία, Αὐστραλία κ.ά.). Αὐτοὶ εἶναι οἱ ξενιτεμένοι, οἱ **ἀπόδημοι Ἕλληνες** (ὁμογενεῖς).

Πρωτεύουσα τῆς χώρας μας εἶναι ἡ **Ἀθήνα**. Ἐκεῖ ἔχουν τὴν ἔδρα τους ὁ **Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας**, ἡ **Κυβέρνηση (πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργοί)**, ἡ **Βουλὴ** καὶ ἄλλες ἀρχές. Αὐτοὶ φροντίζουν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Κράτους μας.

Γιὰ νὰ διοικηθῇ ὁμως καλύτερα ἡ Ἑλλάδα, εἶναι χωρισμένη σὲ μικρότερα τμήματα ποὺ λέγονται **Νομοί**.

Τὸ Νομὸ τὸν διοικεῖ ὁ **Νομάρχης**. Αὐτὸς μὲ πολλοὺς ὑπαλλήλους φροντίζει γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Νομοῦ του.

Σὲ κάθε πόλὴ ὑπάρχει ὁ **Δήμαρχος** καὶ οἱ **Δημοτικοὶ Σύμβουλοι**, ποὺ φροντίζουν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματά της, καὶ σὲ κάθε Κοινότητα ὑπάρχουν ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** καὶ οἱ **Κοινοτικοὶ Σύμβουλοι**, ποὺ φροντίζουν γιὰ τὰ ζητήματά της.

Ἑρωτήσεις. Ποιὸ εἶναι τὸ πολίτευμα τῆς χώρας μας; Τί πρέπει νὰ κάνουν οἱ πολίτες καὶ οἱ ἄρχοντες, γιὰ νὰ προοδεύσῃ ὁ τόπος μας;

ΟΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

“Αν ξανακοιτάξωμε τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θὰ δοῦμε ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι μιὰ μεγάλη χερσόνησος μὲ πολλὰ νησιὰ γύρω της.

“Ὅλα μαζί τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ ἀποτελοῦν τὴ **νησιωτικὴ Ἑλλάδα**. Ὁ ὑπόλοιπος ἑλληνικὸς χώρος λέγεται **ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα**.

Ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα χωρίζεται σὲ μικρότερες περιοχές, ποὺ λέγονται **γεωγραφικὰ διαμερίσματα**. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

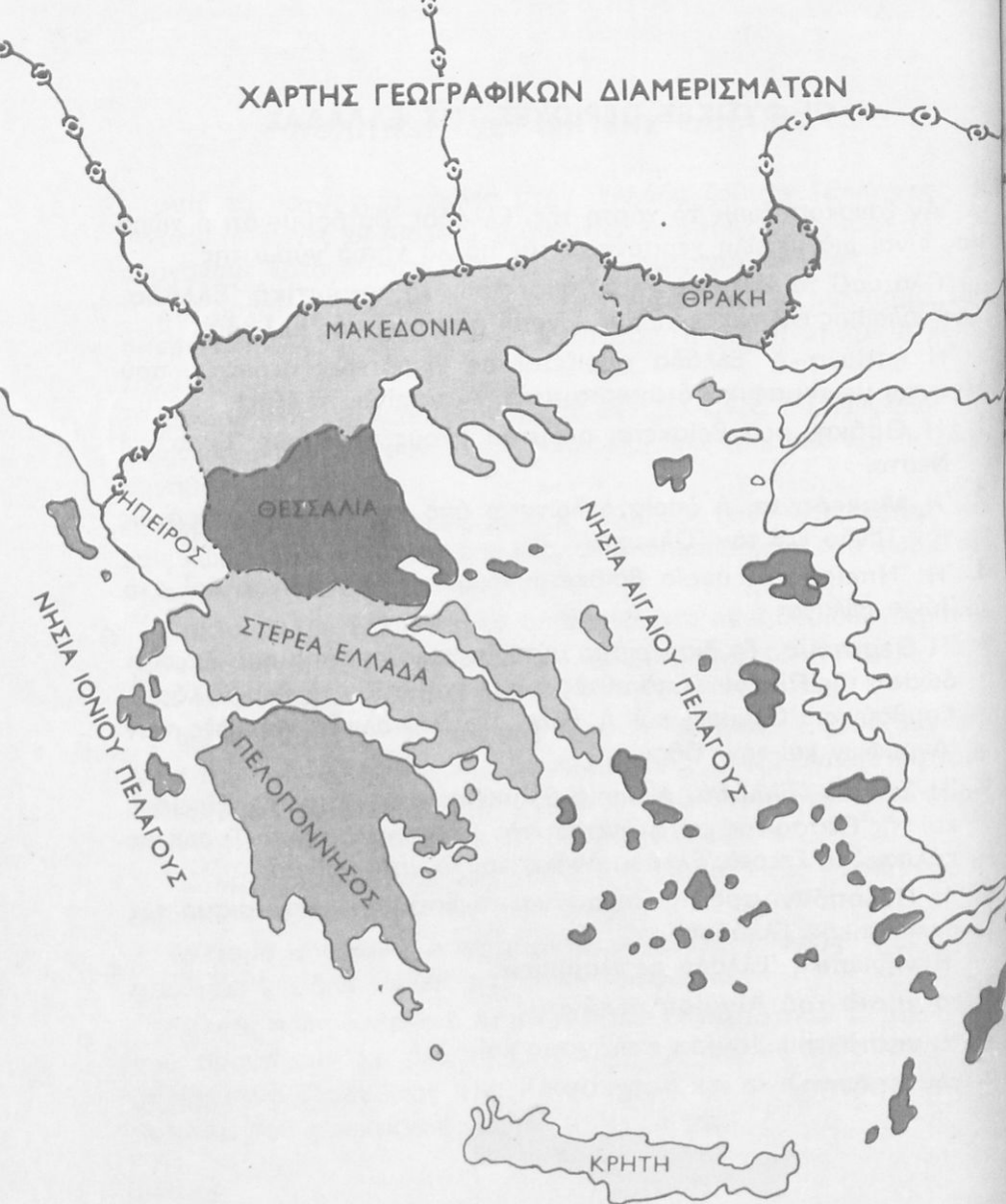
1. Ἡ **Θράκη**, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς ποταμοὺς Ἑβρο καὶ Νέστο.
2. Ἡ **Μακεδονία**, ἡ ὁποία ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Νέστο ποταμὸ ὡς τὴν Πίνδο καὶ τὸν Ὀλυμπο.
3. Ἡ **Ἡπείρος**, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν Πίνδο καὶ στὸ Ἴόνιο πέλαγος.
4. Ἡ **Θεσσαλία**. Τὸ διαμέρισμα αὐτὸ περικλείεται ἀπὸ δυὸ διακλαδώσεις τῆς Πίνδου. Ἀπὸ αὐτὲς ἡ μία σχηματίζει τὰ βουνὰ Χάσια, Καμβούνια, Ὀλυμπο καὶ ἡ ἄλλη τὶς ἀνατολικὲς κορυφὲς τῶν Ἀγράφων καὶ τὴν Ὀθρυ.
5. Ἡ **Στερεὰ Ἑλλάδα**, ἡ ὁποία βρίσκεται στὰ νότια τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ φτάνει ὡς τὸν Κορινθιακὸ καὶ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο. Στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀνήκει καὶ τὸ νησιὶ Εὐβοία.
6. Ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ ὁποία εἶναι τὸ νοτιότερο διαμέρισμα τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας.

Ἡ νησιωτικὴ Ἑλλάδα περιλαμβάνει:

1. τὰ νησιὰ τοῦ **Αἰγαίου πελάγους**,
2. τὰ νησιὰ τοῦ **Ἰονίου πελάγους** καὶ
3. τὴν **Κρήτη**.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας καὶ χώρισε τὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματά της.

ΧΑΡΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τη Στερεά Ελλάδα.
2. Δείξε τὰ βουνὰ Ὄθρυ καὶ Ἀγραφα καὶ τοὺς κόλπους Σαρωνικὸ καὶ Κορινθιακὸ.
3. Ποιὸ μεγάλο νησὶ βρίσκεται στὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Στερεᾶς;
4. Ἡ Στερεά Ελλάδα εἶναι ὀρεινὴ ἢ πεδινὴ χώρα; Ποιὰ εἶναι τὰ μεγαλύτερα βουνὰ της; Ποιές οἱ σπουδαιότερες πεδιάδες της;
5. Δείξε στὸ χάρτη τὰ ποτάμια καὶ τὶς λίμνες τῆς Στερεᾶς.

Ἡ Στερεά Ελλάδα εἶναι μεγάλη κι ἔνδοξη περιοχὴ τῆς πατρίδας μας. Λέγεται καὶ **Ρούμελη**.

Ἀπλώνεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο ὡς τὸ Ἴονιο πέλαγος καὶ ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ καὶ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο ὡς τὴ Θεσσαλία καὶ τὴν Ἡπειρο.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος της εἶναι ὀρεινὸ. Ἡ μεγάλη ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου φτάνει ὡς ἐδῶ καὶ πιάνει ὅλο σχεδὸν τὸ κεντρικὸ τμῆμα τῆς Ρούμελης. Τὰ μεγαλύτερα βουνὰ στὴν περιοχὴ αὐτὴ εἶναι τὰ **Ἀγραφα**, ὁ **Τυμφρηστός**, ἡ **Οἶτη**, ἡ **Γκιώνα**, τὰ **Βαρδούσια** καὶ ὁ **Παρνασσός**.

Τὰ βουνὰ αὐτὰ χωρίζουν τὴ Στερεά Ελλάδα σὲ δυὸ μέρη: στὴν **Ἀνατολικὴ Στερεά Ελλάδα** καὶ στὴ **Δυτικὴ Στερεά Ελλάδα**.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Μορφὴ τοῦ ἐδάφους. Πρὸς τ' ἀνατολικά τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Ρούμελης ὑψώνονται πολλὰ ἄλλα μικρότερα. Σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ **Ὄθρυς**, τὸ **Καλλίδρομο**, τὸ **Χλωμό**, ὁ **Ἐλικώνας**, ὁ **Κιθαιρώνας**, ἡ **Πάρνηθα**, ἡ **Πεντέλη**, ὁ **Ὑμηττός**, ὁ **Πατέρας**, τὰ **Γεράνεια**.

Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ σχηματίζονται εὐφορες κοιλάδες καὶ μικρὲς πεδιάδες. Σπουδαιότερες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι οἱ κοιλάδες τοῦ **Σπερχειοῦ** καὶ τοῦ **Βοιωτικοῦ Κηφισοῦ**, ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κωπαΐδας** καὶ οἱ πεδιάδες τῶν **Θηβῶν** καὶ τῆς **Ἀμφισσας**. Ἡ πεδιάδα τῆς Κωπαΐδας σχηματίστηκε μετὰ τὴν ἀποξήρανση τῆς λίμνης Κωπαΐδας.

Ἐνα ἀρκετὰ μεγάλο καὶ πλούσιο ὀροπέδιο ἀπλώνεται ψηλὰ στὶς κορυφὲς τῆς Ὄθρυος. Ἐδῶ πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ὑπῆρχε ἡ λίμνη

Ξυνιάς, ἡ ὁποία ἀποξηράνθηκε καὶ στὴ θέση της βρίσκονται σήμερα εὐφορα χωράφια.

Στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ σχηματίζονται οἱ μικροὶ ποταμοὶ **Σπερχειός**, **Κηφισός** καὶ **Ἀσωπός**, οἱ λίμνες **Υλίκη**, **Παραλίμνη** καὶ ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ **Μαραθώνα** ἀπὸ τὴν ὁποία ὑδρεύεται ἡ Ἀθήνα.

Στὰ παράλια σχηματίζονται πολλοὶ κόλποι, χερσόνησοι, πορθμοὶ καὶ ἀκρωτήρια. Οἱ κόλποι **Μαλιακός**, **Βόρειος Εὐβοϊκός** καὶ **Νότιος Εὐβοϊκός** χωρίζουν τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εὐβοία καὶ οἱ κόλποι **Κορινθιακός** καὶ **Σαρωνικός** τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο.

Στὴ νοτιότερη ἄκρη τῆς Στερεᾶς σχηματίζεται τὸ ἀκρωτήριο **Σούνιο**, στὸ ὁποῖο σώζονται ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνα.

Στὸ στενότερο σημεῖο τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου σχηματίζεται ὁ **πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου**. Ἐδῶ τὰ νερὰ τῆς θάλασσας κινοῦνται ὀρμητικὰ σὰν ποτάμι ἔξι ὥρες ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο καί, ἀφοῦ σταματήσουν γιὰ λίγο, ἔξι ὥρες ἀπὸ Νότο πρὸς Βορρᾶ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **παλίρροια**.

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα χωρίζεται μὲ τὴ διώρυγα τῆς Κορίνθου.

Στὸ Σαρωνικὸ κόλπο ὑπάρχουν τὰ νησιὰ **Σαλαμίνα**, **Αἴγινα**, **Πόρος** καὶ ἄλλα μικρότερα.

Ἀσκησι. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

Τὸ **κλίμα** δὲν εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας. Ἡ Ἀττικὴ ἔχει κλίμα ξηρὸ μεσογειακὸ μὲ μαλακὸ χειμῶνα. Ἐδῶ ὁ οὐρανὸς εἶναι σχεδὸν πάντα καταγάλανος καὶ βρέχει πολὺ σπάνια. Μεσογειακὸ κλίμα ἔχουν ἐπίσης οἱ πεδιάδες τῆς Τανάγρας, τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Σπερχειοῦ καὶ ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη. Ἡ κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ, στὴν ὁποία δὲ φτάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, ἔχει κλίμα ἠπειρωτικόν. Οἱ ὄρεινοὶ τόποι τῆς Ρούμελης ἔχουν κλίμα ὄρεινόν. Σ' αὐτοὺς ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς καὶ τὸ καλοκαίρι δροσερὸ καὶ εὐχάριστο.

Προϊόντα. Οἱ ἐλίές, τὸ λάδι, τὰ σταφύλια καὶ τὰ κρασιὰ εἶναι τὰ κύρια γεωργικὰ προϊόντα τῆς Ἀττικῆς. Ἐκλεκτῆς ποιότητος εἶναι τὰ

Θερμοπύλες – τὸ μνημεῖο τοῦ Λεωνίδα

ΣΑΛΙΑ

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρασιὰ τῶν Μεσογείων. Ἡ ἐλιὰ εὐδοκιμεῖ σ' ὁλόκληρην τὴν παραλιακὴν ζώνην τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Μεγάλοι ἐλαιῶνες ὑπάρχουν στὰ παράλια τοῦ Εὐβοϊκοῦ καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ στὴν πεδιάδα τῆς Ἀμφισσας.

Στὶς πεδιάδες τοῦ Σπερχειοῦ καὶ τῆς Κωπαίδας καλλιεργοῦνται βαμπάκι, δημητριακὰ, λαχανικά, πατάτες, καρπούζια. Στὶς ἐκβολὰς τοῦ Σπερχειοῦ ὑπάρχουν πολλοὶ ὀρυζῶνες. Σὲ ἀρκετὰς περιοχὰς καλλιεργεῖται καὶ καπνός.

Στὶς πλαγιὰς τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Ρούμελης ὑπάρχουν μέγала δάση, τῶν ὁποίων ὅμως δὲ γίνεται συστηματικὴ ἐκμετάλλευση, διότι ἡ συγκοινωνία στὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολὺ δύσκολη. Μεγάλα δάση ἀπὸ πεῦκα ὑπάρχουν στὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀναπτυγμένη στὶς ὄρεινὰς περιοχὰς, ὅπου παράγονται ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ὄνομαστὰ εἶναι τὰ τυριά τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἡ γραβιέρα τῆς Λαμίας.

Ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία. Πολλὰ πτηνοτροφεῖα ὑπάρχουν στὶς περιοχὰς Ἀττικῆς, Μεγάρων καὶ Θηβῶν.

Στὴν περιοχὴ τοῦ Ὑμηττοῦ παράγεται ἐκλεκτὸ θυμαρίσιο μέλι.

Ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ εἶναι πλούσια σὲ ὀρυκτά. Στὴν περιοχὴ τοῦ Λαυρίου ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ὑπάρχουν μεταλλεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξάγεται μολύβι, ψευδάργυρος κλπ. Ἀφθονος λιγνίτης ἐξάγεται ἀπὸ τὶς περιοχὰς Μεγάρων, Ὄρωποῦ, Ραφίνας. Μεγάλα μεταλλεῖα βωξίτη ὑπάρχουν στὴν περιοχὴ τῆς Ἐλευσίνας καὶ στὶς πλαγιὰς τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Γκιώνας. Ἀπὸ τὸ βωξίτη γίνεται τὸ ἀλουμίνιο. Μεγάλον ἐργοστάσιον ἀλουμινίου λειτουργεῖ στὸ Δίστομον. Στὴ Λοκρίδα ὑπάρχουν σιδηρομεταλλεύματα καὶ ψηλὰ στὴν Ὄθρυ χρώμιον.

Γνωστὰ σ' ὅλους εἶναι τὰ κατάλευκα μάρμαρα τῆς Πεντέλης. Χρωματιστὰ μάρμαρα ἐξάγονται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Θηβῶν.

Ἀρκετὰ ψάρια ἀλιεῦνται στὸν Εὐβοϊκόν, στὸ Σαρωνικόν καὶ στὸν Κορινθιακόν κόλπον.

Ἡ **βιομηχανία** εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν - Πειραιῶς. Ἐκεῖ, καθὼς καὶ σὲ γειτονικὰς περιοχὰς τῆς Ἀττικῆς, ὑπάρχουν πολλὰ μεγάλα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα βρίσκουν ἐργασίαν χιλιάδες ἄνθρωποι καὶ παράγονται ἄφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα. Στὸ Σκαρμαγκᾶ καὶ στὴν Ἐλευσίνα λειτουργοῦν μεγάλα ναυπηγεῖα, στὸν Ἀσπρόπυργο χαλυβουργεῖο, στὸ Σκαρμαγκᾶ, στὴν Ἐλευσίνα

καὶ στοὺς Ἁγίους Θεοδώρους Κορινθίας διυλιστήρια πετρελαίου, στὴν Ἐλευσίνα πολλὰ ἐργοστάσια, καθὼς καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ Λαυρίου. Ἀρκετὰ ἐργοστάσια ὑπάρχουν ἐπίσης στὴν περιοχὴ τῶν Θηβῶν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ μεγάλου αὐτοκινητόδρομου Ἀθηνῶν-Λαμίας. Στὴ Λιβαδειὰ καὶ στὴ Λαμία λειτουργοῦν ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρόμυλοι κλπ.

Ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη σ' ὁλόκληρῃ τῇ Στερεᾷ εἶναι ἡ **βιοτεχνία**. Στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν θαυμάσιοι τεχνίτες κατασκευάζουν ὥραϊα εἶδη λαϊκῆς τέχνης. Ὡραῖα ὑφαντὰ ὑφαίνουν στὴν Ἀράχοβα.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομο, πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα. Ἡ Ἀττικὴ ἔχει θαυμάσιο ὁδικὸ δίκτυο. Θαυμάσιοι εἶναι ἐπίσης οἱ ἐθνικοὶ ὁδοὶ Ἀθηνῶν - Λαμίας καὶ Ἀθηνῶν - Κορίνθου - Πατρῶν. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαρίσης καὶ Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου. Μεγάλῃ κίνησιν ἔχουν τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ. Ἄλλα λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς εἶναι τῆς Ἐλευσίνας, τῆς Χαλκίδας, τῆς Ἰτέας.

Στὴν ὄρεινὴ Ρούμελη ἡ συγκοινωνία διεξάγεται πολὺ δύσκολα.

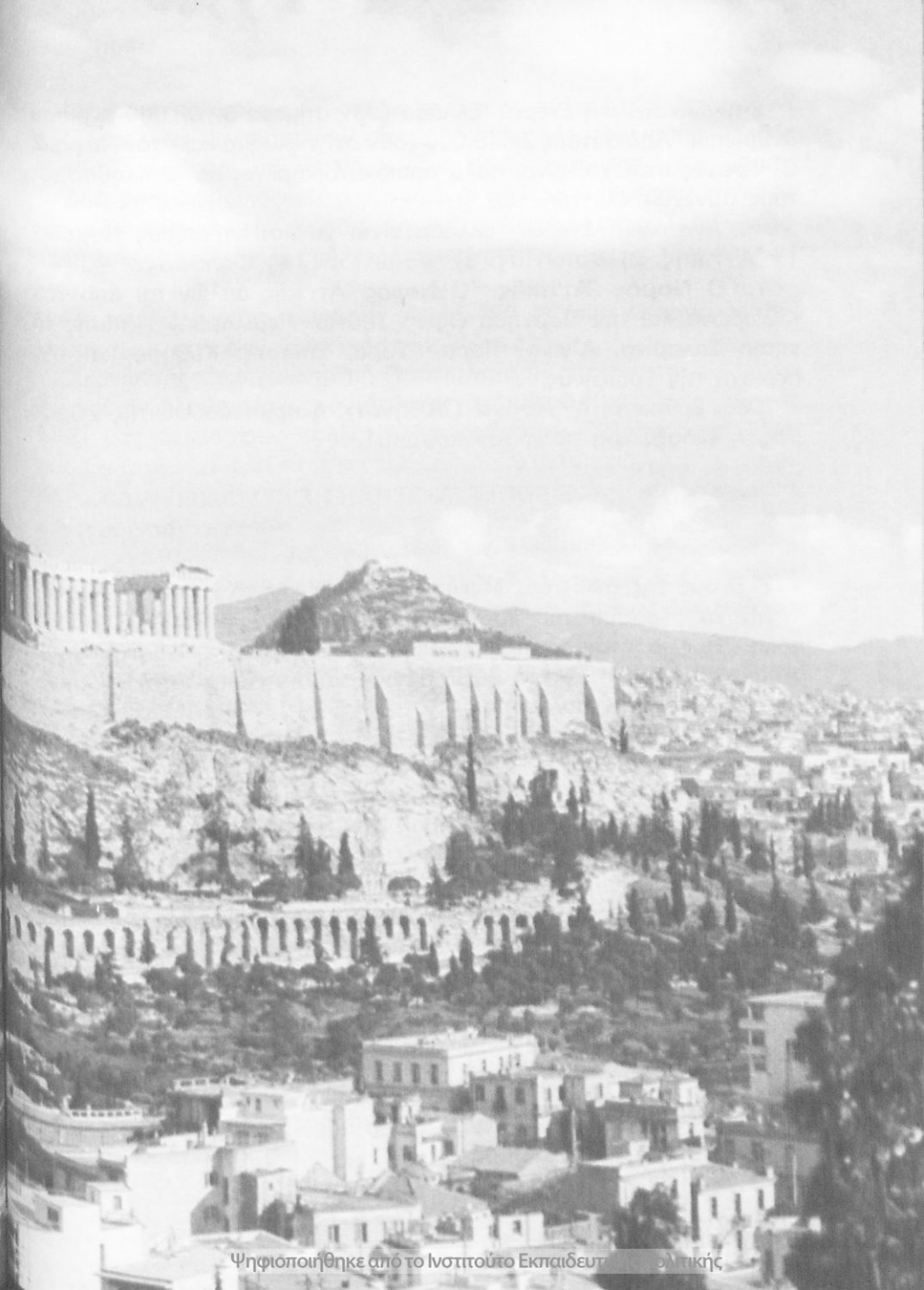
- Ἀσκήσεις.** 1. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας;
2. Ἀπὸ ποιές πόλεις διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν - Λαρίσης;

Σούνιο – ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνα

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ζοῦν σήμερα 3.108.000 περίπου ἄνθρωποι. Ἀπὸ αὐτοὺς 2.540.000 ζοῦν στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιᾶ. Οἱ ὄρεινές περιοχὲς εἶναι πολὺ ἀραιοκατοικημένες καὶ ὁ πληθυσμὸς τοὺς συνεχῶς ἐλαττώνεται.

Ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομοὺς: 1) Ἀττικῆς, 2) Βοιωτίας, 3) Φθιώτιδος, 4) Φωκίδος.

1. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Κιθαιρῶνα καὶ τὴν Πάρνηθα ὡς τὸ Σούνιο. Περιλαμβάνει ἐπίσης τὰ νησιὰ Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καὶ τὴν περιοχὴ τῆς Τροιζήνας.

Ἐδῶ βρίσκεται ἡ Ἀθήνα (Ἀθῆναι), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας μας, ἡ ἐνδοξότερη πόλη τοῦ κόσμου!

«ΑΘΗΝΑ, ΖΑΦΕΙΡΟΠΕΤΡΑ ΣΤΗΣ ΓΗΣ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ!»

Κ. Παλαμᾶς

Τ' ὄνομά της, ὅπως μᾶς λέει ἡ Μυθολογία, τῆς τὸ χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ Ἀθήνα ἔγινε μεγάλη κι ἐνδοξη πόλη. Ἡ ἐλιὰ ἦταν τὸ πρῶτο δῶρο, ποὺ χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ στοὺς Ἀθηναίους. Πολυτιμότερα δῶρα ὅμως ἦταν ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ γράμματα, τὶς τέχνες, τὸν πολιτισμό.

Ὁ ἥρως Θησέας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους βασιλιάδες τῆς. Τὸν ἀκολούθησαν ἄλλοι μεγάλοι ἄρχοντες, ποὺ ὀργάνωσαν τὴν Ἀθήνα καὶ τὰ γύρω χωριὰ καὶ τὴν ἔκαναν κράτος πολιτισμένο καὶ ἰσχυρό.

Ἐδῶ, κάτω ἀπὸ τὸν καταγάλανο ἀττικὸ οὐρανό, δημιουργήθηκε τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ θαῦμα.

Οἱ νομοθέτες ἔγραψαν νόμους σοφοὺς, οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ναύ-αρχοι ὀργάνωσαν τὸ στρατὸ καὶ τὸ στόλο, οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ γλύπτες καὶ οἱ ζωγράφοι στόλισαν τὴν Ἀθήνα μὲ θαυμάσια μνημεῖα τέχνης καὶ οἱ ποιητὲς καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς χάρισαν δόξα ἀθάνατη.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας σκλαβώθηκε στοὺς Ρωμαίους καὶ ἀργότερα στοὺς Τούρκους, ἡ Ἀθήνα ἔχασε τὴν παλαιὰ δόξα τῆς. Στὰ 1834, ὅταν ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας, ἦταν μιὰ μικρὴ πόλη μὲ 10.000 κατοίκους! Στὴ θέση τοῦ Πειραιᾶ ὑπῆρχαν λίγα μικρὰ σπίτια ψαράδων! Ὁ τόπος ὅμως ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα, ποὺ διαλά-λοῦσαν τὴν ἀρχαία δόξα του.

Μηχανικοί χάραξαν τὸ σχέδιο τῆς νέας πόλεως καὶ ἄρχισαν νὰ χτίζωνται νέα μεγαλοπρεπῇ οἰκοδομήματα. Μὲ τὸν καιρὸ ἡ πόλη ὅλο καὶ μεγάλωνε, γιὰ νὰ πάρη σιγὰ σιγὰ τὴ σημερινή της μορφή.

Δυὸ βραχύδεις λόφοι στεφανωμένοι μὲ ἱερὰ ὑψώνονται στὸ κέντρο τῶν Ἀθηνῶν: ἡ **Ἀκρόπολη** καὶ ὁ **Λυκαβηττός**. Στὴν Ἀκρόπολη σώζονται ἐρείπια ἀπὸ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Ἄς κάνωμε ἓναν περίπατο στοὺς δυὸ αὐτοὺς λόφους, γιὰ νὰ θαυμάσωμε ἀπὸ ἐκεῖ ὁλόκληρη τὴν Ἀθήνα.

Περνώντας τὰ μεγαλοπρεπῇ **Προπύλαια** μὲ τὶς μαρμάρινες σκάλες καὶ τοὺς ψηλοὺς κίονες, ἀνεβαίνομε στὸν ἱερὸ βράχο τῆς Ἀθηνᾶς. Μαζί μας ἀνεβαίνουν πολλοὶ ἄλλοι ἄνθρωποι, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ποὺ ξεκινοῦν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γῆς κι ἔρχονται, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ ἀριστουργήματα αὐτὰ τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ νὰ χαροῦν τὶς ὁμορφιές τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ **Παρθενώνας**, προσελκύει ἀμέσως τὴν προσοχὴ ὅλων τῶν ἐπισκεπτῶν. Πέρασαν δυόμισι περίπου χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε, ἀλλὰ κανένας δὲν μπόρεσε νὰ χτίσῃ οἰκοδόμημα λαμπρότερο ἀπ' αὐτόν!

Δίπλα του ὑψώνονται τὸ **Ἑρέχθαιο**, ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου **Νίκης** καὶ ἐρείπια ἀπὸ ἄλλα ἱερὰ.

Γύρω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη βλέπομε τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, τὸ λόφο τῆς **Πνύκας** καὶ τὸν **Ἄρειο Πάγο**, τὸ **Ἀστεροσκοπεῖο**, τὸ **Ὡδεῖο τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ** καὶ τὸ ἀρχαῖο **θέατρο τοῦ Διονύσου**, τὸ λόφο τοῦ **Φιλοπάππου**, τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, τὸ **Παναθηναϊκὸ Στάδιο**, τὸ **Ζάππειο**, τὸν **Ἑθνικὸ κήπο**, τὴ μεγάλη **Πλατεία τοῦ Συντάγματος** μὲ τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα καὶ τὸ **Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου**, τὰ κτίρια τοῦ **Πανεπιστημίου**, τῆς **Ἀκαδημίας** καὶ τῆς **Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης** καὶ πάρα πολλὰς πολυκατοικίες. Ὅπου καὶ ἂν γυρίσης τὰ μάτια σου, ἀπὸ τοὺς πρόποδες τοῦ Ὑμηττοῦ ἀνατολικά ὡς τὸ Αἰγάλεω δυτικά καὶ ὡς κάτω στὴ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, παντοῦ βλέπεις ν' ἀπλώνεται ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιὰς καὶ οἱ γύρω συνοικίες, ποὺ ἐνώθηκαν σὲ μιὰ τεράστια πόλη!

Ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ **Λυκαβηττοῦ** βλέπομε ἓνα μεγάλο τμῆμα ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς πόλεως, τὸ **Πεδίον τοῦ Ἄρεως**, τὰ **Τουρκο-**

Ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων

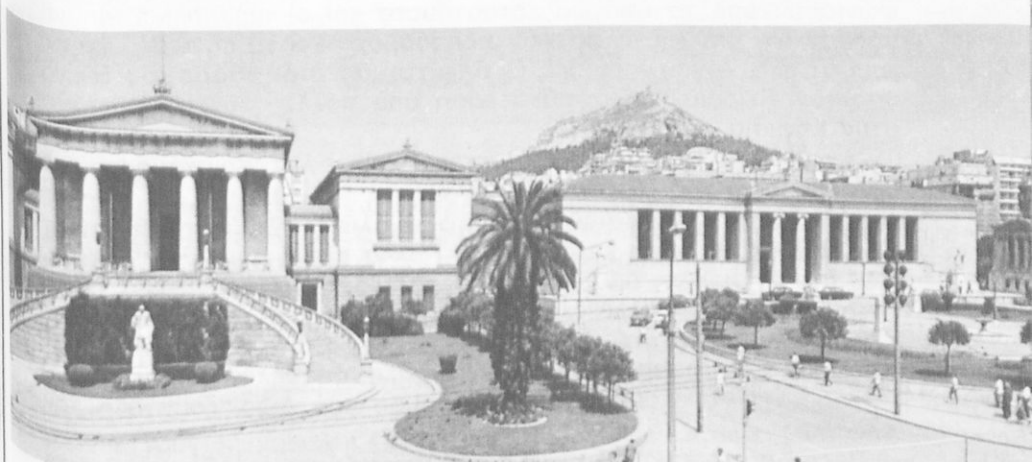
Τὸ μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου

Τὸ Ζάππειο

Ἡ Ἀκαδημία

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Πανεπιστήμιο

Τὸ Ἐθνικὸ μουσεῖο

βούνια καὶ παραπέρα τὶς βορειοανατολικὲς συνοικίες, τὸ **Μαρούσι**, τὴν **Κηφισιά**, τὸ **Χαλάνδρι** καὶ τ' ἄλλα γραφικὰ προάστια.

Ἀπὸ τὸν Λυκαβηττὸ κατεβαίνομε στὴ μεγάλη Πλατεία τοῦ Συντάγματος. Ἀπὸ ἐδῶ ξεκινοῦν πολλοὶ μεγάλοι κεντρικοὶ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν, οἱ λεωφόροι Ἀμαλίας καὶ Βασιλίσσης Σοφίας καὶ οἱ ὁδοὶ Ἀκαδημίας, Πανεπιστημίου, Σταδίου, Ἑρμοῦ, Μητροπόλεως.

Διασχίζομε τὴν ἀγορὰ τῆς πόλεως, ποὺ ἔχει πολλὰ καταστήματα καὶ μεγάλη ἐμπορικὴ κίνηση, καὶ φτάνομε στὴν **Πλατεία Ὁμονοίας**. Ἀπὸ αὐτὴν ξεκινοῦν ἄλλοι μεγάλοι δρόμοι: οἱ ὁδοὶ Πατησίων, 3ης Σεπτεμβρίου, Ἀγ. Κωνσταντίνου, Πειραιῶς, Ἀθηνᾶς, Αἰόλου.

Μὲ τὶς «κυλιόμενες σκάλες» κατεβαίνομε στὸ ὑπόγειο τῆς πλατείας. Ἑκατοντάδες ἄλλοι ἄνθρωποι κατεβαίνουν μαζί μας, ἄλλοι γιὰ νὰ φωνίσουν ἀπὸ τὰ ὑπόγεια καταστήματα καὶ οἱ πιδὸ πολλοὶ γιὰ νὰ πάρουν τὸν ὑπόγειο ἠλεκτρικὸ σιδηρόδρομο καὶ νὰ πᾶνε στὰ σπίτια τους ἢ στὶς ἐργασίες τους. Ὁ **ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος** ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καί, ἀφοῦ περάσῃ ἀπὸ πολλὲς συνοικίες, φτάνει στὴν Κηφισιά.

Ἀνεβαίνομε κι ἐμεῖς στὸν ἠλεκτρικὸ καὶ σὲ λίγο βρισκόμαστε στὸ μεγάλο λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ.

Ὁ **Πειραιᾶς (Πειραιεύς)** εἶναι τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς πατρίδας μας. Ἐδῶ κάθε μέρα καταφτάνουν πολλὰ πλοῖα ἀπὸ ἄλλα λιμάνια. Πάντα στὶς μεγάλες προβλήτες τοῦ λιμανιοῦ εἶναι ἀραγμένα μεγάλα ὑπερωκέανεια καὶ πολλὰ ἐμπορικὰ πλοῖα. Τεράστιοι ἀτσαλένιοι γερανοὶ καὶ χιλιάδες ἐργάτες φορτῶνουν καὶ ξεφορτῶνουν τὰ ἐμπορεύματα. Δίπλα ἀπὸ τὸ λιμάνι ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες ἐμπορευμάτων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι, ποὺ διασχίζουν ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Πέρα ἀπὸ τὸ λιμάνι ὑψώνονται οἱ καπνοδόχοι πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ἐργοστασίων. Σ' αὐτὰ ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες καὶ πολλοὶ μηχανικοὶ καὶ παράγονται πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Ὁ Πειραιᾶς εἶναι τὸ μεγαλύτερο βιομηχανικὸ κέντρο τῆς χώρας μας.

Γραφικὴ συνοικία τοῦ Πειραιᾶ εἶναι ἡ **Καστέλλα** μὲ τὸ **Τουρκο-λίμανο**. Τὸ λιμάνι τῆς **Ζέας** εἶναι μιὰ ἄλλη ὁμορφὴ γωνιά του.

Στὰ νοτιοανατολικά τοῦ Πειραιᾶ, στὴν παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ, ὑπάρχουν οἱ γραφικὲς παραθαλάσσιες συνοικίες **Παλαιὸ καὶ Νέο Φάληρο**, **Καλαμάκι**, **Ἄλιμος**, **Ἑλληνικό**, ὅπου βρίσκεται τὸ μεγάλο ἀεροδρόμιο, **Γλυφάδα**, **Βούλα**, **Βουλιαγμένη**, **Βάρκιζα** κλπ. μὲ πολλὰ τουριστικὰ ξενοδοχεῖα, θαυμάσιες ἄμμουδιές καὶ ὥραϊα κέντρα ψυχαγωγίας. Εἶναι μιὰ ὑπέροχη παραλία, ποὺ φτάνει ὡς τὸ ἀκρωτήριο Σούνιο.

Τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ

Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς χωρίζεται στὰ Διαμερίσματα: α) Ἀθηνῶν, β) Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, γ) Δυτικῆς Ἀττικῆς καὶ δ) Πειραιῶς.

Στὴν Ἀνατολικὴ Ἀττικὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προάστια τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχουν καὶ οἱ κωμοπόλεις Ἀχαρναί (Μενίδι) (24.000 κ.), Ἄνω Λιόσια (11.000 κ.), Μαραθῶνας (2.000 κ.), ὅπου στὰ 490 π.Χ. ἔγινε ἡ μεγάλη μάχη μετὰ τοὺς Πέρσες, καὶ Ραφῆνα (2.500 κ.) στὴν παραλία τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου μετὰ τὰ νοστιμώτατα ψάρια τῆς. Στὴν περιοχὴ τῶν Μεσογείων βρίσκονται οἱ ὀνομαστὲς γιὰ τὰ περίφημα κρασιά τους κωμοπόλεις Σπάτα (6.000 κ.), Παιανία (Λιόπεσι) (6.000 κ.), Κοροπὶ (9.000 κ.), Μαρκόπουλο (5.000 κ.), Κερατέα (6.000 κ.) καὶ Λαύριο (8.000 κ.).

Στὴ Δυτικὴ Ἀττικὴ βρίσκονται τὰ Μέγαρα (17.000 κ.), ἡ Ἐλευσίνα (18.500 κ.) μετὰ πολλὰ ἐργοστάσια στὴν περιοχὴ τῆς, ἡ Μάνδρα (7.000 κ.), ὁ Ἀσπρόπυργος (11.000 κ.).

Στὴν Ἐλευσίνα στὰ ἀρχαῖα χρόνια λατρευόταν ἡ θεὰ Δήμητρα καὶ γίνονταν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές. Ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα ὡς ἐκεῖ λέγεται καὶ σήμερα Ἱερὰ ὁδός.

Τὸ Διαμερίσμα Πειραιῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰ περίχωρά του περιλαμβάνει τὰ νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καὶ τὴν περιοχὴ Τροιζηνίας.

Ἡ Σαλαμίνα εἶναι ξακουστὸ νησί. Στὴ θάλασσά τῆς στὰ 480 π.Χ. οἱ Ἕλληνες νίκησαν καὶ διέλυσαν τὸ στόλο τοῦ Ξέρξη. Σήμερα στὸ

νησί υπάρχει ή κωμόπολη **Σαλαμίνα** (18.000 κ.) καί αρκετά χωριά.
Ἡ **Αἴγινα** με τ' ἀρχαία μνημεῖα καί τῖς φυσικὲς ὁμορφιές τῆς προσελκύει πάντα πολλοὺς τουρίστες. Γνωστὰ σ' ὅλους εἶναι τὰ ὠραῖα αἰγινήτικα πῆλινα ἀγγεῖα.

Στὴν περιοχὴ **Τροιζηνίας** βρίσκονται τὸ γραφικὸ νησὶ **Πόρος**, ἡ χερσόνησος **Μέθανα** με ἱαματικὰ λουτρὰ καὶ πολλὰ χωριά.

Ἡ **Ἵδρα** καὶ οἱ **Σπέτσες** εἶναι ἀπὸ τὰ γραφικότερα νησιὰ τῆς πατρίδας μας καὶ θαυμάσια τουριστικὰ κέντρα. Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Ἵδραῖοι καὶ οἱ Σπετσιῶτες εἶχαν πολλὰ καράβια καὶ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἀγωνίστηκαν με ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιὰ τὴν ἐλευθερία.

Τὰ **Κύθηρα** βρίσκονται στὰ νότια τῆς Πελοποννήσου καὶ λίγο νοτιότερα τὸ νησάκι **Ἀντικύθηρα**.

2. Ὁ **Νομὸς Βοιωτίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Λιβαδειὰ** (15.000 κ.) καὶ χωρίζεται στῖς Ἐπαρχίες **Λιβαδειᾶς** καὶ **Θηβῶν** με πρωτεύουσα τὴ **Θήβα** (16.000 κ.).

Ἡ Λιβαδειά, χτισμένη στοὺς πρόποδες τοῦ Ἑλικῶνα, εἶναι ὠραία πόλη με πολλὰ ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, κλωστοῦφαντουργεῖα καὶ ἄλλα ἐργοστάσια. Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη βρίσκεται ἡ πηγὴ **Ἐρκυννα** με ἄφθονα κρυσταλλένια νερά.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Λιβαδειᾶς εἶναι ὁ **Ὀρχομενὸς** (5.000 κ.), ἡ γνωστὴ πατρίδα τοῦ Φρίξου καὶ τῆς Ἑλλης, ἡ **Δαύλεια** (2.000 κ.), ἡ **Ἀλιάρτος** (3.000 κ.), ἡ **Ἀράχοβα** (3.000 κ.) καὶ τὸ **Δίστομο** (3.000 κ.). Κοντὰ στὴ Λιβαδειὰ βρίσκεται ἡ ἀρχαία **Χαιρώνεια**. Ἐνα πελώριο μαρμάρينو λιοντάρι θυμίζει τὴ μάχη ποὺ ἐγίνε ἐκεῖ στὰ 338 π.Χ.

Μεγάλα χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας Θηβῶν εἶναι ἡ **Τανάγρα**, τὰ **Βάγια**, οἱ **Θεσπιές**.

Ἡ Θήβα εἶναι ἀρχαία κι ἐνδοξη πόλη. Κοντὰ τῆς βρίσκονται τὰ **Λεῦκτρα** καὶ οἱ **Πλαταιές**. Στῖς Πλαταιές οἱ πρόγονοί μας νίκησαν τοὺς Πέρσες.

Στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου βρίσκεται ἡ **Αὐλίδα**, ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκίνησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες γιὰ τὴν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Τροίας.

3. Ὁ **Νομὸς Φθιώτιδος** περιλαμβάνει τῖς Ἐπαρχίες: α) **Φθιώτιδος**, β) **Λοκρίδος** καὶ γ) **Δομοκοῦ**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Φθιώτιδος εἶναι ἡ **Λαμία** (38.000 κ.). Εἶναι ὡραία πόλη χτισμένη ἀμφιθεατρικὰ στοὺς πρόποδες τῆς Ὄθρου. Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη βρίσκεται τὸ παλαιὸ κάστρο τῆς καὶ σὲ μιὰ πλατεία τῆς ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Ἐπίνειο τῆς Λαμίας εἶναι ἡ **Στυλίδα** (4.000 κ.) μὲ πολλοὺς ἐλαιῶνες στὴν περιοχὴ τῆς. Ἄλλη κωμόπολη εἶναι ἡ **Σπερχειάδα** (3.000 κ.).

Στὴ γέφυρα τοῦ Σπερχειοῦ μιὰ μαρμάρινη στήλη θυμίζει τὸν ἠρωισμό καὶ τὴ θυσία τοῦ Ἀθ. Διάκου καὶ πρὸ κάτω τὸ Ἡρώο τοῦ Λεωνίδα διαλαλεῖ τὴ δόξα τῶν **Θερμοπυλῶν**.

Ἡ ἐπαρχία Δομοκοῦ βρίσκεται ψηλὰ στὴν Ὄθρυ κι ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Δομοκὸ** (2.000 κ.).

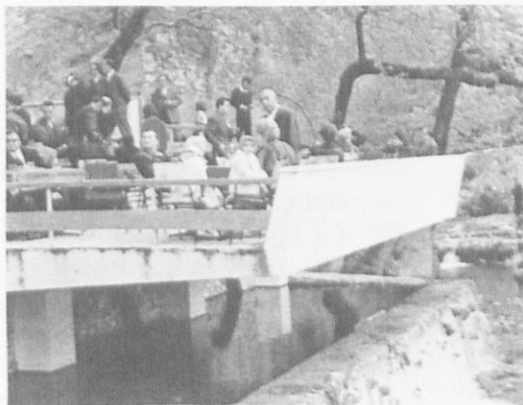
Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Λοκρίδος εἶναι ἡ **Ἀταλάντη** (5.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις ἡ **Ἀμφίκλεια** (3.000 κ.), ἡ **Ἐλάτεια**, τὰ **Καμένα Βοῦρλα**.

Στὸ Νομὸ Φθιώτιδος ὑπάρχουν ἱαματικές πηγές στὰ Καμένα Βοῦρλα, στὶς Θερμοπύλες, στὴν Ὑπάτη, στὸ Πλατύστομο.

Ἡ παραλία τῆς Λοκρίδος μὲ τὴν πεντακάθαρη θάλασσα, τὰ καταπράσινα πεῦκα, τοὺς ἐλαιῶνες καὶ τὶς ἱαματικές πηγές τῆς εἶναι ἓνας θαυμάσιος τουριστικὸς τόπος.

Δελφοί

Λιβαδειά – Ἑρκυννα

Λέων Χαιρωνείας

4. **Ὁ Νομὸς Φωκίδος** χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες **Παρνασσίδος** καὶ **Δωρίδος**. Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Ἄμφισσα** (7.000 κ.), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Παρνασσίδος. Γύρω τῆς ὑπάρχουν πολλοὶ ἐλαιῶνες.

Στὶς πλαγιὲς τοῦ Παρνασσοῦ βρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἱεροῦ μαντείου τῶν **Δελφῶν**.

Ἡ **Ἱτέα** (3.000 κ.) καὶ τὸ **Γαλαξειδί** εἶναι δυὸ ὁμορφες κωμοπόλεις στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Ἀνάμεσα στὸν Παρνασσὸ καὶ στὴ Γκιώνα βρίσκεται τὸ χωριὸ **Γραβιά**, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἱστορικὸ **Χάνι τῆς Γραβιάς**. Ἐκεῖ στὰ 1821 ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῖτος νίκησε τοὺς Τούρκους.

Ἡ Ἐπαρχία Δωρίδος ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Λιδωρίκι**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπλώνεται ἀπὸ τ' **Ἄγραφα**, τὸν **Τυμφρηστὸ** καὶ τὰ **Βαρδούσια** ὡς τὸ **Ἰόνιο πέλαγος**. Ἀνάμεσα σ' αὐτὴ καὶ στὴν Ἡπειρὸ σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικὸς κόλπος**, στὴν εἴσοδο τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ ἱστορικὸ ἀκρωτήριο **Ἄκτιο**. Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο χωρίζεται μὲ τὸν **Πατραϊκὸ κόλπο**. Ἐκεῖ σχηματίζεται ὁ πορθμὸς τοῦ **Ρίου**.

Ἄν ἐξαιρέσωμε τὴν πεδιάδα ποὺ σχημάτισε ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς μὲ τὶς προσχώσεις του κι ἐκείνη ποὺ ἀπλώνεται στὶς ἐκβολὲς τοῦ Εὐήνου, ὁλόκληρη σχεδὸν ἡ υπόλοιπη περιοχὴ εἶναι ὄρεινὴ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βουνὰ ποὺ ἀναφέραμε ἄλλα μικρότερα εἶναι τὸ **Μακρυνόρος**, τὸ **Παναιτωλικό**, ὁ **Ἀράκυνθος** καὶ τ' **Ἀκαρνανικὰ ὄρη**.

Ὁ **Ἀχελῷος** εἶναι τὸ μεγαλύτερο ποτάμι τῆς Στερεᾶς. Λέγεται καὶ **Ἀσπροπόταμος**. Οἱ πηγὲς του βρίσκονται μακριά, στὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου. Ἄλλοι παραπόταμοί του κατεβαίνουν ἀπὸ τ' Ἄγραφα καὶ τὸν Τυμφρηστὸ μέσα ἀπὸ βαθιές, ἀπάτητες χαράδρες.

Στὴ συμβολὴ τῶν παραπόταμων αὐτῶν χτίστηκε τὸ ψηλότερο φράγμα τῆς πατρίδας μας καὶ σχηματίστηκε ἡ μεγάλη τεχνητὴ λίμνη τῶν **Κρεμαστῶν**. Τὸ φράγμα ἔχει ὕψος 160 μέτρα καὶ μὲ τὰ νερὰ τῆς λίμνης κινεῖται τὸ μεγαλύτερο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο τῆς χώρας μας. Λίγο πρὶν κάτω ἀπὸ τὰ Κρεμαστά, στὴ θέσιν **Καστράκι**, χτίστηκε δεύτερο φράγμα καὶ ἄλλο μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο. Τρίτο ἐργοστάσιο λειτουργεῖ ψηλὰ στὶς πηγὲς τοῦ **Ταυρωποῦ**.

Ἔτσι τὰ νερὰ τοῦ Ἀχελώου, πρὶν φτάσουν στὸν κάμπο, γιὰ νὰ ποτίσουν μὲ ἄλλα ἀρδευτικὰ φράγματα τὰ χωράφια, κινοῦν τὶς μεγάλες μηχανές τῶν ἐργοστασίων καὶ παράγουν ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι ὁ **Εὐηνος** καὶ ὁ **Μόρνος**. Σ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολλὲς λίμνες, λιμνοθάλασσες κι ἔλη. Μεγαλύτερη λίμνη εἶναι ἡ **Τριχωνίδα**, τὰ νερὰ τῆς ὁποίας χύνονται στὴ **Λυσιμαχία** λίμνη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸν Ἀχελῷο. Ἄλλες λίμνες εἶναι ἡ **Ὁζερὸς**, ἡ **Ἀμβρακία** καὶ ἡ **Βουλκαρία**. Λιμνοθάλασσες εἶναι τοῦ **Μεσολογγίου**, τοῦ **Αἰτωλικοῦ** καὶ τῆς **Κλείσοβας** μὲ πολλὰ ἰχθυοτροφεῖα.

Τὸ κλίμα στὰ παραθαλάσσια μέρη εἶναι ὑγρὸ μεσογειακὸ μὲ συχνὲς βροχές. Στὶς ὄρεινὲς περιοχὲς εἶναι ἡπειρωτικὸ.

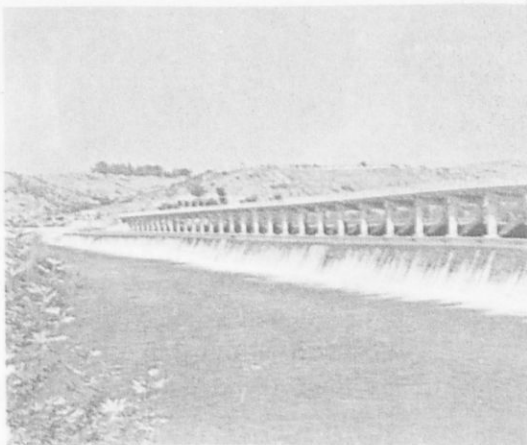
Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ **προϊόντα** στὰ παράλια πεδινὰ μέρη εἶναι: ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, δημητριακά, βαμπάκι, ρύζι, λαχανικά, σταφύλια. Στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀγρινίου παράγονται μυρωδάτα καπνά.

Στὰ ὄρεινὰ μέρη κύρια προϊόντα εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ τὰ δασικά. Μὲ τὰ βελανίδια ἀπὸ τὰ δάση τρέφονται πολλοὶ χοῖροι.

Στὶς λιμνοθάλασσες καὶ στὶς γύρω θάλασσες ἀλιεύονται ἐκλεκτὰ ψάρια. Ὄνομαστὸ εἶναι τὸ αὐγοτάραχο τοῦ Μεσολογγίου.

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

Ἀρδευτικὸ φράγμα Ἀχελώου

Ναύπακτος

Μεσολόγγι – ὁ κῆπος τῶν ἡρώων

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται κυρίως μὲ αὐτοκίνητα. Μιὰ μικρὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ συνδέει τὸ Ἀγρίνιο μὲ τὸ Μεσολόγγι καὶ τὴ θάλασσα (Κρυονέρι). Ἕνας μεγάλος ἐθνικὸς δρόμος ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ Ἀντίρριο, διασχίζει τὴν Αἰτωλοακαρνανία καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν Ἡπειρο.

Ἀσκησῆ. Ποιά βουνά, ποιά ποτάμια καὶ ποιές λίμνες ἔχει ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα; Τί κλίμα ἔχει καὶ γιατί; Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα της;

Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ χωρίζεται στοὺς Νομοὺς **Αἰτωλοακαρνανίας** καὶ **Εὐρυτανίας**. Σ' αὐτοὺς ζοῦν 258.000 περίπου ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομὸς Αἰτωλοακαρνανίας** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Μεσολόγγι** καὶ χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Μεσολογγίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ Μεσολόγγι, β) **Ναυπακτίας** μὲ πρωτεύουσα τὴ Ναύπακτο, γ) **Τριχωνίδος** μὲ πρωτεύουσα τὸ Ἀγρίνιο, δ) **Βάλτου** μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀμφιλοχία καὶ ε) **Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου** μὲ πρωτεύουσα τὴ Βόνιτσα.

Τὸ **Μεσολόγγι** (12.000 κ.) εἶναι ἡ ἱερὴ πόλις τῆς Ἑλλάδας. Στὸν «κῆπο τῶν ἡρώων» εἶναι θαμμένα τὰ παλικάρια ποὺ σκοτώθηκαν στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἡρωικὴ **ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου** τὸ 1826. Ἐκεῖ πέθανε ὁ μεγάλος φιλέλληνας λόρδος Βύρων. Κάθε χρόνο τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ὀργανώνουν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς ἥρωες αὐτοὺς. Ἡρωικὸς τόπος εἶναι καὶ τὸ **Αἰτωλικό**.

Ἡ **Ναύπακτος** (8.000 κ.) εἶναι ὡραία ἱστορικὴ πόλις μὲ παλαιὰ κάστρα.

Τὸ μεγαλύτερο ἐμπορικὸ κέντρο τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι τὸ **Ἀργίνιο** (31.000 κ.) μὲ πολλὰ καπνεργοστάσια.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ἀμφιλοχία** (5.000 κ.), ἡ **Βόνιτσα** (3.000 κ.), ὁ **Ἀστακὸς** (3.000 κ.), ἡ **Κατούνα** (3.000 κ.), ἡ **Κατοχή** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Κωνσταντῖνος** (5.000 κ.), τὸ **Παναιτώλιο** (4.000 κ.), τὸ **Αἰτωλικό** (5.000 κ.), τὸ **Νεοχώρι** (3.000 κ.).

Τουριστικοὶ τόποι εἶναι τὸ Μεσολόγγι καὶ ἡ Ναύπακτος.

2. Ὁ **Νομὸς Εὐρυτανίας** εἶναι ὁ πιὸ ὄρεινός Νομὸς τῆς χώρας μας. Βρίσκεται ψηλὰ στ' Ἄγραφα καὶ στὸν Τυμφρηστό.

Πρωτεύουσά του εἶναι τὸ **Καρπενήσι** (5.000 κ.). Ἐκεῖ κοντὰ στὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Μάρκος Μπότσαρης. Μεγάλὰ χωριά τοῦ Νομοῦ εἶναι τὰ **Φουρνά**, τὸ **Μεγάλο Χωριό**, τ' **Ἄγραφα**, ὁ **Προυσός**.

Ἀσκησι. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

Η ΕΥΒΟΙΑ

Ἡ **Εὐβοία** εἶναι μεγάλο νησί, στὸ ὁποῖο ζοῦν 160.000 περίπου ἄνθρωποι. Βόρεια καταλήγει στὸ ἀκρωτήριο **Ἀρτεμίσιο**. Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ βρίσκεται τὸ γνωστὸ σ' ὅλους τοὺς ναυτικούς ἀκρωτήριο **Καφηρέας** ἢ **Κάβο Ντόρο**, ὅπως τὸ λένε οἱ ναυτικοί.

Εἶναι νησί ὄρεινό. Ψηλότερα βουνὰ εἶναι ἡ **Δίρφος**, ἡ **Ὀχη**, τὸ **Κανδήλι**, τὸ **Ξηρὸ** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**.

Μιὰ μεγάλη σιδερένια συρταρωτὴ γέφυρα στὸν **πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου** συνδέει τὴν Εὐβοία μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα.

Τὸ **κλίμα** τοῦ νησιοῦ εἶναι μεσογειακό.

Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ **προϊόντα** τῆς Εὐβοίας εἶναι δημητριακά, λαχανικά, ὄσπρια, ἐλιές, σταφύλια, σύκα, ἐσπεριδοειδῆ. Νο-

Χαλκίδα

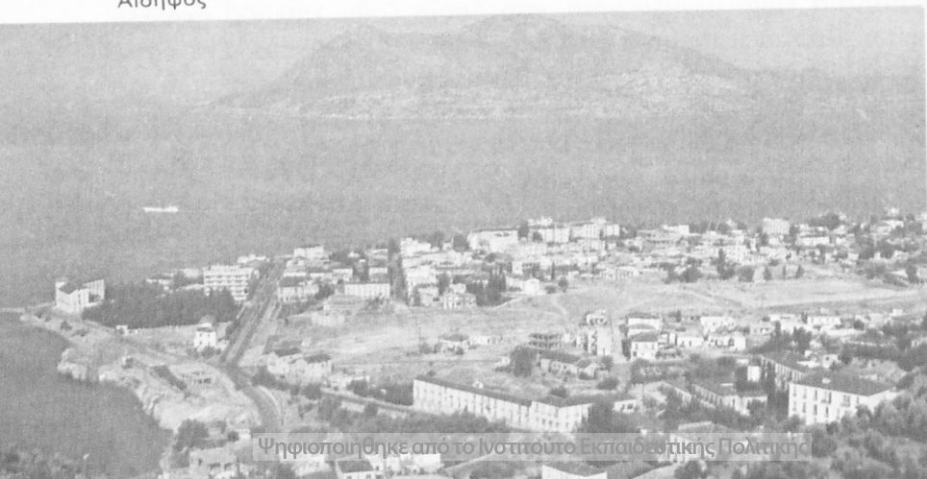
στιμότατα είναι τὰ σύκα τῆς Κύμης. Παράγονται ἐπίσης ἀρκετὰ κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά προϊόντα κι ἐξάγονται πολλὰ ὀρυκτὰ (λιγνίτης, λευκόλιθος, σιδηρομεταλλεύματα). Μὲ τοὺς λιγνίτες τῆς περιοχῆς Ἀλιβερίου - Κύμης λειτουργεῖ στὸ Ἀλιβέρι μεγάλο ἀτμοηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο.

Στὴν περιοχὴ τῆς Χαλκίδας ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια τσιμέντου, κλωστοῦφαντουργεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐλαιουργεῖα κλπ.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ πλοῖα.

Ἡ Εὐβοία χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Χαλκίδος** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Χαλκίδα** (36.000 κ.), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, β) **Ἰστιαίας** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἰστιαία** (4.000 κ.) καὶ γ) **Καρυ-**

Αἰδηψὸς

στίας με πρωτεύουσα την **Κύμη** (3.000 κ.), ώραϊο κέντρο παραθερισμοῦ με ἱαματική πηγή.

Ἡ Χαλκίδα εἶναι πανάρχαια πόλη με μεγάλη ἱστορία καὶ λαμπρὸ μέλλον. Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κάρυστος** (3.500 κ.), τὸ **Ἀλιβέρι** (4.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀρτάκη** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρέτρια** (2.000 κ.) με πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ **Ψαχνὰ** (5.000 κ.), τὸ **Μαντούδι** (3.000 κ.). Θαυμάσιο κέντρο παραθερισμοῦ εἶναι ἡ Ἰνωσηστὴ λουτρόπολη **Αἰδηψὸς** (2.000 κ.).

Μεγάλη τουριστικὴ κίνηση ἔχουν ἐπίσης ἡ Χαλκίδα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Κάρυστος.

Στὴν Ἐπαρχία Καρυστίας ὑπάγεται καὶ τὸ νησὶ **Σκύρος** με παλαιὰ μνημεῖα καὶ μεγάλη ἱστορία. Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἀχιλλέας κι ἐκεῖ σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Θησέας. Στὴ Σκύρο παράγονται ἐκλεκτὰ τυριά καὶ οἱ κάτοικοί της κατασκευάζουν ώραϊα ἔπιπλα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ἰχνογράφησε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.
 2. Γράψε τοὺς τόπους τῆς Στερεᾶς, τοὺς ὁποίους ἀναφέραμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας.
 3. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Στερεᾶς;
 4. Ποιοὶ τόποι τῆς Στερεᾶς παράγουν πολλὲς ἐλιές, σταφύλια, βαμπάκι;
 5. Ποιές εἶναι οἱ 10 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Στερεᾶς;
 6. Μὲ τί μέσα μπορούμε νὰ ταξιδέψουμε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὸ Μεσολόγγι; Ποιὸ δρόμο θ' ἀκολουθήσωμε;
 7. Ἄν πηγες στὴν Ἀθήνα, γράψε ἔκθεση με θέμα «Ἐνα ταξίδι στὴν Ἀθήνα».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ύψος	Ποταμοὶ
1. Ἀττικῆς	Ἀθήνα	Γκιώνα	2.510	Ἀχελῷος
2. Βοιωτίας	Λιβαδεῖα	Παρνασσὸς	2.457	Εὐηνος
3. Φθιώτιδος	Λαμία	Βαρδούσια	2.406	Μόρνος
4. Φωκίδος	Ἀμφισσα	Τυμφρηστὸς	2.315	Σπερχειὸς
5. Εὐρυτανίας	Καρπενήσι	Οἶτη	2.152	Κηφισὸς
6. Αἰτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγι	Παναιτωλικὸ	1.924	Λίμνες
7. Εὐβοίας	Χαλκίδα	Δίρφυς	1.743	Ποιές εἶναι;

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Πελοπόννησο.
2. Δείξε τις θάλασσες που την περιβάλλουν και τον Ίσθμο της Κορίνθου.
3. Δείξε τους κόλπους, τις χερσονήσους και τ' άκρωτήριά της.
4. Δείξε τα μεγαλύτερα βουνά, τις πεδιάδες, τα όροπέδιά της.
5. Δείξε τα ποτάμια και τις λίμνες της.
6. Τί θυμάσαι από την ιστορία της Πελοποννήσου;

Όμορφοι μύθοι και συναρπαστικές ιστορίες μάς μιλούν για τὸν ἀρχαῖο κόσμο τῆς Πελοποννήσου καὶ τραγούδια ἡρωικὰ ὑμνοῦν τὴν παλικαριά καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ 1821.

Ἡ Πελοπόννησος στὴν πραγματικότητα εἶναι ἓνα μεγάλο νησί καί, ἐπειδὴ πρῶτος βασιλιάς τοῦ τόπου αὐτοῦ ἦταν ὁ μυθικὸς **Πέλοπας**, τὸ νησί ὀνομάστηκε **Πελοπόννησος**. Ὀνομάζεται καὶ **Μοριάς**.

Ἀπὸ τὶς Μυκῆνες ξεκίνησαν οἱ ξακουστοὶ Ἀτρεΐδες καὶ ξεσήκωσαν ὅλους τοὺς Ἕλληνες, γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Τρῶες.

Ἀργότερα τὴν Πελοπόννησο τὴν κυρίεψαν οἱ Δωριεῖς καὶ ἱδρυσαν ἐκεῖ τὸ ἰσχυρὸ κράτος τῆς Σπάρτης.

Ἀπὸ τὰ παλάτια τῶν Μυκηνῶν ξεκίνησε ὁ Ἡρακλῆς, γιὰ νὰ πραγματοποιήσει τοὺς γνωστοὺς ἄθλους του καὶ στὴν Τροϊζίνα γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε ὁ ἄλλος μεγάλος ἥρωας τῆς Μυθολογίας, ὁ Θησέας.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, οἱ Πελοποννήσιοι πολλὲς φορὲς ἐπιχείρησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν. Ἀπαράμιλλα εἶναι τὰ κατορθώματα τῶν παλικαριῶν τῆς Πελοποννήσου στὰ χρόνια τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση τῆς Πελοποννήσου

Ὁ **Ίσθμος τῆς Κορίνθου** ἔνωσε ἄλλοτε τὴν Πελοπόννησο μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Στὰ 1893 ὅμως στὸ πιδ στενὸ μέρος τοῦ ἰσθμοῦ ἀνοίχτηκε ἓνα τεράστιο κανάλι, ποὺ ἔχει μῆκος 6.300 μέτρα, πλάτος 25 μ. καὶ βάθος 8 μ., κι ἔτσι ἡ Πελοπόννησος ἀποχωρίστηκε ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

“Αν παρατηρήσωμε στὸ χάρτη μας τὴν Πελοπόννησο, θὰ δοῦμε πὼς τὸ σχῆμα της μοιάζει μὲ τὸ σχῆμα παλάμης μὲ τέσσερα δάχτυλα, ποὺ καταλήγουν στ’ ἀκρωτήρια **Ἀκρίτα, Ταίναρο, Μαλέα** καὶ **Σκύλαιο**.

Τριγύρω της σχηματίζονται οἱ κόλποι **Κορινθιακός, Πατραϊκός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Ἀργολικός, Σαρωνικός**.

Τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου εἶναι ὄρεινόν. Παντοῦ ὑψώνονται μεγάλα βουνά: ἡ **Κυλλήνη**, ὁ καταπράσινος **Χελμός**, τὸ **Παναχαϊκό**, τὸ **Μαίναλο**, ὁ **Ἐρύμανθος**, τὸ **Ἀρτεμίσιο**, τὸ **Ἀραχναῖο**, τὸ **Δίδυμο**, στὰ νότια ὁ **Πάρνωνας**, καὶ ὁ **Ταῦγετος** τὸ ψηλότερον βουνὸ καὶ δυτικώτερα τὰ μικρότερα βουνὰ **Μίνθη, Λύκαιο, Τετράζιο**, τὰ βουνὰ τῆς **Κυπαρισσίας**, ἡ **Ἰθώμη** μὲ τὸ παλαιὸ κάστρο στὴν κορυφὴ της, τὸ **Λυκόδημο**.

Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ σχηματίζονται μικρὰ ὀροπέδια, γραφικὲς κοιλάδες καὶ ἄγρια φαράγγια. Σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ὀροπέδια τῆς Πελοποννήσου εἶναι τὰ ὀροπέδια τῆς Ἀρκαδίας.

Μικρὲς πεδινὲς ἐκτάσεις ἀπλώνονται στὴ Δυτικὴ Πελοπόννησο καὶ στοὺς μυχοὺς τοῦ Μεσσηνιακοῦ, τοῦ Λακωνικοῦ καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Μιά στενὴ πεδινὴ καταπράσινη ζώνη ἀπλώνεται στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀπὸ τὴν Κόρινθο ὡς τὴν Πάτρα.

Ὅλες αὐτὲς οἱ πεδινὲς ἐκτάσεις σχηματίστηκαν σιγὰ σιγὰ μὲ τὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν καὶ εἶναι πολὺ εὐφορες.

Ποτάμια ἡ Πελοπόννησος δὲν ἔχει μεγάλα. Ὁ **Πηνειὸς** καὶ ὁ **Ἀλφειὸς**, μὲ τὰ νερά τῶν ὁποίων στὰ μυθικὰ χρόνια ὁ Ἡρακλῆς καθάρισε τὴν κόπρον τοῦ Αὐγείας, ποτίζουν σήμερα μὲ μεγάλα ἀρδευτικὰ φράγματα καὶ πολυάριθμα κανάλια τὶς πεδιάδες τῆς Ἠλείας. Παραπόταμοι τοῦ Ἀλφειοῦ εἶναι ὁ **Ἐρύμανθος** καὶ ὁ **Λάδωνας**.

Ὁ μικρὸς ποταμὸς **Πάμισος** ποτίζει τὴ Μεσσηνιακὴ πεδιάδα. Τὴ Λακωνίαν τὴ διαρρέει ὁ **Εὐρώτας**. Στὶς ὄχθες του στ’ ἀρχαῖα χρόνια γυμνάζονταν τὰ Σπαρτιατόπουλα. Σήμερα ἀπλώνονται καταπράσινα περιβόλια μ’ ἐσπεριδοειδῆ.

Λίμνες στὴν Πελοπόννησο δὲν ὑπάρχουν ἀξιόλογες. Γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ εἶναι ἡ λίμνη **Στυμφαλία**. Μικρὲς λίμναι σχηματίζονται σὲ διάφορα μέρη τῆς ὀρεινῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ τὰ νερά τους συχνὰ ἐξαφανίζονται σὲ ὑπόγειες καταβόθρες.

Κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἀλφειοῦ σχηματίζονται οἱ λιμνοθάλασσες **Μουριά, Ἀγουλινίτσα, Καϊάφα** καὶ ἄλλες μικρότερες καὶ βορειότερα ἢ λιμνοθάλασσα **Κοτύχι**. Σὲ ὅλες ὑπάρχουν ἰχθυοτροφεῖα μὲ ἀφθονα ψάρια.

Ἀσκησι. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Πελοποννήσου. Γιά ποῖο σκοπὸ ἐγίνε ἡ διώρυγα τῆς Κορίνθου;

Τὸ **κλίμα** στὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου εἶναι μεσογειακό. Στὴν ὄρεινὴ Πελοπόννησο τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικὸ μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλοκαίρι. Στὴ Δυτικὴ Πελοπόννησο βρέχει συχνὰ καὶ ἡ βλάστηση εἶναι πλούσια. Στὴν Ἀνατολικὴ τὸ κλίμα εἶναι πιὸ ξηρὸ.

Προϊόντα. Ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δὲν παράγουν τὰ ἴδια προϊόντα, διότι οὔτε τὸ ἴδιο κλίμα ἔχουν οὔτε τὴν ἴδια γονιμότητα. Στὰ παραθαλάσσια μέρη εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τ' ἀμπέλια, οἱ συκιές.

Φημισμένες εἶναι οἱ ἐλιές τῶν Καλαμῶν. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ «σύκα ἀπ' τὴν Καλαμάτα, ποὺ ὅλο μέλι εἶναι γεμάτα». Ἐκλεκτὸ προϊόν τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ κορινθιακὴ σταφίδα. Φημίζονται ἐπίσης τὰ κρασιὰ τῆς Νεμέας καὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ τὰ πορτοκάλια τῆς Σπάρτης.

Στὶς πεδινὲς ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται πολλὰ λαχανικά, ὅπως στὴν Ἀργολίδα, ὅπου ὑπάρχουν καὶ κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν, στὴν Ἠλεία καὶ στὴ Μεσσηνία.

Γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ γλυκὰ πεπόνια τοῦ Ἀργους καὶ τὰ καρπούζια τῆς Μανωλάδας. Στὶς ἐκβολὲς τῶν ποταμῶν καλλιεργοῦνται ρύζι καὶ βαμπάκι καὶ στὴν Ἀργολίδα καπνός.

Στὴν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι πιὸ ζεστό, εὐδοκιμοῦν μπανανιές καὶ χουρμαδιές.

Κύρια γεωργικὰ προϊόντα τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου εἶναι τὰ δημητριακά. Στὰ ὀροπέδια τῆς Ἀρκαδίας παράγονται καὶ πολλὲς πατάτες.

Γεωστικότατα εἶναι τὰ μῆλα τῆς Τριπόλεως καὶ τὰ τσακῶνικα ἀχλάδια.

Στὰ μεγάλα βουνὰ τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχουν ἀρκετὰ δάση.

Στὰ βοσκοτόπια βόσκουν χιλιάδες πρόβατα καὶ γίδια καὶ παράγονται ἀρκετὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Μυκῆνες – Πύλη τῶν λεόντων

Ἡ πτηνοτροφία εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στὴν περιοχή τῆς Κορίνθου.

Στὴ Μεσσηνία τρέφουν μεταξοσκώληκες καὶ παράγουν μετάξι. Στὰ παλιὰ χρόνια στὴν Πελοπόννησο ὑπῆρχαν πολλὲς μουριές. Μὲ τὰ φύλλα τους ἔτρεφαν τοὺς μεταξοσκώληκες κι ἔβγαζαν πολὺ μετάξι. Ἀπὸ τὶς μουριές ἡ περιοχή ὀνομάστηκε **Μοριᾶς**.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους ποὺ ζοῦν στὰ παραθαλάσσια μέρη ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

Ὁρυκτὸ πλοῦτο ἡ Πελοπόννησος δὲν ἔχει μεγάλο. Ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Ἑρμιονίδος ἐξάγονται σιδηρομεταλλεύματα. Μεγάλα στρώματα ἀπὸ λιγνίτη ὑπάρχουν στ' ὄροπέδιο τῆς Μεγαλοπόλεως.

Γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ιαματικὲς πηγές** ποὺ βρίσκονται στὸ **Λουτράκι**, στὰ **Μέθανα**, στὸ **Κουνουπέλι**, στὴν **Κυλλήνη**, στὴ λίμνη **Καϊάφα**.

Ἡ **βιομηχανία** τῆς Πελοποννήσου εἶναι κυρίως γεωργικὴ καὶ τὰ ἐργοστάσια ποὺ ὑπάρχουν στὶς πόλεις τῆς ἐπεξεργάζονται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν καὶ φρούτων, ποτοποιεῖα, ὑφαντουργεῖα. Στὸ Αἴγιο καὶ στὴν Πάτρα ὑπάρχουν μεγάλα χαρτοποιεῖα κι ἐργοστάσια ἐλαστικῶν.

Με τὰ νερὰ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γλαύκου κινεῖται τὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο τῶν Πατρῶν. Δεύτερο μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο λειτουργεῖ μετὰ τὰ νερὰ τοῦ Λάδωνα. Μεγάλα ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια ὑπάρχουν κοντὰ στὴ Μεγαλόπολη.

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μετὰ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ξεκινᾷ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου, διέρχεται ἀπὸ τὸν Ἴσθμὸ καὶ διασχίζει ὁλόκληρη τὴν Πελοπόννησο.

Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχουν ἡ Καλαμάτα, ὁ Πύργος καὶ τὸ Πόρτο-Χέλι.

Πληθυσμός. Στὴν Πελοπόννησο ζοῦν 987.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐγκατεστημένοι στὰ παράλια μέρη, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ μεγάλη παραγωγή. Ἐκεῖ δημιουργήθηκαν καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου εἶναι γεωργοί. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία, τὸ ἐμπόριο, τὰ γράμματα, τὶς τέχνες.

Πολλοί, ἀπὸ τὴν ὀρεινὴ κυρίως Πελοπόννησο, ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μεταναστεύουν σὲ ξένες πλουσιότερες χῶρες. Σήμερα χιλιάδες Πελοποννήσιοι ζοῦν στὴν Ἀμερική, στὴν Αὐστραλία, στὴ Γερμανία. Ἄλλοι πῆγαν στὴν Ἀθήνα, στὸν Πειραιᾶ, στὴ Θεσσαλονίκη κλπ.

Οἱ ξενιτεμένοι Πελοποννήσιοι ἀγαποῦν καὶ θυμοῦνται πάντα μετὰ συγκίνηση τὴ γῆ ποὺ τοὺς γέννησε, τὴν ἐπισκέπτονται συχνὰ καὶ τὴ βοηθοῦν. Πολλοὶ κάνουν μεγάλες δωρεές, γιὰ νὰ χτιστοῦν στὰ χωριά τοὺς ναοί, σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φιланθρωπικὰ ἰδρύματα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Γιατί ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα;
2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ Μοριά;

Πολιτικὴ διαίρεση τῆς Πελοποννήσου

Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) Κορινθίας, 2) Ἀργολίδος, 3) Ἀχαΐας, 4) Ἠλείας, 5) Μεσσηνίας, 6) Λακωνίας, 7) Ἀρκαδίας.

1. **Ὁ Νομὸς Κορινθίας** περιλαμβάνει τὴ βορειοανατολικὴ γωνιὰ τῆς Πελοποννήσου κι ἓνα τμήμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸν Ἴσθμὸ ὡς τὰ Γεράνεια ὄρη.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Κόρινθος** (21.000 κ.). Κοντὰ στὴ σημερινὴ Κόρινθο, ποὺ χτίστηκε μετὰ τοὺς καταστρεπτικοὺς σεισμοὺς τοῦ 1928, βρίσκονται τὰ εῖρεπια τῆς **ἀρχαίας Κορίνθου** καὶ ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ **Ἀκροκορίνθου** τὰ εῖρειπωμένα τεῖχη τοῦ παλαιοῦ κάστρου. Στὰ ἀρχαῖα χρόνια ἡ Κόρινθος ἦταν μεγάλη καὶ πολὺ πλούσια πόλη.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Κόρινθο, στοὺς πρόποδες τῶν Γερανείων, βρίσκεται τὸ **Λουτράκι** (6.000 κ.), μία ἀπὸ τὶς ωραιότερες λουτροπόλεις τῆς χώρας μας.

Ὀνομαστὲς κωμοπόλεις στὴ μαγευτικὴ παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ **Σικυὼν (Κιάτο)** μὲ 7.000 κατοίκους καὶ τὸ **Ξυλόκαστρο** (5.000 κ.). Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Νομοῦ βρίσκεται ἡ **Νεμέα** (4.000 κ.) μὲ τὰ περίφημα κρασιά της, γνωστὴ ἀπὸ τὸν πρῶτο ἄθλο τοῦ Ἡρακλῆ. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι καὶ τὰ ἱστορικὰ **Δερβενάκια**.

2. **Ὁ Νομὸς Ἀργολίδος** ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι τὸ **Ναύπλιο** (9.000 κ.), μὲ τὸ ξακουστὸ κάστρο του, τὸ **Παλαμῆδι**. Σὲ μικρὴ ἀπόσταση βρίσκονται τὰ εῖρεπια τῆς ἀρχαίας **Τίρυνθας**. Τὸ Ναύπλιο, γιὰ λίγα χρόνια μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἦταν πρωτεύουσα ὅλης τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ Νομὸς Ἀργολίδος χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Ναυπλίας** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ναύπλιο**, β) **Ἄργους** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ἄργος** καὶ γ) **Ἑρμιονίδος** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Κρανίδι** (4.000 κ.).

Τὸ **Ἄργος** (20.000 κ.) εἶναι ἀρχαία καὶ ἑνδοξὴ πόλη. Ἐκεῖ σώζονται εῖρεπια ἀπὸ ἀρχαῖα κυκλώπεια τεῖχη.

Πιο πάνω ὑψώνεται ἐπιβλητικὴ ἡ ἀκρόπολη τῶν **Μυκηνῶν**. Ἐκεῖ σώζονται εῖρεπια τῶν παλατιῶν καὶ τοῦ τεύχους μὲ τὴν ὀνομαστὴν **«Πύλη τῶν λεόντων»** καθὼς καὶ τάφοι ἀρχαίων βασιλέων.

Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ Νομοῦ στὴν παραλία βρίσκονται τὰ εῖρεπια τῆς ἀρχαίας **Ἐπιδαύρου**. Κοντὰ στὸ χωριὸ **Λυγουριὸ** βρίσκεται τὸ ἱερὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας. Ἐδῶ σώζεται τὸ περίφημο θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου. Σ' αὐτὸ κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικὲς παραστάσεις, τὶς ὁποῖες παρακολουθοῦν χιλιάδες ἀνθρώποι.

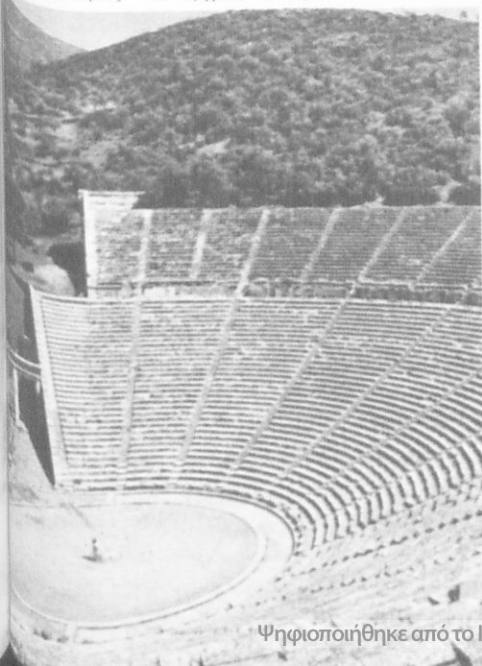

Ἐρείπια ἀρχαίας Κορίνθου

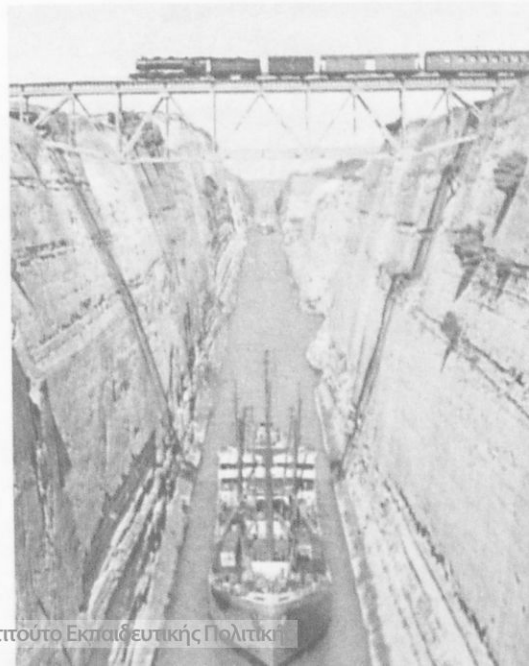

Κόρινθος – ναὸς Ἀπ. Παύλου

Ἐπίδαυρος – τὸ ἀρχαῖο θέατρο

Κόρινθος – ἡ διώρυγα

Πάτρα – καρναβάλι

Ἁγία Λαύρα

Ὀλυμπία

3. Ὁ Νομὸς Ἀχαΐας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) Πατρῶν μὲ πρωτεύουσα τὴν Πάτρα, β) Αἰγιαλείας μὲ πρωτεύουσα τὸ Αἴγιο καὶ γ) Καλαβρύτων μὲ πρωτεύουσα τὰ Καλάβρυτα.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ Πάτρα (112.000 κ.), τὸ μεγαλύτερο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Σ' αὐτὴν στὰ τελευταῖα χρόνια ἰδρύθηκε καὶ Πανεπιστήμιο.

Ἡ Πάτρα εἶναι ὠραία πόλη μὲ εὐθεῖς δρόμους καὶ μεγάλες πλατεῖες, σπουδαιότερη ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι τὰ «Ψηλὰ Ἀλώνια». Στὸ ἐπάνω μέρος τῆς πόλεως σώζεται ἓνα ἀρχαῖο φρούριο καὶ στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο φυλάγονται πολλὰ ἀρχαῖα εὐρήματα.

Τὸ συγχρονισμένον τεχνητὸ λιμάνι τῶν Πατρῶν ἔχει μεγάλη κίνηση. Στὴν ἀγορὰ τῆς πόλεως ὑπάρχουν μεγάλα καὶ ὠραῖα καταστήματα καὶ πολλὰ ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Στὴν Πάτρα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ κλωστοῦφαντουργεῖα, ἐλαιουργεῖα, ποτοποιεῖα, χαρτοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐλαστικῶν κλπ. Πολιοῦχος τῶν Πατρῶν εἶναι ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας.

Κάθε χρόνο τὶς Ἀποκριὲς στὴν Πάτρα ὀργανώνεται μεγάλη παρέλαση καρναβαλιοῦ. Τότε συγκεντρώνονται ἐκεῖ χιλιάδες ἐπισκέπτες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας.

Πάτρα – ναὸς Ἁγ. Ἀνδρέα

Ἀξιόλογη κωμόπολη τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν εἶναι ἡ **Κάτω Ἀχαΐα**. Τὸ **Αἶγιο** (19.000 κ.), χτισμένο στὶς ἀκτὲς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἶναι σπουδαῖο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Ψηλὰ στὴν ὄρεινὴ Ἀχαΐα εἶναι χτισμένα τὰ **Καλάβρυτα** (2.000 κ.). Στὴν περιοχή τους βρίσκονται τὰ ξακουστὰ μοναστήρια **Μέγα Σπήλαιο** καὶ **Ἀγία Λαύρα**. Ἐκεῖ στὶς 25 Μαρτίου 1821 ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς κήρυξε τὴ Μεγάλῃ Ἐπανάστασιν.

4. Ὁ **Νομὸς Ἠλείας** χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Ἡλείας** με πρωτεύουσα τὸν **Πύργο** καὶ β) **Ὀλυμπίας** με πρωτεύουσα τὴν **Ἀνδρίτσαινα** (1.000 κ.), με τὸν περίφημο ναὸ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνα.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πύργος** (20.000 κ.), μεγάλو ἐμπορικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς με ἄρκετὰ ἐργοστάσια καὶ πολλὰ ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Ἐπίνειο τοῦ Πύργου εἶναι τὸ **Κατάκολο**.

Μέσα στὸν πλούσιο κάμπο τῆς Ἡλείας εἶναι χτισμένη ἡ **Ἀμαλιάδα** (14.000 κ.), σπουδαῖο ἀγροτικὸ κέντρο. Ἄλλες κωμοπόλεις

Ὀλυμπία

Μυστράς

τῆς Ἐπαρχίας Ἡλείας εἶναι ἡ **Γαστούνη** (4.000 κ.), τὸ **Βαρθολομιὸ** (3.000 κ.), ἡ **Ἀνδραβίδα** (3.000 κ.), τὰ **Λεχαινὰ** (3.000 κ.).

Στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ σὲ μαγευτικὴ τοποθεσία βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ὀλυμπίας**. Ἐδῶ κάθε 4 χρόνια συγκεντρώνονταν τὰ πιὸ δυνατὰ παλικάρια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν νὰ κερδίσουν τὴν πολύτιμη νίκη καὶ νὰ στεφανωθοῦν Ὀλυμπιονίκες. Σήμερα ἡ Ὀλυμπιακὴ ἰδέα ξαπλώθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμον καὶ ὅπως στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα γίνονται Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες σὲ διάφορες πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ὀλυμπίας εἶναι ἡ **Ζαχάρω** (3.000 κ.), κοντὰ στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ γραφικὴ λουτρόπολη **Καϊάφα**, καὶ τὰ **Κρέστενα** (3.000 κ.).

5. Ὁ **Νομὸς Μεσσηνίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Καλαμάτα** (39.000 κ.), μεγάλη καὶ ὠραία πόλη, χτισμένη στὸ μυχὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Εἶναι ἡ δεύτερη πόλη τῆς Πελοποννήσου μὲ μεγάλη ἐμπορικὴ κίνηση καὶ πολλὰ ἐργοστάσια. Ἡ Καλαμάτα εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς Ἑλλάδας ποὺ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ὁ Νομὸς Μεσσηνίας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Καλαμῶν** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Καλαμάτα**,

β) **Μεσσήνης** με πρωτεύουσα τὴν **Μεσσήνη** (7.000 κ.), γ) **Πυλίας** με πρωτεύουσα τὴν **Πύλο** (2.000 κ.) καὶ δ) **Τριφυλίας** με πρωτεύουσα τὴν **Κυπαρισσία** (4.000 κ.).

Ἡ Πύλος εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ τρωικοῦ πολέμου. Κάπου κοντὰ τῆς βρισκόταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλιᾶ Νέστορα. Στὸ λιμάνι τῆς στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἐγίνε ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Πύλο εἶναι τὸ ἱστορικὸ νησί **Σφακτηρία**. Ὀνομαστὲς κωμποόλεις τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας εἶναι ἡ **Κορώνη** καὶ ἡ **Μεθώνη** με παλαιὰ φρούρια.

Στὴν Ἐπαρχία Τριφυλίας βρίσκονται οἱ κωμποόλεις **Γαργαλιάνοι** (6.000 κ.) καὶ **Φιλιατρά** (6.000 κ.).

Κοντὰ στοὺς Γαργαλιάνους βρίσκεται τὸ ἱστορικὸ χωριὸ **Μανιάκι**, ὅπου στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Παπαφλέσσας.

6. Ὁ **Νομὸς Λακωνίας** βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Ταῦγετο καὶ στὸν Πάρνωνα. Ὁ ποταμὸς Εὐρώτας κυλᾷ στὴ μέση τοῦ Νομοῦ.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σπάρτη** (11.000 κ.). Στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας μάθαμε πολλὰ γι' αὐτήν.

Κοντὰ στὴ Σπάρτη βρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ Μυστρά. Ὁ **Μυστράς** στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν μεγάλη καὶ ξακουστὴ πόλη. Γιὰ ἓνα διάστημα ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Μοριᾶ. Σήμερα στὴ θέση τῆς σώζονται ἐρειπωμένα παλάτια, κάστρα, ναοί.

Ὁ Νομὸς Λακωνίας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Λακεδαίμονος** με πρωτεύουσα τὴν **Σπάρτη**, β) **Γυθείου** με πρωτεύουσα τὸ **Γύθειο** (5.000 κ.), γ) **Οἰτύλου** με πρωτεύουσα τὴν **Ἀρεόπολι** (700 κ.) καὶ δ) **Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς** με πρωτεύουσα τοὺς **Μολάους** (2.500 κ.). Στὴν Ἐπαρχία αὕτῃ βρίσκεται καὶ τὸ ἱστορικὸ κάστρο τῆς **Μονεμβασίας**.

Ἡ Ἐπαρχία Οἰτύλου εἶναι γνωστὴ με τὸ ὄνομα **Μάνη**. Εἶναι πολὺ ὄρεινῇ, ἄγονη καὶ ἀπρόσιτη περιοχὴ με πολλὰ μικρὰ χωριά. Οἱ Μανιάτες διακρίνονται γιὰ τὴν παλικάριὰ καὶ τὸν πατριωτισμὸ τους. Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας δὲν ἄφησαν τοὺς Τούρκους νὰ κυριέψουν τὸν τόπο τους καὶ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 πρόσφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα.

7. Ὁ **Νομὸς Ἀρκαδίας** βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς Πελοποννήσου. Ἀνατολικά φτάνει ὡς τὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Εἶναι περιοχὴ ὄρεινῇ καὶ ἄγονη.

Θ. Κολοκοτρώνης

Πρωτεύουσα του Νομού είναι η **Τρίπολη** (20.000 κ.), χτισμένη ψηλά στο όροπέδιο της Άρκαδίας. Είναι ιστορική πόλη και σπουδαίο συγκοινωνιακό κέντρο της Πελοποννήσου. Στην κεντρική πλατεία της πόλεως ύψώνεται το άγαλμα του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, του θρυλικού «Γέρου του Μοριά».

Ο Νομός Άρκαδίας χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Μαντινείας** με πρωτεύουσα την **Τρίπολη**, β) **Γορτυνίας** με πρωτεύουσα την ιστορική **Δημητσάνα** (1.000 κ.), γ) **Μεγαλοπόλεως** με πρωτεύουσα την **Μεγαλόπολη** (3.000 κ.) και δ) **Κυνουρίας** με πρωτεύουσα το **Λεωνίδιο** (3.000 κ.) και σπουδαιότερη κωμόπολη το **Άστρος** (3.000 κ.).

Στην Έπαρχία Μαντινείας σώζονται ερείπια της αρχαίας Μαντινείας, στην οποία σκοτώθηκε ο Θηβαίος στρατηγός Έπαμεινώνδας.

Γνωστά από την επανάσταση του 1821 είναι τα χωριά **Βαλτέτσι**, **Βέρβαινα** και **Δολιανά**, στα οποία έγιναν φονικές μάχες με τους Τούρκους.

Η Δημητσάνα είναι πατρίδα του μαρτυρικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε', τον οποίο κρέμασαν οι Τούρκοι στα 1821, και του Μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανού. Στην περιοχή της υπάρχουν ωραία δάση.

Λίγο πιδ ἔξω ἀπὸ τῇ Μεγαλόπολῃ βρίσκειται τὸ ἱστορικὸ κάστρο τῇς **Καρύταινας**.

Στὴν περιοχὴ τῇς Μεγαλοπόλεως, ὅπου ὑπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα λιγνίτη, χτίζονται τώρα ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράψισε τὸν πολιτικὸν χάρτη τῇς Πελοποννήσου.
 2. Ποιές εἶναι οἱ 10 μεγαλύτερες πόλεις τῆς;
 3. Ποιές πόλεις ἔχουν σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία;
 4. Γὰ ποιοὺς τόπους τῇς Πελοποννήσου μιλήσαμε μέχρι τώρα στὴν ἱστορίᾳ μας;
 5. Γιατί στὴν Ἀνατολικὴν Πελοπόννησο δὲν ἔχομε μεγάλα ποτάμια;
 6. Νὰ κάμετε τὸν ἱστορικὸν χάρτη τῇς Πελοποννήσου.
 7. Τί κλίμα ἔχει ἡ Ἀρκαδία; Γιατί;
 8. Ποιά εἶναι τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τῇς Πελοποννήσου;
 9. Ποιοὶ τόποι τῇς Πελοποννήσου σᾶς θυμίζουν τὸν Ἡρακλῆ; Ποιοὶ τὸν Θησέα; Ποιοὶ τὸν Ἀγαμέμνονα;
 10. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῇς Πελοποννήσου;
 11. Ποιοὶ τόποι τῇς Πελοποννήσου παράγουν πολλὰς σταφίδες; Ποιοὶ πολλὰ λαχανικά; Ποιοὶ πολλὰ πεπόνια καὶ καρπούζια;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ὑψος	Ποταμοὶ
1. Κορινθίας	Κόρινθος	Ταῦγετος	2.407	Ἀλφειὸς
2. Ἀργολίδος	Ναύπλιο	Κυλλήνη	2.376	Εὐρώτας
3. Ἀχαΐας	Πάτρα	Χελμός	2.341	Πηνειὸς
4. Ἠλείας	Πύργος	Ἐρύμανθος	2.224	_____
5. Μεσσηνίας	Καλαμάτα	Μαίναλο	1.980	Λίμνες
6. Λακωνίας	Σπάρτη	Πάρνωνας	1.953	_____
7. Ἀρκαδίας	Τρίπολη	Παναχαϊκὸ	1.926	Στυμφαλία

Προϊόντα: Σταφύλια - σταφίδα - κρασί, ἐλιές - λάδι, ἐσπεριδοειδῆ, δημητριακὰ, λαχανικὰ, πεπόνια, καρπούζια, σύκα, φρούτα, κτηνοτροφικὰ, ὀρυκτά, βιομηχανικὰ κλπ.

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τη Θεσσαλία.
2. Μὲ ποιές περιοχές συνορεύει; Ποιά βουνά τήν περιβάλλουν;
3. Ποιός ποταμός τή διασχίζει;
4. Ποιά χερσόνησος καί ποιός κόλπος σχηματίζονται στήν ἀνατολική πλευρά τῆς Θεσσαλίας;

Γεωφυσική καί οἰκονομική ἐξέταση τῆς Θεσσαλίας

Ἡ **Θεσσαλία** εἶναι ὁ σιτοβολώννας τῆς χώρας μας. Βρίσκεται στοῦ κέντρο τῆς Ἑλλάδας καί συνορεύει βόρεια μέ τή Μακεδονία, νότια μέ τή Στερεά Ἑλλάδα, δυτικά μέ τήν Ἡπειρο καί ἀνατολικά βρέχεται ἀπό τὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐκεῖ σχηματίζονται ὁ **Παγασητικὸς κόλπος** καί ἡ χερσόνησος **Μαγνησία**, ἡ ὁποία καταλήγει στοῦ ἀκρωτήριου **Τρίκκερι**.

Λένε ὅτι πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἡ πλούσια θεσσαλική πεδιάδα ἦταν μιὰ μεγάλη λίμνη! Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως τὰ νερὰ ἀνοιξαν ἀνάμεσα στοὺν Ὀλυμπο καί στήν Ὀσσα τῇ βαθιᾷ χαράδρᾳ τῶν Τεμπῶν καί χύθηκαν στὴ θάλασσα! Ἔτσι ἔγινε ὁ εὐφορος θεσσαλικὸς κάμπος.

Ὁ **Πηνειὸς** ποταμὸς μέ πολλοὺς παραπόταμους συγκεντρώνει τώρα ὅλα τὰ νερὰ τῆς πεδιάδας καί τῶν γύρω βουνῶν καί τὰ φέρνει στὴ θάλασσα.

Ἡ **κοιλάδα τῶν Τεμπῶν** εἶναι ἓνας μαγευτικὸς τόπος. Αἰωνόβια πλατάνια φυτρώνουν στίς ὄχθες τοῦ Πηνειοῦ καί πάνω ἀπὸ αὐτὰ ὑψώνονται θεόρατοι, μεγαλοπρεπεῖς, ἀπάτητοι βράχοι. Νομίζει κανεὶς πὺς ὁ θεὸς τῆς θάλασσας χτύπησε μέ τὴν τρίαινά του τὸ βουνὸ καί τὸ ἔκοψε στὰ δύο, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ Πηνειὸς!

Πάνω ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, στὰ σύνορα Θεσσαλίας καί Μακεδονίας, ὑψώνονται οἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφές τοῦ **Ὀλύμπου**. Ἐδῶ πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πὺς κατοικοῦσαν οἱ θεοί. Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, ἐδῶ εἶχαν τὰ λημέρια τους οἱ ὀνομαστοὶ ἀρματολοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Πολλά άλλα βουνά περιβάλλουν τὴ Θεσσαλικὴ πεδιάδα. Βόρεια τὰ **Καμβούνια** καὶ τὰ **Χάσια** χωρίζουν τὴ Θεσσαλία ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία.

Ἀνάμεσα στὰ Καμβούνια καὶ στὸν Ὀλυμπο σχηματίζονται τὰ στενὰ τοῦ **Σαρανταπόρου**, ὅπου ὁ στρατός μας τὸ φθινόπωρο τοῦ 1912 νίκησε τοὺς Τούρκους καὶ προχώρησε πρὸς τὴ Μακεδονία.

Στὶς νότιες πλαγιές τῶν Χασίων ὁ ἐπισκέπτης βρίσκεται μπροστὰ σ' ἓνα καταπληκτικὸ θέαμα! Τεράστιοι βράχοι μὲ παράξενα σχήματα, πανύψηλοι καὶ ἀπόκρημνοι ὑψώνονται σὰν ἀπολιθωμένοι κορμοὶ γιγαντιαίων δέντρων. Εἶναι τὰ **Μετέωρα**.

Στὶς κορυφές τους εὐσεβεῖς καλόγεροι πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔχτισαν τὰ περίφημα μοναστήρια, ποὺ σώζονται μέχρι σήμερα.

Στὰ δυτικὰ τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μὲ τὶς ἀτέλειωτες κορυφές της. Τὸ μοναδικὸ δύσβατο πέρασμα (Κατάρ) ἀπὸ τὴ Θεσσαλία πρὸς τὴν Ἠπειρο βρίσκεται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία της πρὸς τὴν περιοχὴ τοῦ Μετσόβου.

Στὸ νότιο μέρος οἱ χαμηλὲς ὄροσειρές τῶν **Ἀγράφων** καὶ τοῦ **Τυμφρηστοῦ** καὶ τὸ βουνὸ **᾽Οθρυς** χωρίζουν τὴ Θεσσαλία ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἀνατολικά, πρὸς τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, ὑψώνονται τὸ **Πήλιο**, τὸ **Μαυροβούνι** καὶ ἡ **Ὀσσα**.

Τὸ Πήλιο εἶναι τ' ὠραιότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδας! Ἡ Μυθολογία μᾶς λέει πὼς στὶς πλαγιές του ζοῦσαν οἱ Κένταυροι καὶ πὼς ἐκεῖ

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ πλάση, ἡ παντοδύναμη κι ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸ ψηλὸς καὶ περηφάνεια,
κι ἄλλο βουνὸ ἂν τὸ σκέπασε μὲ λόγγους καὶ ρουμάνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρη,
τὴν ἔσμιξε καὶ σ' ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι!
Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὁλόγυρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριά, ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.

Γ. Δροσίνη

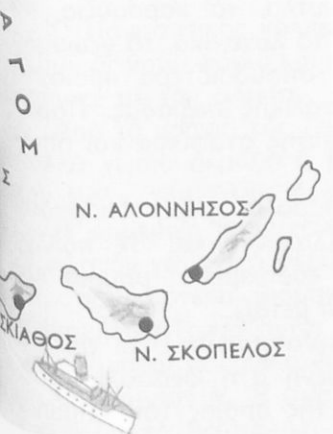

ψηλά ο σοφός Κένταυρος Χειρωνας είχε τὸ σχολεῖο του, μὲ μαθητὲς τοὺς περίφημους ἥρωες τῆς Ἀρχαιότητος.

Στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ, στὴν παραλία τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ἦταν χτισμένη ἡ Ἴωλκός. Ἀπὸ ἐδῶ ξεκίνησαν οἱ Ἀργοναῦτες γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι τους καὶ ἀπὸ ἐδῶ κοντὰ ὁ Ἀχιλλέας, τὸ πρῶτο παλικάρι τῆς Θεσσαλίας, ἔφυγε μὲ τοὺς Μυρμιδόνες του γιὰ τὸν πόλεμο τῆς Τροίας.

Σήμερα στὶς καταπράσινες πλαγιὲς τοῦ Πηλίου δὲν ζοῦν πιά Κένταυροι καὶ ἡμίθεοι, ἀλλὰ φιλόπονοι ἀγρότες, ποὺ δουλεύουν τὴ γῆ καὶ παράγουν ἀπὸ τοὺς πλούσιους ὀπωρῶνες τοῦ βουνοῦ ἄφθονα μῆλα, ἀχλάδια, ροδάκινα, βερίκοκα, κεράσια, ἐλιές, κάστανα.

Ἀνάμεσα στὰ περιβόλια, στὰ ὠραῖα δάση καὶ στὶς ρεματιὲς μὲ τὶς κρυσταλλένιες πηγὲς καὶ τὰ θεόρατα πλατάνια εἶναι κρυμμένα τὰ 24 χωριὰ τοῦ Πηλίου: ἡ Ζαγορά, ὁ Κισσός, ἡ Πορταριά, ἡ Τσαγκαράδα, οἱ Μηλιές, ἡ Μακρυνίτσα κ.ἄ. Ὅλα εἶναι χτισμένα

Τέμνη

μέ ιδιότυπο ρυθμό (πηλιορείτικο) καί οί κάτοικοί τους εἶναι ἔξυπνοι καί προοδευτικοί.

“Όταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, τὰ χω-
ριά τοῦ Πηλίου καί τῆς “Οσσας μέ κέντρο τ’ Ἀμπελάκια εἶχαν
προοδεύσει πολὺ στὸ ἐμπόριο, στὰ γράμματα καί στὶς τέχνες.

“Άσκησ. Ζωγράφησε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Θεσσαλίας.

Λάρισα

Ἀμπελάκια

Ὁ Θεσσαλικὸς κάμπος

Κλίμα καὶ προϊόντα. Τὸ Πήλιο καὶ ἡ Ὀσσα ἐμποδίζουν τὸν θαλασσινὸ ἀέρα νὰ φτάσῃ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κάμπου καὶ γι' αὐτὸ τὸ κλίμα ἐκεῖ εἶναι ἡπειρωτικόν. Στὰ παραθαλάσσια εἶναι μεσογειακόν.

Τὰ δημητριακά, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ καρπούζια, τὰ πεπόνια, τὰ λαχανικά, τὰ γεώμηλα εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Παράγονται ἐπίσης σταφύλια καὶ ὀπωρικά.

Στὰ παράλια μέρη ὑπάρχουν πολλοὶ ἐλαιῶνες καὶ σὲ πολλὰς περιοχὰς εὐδοκιμεῖ ἡ μουριά καὶ παράγεται μετάξι.

Ἡ **κτηνοτροφία** εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη στὴ Θεσσαλία, στὰ χειμαδιὰ τῆς ὁποίας τὸν χειμῶνα κατεβαίνουν καὶ πολλοὶ κτηνοτρόφοι ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠπείρου.

Ἀναπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ **πηλοτροφία**.

Στὶς πλαγιὰς τῆς Πίνδου, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηλίου ὑπάρχουν πολλὰ δάση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικὰ προϊόντα.

Ὁ **ορυκτὸ πλοῦτο** ἡ Θεσσαλία δὲν ἔχει ἀξιόλογο.

Ἰαματικές πηγές ὑπάρχουν στὸ **Σμόκοβο**, στὴ **Δρανίστα** καὶ στὰ **Λουτρὰ** κοντὰ στὶς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ.

Μακρινίτσα

Σκιάθος – μνημείο 'Αλ. Παπαδιαμάντη

Ὁ Παγασητικὸς κόλπος καὶ ἡ θάλασσα τῶν Βορείων Σποράδων ἔχουν ἄφθονα ψάρια καὶ πολλοὶ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀσχο-
λοῦνται μὲ τὴν **ἀλιεία**.

Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στὶς θεσσαλικὲς πόλεις καὶ σὲ
πολλὰ χωριά ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία** μὲ ἀξιόλογα κέντρα τὴ Λάρισα,
τὸν Βόλο, τὴν Ἐλασσόνα, τὴν Τσαρίτσανη, τ' Ἀμπελάκια κ.ἄ.

Ἡ σημερινὴ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλίας ὀφείλεται κυ-
ρίως στὸν γεωργικὸ πλοῦτο τοῦ τόπου. Ὁ Βόλος καὶ ἡ Λάρισα εἶναι
τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κέντρα. Στὰ ἐργοστάσια αὐτῆς τῆς
περιοχῆς ἐπεξεργάζονται κυρίως γεωργικὰ προϊόντα, κατασκευάζουν
μηχανήματα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα κλπ.

Συγκοινωνία. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν-Θεσσαλονίκης
διασχίζει τὴ θεσσαλικὴ πεδιάδα. Ἄλλες μικρότερες γραμμὲς συν-
δέουν τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου μὲ τὴν Καλαμπάκα καὶ τὴ Λάρισα.

Πυκνὸ δίκτυο αὐτοκινητοδρόμων συνδέει τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά
τῆς Θεσσαλίας. Ἡ Λάρισα, ὁ Βόλος καὶ ἡ Σκιάθος ἔχουν ἀεροπορικὴ
συγκοινωνία. Μεγάλη κίνηση ἔχει τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου.

Πληθυσμός. Στὴ Θεσσαλία ζοῦν σήμερα 660.000 περίπου ἄν-
θρωποι.

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Θεσσαλίας

Ἡ Θεσσαλία εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομοὺς: 1) **Μαγνησίας**,
2) **Λαρίσης**, 3) **Τρικάλων**, 4) **Καρδίτσας**.

1. **Ὁ Νομὸς Μαγνησίας** ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τὸν Παγασητικὸ
κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Βόλος** (80.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη
πόλη τῆς Θεσσαλίας, μὲ μεγάλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνηση.

Ὁ Βόλος εἶναι ὡραία πόλη. Στὰ ἐργοστάσιά του κατασκευάζονται
κυρίως γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανές. Ὑπάρχουν ἐπίσης καπνεργο-
στάσια, ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια τσιμέντων κ.ἄ.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βόλου εἶναι τὸ **Βελεστίνο** (3.000 κ.), ἡ πατρίδα τοῦ Ρήγα Φεραίου, ἡ **Ζαγορά** (3.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀγχίαλος** (3.000 κ.).

Ὁ Ἀλμυρὸς (6.000 κ.) εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ

Στὸν Νομὸ Μαγνησίας ὑπάρχουν καὶ τὰ νησιὰ **Σκίαθος**, **Σκόπελος**, **Ἀλόνησος**, **Γιοῦρα** καὶ μερικὰ ἀκόμη μικρὰ ξερονήσια. Ὅλα μαζί λέγονται **Βόρειοι Σποράδες** καὶ ἀποτελοῦν τὴν Ἐπαρχία **Σκοπέλου** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Σκόπελο** (3.000 κ.).

Τὰ ὁμορφα αὐτὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐξελίχτηκαν στὰ τελευταῖα χρόνια σὲ θαυμάσια θέρετρα μὲ μεγάλη τουριστικὴ κίνηση.

2. Ὁ **Νομὸς Λαρίσης** διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Λαρίσης** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Λάρισα** (73.000 κ.), β) **Ἐλασσόνας** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἐλασσόνα** (7.000 κ.), γ) **Τυρνάβου** μὲ πρωτεύουσα τὸν **Τύρναβο** (10.000 κ.), δ) **Ἀγιάς** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἀγιά** (3.000 κ.) καὶ ε) **Φαρσάλων** μὲ πρωτεύουσα τὰ **Φάρσαλα** (7.000 κ.), κοντὰ στὰ ὁποῖα λένε πῶς ἦταν χτισμένη ἡ **Φθία**, ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀχιλλέα.

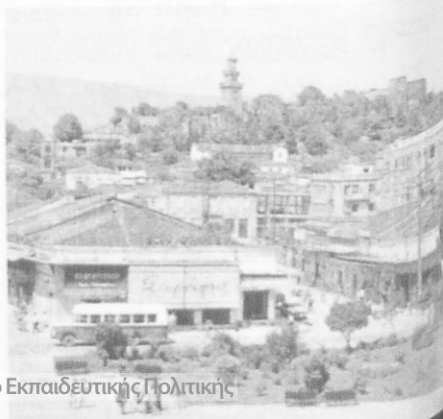
Ἡ **Λάρισα** εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικὸ, βιομηχανικὸ καὶ συγκοινωνιακὸ κέντρο τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Εἶναι ὡραία πόλη μὲ μεγάλες πλατεῖες καὶ εὐθεῖς δρόμους. Στὰ ἐργοστάσιά της ἐπεξεργάζονται τὰ ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ἐκεῖ βρίσκεται μεγάλο ἐργοστάσιο παραγωγῆς ζάχαρης. Στὸ Μουσεῖο της φυλάσσονται πολλὰ κειμήλια ἀπὸ τὴν πανάρχαια ἱστορία τῆς Θεσσαλίας.

Κοντὰ στὴ **Λάρισα** βρίσκεται ὁ **Τύρναβος** μὲ πολλὰ ἀμπέλια στὴν

Βόλος

Τρίκαλα

περιοχή του. Κωμοπόλεις της Έπαρχίας Τυρνάβου είναι ο **Άμπε-
λώνας** (5.000 κ.) και οι **Γόννοι** (3.000 κ.).

Βορειότερα βρίσκονται η **Έλασσόνα**, η **Τσαρίτσανη** (2.500 κ.)
και το **Λιβάδι** (3.000 κ.) ψηλά στις πλαγιές του Όλύμπου.

3. **Ο Νομός Τρικάλων** έχει πρωτεύουσα τα **Τρίκαλα** (39.000 κ.)
και διαιρείται στις Έπαρχίες: α) **Τρικάλων** και β) **Καλαμπάκας**.

Τα Τρίκαλα είναι το δεύτερο μετά τη Λάρισα έμπορικόν κέντρο του
Θεσσαλικού κάμπου κι εξελίσσονται συνεχώς. Βορειότερα, κάτω από
τους μεγαλοπρεπείς βράχους των Μετεώρων, βρίσκεται η **Καλαμ-
πάκα** (6.000 κ.).

4. **Ο Νομός Καρδίτσας** έχει πρωτεύουσα την **Καρδίτσα**
(26.000 κ.) με αξιόλογη έμπορική κίνηση γεωργικών και κτηνοτροφι-
κών προϊόντων. Κωμοπόλεις του Νομού Καρδίτσας είναι οι **Σοφάδες**
(5.000 κ.), το **Μουζάκι** (3.000 κ.), ο **Παλαμᾶς** (5.000 κ.).

- Άσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸν χάρτη τῆς Θεσσαλίας.
 2. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Θεσσαλίας;
 3. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Μιὰ ἐκδρομὴ στὸ Πήλιο».
 4. Ποιοὶ τόποι τῆς Θεσσαλίας σᾶς θυμίζουν τοὺς Ἀργοναῖτες;
 5. Τί κλίμα ἔχει ἡ Θεσσαλικὴ πεδιάδα; Γιατί;
 6. Ποὺ βρίσκονται οἱ μεγαλύτερες Θεσσαλικὲς πόλεις; Γιατί;
 7. Ποιὲς πόλεις καὶ κωμοπόλεις συνδέει ὁ Θεσσαλικὸς σιδηρόδρομος;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ύψος	Ποταμοὶ
1. Λαρίσης	Λάρισα	Όλυμπος	2.917	Πηνειὸς
2. Μαγνησίας	Βόλος	Όσσα	1.978	
3. Τρικάλων	Τρίκαλα	Χάσια	1.565	Χερσονήσοι
4. Καρδίτσας	Καρδίτσα	Πήλιο	1.547	Μαγνησία
		Καμβούνια	1.478	Κόλποι
		Πίνδος		Παγασητικὸς

Προϊόντα: Δημητριακά, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, κτηνοτροφικά,
βιομηχανικά κλπ.

Το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Ήπειρο. Σε ποιά μέρος της Ελλάδας βρίσκεται; Μὲ ποιά ξένη χώρα καὶ μὲ ποιῆς ἑλληνικὲς περιοχὲς συνορεύει;
2. Πῶς εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Ἡπείρου; Δείξε τὰ μεγαλύτερα βουνά, τὶς πεδιάδες, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες της.
3. Τί κλίμα νομίζετε ὅτι ἔχει ἡ Ήπειρος; Γιατί;

Ἡ Ήπειρος εἶναι χώρα ἑλληνικὴ ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια. Στὸ κέντρο της βρισκόταν τὸ ξακουστὸ **μαντεῖο τῆς Δωδώνης**, τὸ ἀρχαιότερο ἑλληνικὸ μαντεῖο, ὅπου σεβάσμιοι ἱερεῖς ἐξηγοῦσαν στοὺς ἀνθρώπους τοὺς χρησμούς πού ἔδινε ἡ ἱερὴ «**Δωδωναία Δρυς**».

Ἐκεῖ κατοικοῦσαν οἱ **Σελλοὶ** ἢ **Ἑλλοὶ** καὶ ἀπ' αὐτοῦς, ὅπως πιστεύουν πολλοί, πῆραν τ' ὄνομά τους οἱ Ἕλληνες.

Σήμερα ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς Ἡπείρου κατέχουν οἱ Ἀλβανοί. Τὸ τμήμα αὐτὸ λέγεται **Βόρειος Ήπειρος**. Ζοῦν καὶ σ' αὐτὸ Ἕλληνες καὶ ὑπάρχουν ἐκεῖ οἱ ἑλληνικὲς πόλεις **Κορυτσά, Πρεμετή, Κλεισούρα, Ἀργυρόκαστρο, Ἅγιοι Σαράντα, Χειμάρρα** καὶ πολλὰ ἑλληνικὰ χωριά.

Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν σκλάβων ἀδερφῶν μας τῆς Βορείου Ἡπείρου εἶναι ἓνα μεγάλο ἀνεκπλήρωτο ὡς τώρα ὄνειρο ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Γεωφυσική καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση τῆς Ἡπείρου

Ἡ Ἡπειρος εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Ἡ Πίνδος μὲ τὶς πανύψηλες κορυφὰς καὶ τὶς πολυάριθμες διακλαδώσεις τῆς καταλαμβάνει ὅλο σχεδὸν τὸν χῶρο τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Γράμμος, ὁ Σμόλικας, ἡ Τύμφη, ὁ Λάκμος, τὰ Ἀθαμανικά ὄρη, τὸ Ξηροβούνι, ἡ Μουργκάνα, τὸ Μιτισικέλι, ὁ Τόμαρος, τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου εἶναι ὅλα μεγάλα βουνά, ποὺ ἀνήκουν στὴν Πίνδο.

Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ σχηματίζονται κοιλάδες καταπράσινες, μικρὰ ὁροπέδια καὶ ἄγριες χαράδρες.

Τὸ ὄροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων μὲ τὴν Παμβώτιδα λίμνη εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ αὐτά.

Η ΠΙΝΔΟΣ

Ἡ ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου μὲ τὶς πανύψηλες κορυφές καὶ τὶς ἄγριες χαράδρες της, ἀλλοῦ δασοσκέπαστη κι ἀλλοῦ γυμνὴ, ἀπλώνεται σὰ γίγαντας ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο τῆς χώρας ὡς τὸ ἄλλο, σὰ νὰ θέλῃ ν' ἀγκαλιάσῃ ὁλόκληρὴ τὴν Ἑλλάδα.

Ζαρκάδια, ἐλάφια, ἀρκοῦδες, λύκοι, τσακάλια, ἀγριογούρουνα ἔχουν τὴ φωλιά τους ἐδῶ.

Ἡ Πίνδος εἶναι δεμένη μὲ τὴν ἱστορία τῆς πατρίδας μας.

Σ' αὐτὴ εἶχαν τὰ λημέρια τους οἱ Ἀρματολοὶ καὶ οἱ Κλέφτες, ποὺ πολεμοῦσαν τοὺς Τούρκους.

«Κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαρὶ καὶ Κλέφτης», μᾶς λέει τὸ δημοτικὸ τραγούδι.

Στὴν Πίνδο (Ταμπούρι - Σμόλικας), τὸ 1940, ὁ στρατός μας νίκησε τοὺς Ἰταλοὺς, ποὺ ἦρθαν νὰ σκλαβώσουν τὴν πατρίδα μας. Τὸ τραγούδι μᾶς θυμίζει πῶς:

«...Ἐκεῖ στὴν Πίνδο τραγουδοῦνε
τοῦ Δαβάκη τ' ἄξια παλικάρια
καὶ τὸν κάθε ἐχθρὸ νικοῦνε
σὰν παντοτινά...».

Ψηλὰ στὰ ἡπειρωτικὰ βουνὰ ἔχουν τὶς πηγές τους οἱ ποταμοὶ **Θύαμις ἢ Καλαμᾶς, Ἀχέροντας, Λοῦρος, Ἀραχθός** καὶ **Ἀῶς**.

Στὴν Ἠπειρο βρέχει συχνὰ καὶ τὰ ποτάμια της ἔχουν ἄφθονα νερά. Τὰ νερά τοῦ Ἀχέροντα σὲ πολλὰ σημεῖα χύνονται μὲ βουητὸ σὲ ὑπόγεια σπήλαια. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν ὅτι ἐκεῖ ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Ἀδη!

Στὴν κοιλάδα τοῦ Λούρου μὲ μεγάλο φράγμα σχηματίστηκε τεχνητὴ λίμνη. Μὲ τὰ νερά της κινεῖται ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο.

Κοντὰ στὶς ἐκβολές τῶν ποταμῶν ὑπάρχουν μικρὲς εὐφορες κοιλάδες, ποὺ σχηματίστηκαν ἀπὸ τὶς προσχώσεις τους. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἀρτας μὲ μεγάλους πορτοκαλεῶνες.

Στὰ νότια τῆς Ἠπείρου σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικὸς κόλπος** μὲ τὶς λιμνοθάλασσες **Λογαροῦ** καὶ **Τσουκαλιοῦ**, στὶς ὁποῖες ὑπάρχουν πολλὰ ἰχθυοτροφεῖα.

Τὸ **κλίμα** στὰ παράλια τῆς Ἡπείρου εἶναι ὑγρὸ μεσογειακό. Στὴν ὑπόλοιπη χώρα εἶναι ἡπειρωτικό.

Ἀσκησ. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἡπείρου.

Προϊόντα. Ἡ Ἡπειρος εἶναι φτωχὴ περιοχὴ. Στὰ βουνά της ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικὰ προϊόντα. Στὰ βοσκοτόπια τῆς Πίνδου τρέφονται χιλιάδες πρόβατα καὶ γίδες, ποὺ δίνουν ἄφθονο γάλα, ἐκλεκτὰ τυριά, νόστιμα κρέατα.

Στὰ ὁροπέδια καλλιεργοῦνται δημητριακά, πατάτες, λαχανικά, ἀμπέλια. Ὄνομαστὰ εἶναι τὰ κρασιὰ τῆς Ζίτσας. Στὶς παραλιακὲς κοιλάδες εὐδοκιμοῦν τὸ ρύζι, τὸ βαμπάκι, οἱ ἐλιές, τὰ ἐσπεριδοειδή.

Ἀφθονα ψάρια ἀλιεύονται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ στὶς λιμνοθάλασσές του, στὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων καὶ στὶς γειτονικὲς θάλασσες. Νοστιμότατα εἶναι τὰ χέλια τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

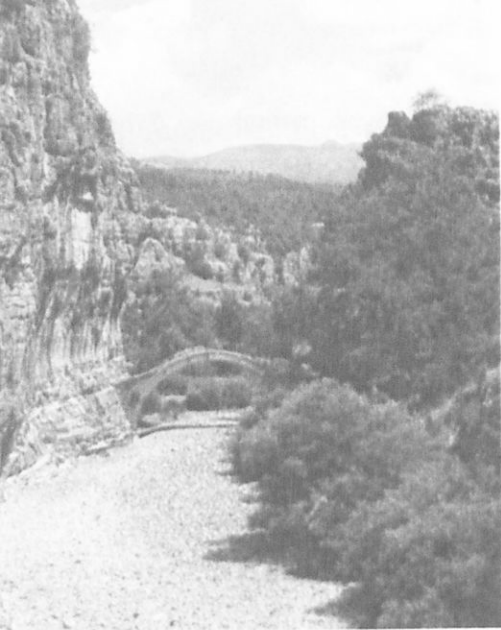
Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια στὴν Ἡπειρο ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**. Γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ γιαννιώτικα ἀσημικά, τὰ κοσμήματα, τὰ χάλκινα σκεύη, τὰ ξυλόγλυπτα. Ὄνομαστὰ ἐπίσης εἶναι τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Μετσόβου.

Τὰ προϊόντα ὅμως αὐτὰ δὲν εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ θρέψουν πολλοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχὴ. Σ' αὐτὴν ζοῦν σήμερα 310.000 ἄνθρωποι.

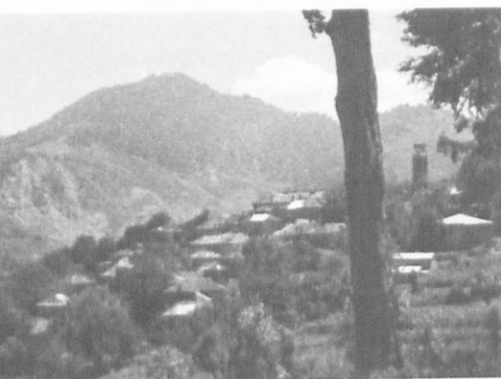
Πολλοὶ Ἡπειρώτες ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια φεύγουν ἀπὸ τὰ χωριά τους. Πολλοὶ πηγαίνουν νὰ ζήσουν σ' ἄλλες πλουσιότερες ἐλληνικὲς περιοχὲς καὶ ἄλλοι μεταναστεύουν σὲ ξένες χώρες. Ὅπουδῆποτε ὅμως καὶ ἂν βρίσκωνται, δὲ λησμονοῦν τὴν πατρίδα τους. Στέλνουν χρήματα στὰ χωριά τους καὶ χτίζουν ἐκκλησίες, ὠραῖα σχολεῖα, γέφυρες, ὑδραγωγεῖα, φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα. Ἄλλοι κάνουν μεγάλες δωρεὲς στὴν Ἑλλάδα! Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι **ἐθνικοὶ εὐεργέτες**. Τέτοιοι εἶναι οἱ Ἡπειρώτες Ἀβέρωφ, Σίνας, Τοσίτσας, Στουρνάρας, ἀδελφοὶ Ζάππα, Καπλάνης, οἱ ἀδερφοὶ Ζωσιμάδες κ.ἄ.

Οἱ Ἡπειρώτες εἶναι ἀγνοὶ καὶ γενναῖοι πατριῶτες. Ἀγαποῦν τὴν πατρίδα καὶ θυσιάζονται γι' αὐτήν.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, οἱ Ἡπειρώτες πολλὲς φορὲς πολέμησαν μὲ ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ὄνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες τῶν **Σουλιωτῶν** καὶ συγκινητικὸς ὁ ἥρωισμὸς τῶν γυναικῶν τους. Οἱ Σουλιώτισσες πολέμοῦσαν

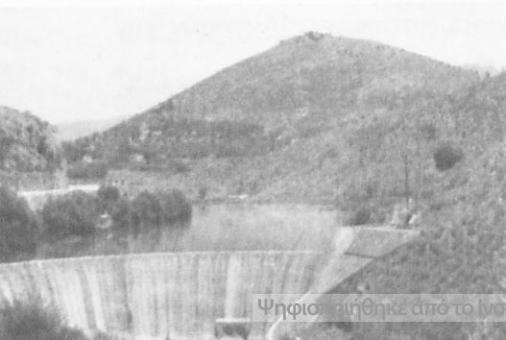

Χαράδρα Βίκου

Μέτσοβο

Λοῦρος – τὸ φράγμα

ὅπως καὶ οἱ ἄντρες καὶ πολλὲς ἀπὸ αὐτές, γιὰ νὰ μὴν τὶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, χορεύοντας ρίχτηκαν μὲ τὰ παιδιά τους στὶς ἄγριες χαράδρες τοῦ **Ζαλόγγου**, προτιμώντας ἀπὸ τὴ σκλαβιά τὸν ἑνδοξο θάνατο! Γνήσιες ἡρώιδες ἦταν καὶ οἱ Ἑπαιρώτισσες τοῦ 1940.

Οἱ Ἑπαιρῶτες ἀγαποῦν ἐπίσης τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τὰ Ἰωάννινα ἦταν τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ κέντρο ὅλης τῆς Ἑλλάδας! Ἐκεῖ λειτουργοῦσαν μὲ τὶς δωρεές τῶν μεγάλων εὐεργετῶν πολλὰ σχολεῖα, στὰ ὁποῖα δίδασκαν ὄνομαστοὶ διδάσκαλοι. Τότε τὰ Γιάννινα

*«...ἦταν πρῶτα στ' ἄρματα,
στὰ γρόσια καὶ στὰ γράμματα».*

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἑπείρο διεξάγεται μὲ δυσκολία. Ἀρκετοὶ αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν τὶς πόλεις καὶ πολλὰ χωριά. Μὲ αὐτοκινητοδρόμους συνδέεται ἡ Ἑπείρος μὲ τὶς ἄλλες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας.

Ἀρκετὴ κίνηση ἔχουν τὰ λιμάνια τῆς Ἑγουμενίτσας καὶ τῆς Πρέβεζας. Τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Πρέβεζα ἔχουν ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Ἑπείρου

Ἡ Ἑπείρος εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) Ἰωαννίνων, 2) Θεσπρωτίας, 3) Πρεβέζης καὶ 4) Ἀρτης.

1. **Ὁ Νομὸς Ἰωαννίνων** καταλαμβάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἠπείρου. Διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Δωδώνης** μὲ πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα, ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα ὅλου τοῦ Νομοῦ, β) **Μετσόβου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Μέτσοβο** (3.000 κ.), γ) **Κονίτσης** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Κόνιτσα** (3.000 κ.) καὶ δ) **Πωγωνίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Δελβινάκι**.

Τὰ Ἰωάννινα (40.000 κ.), χτισμένα στὶς ὄχθες τῆς λίμνης Παμβώτιδας, εἶναι τὸ πνευματικὸ, ἐμπορικὸ καὶ συγκοινωνιακὸ κέντρο τῆς Ἠπείρου. Στὰ Ἰωάννινα ὑπάρχει Πανεπιστήμιο καὶ ἡ Ζωσιμαία Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία.

Στὰ νότια τῶν Ἰωαννίνων βρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου **μαντείου τῆς Δωδώνης** καὶ βορειότερα τὸ **Μπιζάνι**, ὅπου στὰ 1913 ὁ στρατὸς μας νίκησε τοὺς Τούρκους.

Ἀνάμεσα στὸ Μιτισικέλι καὶ στὸ Σμόλικα, σ' ἓνα τόπο μὲ ἄγρια ὁμορφιά, εἶναι σκαρφαλωμένα τὰ ξακουστὰ **Ζαγοροχώρια**. Ἐκεῖ βρίσκεται καὶ ἡ ἄγρια βαθιὰ **χαράδρα τοῦ Βίκου**.

2. **Ὁ Νομὸς Θεσπρωτίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ἡγουμενίτσα** (4.000 κ.) καὶ διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Θυάμιδος** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἡγουμενίτσα**, β) **Φιλιατῶν** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Φιλιάτες** (3.000 κ.), γ) **Μαργαριτίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Μαργαρίτι** (900 κ.) καὶ δ) **Σουλίου** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Παραμυθιά** (3.000 κ.).

Στὰ βουνὰ τοῦ Σουλίου στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ζοῦσαν οἱ ἀτρόμητοι Σουλιῶτες, τὴν ἱστορία τῶν ὁποίων θὰ διδαχτοῦμε στὴν ἕκτη τάξη.

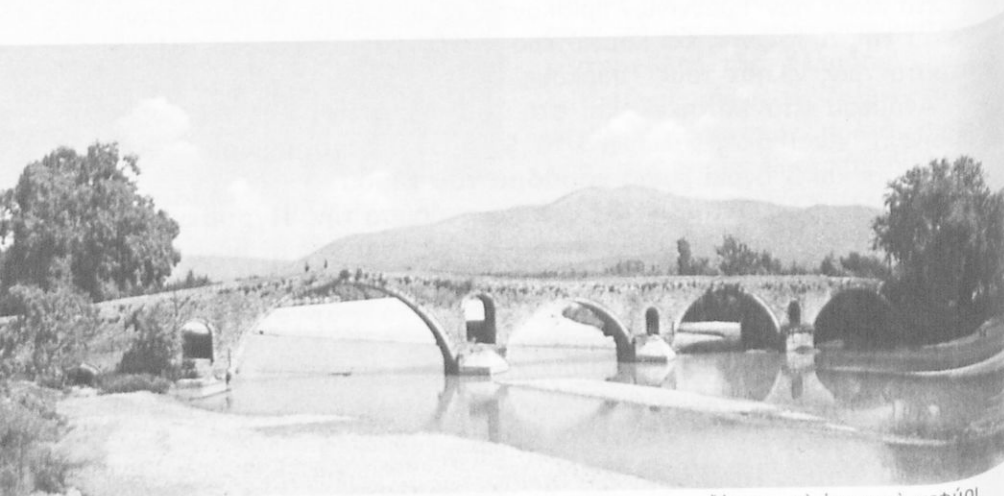
3. **Ὁ Νομὸς Πρεβέζης** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Πρέβεζα** (13.000 κ.), ποὺ εἶναι χτισμένη στὴν εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, δίπλα στὴν ἀρχαία **Νικόπολη** καὶ εἶναι τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ἠπείρου. Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Φιλιππιάδα** (3.000 κ.), τὸ **Θεσπρωτικὸν** (2.000 κ.) καὶ ἡ **Πάργα** (2.000 κ.), ἱστορικὴ πόλη μὲ παλαιὰ κάστρα κι ἐρείπια ἀρχαίων μνημείων.

Στὸν Νομὸ Πρεβέζης βρίσκεται τὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο τοῦ Λούρου καὶ τὰ ἱστορικὰ βουνὰ τοῦ **Ζαλόγγου**.

5. **Ὁ Νομὸς Ἄρτης** ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο ὡς τ' Ἀθαμανικὰ ὄρη (Τζουμέρκα) κι ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ἄρτα** (20.000 κ.), ἱστορικὴ πόλη χτισμένη στὴν ἀριστερὴ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου.

Ιωάννινα

Άρτα – το ιστορικό γεφύρι

Πρέβεζα

Στην Ἄρτα σώζονται πολλά μνημεῖα ἀπὸ τὴν παλαιὰ ἱστορία τῆς πόλεως αὐτῆς, ποὺ ἦταν στὰ βυζαντινὰ χρόνια πρωτεύουσα ὅλης τῆς Ἠπείρου.

Γνωστὸ σ' ὅλους εἶναι τὸ θρυλικὸ παλιὸ **γεφύρι τῆς Ἄρτας**.

Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πέτας** (2.000 κ.) καὶ τὸ **Κομπότι** (2.000 κ.), τόποι ἱστορικοί, στοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες πολέμησαν σκληρὰ μὲ τοὺς Τούρκους στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821.

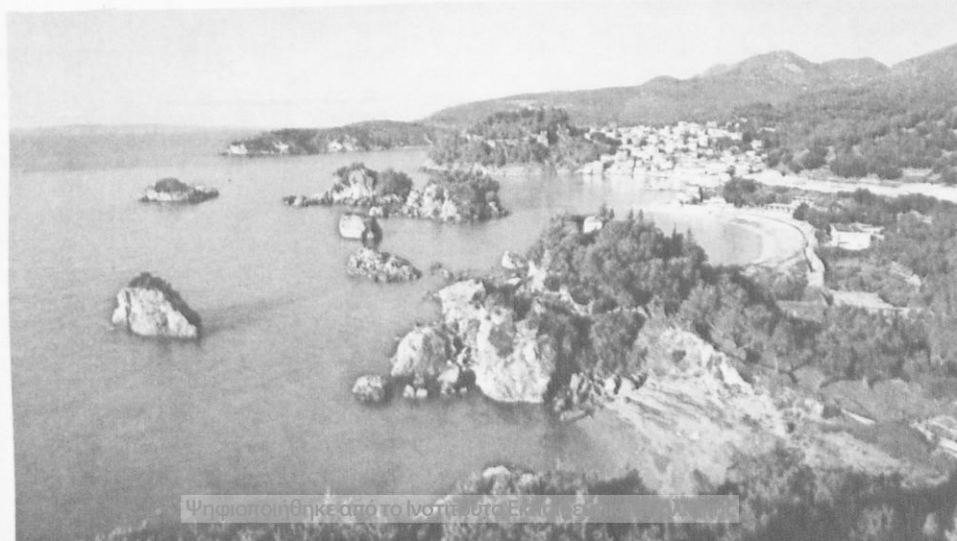
- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Ἠπείρου.
 2. Κάμε μὲ τὴ φαντασία σου ἓνα ταξίδι ἀπὸ τὴν Ἄρτα στὸ Μέτσοβο.
 3. Ποιές εἶναι οἱ 3 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Ἠπείρου;
 4. Σὲ ποιούς τόπους τῆς Ἠπείρου εὐδοκίμεῖ ἡ ἐλιά; Γιατί;
 5. Γιατί πολλοὶ Ἠπειρώτες μεταναστεύουν;
 6. Ποιοὶ εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοὶ τόποι τῆς Ἠπείρου;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

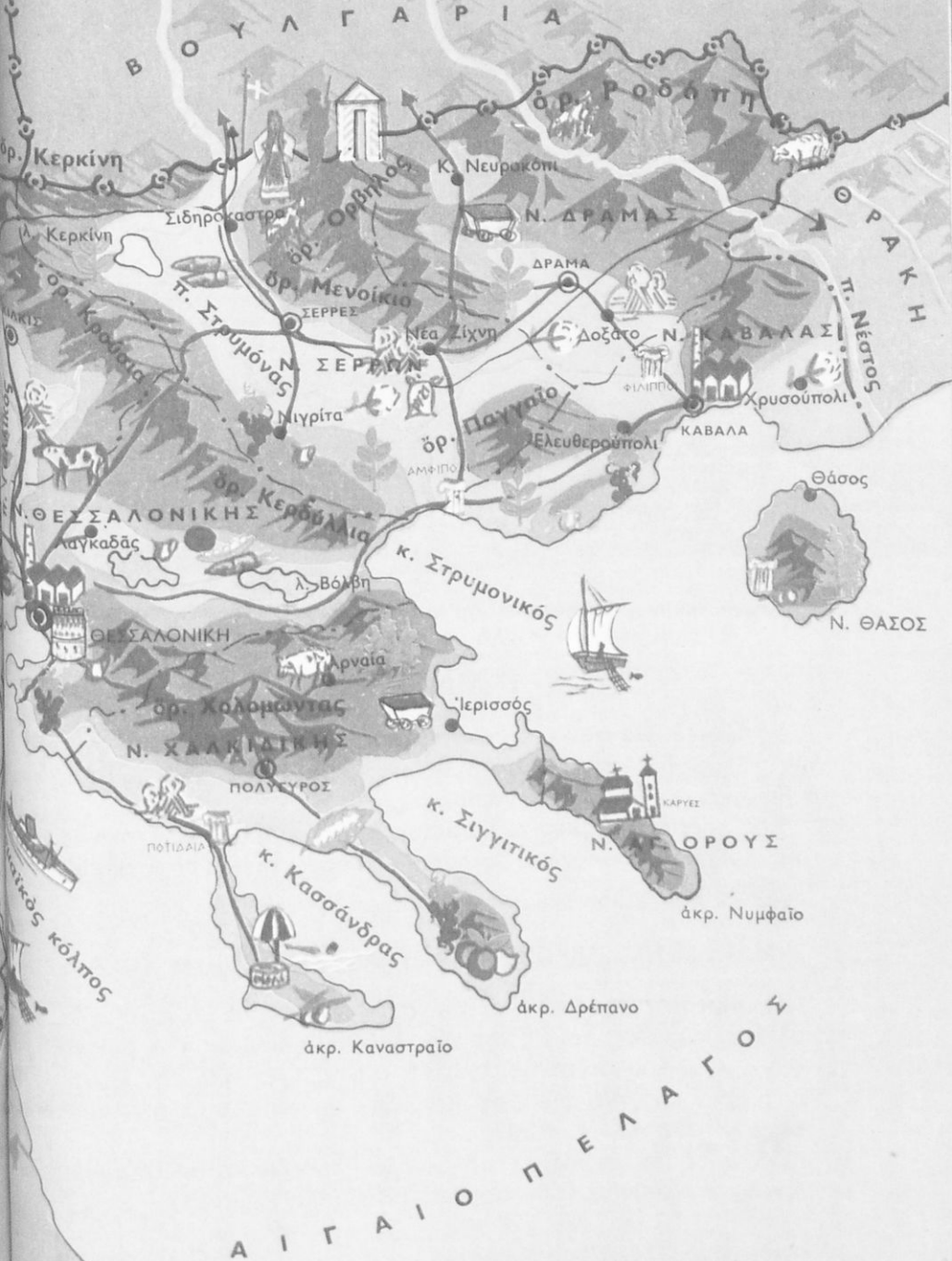
Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ὑψος	Ποταμοὶ
1. Ἰωαννίνων	Ἰωάννινα	Σμόλικας	2.637	Ἀραχθός
2. Θεσπρωτίας	Ἡγουμενίτσα	Γράμμος	2.520	Λοῦρος
3. Πρεβέζης	Πρέβεζα	Τύμφη	2.497	Ἀχέροντας
4. Ἄρτης	Ἄρτα	Ἀθαμανικὰ	2.469	Θύαμις
		Λάκμος	2.295	Ἀῶος
Λίμνες		Τόμαρος	1.970	
Παμβώτιδα		Μιτσικέλι	1.810	
(Ἰωαννίνων)		Μουργκάνα	1.806	

Προϊόντα: Κτηνοτροφικά, δασικά, δημητριακά, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, βιο-τεχνικά κλπ.

Πάργα

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ μνημεῖο τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου στὴ Θεσσαλονίκη

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία σὰν μιὰ πελώρια ἀσπίδα σκεπάζει καὶ προστατεύει τὴν Ἑλλάδα! Πέρα ἀπὸ αὐτὴν ἀπλώνονται ξένες χῶρες: ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Βουλγαρία.

Στὶς κορυφογραμμὲς τοῦ Γράμμου, τοῦ Βόρα, τῆς Κερκίνης καὶ τοῦ Ὀρβήλου τελειώνει ἡ Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ἀγρυπνοῦν οἱ φρουροὶ τῶν συνόρων μας.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΞΑΚΟΥΣΤΗ, ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Η ΧΩΡΑ...».

Ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ Μακεδονία ἀπλώνεται ἀπὸ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια τοῦ Αἰγαίου καὶ τὶς κορυφὲς τοῦ Ὀλύμπου ὡς τ' ἄλβανικά, τὰ γιουγκοσλαβικά καὶ τὰ βουλγαρικά σύνορα καὶ ἀπὸ τὴν Πίνδο ὡς τὸν Νέστο ποταμό. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο διαμέρισμα τῆς πατρίδας μας σ' ἑκτασὴ καὶ σὲ πλοῦτο.

Στὶς πλούσιες πεδιάδες, στὰ μεγάλα ὄροπέδια καὶ στὶς βουνοπλαγιὲς τῆς Μακεδονίας ζοῦν σήμερα 1.890.000 Ἕλληνες.

Ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια στὴ Μακεδονία ζοῦσαν Ἕλληνες.

Ὁ γενάρχης τῶν Μακεδόνων, ὁ Μακεδόνας, ἔλεγε ὅτι ἦταν παῖδι τοῦ Δία!

Στὴ γλῶσσα τῶν Δωριέων «Μακεδόνας» σήμαινε «ὑψηλόσωμος, γενναῖος».

Ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου πληροφοροῦμαστε ὅτι στὸν τρωικὸ πόλεμο ἔλαβαν μέρος καὶ παλικάρια ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

Ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ Πέλλα.

Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ λαμπρὴ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀργότερα ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος** ἔνωσε ὅλους τοὺς Ἕλληνες σ' ἓνα μεγάλο κράτος. Ὁ γιός του ὁ **Μέγας Ἀλέξανδρος** ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Πέλλα κυρίεψε χῶρες πολλὰ καὶ δόξασε ὅσο κανένας ἄλλος τὴν Ἑλλάδα. Μὲ 35.000 γενναίους στρατιῶτες ὁ μεγάλος αὐτὸς στρατηλάτης

«πέρασε φῶς σκορπίζοντας σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη...».

Στὴ Μακεδονία γεννήθηκε ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Στὶς μακεδονικὲς πόλεις Καβάλα, Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέροια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ Μακεδόνες μὲ τὸν καιρὸ λησμόνησαν τοὺς ψεύτικους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἔγιναν Χριστιανοί.

Ἀπὸ τότε πολλὰς φορές πολέμησαν μὲ βάρβαρους ἐχθρούς, γιὰ νὰ φυλάξουν τὴ θρησκεία καὶ τὴν ἐλευθερία τους.

Στὰ χρόνια τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς πολλὰς φορές προσπάθησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ συχνὰ πολεμοῦσαν σκληρὰ μὲ τοὺς Τούρκους.

Σκληροὺς πολέμους ἔκαναν καὶ μὲ τοὺς Βουλγάρους στὰ παλιὰ χρόνια καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ «μακεδονικοῦ ἀγώνα» (1904-1908).

Ἡ Μακεδονία μὲ τὶς ὁροσειρὲς τοῦ Βερμίου καὶ τοῦ Βερτίσκου χωρίζεται σὲ τρία μεγάλα τμήματα:

Το άκριτικό φυλάκιο Νίκης κοντά στη Φλώρινα

1. στην **Κεντρική Μακεδονία**,
2. στη **Δυτική Μακεδονία** και
3. στην **Άνατολική Μακεδονία**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τη Δυτική Μακεδονία.
2. Μὲ ποιά κράτη συνορεύει; Καὶ μὲ ποιές ἑλληνικὲς περιοχές;
3. Ποιά βουνὰ τὴν περιβάλλουν;
4. Δείξε στὸ χάρτη σου τὶς λίμνες καὶ τοὺς ποταμοὺς τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
5. Γιατί τὸ κλίμα τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἡπειρωτικό;

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία βρίσκεται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς πατρίδας μας. Εἶναι χώρα ὄρεινὴ. Μεγάλες ὄροσειρές τὴν περιβάλλουν καὶ τὴν ἀπομονώνουν ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα.

Βόρεια συνορεύει μὲ τὴν Ἀλβανία καὶ τὴ Γιουγκοσλαβία. Δυτικὰ ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μὲ τὶς θεόρατες κορυφές τοῦ **Γράμμου**, τοῦ **Βοΐου** καὶ τοῦ **Σμόλικα**. Στὰ νότια τὰ **Χάσια**, τὰ **Καμβούνια** καὶ τὰ **Πιέρια** ἀποτελοῦν τὰ φυσικὰ σύνορα μεταξὺ Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Ἀνατολικά βρίσκονται τὸ **Βέρμιο** καὶ ὁ **Βόρας**.

Μιὰ ἄλλη ὄροσειρά, ποὺ σχηματίζουν τὰ βουνὰ **Βέρνο**, **Βίτσι**, **Σινάτσικο** καὶ **Μπούρινο**, ἀπλώνεται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο στὴ

μέση ἀκριβῶς τοῦ χώρου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τὸν χωρίζει στὰ δυό. Ἔτσι ἀποχωρίζεται ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονα μὲ τὰ ὄροπέδια τῆς Καστοριᾶς, τοῦ Βοΐου καὶ τῶν Γρεβενῶν ἀπὸ τὰ ἀνατολικά ὄροπέδια τῆς Φλώρινας, τῆς Ἑορδαίας καὶ τῆς Κοζάνης.

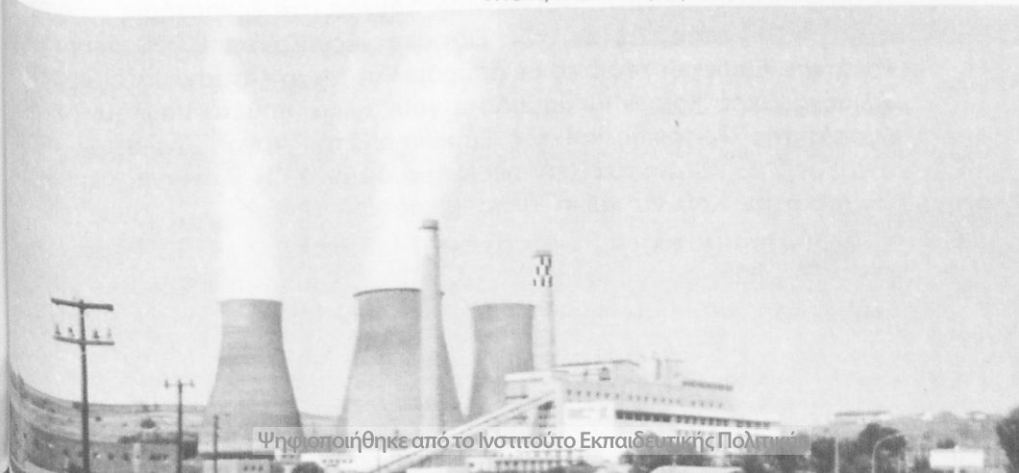
Ὁ Ἀλιάκμονας μὲ τοὺς πολλοὺς παραποτάμους του συγκεντρώνει τὰ νερὰ τῶν δυτικῶν ὄροπεδίων καὶ μέσα ἀπὸ μιὰ βαθιὰ, ἄγρια χαράδρα, ποὺ ἀνοίγεται ἀνάμεσα στὰ Πιέρια καὶ στὸ Βέρμιο, διασχίζει τὴν πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ χύνεται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Τὸ μεγάλο αὐτὸ ποτάμι πολὺ σύντομα θὰ γίνῃ πηγὴ πλούτου γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρη. Μὲ τὸ πρῶτο φράγμα, ποὺ χτίστηκε κοντὰ στὴ Βέροια, ποτίζονται πολλὰ χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου. Ἐνα δεῦτερο τεράστιο φράγμα ὕψους 100 περίπου μέτρων ἀνεγείρεται τώρα κοντὰ στὸ χωριὸ **Πολύφυτο**, γιὰ νὰ φράξῃ τὸν δρόμο τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ σχηματίσῃ μιὰ μεγάλη τεχνητὴ λίμνη. Μὲ τὰ νερὰ τῆς λίμνης αὐτῆς θὰ κινηθῇ ἓνα μεγάλο ὕδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο καὶ θὰ ποτίζωνται 1.350.000 στρέμματα χωράφια!

Ἀσύγκριτες σὲ ὁμορφιά, σὰν ζωγραφιές, εἶναι οἱ **λίμνες** τῆς Δυτ. Μακεδονίας: Ἡ λίμνη τῆς **Καστοριᾶς** (**Ὁρεστιάδα**) μὲ τὰ νόστιμα ψάρια της, ἡ **Μεγάλη** καὶ ἡ **Μικρὴ Πρέσπα** μὲ τὰ πλούσια παραλίμνια χωριὰ καὶ τὶς δασοσκέπαστες βουνοπλαγιὲς τριγύρω, ἡ **Βεγορίτιδα** καὶ οἱ μικρὲς λίμνες τῶν **Πετρῶν** καὶ τῆς **Χειμαδίτιδας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἡπειρωτικόν. Τὰ ὄροπέδιά της, μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ μὲ μεγάλο ὑψόμετρο, εἶναι ἀνοιχτὰ πρὸς

Πτολεμαῖδα – ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια

τὸν Βοριά καὶ τὸν χειμῶνα ψυχροὶ ἄνεμοι φυσοῦν καὶ φέρνουν κρύα καὶ χιόνια πολλὰ. Τὸ καλοκαίρι ὅμως εἶναι δροσερὸ κι εὐχάριστο.

Φυτὰ καὶ ζῶα τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Πυκνὰ καὶ μεγάλα αἰωνόβια δάση ἀπὸ βαλανιδιές, καστανιές, ὄξυές, πεῦκα κι ἔλατα στολίζουν πολλὰ βουνὰ τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Τὰ δάση εἶναι περισσότερα στὰ βουνὰ τῆς Πίνδου, στὸ Βίτσι, στὰ Πιέρια. Ἐκεῖ καὶ κυρίως στὴν περιοχὴ τῶν Γρεβενῶν πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι ὑλοτόμοι καὶ παράγονται ἄφθονα δασικὰ προϊόντα.

Ἄρκοῦδες, λύκοι, ἀγριόχοιροι, ἀλεποῦδες, κουνάβια, λαγοί, ἐλάφια καὶ ζαρκάδια ζοῦν ἄφθονα στὰ δάση τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Συστηματικὰ ἐκτροφεῖα θηραμάτων, ποὺ δημιουργήθηκαν κοντὰ στὴν Κοζάνη, στὴ Φλώρινα καὶ στὰ Γρεβενά, σύντομα θὰ πλουτίσουν τὸν ζωικὸ κόσμον τῶν βουνῶν τῆς Δυτ. Μακεδονίας.

Χιλιάδες πρόβατα καὶ γίδια βόσκουν στὰ βοσκοτόπια τῆς Δυτ. Μακεδονίας καὶ παράγονται ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Τὰ μανούρια τῆς Βλάστης καὶ τὰ τυριά τοῦ Γράμμου, τῶν Γρεβενῶν καὶ τοῦ Βερμίου εἶναι γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὰ ὀροπέδια καὶ στὶς εὐφορες κοιλάδες ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ γεωργία. Τὰ δημητριακά, ὁ καπνός, τὰ σταφύλια, τὰ φρούτα, οἱ πατάτες καὶ τὰ λαχανικὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ προϊόντα τοῦ τόπου. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ κρασιὰ τῆς Σιάτιστας, τῆς Κοζάνης καὶ τοῦ Ἀμυνταίου, οἱ φράουλες καὶ τὰ μῆλα τῆς Φλώρινας, τὰ φασόλια τῆς Καστοριάς. Πολύτιμο προϊόν τῆς περιοχῆς Κοζάνης εἶναι ὁ κρόκος.

Ἡ **βιοτεχνία** ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἦταν πηγὴ πλούτου γιὰ τὶς οἰκογένειες τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Σήμερα στὰ ἐργαστήρια γουνοποιίας τῆς Καστοριάς καὶ τῆς Σιάτιστας ἐργάζονται 8.000 περίπου ἐργάτες! Ἐπιδέξιοι τεχνίτες μὲ ἀπαράμιλλη τέχνη κατασκευάζουν ἀπὸ χιλιάδες μικρὰ κομμάτια θαυμάσια γουναρικά, ποὺ τὰ πουλοῦν στὶς ἀγορὲς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Στὸ Ἄργος Ὀρεστικὸ καὶ στὰ Γρεβενὰ κατασκευάζουν περίφημα ὑφαντά. Ἡ βιοτεχνία ἀκμάζει ἐπίσης στὴν Κοζάνη καὶ σ' ἄλλα μικρότερα κέντρα.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος - Βιομηχανία. Στ' ὀροπέδιο τῆς Πτολεμαΐδος στὰ τελευταῖα χρόνια ἡ φύση καὶ οἱ ἄνθρωποι δημιούργησαν ἓνα ἀληθινὸ θαῦμα. Μιὰ περιοχὴ γεμάτη ἀπὸ ἔλη καὶ καπνοχώραφα

ἄλλαξε κι ἔγινε ἓνα ἀπὸ τὰ μεγα-
λύτερα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς χώ-
ρας μας! Οἱ ἄφθονοι λιγνίτες τῆς
περιοχῆς ἀξιοποιοῦνται. Ἐφτὰ χι-
λιάδες τεχνικοὶ κι ἐργάτες βρί-
σκουν ἐργασία στὰ λιγνιτωρυχεῖα,
στ' ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τῆς
Δ.Ε.Η. καὶ στὸ μεγάλο ἐργοστάσιο
ἄζωτούχων λιπασμάτων τῆς Πτο-
λεμαῖδος.

Ἄλλὰ ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς
Δυτ. Μακεδονίας δὲν περιορίζεται
μόνο στὸν λιγνίτη. Ὀνομαστὰ εἶναι
τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τῶν βου-
νῶν τῆς Κοζάνης, τὸ χρώμιο τοῦ
Μπούρινου, ὁ ἀμύαντος τῶν Καμ-
βουνίων κ.ἄ.

Γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα
εἶναι οἱ πηγές τοῦ Ξυνοῦ Νεροῦ
καὶ τῆς Ἰτέας στὴν περιοχή τῆς
Φλώρινας.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴ Δυτ. Μα-
κεδονία διεξάγεται κυρίως μὲ αὐ-
τοκίνητα. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ
συνδέει τὶς πόλεις Κοζάνη, Πτολε-
μαῖδα καὶ Φλώρινα μὲ τὴ Θεσσα-
λονίκη καὶ τὴ Γιουγκοσλαβία. Ἀ-
εροπορικὴ συγκοινωνία ἔχουν ἡ
Κοζάνη καὶ ἡ Καστοριά.

Ἐπεξεργασία γουναρικῶν

Λίμνη Πρέσπα

Τὸ μνημεῖο τοῦ Παύλου Μελά

Κοζάνη

Σιάτιστα – ναὸς Ἀγ. Δημητρίου

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶναι χωρισμένη σὲ 4 Νομούς: 1) **Κοζάνης**, 2) **Γρεβενῶν**, 3) **Καστοριάς** καὶ 4) **Φλωρίνης**.

1. Ὁ **Νομὸς Κοζάνης** μὲ πρωτεύουσα τὴν Κοζάνη διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Κοζάνης**, β) **Ἑορδαίας** καὶ γ) **Βοῖου**.

Ἡ **Κοζάνη** (24.000 κ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τὸ σπουδαιότερο συγκοινωνιακὸ κι ἐμπορικὸ κέντρο τῆς. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μὲ 70.000 βιβλία εἶναι ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες τῆς Ἑλλάδας. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Κοζάνης εἶναι τὸ **Βελβεντὸ** (4.000 κ.) καὶ τὰ **Σέρβια** (4.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἑορδαίας εἶναι ἡ **Πτολεμαῖδα** (17.000 κ.), ἡ ὁποία ἐξελίσσεται γοργὰ σὲ βιομηχανικὴ πόλη.

Ἡ **Σιάτιστα** (5.000 κ.), χτισμένη στοὺς βράχους τοῦ Σινάτσικου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου. Θαυμάσια εἶναι τὰ παλαιὰ ἀρχοντικὰ καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου εἶναι ἡ **Νεάπολη** καὶ τὸ **Τσοτύλι** μὲ τὸ ἱστορικὸ Γυμνάσιο.

2. Ὁ **Νομὸς Γρεβενῶν** ἔχει πρωτεύουσα τὰ **Γρεβενὰ** (8.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ εἶναι ἡ **Δεσκάτη** (4.000 κ.) καὶ ἡ

Σαμαρίνα, θαυμάσιο θέρετρο κτηνοτρόφων στις πλαγιές του Σμόλικα.

3. **Ο Νομός Καστοριάς** έχει πρωτεύουσα την **Καστοριά** (16.000 κ.), την ωραιότερη πόλη της Δυτ. Μακεδονίας. Έβδομήντα περίπου παλαιές εκκλησίες, αριστουργήματα τέχνης, έρειπωμένα κάστρα και μεγαλοπρεπή άρχοντικά, που καθρεφτίζονται στα καθαρά νερά της λίμνης, είναι τ' απάραμιλλα στολίδια της Καστοριάς. Οι Καστοριανοί με την πανάρχαια τέχνη της γουναρικής κερδίζουν πολλά χρήματα.

Το **"Άργος Όρεστικό"** (5.000 κ), πλούσια άγροτούπολη, και το **Νεστόριο** στις πλαγιές του Γράμμου είναι οι πιο αξιόλογες κωμοπόλεις του Νομού.

4. **Ο Νομός Φλωρίνης** έχει πρωτεύουσα τη δροσόλουστη **Φλώρινα** (11.000 κ.), χτισμένη στην αρχή μιās όμορφης κοιλάδας του Βέρνου, στη θέση της αρχαίας Ήράκλειας. Σπουδαιότερη κωμόπολη της περιοχής είναι το **Άμύνταιο** (4.000 κ.).

Αξιόλογα **τουριστικά κέντρα** της Δυτ. Μακεδονίας είναι ή Καστοριά με τη γραφική λίμνη και τα μνημεία της, ή περιοχή των Πρεσπών, τόπος δροσιάς και γαλήνης γεμάτος από ιστορικά μνημεία, ή Φλώρινα και ή Κοζάνη με το δρο-

Εικόνες από την Καστοριά

σερὸ καλοκαίρι, ἡ Σιάτιστα μὲ τὰ θαυμάσια ἀρχοντικά της, ἡ Σαμαρίνα.

Στὴ Δυτικὴ Μακεδονία ζοῦν σήμερα 269.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ Δυτικομακεδόνες εἶναι γενναῖοι, ἐργατικοὶ κι ἔξυπνοι. Ἀγαποῦν τὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριο, τὶς τέχνες.

Οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν κυρίως περιοχῶν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μεταναστεύουν ἄλλοι πρὸς τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία καὶ τὴ γειτονικὴ Θεσσαλία καὶ ἄλλοι σὲ ξένες χῶρες, στὴ Γερμανία, στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Αὐστραλία.

Μακρινοὶ πρόγονοι τῶν κατοίκων τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἦταν οἱ Δωριεῖς. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες τῆς Δυτ. Μακεδονίας στρατολόγησε τοὺς καλύτερους στρατηγούς, τοὺς πιὸ γενναίους στρατιῶτες. Οἱ πόλεις Πτολεμαῖδα καὶ Ἀμύνταιο καὶ τὰ χωριὰ Περδίκας, Κλεῖτος, Φιλώτας μᾶς θυμίζουν ἐνδοξα ὀνόματα Μακεδόνων βασιλέων καὶ στρατηγῶν.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας γενναῖοι κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ποὺ δὲν μποροῦσαν ν' ἀνεχθοῦν τὴν τουρκικὴ σκλαβιά, ἔστηναν τὰ λημέρια τους στὰ γειτονικὰ βουνὰ καὶ πολεμοῦσαν τοὺς Τούρκους.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1940 οἱ κάτοικοι τῆς Δυτ. Μακεδονίας μὲ τοὺς γείτονές τους Ἠπειρώτες βοήθησαν τὸ στρατό μας νὰ δώσῃ τὶς πρῶτες νικηφόρες μάχες ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν ποὺ ἤθελαν νὰ κυριέψουν τὴ χώρα μας. Ἀργότερα (1949) ἄλλες νικηφόρες μάχες δόθηκαν ἀπὸ τὸ στρατό μας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδας στὰ βουνὰ **Βίτσι** καὶ **Γράμμο**.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
 2. Γιατί ἡ Δυτ. Μακεδονία εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή;
 3. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα της;
 4. Ποιές εἶναι οἱ 5 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Δυτ. Μακεδονίας;
 5. Ποιές πόλεις της συνδέονται μὲ σιδηρόδρομο;
 6. Τί παράγουν τὰ ἐργοστάσια τῆς Πτολεμαῖδος;

Φλώρινα

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Κεντρική Μακεδονία.
2. Μὲ ποιὰ κράτη συνορεύει; Μὲ ποιές ἑλληνικὲς περιοχές; Ἀπὸ ποιά θάλασσα βρέχεται;
3. Ποιά μεγάλα βουνὰ τὴν περιβάλλουν;
4. Δείξε στοὺς χάρτες σου τοὺς κόλπους, τὶς χερσονήσους καὶ τ' ἄκρωτήρια τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.
5. Δείξε τοὺς ποταμοὺς καὶ τὶς λίμνες τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.
6. Δείξε τὴ μεγάλη πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Γιατὶ τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἡπειρωτικό;

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία περιλαμβάνει: 1) τὴ μεγάλη **κεντρικὴ πεδιάδα** μὲ τὰ γύρω βουνὰ καὶ 2) τὴ **Χαλκιδική** χερσόνησο.

Μεγάλὰ βουνὰ περιβάλλουν τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία: Ὁ **Ὀλύμπος**, τὰ **Πιέρια**, τὸ **Βέρμιο**, ὁ **Βόρας**, ἡ **Τζένα**, τὸ **ΠΑΐκο**, ἡ **Κερκίνη**, τὰ **Κρούσια**, ὁ **Βερτίσκο** καὶ τὰ **Κερδύλλια**. Πρὸς τὴ Χαλκιδικὴ ὑψώνονται ὁ **Χορτιάτης**, ὁ **Χολομώντας** καὶ ὁ **Ἄθως**.

Ἡ **πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας** εἶναι τὸ εὐφορώτερο μέρος ὅλης τῆς Ἑλλάδας!

Πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ὁ παραδεισένιος αὐτὸς τόπος ἦταν θάλασσα! Ὁ **Θερμαϊκὸς κόλπος** εἰσχωροῦσε βαθιὰ ὡς τὴ Βέροια, τὴν Ἔδεσσα καὶ τοὺς πρόποδες τοῦ Πάικου. Χρόνο μὲ τὸν χρόνο ὅμως οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας **Ἀξιὸς** καὶ **Ἀλιάκμονας** καὶ οἱ μικρότεροι **Λουδίας** καὶ **Γαλλικὸς** μὲ τὰ χῶματα ποὺ μέτεφεραν ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ γέμισαν τὴ θάλασσα καὶ ἀπέμεινε μιὰ λίμνη μονάχα, ἡ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, ποὺ ἀπλωνόταν ἀνάμεσα στὰ Γιαννιτσὰ καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ λίμνη αὕτὴ πρὶν ἀπὸ 40 περίπου χρόνια ἀποξηράνθηκε. Χιλιάδες ἐργάτες καὶ πολλοὶ μηχανικοὶ μὲ μέγала κανάλια ἀπομάκρυναν τὰ νερά τῆς στὴ θάλασσα καὶ στὴ θέση

ΕΔΕΣΣΑ (καταρράχτης)

της βρίσκονται τώρα εϋφορα χωράφια. "Ετσι οί ποταμοί καί οί ἄνθρωποι ἄλλαξαν ἐντελῶς τὴν ὄψη τοῦ τόπου αὐτοῦ!

Στὴν κοίτη τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Ἀλιάκμονα κατασκευάστηκαν μεγάλα ἀρδευτικά φράγματα καὶ μὲ τὰ νερά τους ποτίζονται πολλὰ χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου.

Γύρω ἀπὸ τὴ μεγάλη κεντρικὴ πεδιάδα σχηματίζονται ἄλλες μικρότερες: ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κατερίνης**, ἡ πεδιάδα τῆς **Ἀλμωπίας**, οἱ κοιλάδες τῆς **Παιονίας** καὶ τοῦ **Κιλκίς** καὶ τὸ λεκανοπέδιο τοῦ **Λαγκαδᾶ**.

Στὸ λεκανοπέδιο τοῦ Λαγκαδᾶ βρίσκονται οἱ λίμνες **Βόλβη** καὶ **Λαγκαδᾶ**. Ἄλλη λίμνη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ **Δοϊράνη**, ποὺ βρίσκεται στὰ ἐλληνογιουγκοσλαβικὰ σύνορα.

Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ εἶναι τὸ μοναδικὸ ἄνοιγμα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου πρὸς τὸ Βορρᾶ. Ἀπὸ αὐτὴν διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποὺ συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὶς ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ αὐτὴν ὅμως ὁρμοῦν πρὸς τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία βορεινοὶ ψυχροὶ ἄνεμοι καὶ ἰδιαίτερα ὁ ὀρμητικὸς **Βαρδάρης**, ποῦ, ὅταν φυσᾷ τὸ χειμῶνα, σαρώνει ὀλόκληρο τὸν κάμπο! Ἔτσι τὸ **κλίμα** τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἂν καὶ ἡ περιοχὴ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴ θάλασσα, εἶναι ἡπειρωτικὸ μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι.

Τὰ προϊόντα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Ὅπως ἀναφέραμε, ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὁ πλουσιότερος τόπος τῆς Ἑλλάδας. Παράγει ἄφθονα δημητριακά, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, ρύζι, καπνά, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια καὶ πολλὰ ἄλλα γεωργικὰ προϊόντα.

Τὸ δυτικὸ τμήμα τῆς πεδιάδας, ποὺ φτάνει ὡς τὴ Βέροια, τὴ Νάουσα καὶ τὴν Ἔδεσσα, εἶναι ἓνα ἀπέραντο περιβόλι γεμάτο ἀπὸ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές, βερικοκιές, κερασιές καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα. Ὅσες μηλιές καὶ ροδακινιές ὑπάρχουν στὰ περιβόλια τῆς περιοχῆς αὐτῆς δὲν ὑπάρχουν σ' ὅλη τὴν υπόλοιπη Ἑλλάδα!

Κοντὰ στὴ Βέροια, στὴν Ἔδεσσα, στὴ Νάουσα καὶ στὴ Σκύδρα ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες ποὺ εἶναι ψυγεῖα μαζί, στὶς ὁποῖες συγκεντρώνουν τὰ φρούτα τῆς περιοχῆς, τὰ χωρίζουν σὲ ποιότητες, τὰ συσκευάζουν καὶ τὰ στέλνουν στὶς ἀγορὲς τῆς χώρας μας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Είκοτες από τόν μακεδονικό κάμπος

Στὴ Θεσσαλονίκη, στὴ Βέροια, στὴ Νάουσα καὶ στὴν Ἑδεσσα ὑπάρχουν μεγάλα ἔκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ καὶ κλωστοῦφαντουργεῖα. Κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια λειτουργεῖ τὸ μεγάλο ἐργοστάσιο ζαχαρέως, στὸ ὁποῖο ἀπὸ τὰ ζαχαρότευτλα τῆς περιοχῆς παράγεται ἡ ζάχαρη. Στὴ Θεσσαλονίκη ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλα καπνεργοστάσια, ὀρυζόμυλοι καὶ πολλὰ ἄλλα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα ἐπεξεργάζονται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς. Κοντὰ στὸ Λαγκαδὰ ὑπάρχει μεγάλο κονσερβοποιεῖο λαχανικῶν. Τὰ ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα δημιουργοῦν μεγάλες γεωργικὲς βιομηχανίες.

Στὶς περιοχὲς τοῦ Κιλκίς καὶ τῆς Ἀλμωπίας τρέφουν καὶ μεταξοσκώληκες. Χαρακτηριστικὸ προϊόν τῆς Ἀλμωπίας εἶναι τὸ κόκκινο πιπέρι.

Στὰ καταπράσινα λιβάδια καὶ στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας βόσκουν χιλιάδες γαλακτοφόρες ἀγελάδες, βοῦβάγια, ἄλογα, πρόβατα καὶ γίδες. Οἱ γεωργοὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς τρέφουν ἐπίσης πολλοὺς χοίρους καὶ πουλερικά.

Κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια ζωοτροφῶν.

Τὰ βουνὰ τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὅλα σχεδὸν καταπρά-

σινα. Μεγάλα δάση από βαλανιδιές, ὄξυές, πεῦκα κι ἔλατα ὑπάρχουν στὸν Ὀλυμπο, στὰ Πιέρια, στὸ Βέρμιο, στὸ Βόρα, στὴν Τζένα, στὰ Κρούσια καὶ στὰ Κερδύλλια.

Ὅρυκτὸ πλοῦτο ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία δὲν ἔχει ἀξιόλογο. Στὴν ἄμμο τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει χρυσάφι, τὸ ὁποῖο ὅμως παραμένει ἀνεκμετάλλευτο. Ἀπὸ τὶς ἀλुकές τῆς Πιερίας ἐξάγεται ἀλάτι.

Γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ἱαματικὲς πηγές** τοῦ **Λαγκαδᾶ**, τῆς **Νέας Ἀπολλωνίας**, τῆς **Ἀλμωπίας**, τῆς **Θέρμης** καὶ ἡ πηγὴ **Σουρωτῆ** κοντὰ στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ μὲ τραῖνα. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ξεκινοῦν πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι, ποὺ συνδέουν ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριὰ τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Μεγάλῃ κίνηση ἔχουν ἐπίσης τὸ λιμάνι καὶ τὸ ἀεροδρόμιο τῆς Θεσσαλονίκης.

Στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Χαλκιδική, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσωμε πιὸ κάτω) ζοῦν 1.130.000 περίπου ἄνθρωποι.

- Ἀσκήσεις.**
1. Γιατί ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία εἶναι τόσο πυκνοκατοικημένη;
 2. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Χαλκιδική).
 3. Τί κλίμα ἔχει ἡ Χαλκιδική; Τί ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας; Γιατί;
 4. Ποῦ ὀφείλεται ἡ μεγάλῃ ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλονίκης;
 5. Ποιές πόλεις τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας ἔχουν σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία;
 6. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας;
 7. Γιὰ ποιούς τόπους τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας μιλήσαμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας;
 8. Γιατί τὸ ἐργοστάσιο ζάχαρης χτίστηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὄχι στὴ Θεσσαλονίκη;

Πολιτικὴ ἐξέταση

Ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας μὲ τὰ γύρω βουνὰ διαίρεῖται στοὺς Νομούς: 1) Θεσσαλονίκης, 2) Κιλκίς, 3) Πέλλης, 4) Ἡμαθίας καὶ 5) Πιερίας.

Ο Λευκός Πύργος

1. **Ὁ Νομὸς Θεσσαλονίκης** περιλαμβάνει τὶς **Ἑπαρχίες Θεσσαλονίκης καὶ Λαγκαδᾶ.**

Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Θεσσαλονίκη** (557.100 κ.), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα ὅλης τῆς Μακεδονίας.

Τὴ Θεσσαλονίκη τὴν ἔχτισε στὰ 315 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Κάσσανδρος καὶ τῆς ἔδωσε τ' ὄνομα τῆς γυναίκας του Θεσσαλονίκης, ποὺ ἦταν ἀδερφή τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἀναπτύχθηκε πολὺ γρήγορα καὶ γνώρισε δόξα μεγάλη. Τὰ ψηλὰ κάστρα, οἱ πύργοι, οἱ πολυάριθμοι παλαιὲς ἐκκλησίες καὶ τ' ἄλλα παλαιὰ μνημεῖα τῆς μαρτυροῦν τὴν ἔνδοξη ἱστορία τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας.

Στὰ κάστρα τῆς Θεσσαλονίκης πολλὲς φορὲς οἱ Μακεδόνες πολέμησαν σκληρὰ μὲ πολυάριθμους ἐχθροὺς καὶ κέρδισαν νίκες περίλαμπρες. Προστάτης καὶ βοηθὸς τῶν Θεσσαλονικέων σ' ὅλους τοὺς σκληροὺς αὐτοὺς ἀγῶνες ἦταν ὁ πολιοῦχος τῆς Θεσσαλονίκης **Ἅγιος Δημήτριος**, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε, ἔζησε καὶ μαρτύρησε στὴν πόλη αὐτή. Στὴ θέση ὅπου μαρτύρησε ὑψώνεται σήμερα ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Σὰν ζωγραφιὰ προβάλλει ἡ Θεσσαλονίκη στὰ μάτια τοῦ ταξιδιωτῆ, καθὼς τὴν ἀντικρίζει ἀπὸ τὸ κατὰ-

Ὁ Πύργος τοῦ Ο.Τ.Ε.

Θεσσαλονίκη – παραλία

Ἡ Διεθνὴς Ἑκθέση τὴ νύχτα

στρωμα τοῦ πλοίου, ποὺ σχίζει τὰ γαλανὰ νερὰ τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ κατευθύνεται στὸ λιμάνι τῆς. Χιλιάδες πολυκατοικίες ἀπλώνονται ἀμφιθεατρικὰ ἀπὸ τὴ θαυμάσια παραλία τῆς ὡς ἐπάνω στὰ κάστρα τοῦ Ἑπταπυργίου.

Ὁ **Λευκὸς Πύργος**, χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς Θεσσαλονίκης, προβάλλει στὴν πρώτη γραμμὴ. Δίπλα του τὸ καλλιμάρμαρο κτίριο τοῦ Θεάτρου καὶ ὁ μεγάλος Δημοτικὸς Κήπος. Πέρα ἀπὸ αὐτὸν βρίσκεται τὸ Στρατηγεῖο, τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο καὶ ὁ χώρος τῆς Διεθνοῦς Ἑκθέσεως Θεσσαλονίκης.

Ἐδῶ κάθε Σεπτέμβριο συγκεντρώνονται προϊόντα διαφόρων εἰδῶν ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ πολλὲς ξένες χώρες, γιὰ νὰ τὰ δοῦν οἱ χιλιάδες ἐπισκέπτες τῆς Ἑκθέσεως καὶ ν' ἀγοράσουν. Ἐνα θαῦμα εἶναι ἡ Ἑκθεση τῆς Θεσσαλονίκης, ὅταν λειτουργῇ. Σ' αὐτὴν

βλέπει κανείς ολοζώντανη την πρόοδο της χώρας μας στη γεωργία, στη βιοτεχνία, στη βιομηχανία κλπ.

Πέρα από τον χώρο της Έκθεσης απλώνεται η ωραία **Πανεπιστημιούπολη** της Θεσσαλονίκης. Στις Σχολές της σπουδάζουν χιλιάδες Έλληνόπουλα.

Κοντά στην Πανεπιστημιούπολη υπάρχουν μεγάλα νοσοκομεία, στα όποια νοσηλεύονται άρρωστοι από όλη τη Μακεδονία.

Πιο επάνω απλώνεται ο καταπράσινος **Κεδρηνός λόφος**.

Στο ανατολικό τμήμα της πόλεως υπάρχουν μόνο πολυκατοικίες, που φτάνουν ως τους πρόποδες του **Χορτιάτη** και ως τις γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες της **Άρετσοῦς** και της **Νέας Κρήνης** με τα θαυμάσια έξοχικά κέντρα.

Στο κέντρο της πόλεως βρίσκεται η αγορά με μεγάλα και ωραία καταστήματα. Έδω υπάρχουν πλατείες και δρόμοι με μεγάλη κίνηση.

Στο κεντρικό αυτό τμήμα βρίσκεται το Διοικητήριο, στο οποίο στεγάζονται τα γραφεία του Υπουργού Βορείου Ελλάδος, ή Νομαρχία, το Δημαρχείο της πόλεως, οι Τράπεζες και πολλά μεγάλα ξενοδοχεία.

Κεντρικοί δρόμοι της Θεσσαλονίκης είναι η οδός **Μεγάλου Ἀλεξάνδρου**, η οδός **Ἀριστοτέλους**, ή **Ἐγνατία** οδός.

Ἅγ. Δημήτριος

Ἅγ. Σοφία

Ἅγ. Γεώργιος

Ἡ πλάζ τῆς Ἀγ. Τριάδας

Κοντὰ στὴν ἀγορὰ βρίσκεται τὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑψηλοὶ γερανοὶ καὶ χιλιάδες ἐργάτες κάθε μέρα φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν ἐδῶ πολλὰ πλοῖα. Ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου, γιὰ νὰ τὰ μεταφέρουν σὲ ξένους τόπους, καὶ ἄλλα φέρνουν ἐμπορεύματα ἀπὸ ἄλλα λιμάνια γιὰ τὶς ἀγορὲς τῆς Μακεδονίας.

Πρὸς τὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς πόλεως καὶ πάνω ἀπὸ τὸ λιμάνι ἀπλώνεται ἡ βιομηχανικὴ πόλη μὲ πολυάριθμα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες Θεσσαλονικεῖς καὶ παράγονται ἄφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα. Τὸ μεγαλύτερο βιομηχανικὸ συγκρότημα τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι τὸ μεγάλο διυλιστήριό πετρελαίου.

Στὴν ἴδια περιοχὴ βρίσκεται ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὡραιότερος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς χώρας μας.

Ἀνατολικά καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ὡς τὸ ἀκρωτήριο **Ἐμβολο** ἀπλώνεται ἡ θαυμάσια τουριστικὴ ἀκτὴ μὲ τὰ γραφικὰ χωριὰ **Περαία, Νέους Ἐπιβάτες, Ἀγία Τριάδα**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης εἶναι τὰ **Βασιλικά** (3.000 κ.), ἡ **Ἐπανωμὴ** (5.000 κ.), ἡ **Νέα Μηχανιώνα** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Ἀθανάσιος** (3.000 κ.), ὁ **Πύργος** (6.000 κ.), ἡ **Σίνδος** (5.000 κ.), ἡ **Χαλκηδόνα** (3.000 κ.), τὰ **Κουφάλια** (7.000 κ.).

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ εἶναι ὁ **Λαγκαδᾶς** (7.000 κ.), ὁ **Σοχὸς** (3.000 κ.), τὸ **Ζαγκλιβέρι** (2.000 κ.) καὶ ὁ **Σταυρὸς**, θαυμάσιος τόπος παραθερισμοῦ στὶς ἀκτὲς τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

2. Ὁ **Νομὸς Κιλκίς** ἀπλώνεται ἀπὸ τὸ Πάικο ὡς τὰ Κρούσια. Ὁ ποταμὸς Ἀξιὸς τὸν χωρίζει σὲ δύο Ἐπαρχίες: α) στὴν **Ἐπαρχία Κιλκίς** καὶ β) στὴν **Ἐπαρχία Παιονίας**.

Φυλάκιο Ευζώνων

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Κιλκίς εἶναι τὸ **Κιλκίς** (12.000 κ.) καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Παιονίας ἡ **Γουμένισσα** (5.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τὸ **Πολύκαστρο** (5.000 κ.) καὶ ἡ **Ἀξιούπολη** (3.000 κ.).

Στὴν περιοχή τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ **Λαχανᾶ** (ἐνδὸς μικροῦ χωριοῦ τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης πάνω στὸν αὐτοκινητόδρομο Θεσσαλονίκης-Σερρών) τὸν Ἰούνιο τοῦ 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ κάμουν δική τους τὴ Μακεδονία.

3. **Ὁ Νομὸς Πέλλης** πῆρε τ' ὄνομά του ἀπὸ τὴν **Πέλλα**, τὴν ἔνδοξη πρωτεύουσα τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Σήμερα στὴ θέση τῆς ἀρχαίας Πέλλας βρίσκεται ἓνα μικρὸ χωριὸ καὶ πολλὰ ἐρείπια ἀπὸ ἀρχαῖα ἀρχοντικά.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Πέλλης εἶναι ἡ μαγευτικὴ **Ἐδεσσα** (15.000 κ.), χτισμένη στὶς πλαγιές τοῦ Βερμίου, ἀνάμεσα σὲ πλούσια περιβόλια μὲ ὀπωροφόρα δέντρα.

Ἡ Ἐδεσσα ἦταν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Τὸ παλαιό της ὄνομα ἦταν **Αἰγαί**.

Ἀσύγκριτο στόλιδι τῆς Ἐδεσσας εἶναι οἱ μεγαλοπρεπεῖς καταρ-

Πέλλα

"Εδεσσα

Νάουσα - "Αραπίτσα

Βέροια - Βῆμα Ἀπ. Παύλου

ράχτες, τοὺς ὁποίους σχηματίζουν τὰ νερά τοῦ Ἑδεσσαίου ποταμοῦ, καθὼς κατεβαίνουν ὀρμητικὰ ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ πρὸς τὴν πλούσια μακεδονικὴ πεδιάδα.

"Ενα μεγάλο μέρος τῶν νερῶν αὐτῶν ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη Βεγορίτιδα μὲ μιὰ μεγάλη ὑπόγεια τεχνιτὴ σήραγγα. Μ' αὐτὴν τὰ νερὰ τῆς λίμνης διοχετεύονται στὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο τοῦ **"Αγρα** καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πέφτουν στοὺς μεγάλους καταρράχτες. "Αλλα νερὰ κινοῦν τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα τῆς πόλεως.

Κάτω ἀπὸ τοὺς καταρράχτες ὑπάρχει δεῦτερο ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο, ποὺ παράγει ἄφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Πολλοὶ ἐπισκέπτες ἔρχονται κάθε χρόνο στὴν "Εδεσσα, γιὰ νὰ χαροῦν τὶς ὀμορφιές της. Κάθε Μάιο γίνεται ἐδῶ καὶ ἡ μεγάλη γιορτὴ τῶν **"Ανθεστηρίων**, δηλαδὴ μεγάλη παρέλαση μὲ ἀνθοστόλιστα ἄρματα. Πολλοὶ ἐπισκέπτονται ἐπίσης τὴν ἀρχαία Πέλλα.

Ὁ Νομὸς Πέλλης διαιρεῖται:

α) Στὴν Ἑπαρχία Ἑδέσσης μὲ πρωτεύουσα τὴν "Εδεσσα καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη τὴ **Σκύδρα** (4.000 κ.).

β) Στὴν Ἑπαρχία Ἀλμωπίας μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀριδαία (4.000 κ.).

γ) Στην **Έπαρχία Γιαννιτσών** με πρωτεύουσα την πλούσια αγρο-
τούπολη **Γιαννιτσά** (21.000 κ.) και κωμοπόλεις την **Κρύα Βρύση**
(5.000 κ.) και την **Πέλλα**. (2.000 κ.).

Κοντά στα Γιαννιτσά ο έλληνικός στρατός τον Οκτώβριο του
1912 νίκησε τους Τούρκους.

4. **Ο Νομός Ήμαθίας** είναι ένας παραδεισένιος τόπος. Το πε-
δινό τμήμα του Νομού είναι το εύφορύτερο κομμάτι του μακεδο-
νικού κάμπου. Οί πλαγιές του Βερμίου και των Πιερίων είναι κατα-
πράσινες και παντού αναβλύζουν κρυσταλλένια νερά.

Σε δύο γραφικούς εξώστες του Βερμίου είναι χτισμένες ή **Βέροια**
(30.000 κ.), πρωτεύουσα του Νομού και της Έπαρχίας Ήμαθίας,
και ή **Νάουσα** (17.000 κ.), πρωτεύουσα της Έπαρχίας Ναούσης.

Οί δυο αυτές μακεδονικές πόλεις μαζί με την Έδεσσα είναι οί
ὁμορφες «νεράιδες» του Βερμίου. Καί τις τρεῖς τις διασχίζουν μικροί
ποταμοί, που σχηματίζουν ωραίους καταρράχτες και κινούν με τὰ
νερά τους πολλά ἔργοστάσια.

Η Βέροια είναι μιὰ ἀπὸ τις ἀρχαιότερες μακεδονικές πόλεις. Στὸ
ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο της φυλάγονται πολλὰ ἀρχαῖα εὐρήματα, που
μαρτυροῦν τὴν ἔνδοξη ἱστορία τῆς περιοχῆς της.

Η Νάουσα είναι νεώτερη πόλη. Στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἔπαθε
μεγάλες καταστροφές ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τότε πολλὲς Ναουσαῖες
με τὰ παιδιά τους, γιὰ νὰ μὴν τὶς πιάσουν οἱ Τούρκοι, πήδησαν
στ' ἀφρισμένα νερά τοῦ καταρράχτη τῆς **Ἀραπίτσας**, ὅπου βρῆκαν
ἐνδοξο θάνατο!

Στὶς καταπράσινες πλαγιές τοῦ Βερμίου, κοντὰ στὸ χωριὸ Καστα-
νιά, βρίσκεται τὸ γραφικὸ μοναστήρι τῆς **Παναγίας Σουμελά**.

Η μεγαλύτερη κωμόπολη τοῦ Νομοῦ Ήμαθίας είναι ή **Ἀλεξάν-
δρεια** (8.000 κ.), μεγάλο ἀγροτικὸ κέντρο στὴν καρδιά τοῦ μακε-
δονικοῦ κάμπου.

5. **Ο Νομός Πιερίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Κατερίνη** (29.000 κ.).

Η παραλία τῆς Πιερίας ἀπὸ τις ἐκβολές τοῦ Πηνειοῦ ὡς τις ἐκβο-
λές τοῦ Ἀλιάκμονα είναι μαγευτικὴ καὶ ἐξελίσσεται γρήγορα σὲ θαυ-
μάσιο κέντρο παραθερισμοῦ.

Στὶς πεντακάθαρες ἀμμουδιές τοῦ **Πλαταμώνα**, τῆς **Πλάκας**, τοῦ
Μακρύγιαλου, που τὶς σκιαζουν δάση ὁλόκληρα ἀπὸ θεόρατα πλα-

Όλυμπος – θρόνος του Δία

Αγιο Όρος

Άριστοτέλης

τάνια, συγκεντρώνονται κάθε καλοκαίρι χιλιάδες παραθεριστές.

Πάνω από την πλούσια πεδιάδα της Κατερίνης ύψώνονται οι μεγαλοπρεπείς κορυφές του Όλύμπου και βορειότερα τα καταπράσινα Πιέρια.

Στις πλαγιές του Όλύμπου είναι σκαρφαλωμένο το **Λιτόχωρο** (6.000 κ.). Από εδώ άρχισε η μεγάλη μακεδονική επανάσταση του 1878. Κι από εδώ σήμερα ξεκινούν οι όρειβάτες, για ν' ανεβούν ψηλά στο θεϊκό βουνό, ως το θρόνο του Δία.

Πλούσιες κωμοπόλεις του Νομού Πιερίας είναι ο **Κολινδρός** (3.000 κ.) και το **Αιγίνιο** (4.000 κ.).

Στ' αρχαία χρόνια ονομαστές πόλεις της Πιερίας ήταν η **Πύδνα** και το **Δίο**.

Από τα παλιά χρόνια σώζεται και το ξακουστό κάστρο του Πλαταμώνα, κοντά στο οποίο σήμερα υπάρχουν ωραία ξενοδοχεία.

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τὸ θαυμάσιο μεσογειακὸ κλίμα, τὶς πευκόφυτες ἀκρογιαλιές καὶ τὶς ἀτέλειωτες ἀμμουδιές, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς χώρας μας.

Πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἡ Χαλκιδικὴ ἦταν μιὰ παραμελημένη ὄρεινὴ ἑλληνικὴ γωνιά. Σήμερα κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, χτίζονται σύγχρονα ξενοδοχεῖα καὶ οἱ γραφικὲς ἀκτές τῆς γεμίζουν ἀπὸ παραθεριστές.

Ἡ Χαλκιδικὴ εἶναι μιὰ ξεχωριστὴ σὲ ὁμορφιὰ χερσονήσος, ποὺ ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὸν **Θερμαϊκὸ** καὶ στὸν **Στρυμονικὸ κόλπο**. Δυὸ μικρότεροι κόλποι, οἱ κόλποι τῆς **Κασσάνδρας** καὶ ὁ **Συγκιτικὸς**, τὴ χωρίζουν σὲ τρεῖς μικρότερες χερσονήσους, στὶς χερσονήσους τῆς **Κασσάνδρας**, τῆς **Σιθωνίας** καὶ τοῦ **Ἀγίου Ὄρους**, ποὺ καταλήγουν στὰ ἀκρωτήρια **Καναστραῖο**, **Δρέπανο** καὶ **Νυμφαῖο**.

Στὸ κέντρο τῆς χερσονήσου ὑψώνεται ὁ **Χολομώντας** καὶ στὴ ΝΑ γωνιὰ ὁ **Ἄθως** (**Ἅγιον Ὄρος**).

Στὶς πλαγιὲς τοῦ Χολομώντα ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἐνῶ χαμηλότερα εὐδοκιμοῦν ἀμπέλια, δημητριακά, ἐλιές. Ἡ Χαλκιδικὴ παράγει ἐπίσης καλὸ μέλι καὶ μετὰξι.

Οἱ κόλποι τῆς ἔχουν πολλὰ ψάρια καὶ πολλοὶ κάτοικοί τῆς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια στὴ Χαλκιδικὴ λειτουργοῦν πολλὰ μεταλλεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξάγονται σιδηροπυρίτης, μολύβι, ψευδάργυρος, μαγγάνιο, λευκόλιθος καὶ ἄλλα ὀρυκτά.

Στὰ ἀρχαῖα χρόνια στὴ Χαλκιδικὴ ὑπῆρχαν μεγάλες πόλεις: ἡ **Ὀλυνθος**, ἡ **Ποτίδαια**, τὰ **Στάγειρα**, ὅπου γεννήθηκε ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, κ.ἄ. Σήμερα ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ὁ **Πολύγυρος** (4.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς. Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας **Ἀρναίας** εἶναι ἡ **Ἀρναία** (2.000 κ.), χωμὲνη στὰ δάση τοῦ Χολομώντα.

Σ' ὁλόκληρὴ τὴ Χαλκιδικὴ ζοῦν σήμερα 74.000 ἄνθρωποι.

Ἀσκησι. Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

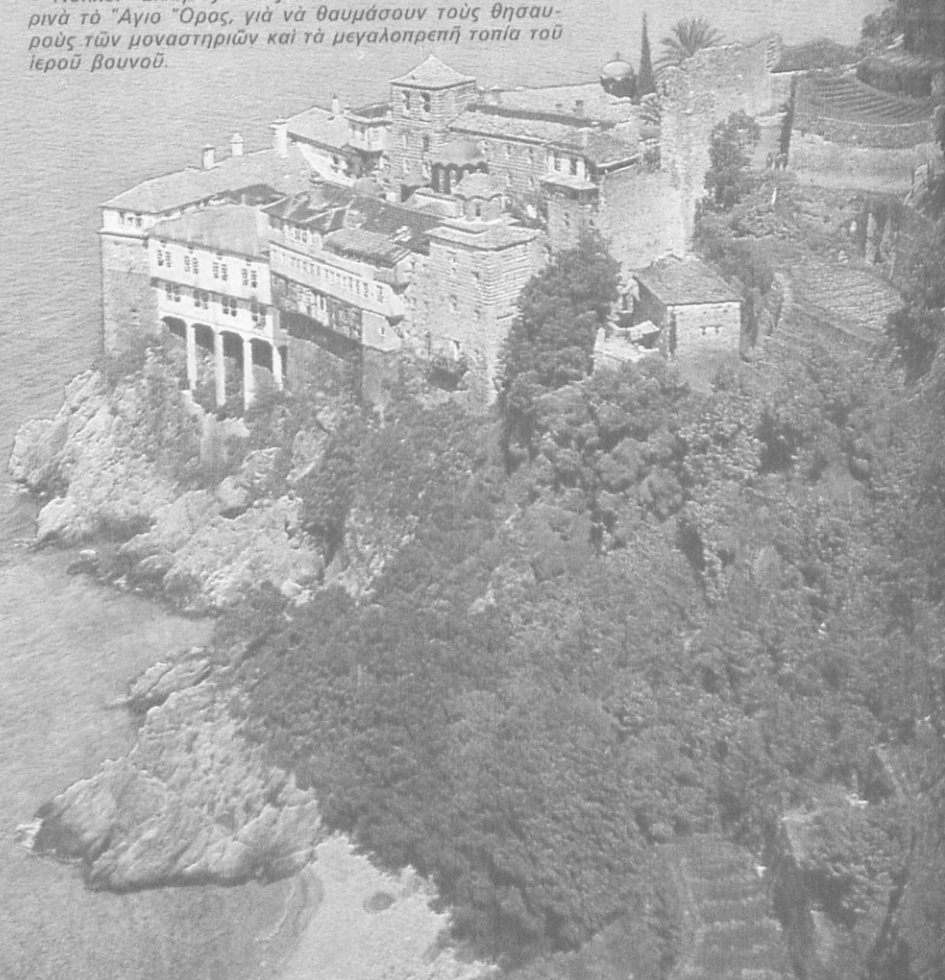
ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ

Απομονωμένη από την υπόλοιπη Χαλκιδική και τόν κόσμολόκληρο είναι η χερσόνησος του Άγιου Όρους. Στις καταπράσινες πλαγιές του παράξενου αυτού ελληνικού βουνού υπάρχουν 20 μεγάλα μοναστήρια και πολυάριθμες σκήτες, στις οποίες ζούν σήμερα 1.700 περίπου μοναχοί.

Όνομαστά είναι τα μοναστήρια της Μεγίστης Λαύρας, των Ίβήρων, του Βατοπεδίου, του Άγιου Παντελεήμονα κ.ά., χτισμένα πριν από 1.000 σχεδόν χρόνια, με πλούσιες βιβλιοθήκες, θαυμάσιες άγιογραφίες και πολλά ιστορικά κειμήλια.

Η περιοχή αυτή διοικείται από το συμβούλιο των αντιπροσώπων των μοναστηριών, που έδρεύει στις Καρυές.

Πολλοί Έλληνες και ξένοι επισκέπτονται καθημερινά το Άγιο Όρος, για να θαυμάσουν τους θησαυρούς των μοναστηριών και τα μεγαλοπρεπή τοπία του ιερού βουνού.

Φίλιπποι

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε την Άνατολική Μακεδονία στο χάρτη σου.
2. Μὲ ποιό κράτος καὶ μὲ ποιές ἑλληνικὲς περιοχὲς συνορεύει;
3. Δείξε τὰ βουνά της, τοὺς κάμπους, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες της.
4. Δείξε τοὺς κόλπους της καὶ τὸ νησί Θάσο.

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία εἶναι ἡ πρὸς πολὺπαθὴ περιοχὴ τῆς Ἑλλάδας. Γειτονεύει μὲ τὴ Βουλγαρία. Πολλὲς φορές οἱ κάτοικοί της βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη νὰ ὑπερασπίσουν τὸν τόπο τους ἀπὸ τὶς συχνὲς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχθρῶν καὶ ἡ περιοχὴ ἔπαθε φοβερὲς καταστροφές.

Τὸ τμῆμα αὐτὸ τῆς Μακεδονίας ἀπλώνεται ἀπὸ τὰ Κρούσια καὶ τὰ Κερδύλλια ὡς τὴ Ροδόπη καὶ τὸν Νέστο ποταμὸ καὶ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος ὡς τὰ βουλγαρικὰ σύνορα.

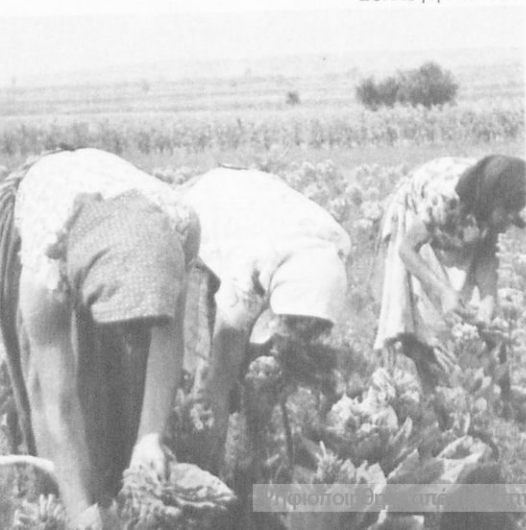
Οἱ δυτικὲς κορυφὲς τῆς **Ροδόπης**, τὸ **Φαλακρό**, ὁ **Ὀρβηλος**, τὸ **Μενοίκιο**, ἡ **Κερκίνη**, τὸ **Παγγαῖο**, τὸ **Σύμβολο** καὶ τὰ ὄρη τῆς **Λεκάνης** εἶναι τὰ μεγαλύτερα βουνὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ σχηματίζονται οἱ πλούσιες πεδιάδες τῶν **Σερρῶν** καὶ τῆς **Δράμας**.

Λέων Ἀμφιπόλεως

Συλλογή καπνοῦ

Στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ **Στρυμόνας** καὶ **Νέστος**.

Τὰ βουνὰ **Σύμβολο** καὶ **Παγγαῖο** ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσίνοὺς ἀνέμους νὰ φτάσουν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας κι ἔτσι τὸ **κλίμα** της, ἐνῶ στὰ παράλια εἶναι μεσογειακό, στὴν ὑπόλοιπη ἔκταση εἶναι ἡπειρωτικό.

Οἱ πεδιάδες τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας εἶναι εὐλογημένοι τόποι. Παλαιότερα ὁ Στρυμόνας καὶ ὁ παράποτάμός του **Ἀγγίτης** πλημμύριζαν συχνὰ καὶ τότε οἱ πλούσιοι κάμποι γίνονταν βαλτότοποι καὶ οἱ κόποι τῶν γεωργῶν πῆγαιναν χαμένοι. Τώρα μὲ μεγάλα ἀποξηραντικά ἔργα ἡ κοίτη τῶν ποταμῶν περιορίστηκε.

Μ' ἓνα μεγάλο τεχνητὸ φράγμα σχηματίστηκε ἡ λίμνη **Κερκίνη**, ποὺ εἶναι μιὰ τεράστια ἀποθήκη νεροῦ γιὰ τὸ πότισμα τοῦ κάμπου.

Πέρα ἀπὸ τὴ λίμνη Κερκίνη, ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Κερκίνη καὶ Ὀρβηλο, σχηματίζεται ἡ γραφικὴ κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα, ἀπὸ τὴν ὁποία διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ποὺ συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ Βουλγαρία.

Ἐκεῖ, πάνω στὰ σύνορα, εἶναι τὸ ἱστορικὸ φυλάκιο τῆς **Κούλας** καὶ δίπλα τὰ ἐνδοξα ὄχυρά τοῦ **Προμαχώνα**, στὰ ὁποῖα τὸν Ἀ-

πρίλιο τοῦ 1941 οἱ γενναῖοι ἄκρίτες μας πολέμησαν μέ τοὺς Γερμανοὺς. Ἐκεῖ κοντὰ βρίσκεται καὶ ἡ ἱστορική τοποθεσία **Κλειδί**, στήν ὁποία ὁ μέγας αὐτοκράτορας **Βασίλειος Βουλγαροκτόνος** στὰ παλιὰ χρόνια νίκησε καὶ τιμώρησε σκληρὰ τοὺς Βουλγάρους.

Ὁ καπνὸς εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμο προϊόν τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας. Τὰ καλύτερα καπνοχώραφα βρίσκονται στοὺς πρόποδες τῶν βουνῶν καὶ στὶς λοφώδεις περιοχές. Στὶς εὐφορες πεδινὲς ἐκτάσεις παράγονται ρύζι, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, πεπόνια καὶ καρπούζια, δημητριακά, πατάτες, σταφύλια κ.ἄ.

Ἡ **κτηνοτροφία** εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στήν Ἀνατολική Μακεδονία. Στὰ καταπράσινα βοσκοτόπια τῆς τρέφονται πολλὲς ἀγελάδες καὶ βόδια, πρόβατα, γίδες, ἄλογα.

Πολὺ ἀναπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ **πηνοτροφία**.

Πολλὰ βουνὰ τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας σκεπάζονται ἀπὸ μεγάλα **δάση**. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ βρίσκονται στὶς πλαγιὲς τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Ὀρβήλου καὶ δίνουν ἄφθονη ξυλεία.

Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ὁ **ὄρυκτὸς πλοῦτος** τῆς περιοχῆς. Στὸ βουνὸ Φαλακρὸ λειτουργεῖ τὸ μεγαλύτερο ὄρυχεῖο μαγγανίου ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν ἐξάγεται λιγνίτης. Σιδηρομεταλλεύματα ὑπάρχουν στήν περιοχὴ τοῦ Σιδηρόκαστρου, τοῦ Παγγαίου καὶ τῆς Δράμας. Ἀρίστης ποιότητος εἶναι καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Δράμας. Τελευταῖα στήν περιοχὴ τῆς Θάσου βρέθηκαν πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου. Στ' ἀρχαῖα χρόνια στὸ Παγγαῖο ὑπῆρχαν καὶ χρυσορυχεῖα. Γνωστὲς εἶναι οἱ **ιαματικὲς πηγὲς τῆς Νιγρίτας**, τοῦ **Σιδηρόκαστρου**, τῶν **Ἐλευθερῶν**.

Μέ τὴν **ἄλιεία** ἀσχολοῦνται κυρίως ὅσοι ζοῦν στὶς ἀκτὲς τῆς περιοχῆς Καβάλας. Γενικὰ ὅλη ἡ θάλασσα ἀπὸ τὸν Στρυμονικὸ κόλπο ὡς τὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἐβρου ἔχει ἄφθονα ψάρια. Στὴν Καβάλα ὑπάρχουν καὶ κονσερβοποιεῖα ψαριῶν.

Ἡ Καβάλα εἶναι τὸ μεγάλο βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας μέ πολλὰ καπνεργοστάσια, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρομύλους, κονσερβοποιεῖα. Στὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν λειτουργοῦν μεγάλο ἐργοστάσιο ζάχαρης, πολλὰ ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, ὀρυζόμυλοι. Κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνα ὑπάρχει ἐργοστάσιο λιπασμάτων.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα καὶ τραῖνα. Μεγάλη κίνησῃ ἔχει τὸ λιμάνι τῆς Καβάλας. Κοντὰ στήν πόλη ὑπάρχει καὶ ἀεροδρόμιο.

Σέρρες

Πολιτική εξέταση της 'Ανατολικής Μακεδονίας

Ἡ Ἀνατολική Μακεδονία διαιρεῖται στοὺς Νομούς: 1) **Σερρῶν**, 2) **Δράμας** καὶ 3) **Καβάλας**. Σ' αὐτοὺς ζοῦν 415.000 ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομὸς Σερρῶν** περιλαμβάνει τὴν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνα μὲ τὰ γύρω βουνά. Πρωτεύουσά του εἶναι οἱ **Σέρρες** (41.000 κ.), πόλη μὲ μεγάλη ἱστορία καὶ λαμπρὸ μέλλον.

Ὁ Νομὸς Σερρῶν διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Σερρῶν**, β) **Σιντικῆς**, γ) **Βισαλτίας** καὶ δ) **Φυλλίδος**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν εἶναι ἡ **Ἡράκλεια** (4.000 κ.), ὁ **Παππᾶς**, πατρίδα τοῦ μεγάλου ὀπλαρχηγοῦ τοῦ 1821 Ἑμμανουὴλ Παππᾶ, τὸ **Μητροῦσι**, πατρίδα τοῦ Μακεδονομάχου Μητροῦση.

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Σιντικῆς εἶναι τὸ **Σιδηρόκαστρο** (7.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις τῆς τ' **Ἄνω Πορόια** καὶ τὸ **Νέο Πετρίτσι** (3.000 κ.).

Ἡ Ἐπαρχία Βισαλτίας ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Νιγρίτα** (7.000 κ.) καὶ ἡ Ἐπαρχία Φυλλίδος τὴ **Νέα Ζίχνη** (3.000 κ.). Πλούσιες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Φυλλίδος εἶναι ἡ **Ἀλιστράτη** (3.000 κ.), τὸ **Ροδολίβος** (3.000 κ.) καὶ ἡ **Πρώτη** (2.000 κ.).

Στὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνα βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ἀμφιπόλεως**.

2. Ὁ **Νομὸς Δράμας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Δράμα** (30.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τὸ μαρτυρικὸ **Δοξατό** (3.000 κ.), ἡ **Προσοτσάνη** (4.000 κ.), τὸ **Κάτω Νευροκόπι** (2.000 κ.).

3. Ὁ **Νομὸς Καβάλας** χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Καβάλας**, β) **Παγγαίου** καὶ γ) **Νέστου**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Καβάλας εἶναι ἡ **Καβάλα** (47.000 κ.), μιὰ θαυμάσια πόλη μὲ μεγάλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνηση καὶ πολλὰ καπνεργοστάσια. Στὸν κόλπο τῆς, κοντὰ στὴ Θάσο, βρέθηκαν τελευταῖα πετρέλαιο καὶ φυσικὰ ἀέρια.

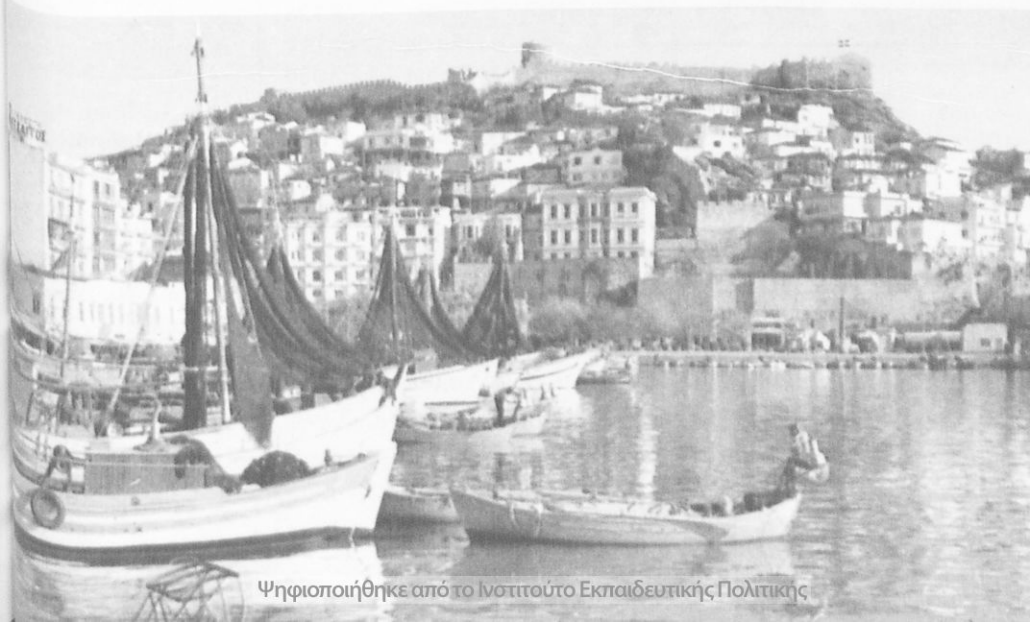
Κοντὰ στὴν Καβάλα βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς πόλεως τῶν **Φιλίππων**, στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῆς ὁποίας κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικὲς παραστάσεις.

Ἡ Ἐπαρχία Παγγαίου ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ἐλευθερούπολη** (6.000 κ.) καὶ ἡ Ἐπαρχία Νέστου τὴ **Χρυσούπολη** (6.000 κ.).

Στὸν Νομὸ Καβάλας ἀνήκει καὶ τὸ μοναδικὸ μακεδονικὸ νησί, ἡ **Θάσος**, ποὺ ἀποτελεῖ ξεχωριστὴ Ἐπαρχία μὲ πρωτεύουσα τὴ **Θάσο** (2.000 κ.). Ἡ Θάσος εἶναι ἓνα μαγευτικὸ νησί. Ὁλος ὁ τόπος εἶναι καταπράσινος καὶ οἱ ἀκρογιαλιές τῆς μὲ τὴ χρυσὴ ἀμμουδιά, τοὺς γραφικοὺς ὄρμους, τοὺς ἐλαιῶνες καὶ τοὺς ἀτέλειωτους πευκῶνες γεμίζουν κάθε καλοκαίρι ἀπὸ χιλιάδες τουρίστες.

«**Χρυσὴ Ἀκτὴ**» ὀνόμαζαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὴ Θάσο. Ἐκεῖ εἶχαν χτισεῖ θαυμάσιες πόλεις, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὶς φυσικὲς ὁμορφιὲς καὶ τὸν δασικὸ πλοῦτο τῆς ἡ Θάσος ἔχει καὶ πλούσια μεταλλεῖα. Ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ἐκείνων πόλεων σώζονται μέχρι σήμερα σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ νησιοῦ.

Καβάλα

Ἡ Θάσος εἶναι ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ρόδος τῆς Μακεδονίας. Στὰ θαυμάσια ξενοδοχεῖα καὶ στὰ κέντρα ψυχαγωγίας, ποὺ λειτουργοῦν σ' ὁλόκληρη τὴν ἔκτασή της, περνοῦν τὶς διακοπές τους χιλιάδες ἄνθρωποι. Στὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ νησιοῦ δίνονται συχνὰ θεατρικὲς παραστάσεις.

- Ἀσκήσεις**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ χάρτη τῆς Μακεδονίας.
 2. Γιὰ νὰ πᾶμε σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τὴ Δράμα στὴν Κοζάνη, ἀπὸ ποιές πόλεις θὰ περάσωμε;
 3. Ποιοὶ εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοὶ τόποι τῆς Μακεδονίας;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ὑψος	Ποταμοὶ
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Καστοριᾶς	Καστοριὰ	Ὀλυμπος	2.917	Ἀλιάκμονας
2. Φλωρίνης	Φλώρινα	Σμόλικας	2.620	Ἀξιὸς
3. Κοζάνης	Κοζάνη	Βόρας	2.524	Στρυμόνας
4. Γρεβενῶν	Γρεβενὰ	Γράμμος	2.520	Νέστος
		Φαλακρὸ	2.232	Λουδίας
		Ὀρβηλος	2.212	Γαλλικὸς
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		Βίτσι	2.128	
		Ἀσκιο	2.111	Λίμνες
1. Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	Πιέρια	2.090	
2. Κιλκίς	Κιλκίς	Βέρμιο	2.052	Μεγ. Πρέσπα
3. Πέλλης	Ἐδεσσα	Κερκίνη	2.031	Μικρὴ Πρέσπα
4. Ἡμαθίας	Βέροια	Ἀθῶς	2.000	Βεγορίτιδα
5. Πιερίας	Κατερίνη	Μενοίκιο	1.963	Καστοριᾶς
6. Χαλκιδικῆς	Πολύγυρος	Παγγαῖο	1.956	Πετρῶν
7. Ἀγίου Ὄρους	Καρυές	Βούρινος	1.866	Δοϊράνη
		Βόιο	1.805	Βόλβη
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		Πάικο	1.650	Λαγκαδᾶ
		Χάσια	1.565	Κερκίνη
1. Σερρῶν	Σέρρες	Καμβούνια	1.476	
2. Δράμας	Δράμα	Βερτίσκος	1.078	
3. Καβάλας	Καβάλα			

Η ΘΡΑΚΗ

Γεωφυσική καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ **Θράκη** εἶναι μεγάλη περιοχή καὶ φτάνει ἀπὸ τὸν Νέστο ποταμὸ ὡς τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὸν Εὐξείνιο Πόντο. Σήμερα ὅμως τὸ μεγαλύτερο μέρος της τὸ κατέχουν οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Στὴν Ἑλλάδα ἀνήκει μόνο ἡ **Δυτικὴ Θράκη**.

Ἡ μεγάλη ὄροσειρὰ **Ροδόπη** χωρίζει τὴν ἑλληνικὴ Θράκη ἀπὸ τὴ Βουλγαρία. Σύννορό της μὲ τὴν Τουρκία εἶναι ὁ ποταμὸς **Ἐβρος**.

Ἐκεῖ, στὶς μεγάλες γέφυρες τοῦ Ἐβρου, εἶναι τ' ἀκριτικὰ φυλάκια. Στὴ μιὰ ἄκρη τῆς γέφυρας εἶναι τὸ ἑλληνικὸ φυλάκιο μὲ τὴν ἑλληνικὴ σημαία καὶ τὸν εὐζωνα φρουρὸ καὶ στὴν ἄλλη τὸ τουρκικόν.

Δυτικά ο ποταμός **Νέστος** χωρίζει τη Θράκη από τη Μακεδονία, ενώ από τη νότια πλευρά τη βρέχει το **Θρακικό πέλαγος**.

Η Ροδόπη είναι μεγάλη όροσειρά. Οι ψηλότερες κορυφές της είναι η **Κούλα** και το **Παπίκιο**. Στις πλαγιές της υπάρχουν μεγάλα δάση, στα όποια ζούν πολλά άγρια ζώα. Γνωστό βουνό είναι και ο **Ίσμαρος**.

Στα νότια και ανατολικά της Ροδόπης απλώνονται μεγάλες πεδινές εκτάσεις μ' εύφορα χωράφια και μεγάλους βοσκότοπους.

Το **κλίμα** της Θράκης είναι υγρό ήπειρωτικό.

Οι **πεδιάδες** της Ξάνθης, της Κομοτηνής, την όποια διαρρέει ο μικρός ποταμός **Φιλιούρι**, και του Έβρου είναι εύφοροι τόποι και παράγουν καπνά, δημητριακά, βαμπάκι, πεπόνια, καρπούζια, σταφύλια, λαχανικά, όσπρια. Στην περιοχή Έβρου τρέφουν μεταξοσκώληκες και παράγουν μετάξι και μεταξωτά υφάσματα. Σήμερα στην περιοχή της Θράκης γίνονται μεγάλα αντιπλημμυρικά και άρδευτικά έργα, με τα όποια ο γεωργικός πλοῦτος της περιοχής θ' αύξηθῇ πολύ.

Έξαιρετικά αναπτυγμένες σ' ολόκληρη τη Θράκη είναι η **κτηνοτροφία** και η **πηνοτροφία** και μεγάλη προσπάθεια γίνεται γιὰ ν' αναπτυχθοῦν ακόμη περισσότερο.

Σε πολλές περιοχές της Θράκης υπάρχουν κοιτάσματα από διάφορα **μεταλλεύματα**. Άξιόλογα είναι τα μεταλλεία της **Κίρκης** και τα λιγνιτωρυχεία της Άλεξανδρουπόλεως.

Ίαματικές πηγές υπάρχουν στις **Φέρες**, στο **Λουτρό**, στις **Θερμές** και στη **Γενισέα** της Ξάνθης.

Η θάλασσα του Θρακικού πελάγους έχει άφθονα ψάρια και πολλοί κάτοικοι της Θράκης ασχολούνται με την **άλιεία**. Μεγάλες ποσότητες ψαριών αλιεύονται στη λιμνοθάλασσα του **Πόρτο-Λάγο** και στο μεγάλο **Δέλτα του Έβρου** ποταμού, όπου υπάρχουν και πολλά ίχθυοτροφεία.

Τη Θράκη τη διασχίζει η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Τουρκίας, η όποια διέρχεται από τις πόλεις Ξάνθη, Κομοτηνή και Άλεξανδρούπολη. Υπάρχουν επίσης αρκετοί αυτοκινητόδρομοι και αεροδρόμιο στην Άλεξανδρούπολη.

Η **βιομηχανία** στη Θράκη σήμερα είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Τώρα άρχισαν νὰ χτίζονται μερικά έργοστάσια. Οι περισσότεροι από τους 330.000 κατοίκους της είναι γεωργοκτηνοτρόφοι.

Σαμοθράκη

Κομοτηνή

Πολιτική εξέταση της Θράκης

Διοικητικά ἡ Θράκη χωρίζεται στοὺς Νομούς: 1) **Ξάνθης**, 2) **Ροδόπης** καὶ 3) **Έβρου**.

1. **Ὁ Νομὸς Ξάνθης** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ξάνθη** (27.000 κ.). Ἡ περιοχή της παράγει τὰ φημισμένα μυρωδάτα καπνὰ τῆς Ξάνθης καὶ πολλοὶ κάτοικοί της ἐργάζονται στὰ καπνομάγαζα τῆς πόλεως.

Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Γενισέα**, ὁ **Έχινος**, τὰ **Αβδηρα**.

Τὰ **Αβδηρα** στ' ἀρχαῖα χρόνια ἦταν μεγάλη καὶ ὀνομαστὴ πόλη. Τὴν ἔχτισε ὁ Ἡρακλῆς, ἀφοῦ σκότωσε τ' ἄλογα τοῦ Διομήδη, γιὰ νὰ τιμῇ τὸν φίλο του **Αβδηρο**. Ἐκεῖ στ' ἀρχαῖα χρόνια γεννήθηκαν πολλοὶ σοφοί, σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν ὁ **Δημόκριτος**.

2. **Ὁ Νομὸς Ροδόπης** χωρίζεται στὶς Ἑπαρχίες: α) **Κομοτηνῆς** καὶ β) **Σαπῶν**. Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Κομοτηνὴ** (32.000 κ.) καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη ὁ **Ιασμος** (3.000 κ.). Ἡ ἀγρότικὴ κωμόπολη **Σάπες** (5.000 κ.) εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἑπαρχίας Σαπῶν. Στὴν παραλία τοῦ Νομοῦ Ροδόπης στ' ἀρχαῖα χρόνια ὑπῆρχε ἡ πόλη **Μαρώνεια**, στὴν περιοχή τῆς ὁποίας ζοῦσαν οἱ **Κίκονες**.

3. **Ὁ Νομὸς Έβρου** εἶναι ὁ μεγαλύτερος Νομὸς τῆς Θράκης καὶ χωρίζεται στὶς Ἑπαρχίες: α) **Αλεξανδρουπόλεως**, β) **Σουφλίου**, γ) **Διδυμοτείχου**, δ) **Ορεστιάδος** καὶ ε) **Σαμοθράκης**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἑπαρχίας **Αλεξανδρουπόλεως** εἶναι ἡ **Αλεξανδρούπολη** (25.000 κ.). Εἶναι τὸ μοναδικὸ λιμάνι τῆς Θράκης κι ἔχει ἀρκετὴ ἐμπορικὴ κίνηση.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως εἶναι οἱ **Φέρες** (4.000 κ.) καὶ ὁ **Λουτρὸς** μὲ ἱαματικές πηγές.

Ἡ Ἐπαρχία Σουφλίου ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Σουφλί** (6.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Διδυμοτείχου εἶναι τὸ **Διδυμότειχο** (9.000 κ.), παλαιὰ ὄχυρὴ πόλη στὶς ὄχθες τοῦ Ἑβρου.

Ἡ **Ὁρεστιάδα** (12.000 κ.), ἀγροτικὸ κέντρο στὸ βορεινὸ τμῆμα τῆς πεδιάδας τοῦ Ἑβρου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ὁρεστιάδος.

Στὴ Θράκη ζοῦν σήμερα καὶ πολλοὶ Μωαμεθανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπέμειναν ἀπὸ τὰ χρόνια ποὺ ὁ τόπος μας ἦταν σκλαβωμένος στοὺς Τούρκους.

Ὅποιοι ταξιδεύει στὴ Θράκη βλέπει νὰ ὑψώνωνται οἱ χαρακτηριστικοὶ μιναρέδες τῶν μωαμεθανικῶν τζαμιῶν καὶ συχνὰ ἀκούει τὴν τραγουδιστὴ φωνὴ τοῦ χότζα νὰ καλῇ τοὺς πιστοὺς τοῦ Ἀλλάχ.

Στὸν Νομὸ Ἑβρου ἀνήκει καὶ τὸ νησὶ **Σαμοθράκη**, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη Ἐπαρχία μὲ πρωτεύουσα τὴ **Σαμοθράκη**.

Ἡ Σαμοθράκη εἶναι ἓνα θαυμάσιο νησὶ μὲ πολλὰ δάση, φυσικὲς ὁμορφιές καὶ πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Ἡ **Νίκη τῆς Σαμοθράκης**, ἓνα ἀπὸ τ' ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης, μαρτυρεῖ τὴ δόξα ποὺ γνῶρισε τὸ ὠραῖο αὐτὸ ἐλληνικὸ νησὶ στ' ἀρχαῖα χρόνια.

Ἡ Σαμοθράκη συγκεντρώνει σήμερα ὅλες τὶς προϋποθέσεις, γιὰ ν' ἀναπτυχτῇ σ' ἓνα ἀξιόλογο τουριστικὸ κέντρο.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε τὸ χάρτη τῆς Θράκης.

Ἀλεξανδρούπολη

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Τὸ Αἶγαϊο εἶναι κατάσπαρτο ἀπὸ ἐλληνικὰ νησιά.

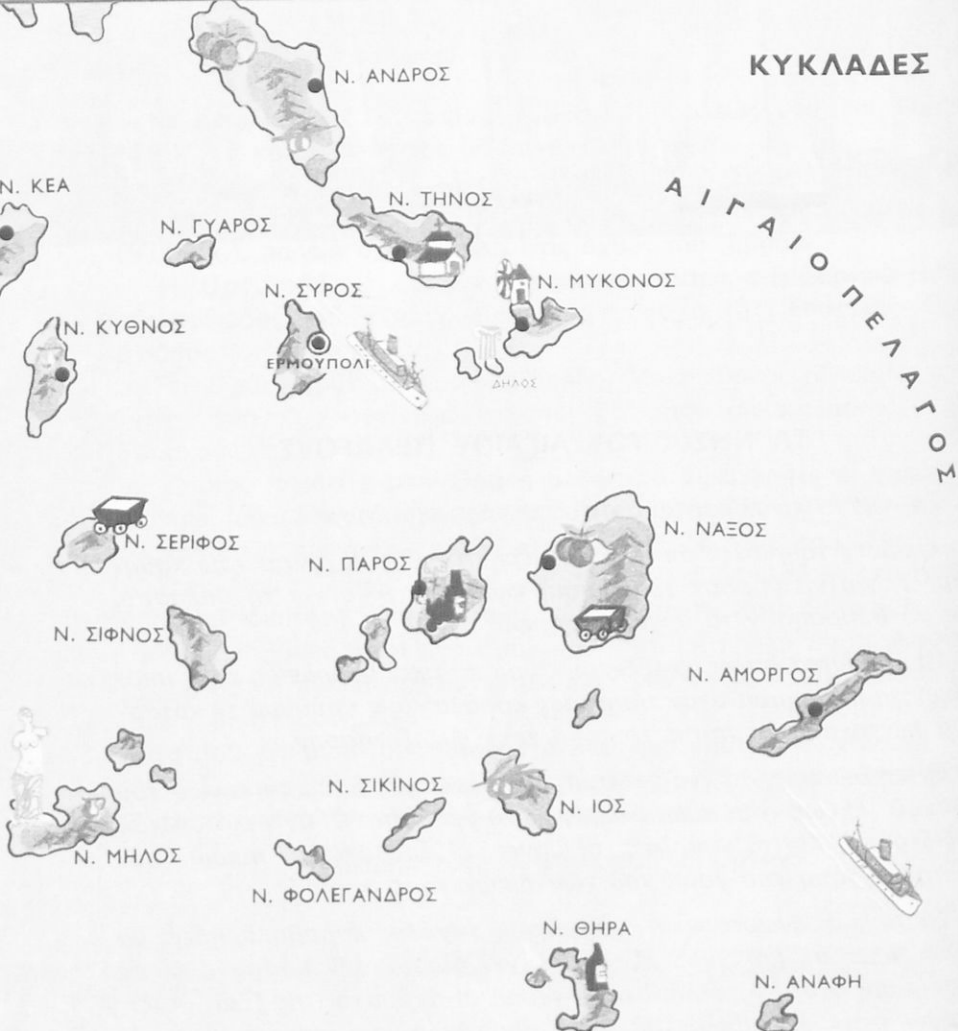
Χιλιάδες τουρίστες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γῆς ἔρχονται ἐδῶ καθημερινά, γιὰ νὰ χαροῦν τὸ λαμπρὸ φῶς, τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα, καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα.

Οἱ νησιῶτες, ἀπλοί, φιλόξενοι, συμπαθητικοὶ ἄνθρωποι, τοὺς ὑποδέχονται πρόσχαρα στὸν τόπο τους καὶ ἀνοίγουν πρόθυμα τὰ κάτασπρα πεντακάθαρα σπιτία τους νὰ τοὺς φιλοξενήσουν.

Οἱ νησιῶτες εἶναι ἕνας κόσμος διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ βουνοῦ. Ἡ ζωὴ τους εἶναι δεμένη μὲ τὴ θάλασσα. Οἱ ἄντρες συνεχῶς ταξιδεύουν. Καὶ οἱ γυναῖκες, οἱ μάνες, οἱ ἀδερφές, τὰ παιδιὰ ζοῦν μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ τῶν δικῶν τους.

Τὰ παιδιὰ ὀνειρεύονται νὰ γίνουν μεγάλοι караβοκύρηδες, νὰ ταξιδέψουν σὲ μακρινές χῶρες, νὰ γνωρίσουν τὸν κόσμο ὅλο, νὰ κερδίσουν πλούτη πολλά. Καὶ οἱ γέροι, οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς, καθισμένοι στὴν ἀκροθαλασσιὰ ρουφοῦν τὴν πίπα τους καὶ μὲ μισόκλειστα μάτια ἀναπολοῦν τὰ περασμένα καὶ διηγοῦνται στὰ παιδιὰ συναρπαστικὲς ἱστορίες ἀπὸ τὰ ταξίδια τους.

Στὶς γιορτὲς καὶ στὰ πανηγύρια, ὅταν τὰ καράβια εἶναι ἀραγμένα στοὺς μώλους καὶ τὸ νησί ἔχῃ χαρά, στήνουν οἱ κάτοικοι χορὸ καὶ τραγουδοῦν νησιώτικα τραγούδια... Μά, ὅταν φτάσῃ ἡ θλιβερὴ εἶδηση γιὰ κάποιο ναυάγιο, τὸ νησί βουβαίνεται καὶ ντύνεται στὰ μαῦρα... Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπλός, πολύπαθος, μὰ πάντα εὐγενικὸς κόσμος τῶν νησιῶν μας.

Γεωφυσική, οικονομική και πολιτική εξέταση

Μιλήσαμε σέ προηγούμενα κεφάλαια για τὰ νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ, γιὰ τὴν Εὐβοία, τὶς Βόρειες Σποράδες, τὴ Θάσο καὶ τὴ Σαμοθράκη. Τὰ ὑπόλοιπα νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους χωρίζονται στοὺς Νομούς:

- 1) Κυκλάδων, 2) Λέσβου, 3) Χίου, 4) Σάμου καὶ 5) Δωδεκανήσου.

Ἡ Παναγία τῆς Τήνου

1. **Κυκλάδες** λέγονται τὰ νησιὰ ποὺ βρίσκονται «κυκλικά» γύρω ἀπὸ τὴ **Δῆλο**. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ **Ἄνδρος**, ἡ **Τήνος**, ἡ **Μύκονος**, ἡ **Νάξος**, ἡ **Πάρος**, ἡ **Ἀμοργός**, ἡ **Ἀνάφη**, ἡ **Ἴος**, ἡ **Σίκινος**, ἡ **Φολέγανδρος**, ἡ **Μῆλος**, ἡ **Σίφνος**, ἡ **Σέριφος**, ἡ **Κύθνος**, ἡ **Κέα**, ἡ **Σύρος**, στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῶν Κυκλάδων, ἡ **Ἑρμούπολη** (16.000 κ.), καὶ ἡ **Θήρα** ἢ **Σαντορίνη**, στὴν ὁποία ὑπάρχει ἐνεργὸ ἠφαίστειο.

“Ὅλα εἶναι ὄρεινὰ νησιὰ καὶ οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις εἶναι πολὺ περιορισμένες. Σὲ πολλὰ μέρη οἱ νησιῶτες προσπαθοῦν μὲ τοίχους νὰ συγκρατήσουν τὸ λιγοστὸ χῶμα στὶς βουνοπλαγιές.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ξηρὸ μεσογειακὸ καὶ οἱ βροχὲς σπανιότατες. Σὲ πολλὰ μέρη δὲν ὑπάρχουν καθόλου πηγές καὶ οἱ νησιῶτες ἀποθηκεύουν τὸ νερὸ τῆς βροχῆς σὲ μεγάλες στέρνες. Σὲ πολλὰ νησιὰ ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις γιὰ τὴν ἀφαλάτωση τοῦ θαλασσινοῦ νεροῦ.

Κύρια **προϊόντα** τῶν νησιῶν εἶναι οἱ ἐλιές, τὰ σύκα, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ σταφύλια. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ κρασιὰ τῆς Σαντορίνης καὶ τῆς Πάρου. Σὲ πολλὰ μέρη καλλιεργοῦνται πολλὰ λαχανικά.

Σαντορίνη

Τὰ κτηνοτροφικά προϊόντα είναι λίγα, ἀλλὰ ἐκλεκτῆς ποιότητος. Νοστιμότατα εἶναι τὰ τυριά τῶν Κυκλάδων.

Ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια ἀπὸ τὶς Κυκλάδες ἐξάγονται πολλὰ ὀρυκτά. Ἀπὸ τὴ Νάξο ἐξάγεται σμύριδα, ἀπὸ τὴν Πάρο τὰ περίφημα κατάλευκα μάρμαρα, ἀπὸ τὴ Θήρα ἡ «θηραϊκὴ γῆ», ἀπὸ τὴ Μῆλο θειάφι καὶ σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Κίμωλο κιμωλία, ἀπὸ τὴ Σέριφο σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Τῆνο ὠραῖα μάρμαρα.

Ἱαματικές πηγές ὑπάρχουν πολλές. Γνωστότερη ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ πηγὴ **Σάριζα** στὴν Ἀνδρο.

Ἡ **βιομηχανία** εἶναι ἀναπτυγμένη στὴ Σύρο, ὅπου ὑπάρχουν ἐργοστάσια καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

Γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ νόστιμα «συριανὰ λουκούμια».

Ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τῆς κυκλαδίτικης **βιοτεχνίας**.

Στὶς Κυκλάδες ζοῦν σήμερα 86.000 ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦς εἶναι ψαράδες καὶ οἱ περισσότεροὶ ναυτικοί.

Ὁ **τουρισμὸς** ἀποτελεῖ σήμερα πηγὴ πλούτου γιὰ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Δῆλος καὶ ἡ γειτονικὴ τῆς Μύκονος μὲ τὰ κατάλευκα σπίτια καὶ τοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους εἶναι τουριστικὰ κέντρα μὲ παγκόσμιο ἐνδιαφέρον.

Ἡ Τῆνος εἶναι τὸ ἱερὸ νησί τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ κάθε χρόνο στὶς 15 Αὐγούστου συγκεντρώνονται χιλιάδες ἄνθρωποι, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης.

Στὴ Μῆλο βρέθηκε τὸ περίφημο ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τ' ὠραιότερο ἄγαλμα τοῦ κόσμου, ποῦ εἶναι τώρα στὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῶν Κυκλάδων εἶναι ἡ **Ἀνδρος** (2.000 κ.), ἡ **Τῆνος** (3.000 κ.), ἡ **Μύκονος** (3.000 κ.), ἡ **Νάξος** (3.000 κ.).

2. Ὁ **Νομὸς Λέσβου** περιλαμβάνει τὰ νησιά **Λέσβο**, **Λῆμνο** καὶ **Ἅγιο Εὐστράτιο**.

Ἡ Λέσβος εἶναι τὸ τρίτο νησί τῆς Ἑλλάδας σ' ἔκταση. Τὸ ἑδαφὸς τῆς εἶναι εὐφορο μὲ μικρὲς πεδινὲς ἐκτάσεις στὰ παράλια καὶ πλούσιες κοιλάδες. Τὰ ψηλότερα βουνά τῆς εἶναι ὁ **Λεπέτυμνος** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**, σκεπασμένα μὲ ὠραῖα δάση.

Στὶς νότιες ἀκτὲς τοῦ νησιοῦ σχηματίζονται οἱ γραφικοὶ κόλποι τῆς **Καλλονῆς** καὶ τῆς **Γέρας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Λέσβου εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ νησί εἶναι ἕνας ἀπέραντος ἐλαιώνας.

Μυτιλήνη

Ἡ Λέσβος παράγει πολλὰς ἐλιές καὶ λάδι, δημητριακὰ, σταφύλια, ὄσπρια, σύκα, λαχανικά, κτηνοτροφικὰ προϊόντα κι ἐξάγει ἀλάτι καὶ ἄλλα ὀρυκτά.

Σ' αὐτὴν ζοῦν 97.000 περίπου ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία, τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία.

Στὴ **Μυτιλήνη** (24.000 κ.), ποὺ εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα φαριῶν καὶ ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Πλωμᾶρι** (5.000 κ.), ὁ **Πολιχνίτος** (4.000 κ.), ἡ **Ἀγιάσος** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρεσσός** (2.000 κ.).

Πλωμᾶρι

Ἀπὸ τ' ἀξιοθέατα τῆς Λέσβου εἶναι καὶ τὸ «ἀπολιθωμένο δάσος», δηλαδὴ ἀπολιθωμένοι κορμοὶ δέντρων, στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ.

Γνωστὲς **ιαματικὲς πηγές** στὴ Λέσβο εἶναι τῆς Θέρμης καὶ τοῦ Πολιχνίτου.

Ἡ Μυτιλήνη ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα.

Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχει καὶ ἡ **Λήμνος**, τὸ ἀρχαῖο νησί τοῦ Ἡφαίστου, στὸ ὁποῖο ζοῦν 18.000 περίπου ἄνθρωποι.

Ἡ Λήμνος εἶναι εὐφορο νησί. Παράγει ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἀρίστης ποιότητος βαμπάκι, δημητριακὰ, σταφύλια, ἀμύγδαλα. Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Μύρινα** ἢ **Κάστρο** (4.000 κ.).

Ὁ **Ἅγιος Εὐστράτιος** εἶναι ἄγονο νησί μὲ λίγους κατοίκους.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Λήμνο βρίσκονται τὰ νησιὰ **Ἰμβρος** καὶ **Τένεδος**, στὰ ὁποῖα ζοῦν Ἕλληνες, ἀλλὰ τὰ κατέχουν οἱ Τούρκοι.

3. Ὁ **Νομὸς Χίου** περιλαμβάνει τὰ νησιὰ **Χίο**, **Ψαρὰ** καὶ **Οἰνοῦσες**, στὰ ὁποῖα ζοῦν 54.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Χίος εἶναι τὸ μυροβόλο νησί τῆς μαστίχας. Λένε πὺς σ' αὐτή, στ' ἀρχαῖα χρόνια, ἔζησε ὁ μέγας ποιητὴς **Ὅμηρος**.

Τὸ βορεινὸ τμῆμα τοῦ νησιοῦ εἶναι ὄρεινὸ μὲ ψηλότερο βουνὸ τὸ **Πελληναῖο**. Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ τὸ ἔδαφος εἶναι ὁμαλὸ. Ἐκεῖ βρίσκονται τὰ ὀνομαστὰ **Μαστιχοχώρια**.

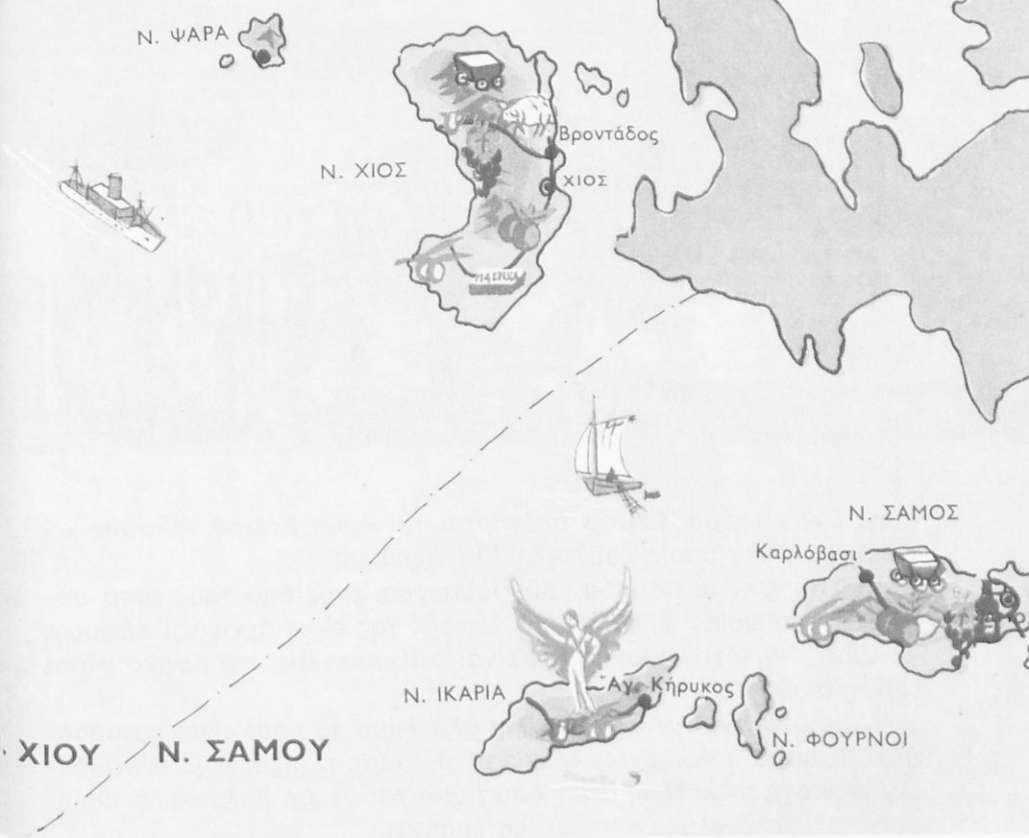
Τὰ μαστιχόδεντρα εἶναι ἓνα εἶδος σχίνου. Ἀμα κεντήσης μὲ μαχαίρι τὸν κορμὸ τους, τὰ δέντρα δακρύζουν καὶ σὲ λίγο τὸ δάκρυ τους πῆζει καὶ γίνεται στερεὸ σὰν διαμάντι. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρωματικὴ χιώτικη μαστίχα, ποὺ μονάχα στὴν νότια Χίο παράγεται.

Ἡ Χίος εἶναι εὐφορο νησί μὲ γλυκὸ μεσογειακὸ κλίμα κι ἐργατικούς κατοίκους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μαστίχα παράγει ἐλιές, ἔσπεριδοειδῆ, ἀμύγδαλα, σταφύλια, δημητριακὰ, κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Πολλοὶ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ εἶναι ψαράδες καὶ ἄλλοι ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Ἀπὸ τὴ Χίο καὶ τὶς Οἰνοῦσες κατὰγονται πολλοὶ ἐφοπλιστές.

Ἀπὸ τὴ Χίο καταγόταν ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρὸς καὶ ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Χίος** (24.000 κ.) καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη ὁ **Βροντάδος** (4.000 κ.).

Ἡ Χίος ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα.

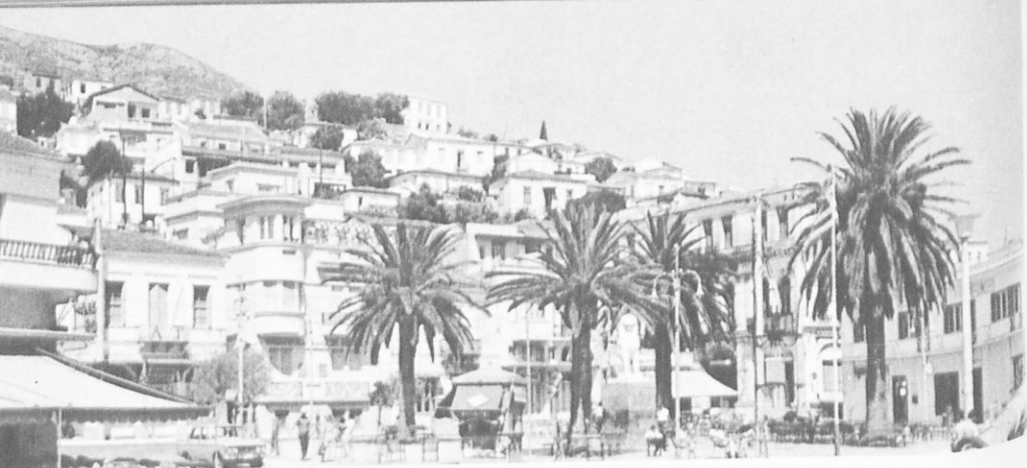
Στα βορειοδυτικά της Χίου βρίσκονται τα **Ψαρά**, ή ένδοξη πατρίδα του Κανάρη.

Οι Ψαριανοί στη Μεγάλη Έπανάσταση του 1821 πρόσφεραν σπουδαίες υπηρεσίες στην πατρίδα.

Οι **Οινοῦσες** είναι 4 μικρά νησάκια ανάμεσα στη Χίο και στην παραλία της Μικρᾶς Ἀσίας. Οι περισσότεροι κάτοικοι είναι ναυτικοί.

Χίος

Σάμος

4. Στὸν Νομὸ Σάμου ὑπάρχουν τὰ νησιά **Σάμος**, **Ίκαρία** καὶ **Φοῦρνοι**, στὰ ὁποῖα ζοῦν 42.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Σάμος εἶναι πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἐφτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὀρεινὸ μ' εὐφορές κοιλάδες. Ψηλότερο βουνό της εἶναι ὁ **Κερκετέας** στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ.

Τὸ **κλίμα** εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ νησί εἶναι καταπράσινο. Παντοῦ ἀπλώνονται ἐλαῖνες, ἀμπέλια, περιβόλια μ' ἐσπεριδοειδῆ καὶ στὰ ψηλότερα μέρη δάση ἀπὸ πεῦκα καὶ βαλανιδιές. Φημισμένα εἶναι τὰ γλυκὰ «σαμιώτικα κρασιά».

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία καὶ τὴ ναυτιλία.

Πρωτεύουσα τῆς Σάμου καὶ ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σάμος** (5.000 κ.), χτισμένη ἀμφιθεατρικὰ στὸν μυχὸ τοῦ κόλπου Βαθέος. Κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Βαθὺ** (2.000 κ.), τὸ **Νέο Καρλόβασι** (4.000 κ.) καὶ ὁ **Μαραθόκαμπος** (2.000 κ.).

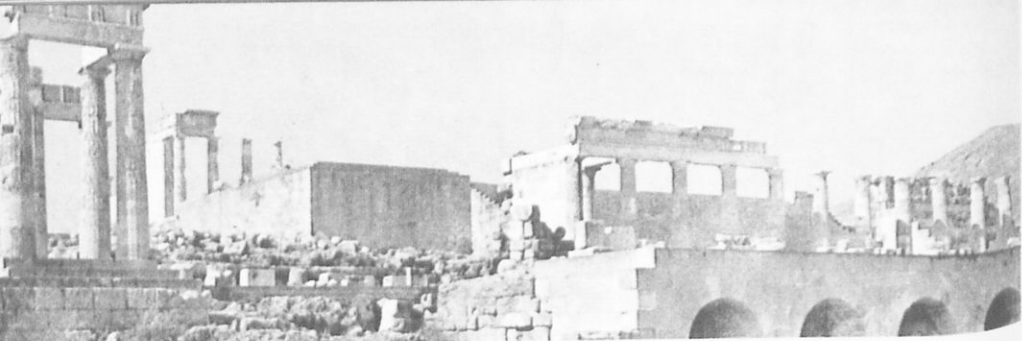
Ἡ **Ίκαρία**, στὴ θάλασσα τῆς ὁποίας στὰ μυθικὰ χρόνια πνίγηκε ὁ Ίκαρος, εἶναι γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἱαματικὲς πηγές της, τὶς ὁποῖες ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοὶ ἀσθενεῖς.

Πρωτεύουσα τῆς Ἰκαρίας, ποὺ ἀποτελεῖ ξεχωριστὴ Ἐπαρχία, εἶναι ὁ **Ἅγιος Κήρυκος** (2.000 κ.).

Ἀνάμεσα στὴ Σάμο καὶ στὴν Ἰκαρία βρίσκονται τὰ μικρὰ νησιά **Φοῦρνοι**.

Ἡ Σάμος ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα.

Λίνδος – αρχαία ακρόπολη

5. Στὸν Νομὸ Δωδεκανήσου ὑπάρχουν τὰ νησιά **Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη, Τήλος, Σύμη, Νίσυρος, Κῶς, Ἄστυπάλεια, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος** καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα, στὰ ὁποῖα ζοῦν 121.000 ἄνθρωποι. Ὅλα σχεδὸν εἶναι νησιά ὄρεινά. Τὸ ψηλότερο βουνὸ βρίσκεται στὴ Ρόδο καὶ λέγεται **Ἀτάβυρος**.

Στὰ μεγάλα νησιά Ρόδο, Κάρπαθο καὶ Κῶ ὑπάρχουν πολλὲς πηγές, ὡραῖα δάση κι εὐφορες κοιλάδες.

Τὸ **κλίμα** εἶναι μεσογειακὸ κι εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τ' ἀμπέλια, τὰ λαχανικά. Σὲ πολλὰ μέρη καλλιεργοῦνται μπανανιές καὶ χουρμαδιές. Παράγονται ἐπίσης δημητριακὰ, ἀρωματικὸ μέλι, μετὰξι, κτηνοτροφικὰ προϊόντα κι ἐξάγονται ὀρυκτά.

Τὰ μικρότερα νησιά εἶναι ξερὰ πετροβούνια καὶ οἱ κάτοικοί τους ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν ἀλιεία καὶ τὴ ναυτιλία. Πολλοὶ Δωδεκανήσιοι μὲ τὰ καϊκια τους ταξιδεύουν στὶς θάλασσες τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μαζεύουν σφουγγάρια.

Στὴ Ρόδο λειτουργοῦν ἀρκετὰ ἐργοστάσια καὶ εἶναι θαυμάσια τὰ προϊόντα τῆς ροδίτικης βιοτεχνίας.

Ὁ **τουρισμὸς** εἶναι σπουδαία πηγὴ πλούτου γιὰ τὰ Δωδεκάνησα.

Ρόδος

Ἡ Ρόδος μὲ τὶς ἀσύγκριτες φυσικὲς ὁμορφίες, τὰ θαυμάσια ξενοδοχεῖα, τ' ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ τὰ παλαιὰ μεγαλοπρεπῆ ἀρχοντικὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τουριστικὰ κέντρα τῆς χώρας μας, στὸ ὁποῖο περνοῦν τὶς διακοπὲς τοὺς χιλιάδες τουρίστες.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ καὶ ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ρόδος** (33.000 κ.) μὲ μεγαλοπρεπῆ κτίρια, ωραίους δρόμους, πολλὰ κέντρα ψυχαγωγίας καὶ ωραίους κήπους. Ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ λιμάνι τῆς Ρόδου ἔχουν μεγάλη κίνηση.

Σ' ὅλο τὸ νησί ὑπάρχουν ωραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καὶ μαγευτικὰ τοπία. Τὰ **Ἀφάντου** (2.000 κ.), ὁ **Ἀρχάγγελος** (3.000 κ.), ἡ **Κρεμαστή** (2.000 κ.), τὰ **Τριάντα** (3.000 κ.) εἶναι οἱ σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ.

Στὴ μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὑψώνεται ἐπιβλητικὴ ἡ ἀρχαία ἀκρόπολη τῆς **Λίνδου** μὲ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς.

Δεύτερο σ' ἔκταση νησὶ τῶν Δωδεκανήσων εἶναι ἡ **Κάρπαθος** καὶ τρίτο ἡ **Κῶς**, ἡ πατρίδα τοῦ Ἱπποκράτη. Ἡ **Κῶς** (9.000 κ.) εἶναι πολὺ ωραία πόλη.

Ἡ **Κάλυμνος**, μὲ πρωτεύουσα τὴν **Κάλυμνο** (13.000 κ.), εἶναι τὸ γνωστὸ νησὶ τῶν σφουγγαράδων καὶ ἡ **Πάτμος**, μὲ τὸ παλαιὸ μοναστήρι καὶ τὸ σπήλαιο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη, εἶναι τὸ ἱερὸ νησὶ τῶν Δωδεκανησιῶν.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις στ' ἄλλα νησιὰ εἶναι ἡ **Ἀγία Μαρίνα** στὴ Λέρο καὶ ἡ **Σύμη** στ' ὁμώνυμο νησί. Ἀνατολικά, κοντὰ στὶς μικρασιατικὲς ἀκτὲς, βρίσκεται τὸ νησάκι **Καστελλόριζο**.

Ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς καὶ ἡ Κάρπαθος ἔχουν καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

- Ἀσκήσεις.**
1. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Ἐνα ἀεροπορικὸ ταξίδι πάνω ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου».
 2. Ποιὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου παρουσιάζουν μεγάλη τουριστικὴ κίνηση;
 3. Ποιὰ ἔχουν ἀεροπορικὴ συγκοινωνία;
 4. Ποιὸ εἶναι τὸ νησὶ τῆς μαστίχας; Ποιὸ τὸ νησὶ τῶν ἀνεμόμυλων; Ποιὸ τὸ νησὶ τοῦ Ἀπόλλωνα; Ποιὸ τὸ νησὶ τῶν σφουγγαράδων;
 5. Γιὰ ποιὰ νησιὰ μιλήσαμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας;

Η ΚΡΗΤΗ

ΚΡΗΤΗ

*‘Απ’ τὸ βαθὺ τὸ πέλαγο σὲ ξαγναντεύω, Κρήτη!
Τοῦ δειλινοῦ τὰ σύννεφα χρυσὸ σοῦ πλέκουν στέμμα
κι ὁ ἥλιος βασιλεύοντας κατὰ τὸν Ψηλορείτη
σμίγει τὸ αἷμα τ’ οὐρανοῦ μὲ τὸ δικό σου αἷμα.*

Π. Νιρβάνας

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ Κρήτη, ἡ λεβεντογέννα καὶ ἡρωικὴ Κρήτη, εἶναι τὸ μεγαλύτερο νησί τῆς χώρας μας.

ΡΙΖΩΜΕΝΗ ἐκεῖ στὴ μέση τοῦ πελάγους, μοιάζει μὲ κάστρο ἀδόουλωτο, στὸ ὁποῖο αἰῶνες οἱ ἀνυπότακτοι Κρητικοὶ παλεύουν, γιὰ νὰ κρατήσουν ἑλληνικὴ τὴν ψυχὴ τοῦ νησιοῦ τους.

Τριγύρω ἡ θάλασσα ἄλλοτε ἀγκαλιάζει ἀπαλὰ τὴν Κρήτη καὶ χαϊδεύει γλυκὰ τὰ γραφικὰ ἀκρογιάλια καὶ τοὺς ἄγριους σκυθρωποὺς κάβους τῆς καὶ ἄλλοτε ἀγριεύει καὶ δέρνει τὶς ἀκτὲς μὲ τὰ πελώρια κύματά της.

Ἡ Κρήτη εἶναι νησί μὲ πολλὰς ἀντιθέσεις. Καὶ φαίνεται αὐτὸ στὴ φύση τῆς καὶ στοὺς ἀνθρώπους τῆς.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὀρεινὸ. Θεόρατα, κακοτράχαλα, γεμάτα ἀπὸ σπηλιές καὶ φαράγγια ὑψώνονται τὰ βουνά της: τὰ **Λευκὰ ὄρη**, ὁ **Ψηλορείτης** ἢ **Ἰδὴ**, ἡ **Δίκτη**, τὰ βουνὰ τῆς **Σητείας**.

Στὰ Λευκὰ ὄρη ὑπάρχει τὸ ἄγριο κι ἐπιβλητικὸ **φαράγγι τῆς Σαμαριᾶς**, μιὰ βαθιὰ χαράδρα, ποὺ τὸ βάθος τῆς ξεπερνάει τὰ 500 μέτρα καὶ τὸ μῆκος τῆς φτάνει τὰ 18 χιλιόμετρα! Τὸ πλάτος τῆς ἀλλοῦ στενεύει ὥς τὰ 3 μέτρα καὶ ἀλλοῦ ἀνοίγει ὥς τὰ 30-40 μέτρα. Μόνο οἱ αἰγαῖροι, τὰ ὄμορφα ἀγριοκάτσικα τῶν κρητικῶν βουνῶν, μποροῦν νὰ σκαρφαλώσουν στὶς πλαγιές του!

Ψηλὰ στὸν Ψηλορείτη, στὸ «**Ἰδαῖον ἄντρον**», ἀνατράφηκε ὁ Δίας μὲ τὸ γάλα τῆς Ἀμάλθειας. Ἄλλη παράδοση λέει πὺς ὁ πατέρας τῶν θεῶν γεννήθηκε στὸ «**Δικταῖον ἄντρον**», σὲ μιὰ σπηλιά τῆς Δίκτης.

Στὰ χαμηλότερα μέρη ἀνοίγονται κοιλάδες καταπράσινες, εὐρύχωρα ὁροπέδια καὶ μικροὶ εὐφοροὶ κάμποι.

Ποτάμια μεγάλα δὲν ὑπάρχουν στὴν Κρήτη. Μόνο χείμαρροι ὀρμητικοὶ κατεβαίνουν ἀπὸ τὶς βουνοπλαγιὲς πρὸς τὴ θάλασσα. Οἱ μεγαλύτεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ **Γεροπόταμος**, ποὺ διαρρέει τὴν πεδιάδα τῆς Μεσαρᾶς, καὶ ὁ **Ἀναποδιάρης** στὰ νότια τοῦ νησιοῦ.

Οἱ ἀκτὲς τῆς Κρήτης στὴ βόρεια παραλία εἶναι ἀρκετὰ ὁμαλὲς καὶ σχηματίζουν κόλπους καὶ λιμάνια. Οἱ κόλποι **Κισσάμου**, **Χανίων**, **Σούδας**, **Ἀλμυροῦ** καὶ **Μεραμβέλλου** εἶναι οἱ σπουδαιότεροι. Θαυμάσια φυσικὰ λιμάνια εἶναι τῆς Σούδας καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Μικρὲς χερσόνησοι καταλήγουν στ' ἀκρωτήρια **Γραμβούσα**, **Σπάθα**, **Ἅγιο Ἰωάννη**, **Σίδερο**.

Στὰ νότια οἱ ἀκτὲς εἶναι ἀπότομες, ἄγριες, ἀπλησίαστες. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ ἀκτὲς τῆς **Μεσαρᾶς** καὶ τῆς **Ἱεράπετρας**.

Στὴν Κρήτη ζοῦν σήμερα 457.000 ἄνθρωποι. Οἱ πὶν πολλοὶ εἶναι ἀγρότες. Ἄλλοι εἶναι ψαράδες καὶ ναυτικοὶ καὶ ἄλλοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριο, τὴ βιοτεχνία ἢ δουλεύουν στὰ λίγα ἐργοστάσια τοῦ νησιοῦ.

Τὰ σπουδαιότερα **προϊόντα** τῆς Κρήτης εἶναι οἱ ἐλιές καὶ τὸ λάδι, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ σταφύλια, τὰ δημητριακὰ, τὰ λαχανικὰ, τὰ κάστανα, τὰ χαρούπια, τ' ἀμύγδαλα, τὸ μέλι. Ἐκλεκτῆς ποιότητος εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ, τὰ κρασιὰ Κισσάμου, τὰ κάστανα. Στὴ νότια κυρίως Κρήτη παράγουν πολλὰ πρῶιμα λαχανικὰ.

Ἀπὸ τὰ ὀρυκτὰ τοῦ νησιοῦ σπουδαιότερο εἶναι ὁ γύψος, ποὺ ἐξάγεται σὲ μεγάλες ποσότητες ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Κρήτη.

Ἡ **βιομηχανία** ἐπεξεργάζεται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ. Ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιοουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, ποτοποιεῖα, ἐργοστάσια χυμῶν φρούτων, κονσερβοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, κλωστοῦφαν-τουργεῖα κ.ἄ.

Ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** ἐξυπηρετεῖται μὲ αὐτοκίνητα, πλοῖα, ἀεροπλάνα. Ἀεροδρόμια ὑπάρχουν στὰ Χανιά καὶ στὸ Ἡράκλειο. Ἕνας μεγάλος αὐτοκινητόδρομος διασχίζει τὴ βόρεια παραλία τοῦ νησιοῦ. Στὸ ἐσωτερικὸ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Στὰ ὄρεινὰ χωριὰ ἀνεβαίνουν μὲ μουλάρια.

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο μὲ τὸ θερμὸ μεσογειακὸ κλίμα ζοῦν καὶ γράφουν ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια τὴν ἱστορίαν τους οἱ Κρητικοί. Εἶναι καὶ

αὐτοὶ σὰν τὸν τόπο τους. Ἄλλοτε φοβεροί, ἀτίθασοι, ἀνυπότακτοι πολεμιστὲς καὶ ἄλλοτε νοικοκυραῖοι φιλήσυχοι, ποὺ στήνουν τὸν χορό, παίζουν τὴ λύρα, τραγουδοῦν τὶς ὁμορφες μαντινάδες τους καὶ πηδοῦν μὲ κέφι στὸν «πεντοζάλη», στὸν «συρτὸ» καὶ στὴ «σούστα».

Ὁ Κρητικὸς ἀγαπᾷ μὲ πάθος τὸ νησί του καὶ μένει πιστὸς στὶς παραδόσεις καὶ στὰ ἔθιμα τῶν προγόνων του.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Κρήτης.

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Κρήτης

Ἡ Κρήτη εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) **Χανίων**, 2) **Ρεθύμνης**, 3) **Ἡρακλείου** καὶ 4) **Λασιθίου**.

1. Ὁ **Νομὸς Χανίων** περιλαμβάνει τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ. Χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Κυδωνίας** μὲ πρωτεύουσα τὰ **Χανιά** (40.000 κ.), β) **Ἀποκορώνου** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Βάμο**, γ) **Κισσάμου** μὲ πρωτεύουσα τὸν **Κίσσαμο** (3.000 κ.), δ) **Σελίνου** μὲ

Κρητικοί

πρωτεύουσα τὸν **Κάντανο** καὶ ε) **Σφακίων** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Χώρα Σφακίων**.

Τὰ Χανιά εἶναι ἡ δεύτερη πόλη τῆς Κρήτης σὲ πληθυσμό. Ἡ παλαιὰ πόλη, τὸ «**Καστέλλι**», χτισμένη ἀπὸ τοὺς Βενετούς, διατηρεῖ τὸ παλαιὸ χρῶμα της. Οἱ νέες συνοικίες ἔχουν καλοὺς δρόμους καὶ ὠραίες οἰκοδομές.

Κοντὰ στὰ Χανιά βρίσκεται τὸ θαυμάσιο φυσικὸ λιμάνι τῆς **Σούδας** (5.000 κ.) καὶ πιὸ πάνω ἡ ὠραία κωμόπολη **Μουρνιές** (3.000 κ.).

Στὸ γραφικὸ **Ἀκρωτήρι** ὑπάρχουν οἱ τάφοι τῶν Βενιζέλων μὲ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας δίπλα τους.

Τὰ **Σφακιά** εἶναι ἡ πιὸ ὀρεινὴ γωνιὰ τῆς Κρήτης. Οἱ Σφακιανοὶ εἶναι γενναῖοι πολεμιστὲς καί, ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, αὐτοὶ ζοῦσαν ἐλεύθεροι στὰ βουνά τους!

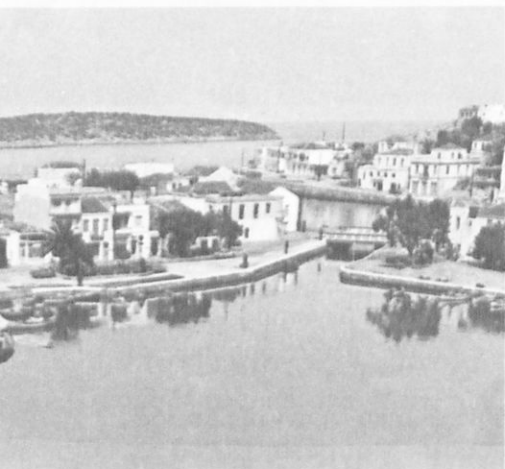
2. Ὁ **Νομὸς Ρεθύμνης** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ρέθυμνο** (15.000 κ.), παλαιὰ πόλη μὲ βενετσιάνικα κάστρα, στενὰ δρομάκια καὶ γραφικὰ σπίτια.

Κοντὰ στὸ **Ρέθυμνο**, στὶς πλαγιὲς τῆς Ἰδης, βρίσκεται τὸ **Ἀρκάδι**. Στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ μοναστήρι στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1866 πολλοὶ γενναῖοι Κρητικοί, ἀφοῦ ἔβαλαν φωτιά στὸ μπαρούτι τῆς ἀποθήκης,

Ἄρκάδι

Ἄγ. Νικόλαος

Ὀροπέδιο Λασιθίου

τινάχτηκαν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μὴν πέσουν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια τῶν Τούρκων!

Ὁ Νομὸς Ρεθύμνης χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Ρεθύμνης** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ρέθυμνο**, β) **Ἀμαρίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ἀμάρι**, γ) **Ἀγίου Βασιλείου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Σπήλιο** καὶ δ) **Μυλοποτάμου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Πέραμα**. Σ' αὐτὴν βρίσκεται καὶ ἡ κωμόπολη **Ἀνώγεια** (3.000 κ.).

3. Ὁ Νομὸς **Ἡρακλείου** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ἡράκλειο** (85.000 κ.), τὴ μεγαλύτερη πόλη καὶ τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Κρήτης. Τὸ **Ἡράκλειο** παλαιότερα ὀνομαζόταν **Χάνδακας** καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους **Κάστρο**.

Σήμερα τὸ **Ἡράκλειο** εἶναι μιὰ ωραία πόλη μὲ παλαιὰ καὶ νέες συνοικίες, μὲ ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ μεγάλη κίνηση. Στὸ θαυμάσιο ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τῆς πόλεως φυλάγονται πολλὰ ἀνεκτίμητα κειμήλια τῆς κρητικῆς ἱστορίας.

Κοντὰ στὸ **Ἡράκλειο** βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς **Κνωσοῦ**, τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Κρήτης. Ἐδῶ καταφτάνουν καθημερινὰ πολλοὶ τουρίστες, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὴν ἐρειπωμένη πόλη τοῦ Μίνωα.

Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ, στὴν πεδιάδα τῆς **Μεσαράς**, σώζονται

έρείπια από δύο αρχαίες πόλεις. Αυτές ήταν ή **Φαιστός** καί ή **Γόρτυνα**.

Ο Νομός Ήρακλείου χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Τεμένους** με πρωτεύουσα τὸ **Ήράκλειο** καί κωμοπόλεις τὴ **Νέα Ἀλικαρνασσὸ** (6.000 κ.) καί τὴς **Ἀρχάνες** (4.000 κ.), β) **Πεδιάδος** με πρωτεύουσα τὸ **Καστέλλι**, γ) **Μαλεβιζίου** με πρωτεύουσα τὸν **Ἅγιο Μύρωνα**, δ) **Πυργιωτίσσης** με πρωτεύουσα τοὺς **Βώρους**, ε) **Καινουργίου** με πρωτεύουσα τὴς **Μοῖρες** (3.000 κ.), στ) **Μονοφαταίου** με πρωτεύουσα τὸν **Πύργο** καί ζ) **Βιάννου** με πρωτεύουσα τὸν **Πεῦκο**.

4. Ὁ Νομός Λασιθίου βρίσκεται στ' ἀνατολικά τῆς Κρήτης. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Ἅγιος Νικόλαος** (5.000 κ.) με ὠραῖο λιμάνι καί γραφικὲς ἀκρογιαλιές ποὺ ἐξελίσσονται σὲ τουριστικὰ κέντρα.

Ὁ Νομός Λασιθίου χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Μιραμπέλλου** με πρωτεύουσα τὸν **Ἅγιο Νικόλαο** καί σπουδαιότερη κωμόπολη τὴ **Νεάπολη** (3.000 κ.), β) **Λασιθίου** με πρωτεύουσα τὸ **Τζερμιάδο**, γ) **Ἱεραπέτρας**, στὰ νότια τοῦ Νομοῦ, με πρωτεύουσα τὴν **Ἱεράπετρα** (8.000 κ.) καί δ) **Σητείας** με πρωτεύουσα τὴ **Σητεία** (6.000 κ.).

Τὸ **Λασιθί** εἶναι ἓνα μικρὸ ὄρο-

Ρέθυμνο

Φαράγγι Σαμαριᾶς

πέδιο ανάμεσα στις κορυφές της Δίκτης με πλούσια χωράφια. Τò νερό για τὸ πότισμα τῶν χωραφιῶν αὐτῶν ἀντλεῖται ἀπὸ πηγὰδια μὲ πολλοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους.

Ἡ περιοχή τῆς Ἱεράπετρας εἶναι τὸ «θερμοκήπιο» τῆς Ἑλλάδας. Στὴν περιοχή της παράγονται πολλὰ πρῶιμα λαχανικά.

Ἡ Κρήτη παρουσιάζει ἀξιόλογη **τουριστικὴ κίνηση** μὲ κυριότερα κέντρα τὴν Κνωσό, τὸ Ἡράκλειο, τὰ Χανιά, τὸν Ἅγιο Νικόλαο, τὴ Φαιστό, τὴ Γόρτυνα.

Ἀσκήσεις. 1. Ζωγράψισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Κρήτης.

2. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Ἕνα ταξίδι στὴν Κρήτη».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ὑψος
1. Χανίων	Χανιά	Ίδη	2.456
2. Ρεθύμνης	Ρέθυμνο	Λευκὰ ὄρη	2.453
3. Ἡρακλείου	Ἡράκλειο	Δίκτη	2.148
4. Λασιθίου	Ἅγιος Νικόλαος	Σητείας	1.476

Προϊόντα: Ἐλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδῆ, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ξηροὶ καρποὶ κλπ.

Κανεῖς δὲν ξέρεῖ ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης. Ἡ ἀρχὴ της χάνεται στὰ βάθη τοῦ χρόνου, ἐκεῖ ποῦ σμίγει ἡ ἱστορία μὲ τὸ μῦθο... Τὰ ἐρειπωμένα παλάτια τοῦ Μίνωα, ὁ μῦθος τοῦ Μινώταυρου καὶ τοῦ Δαίδαλου, οἱ 100 ἀρχαῖες κρητικὲς πόλεις, ποῦ ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, καὶ οἱ ἀνεκτίμητοι παλαιοὶ θησαυροί, ποῦ εἶναι συγκεντρωμένοι σήμερα στὰ μουσεῖα τῆς Κρήτης, μαρτυροῦν τὴν ἀρχαία δόξα της.

Ὅταν κατέβηκαν στὴν Κρήτη οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἀργότερα οἱ Δωριεῖς, τὸ μεγαλεῖο τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἔσβησε γιὰ πάντα. Στὰ κατοπινὰ χρόνια ἡ Κρήτη ἄλλαξε πολλοὺς ἀφέντες. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι προσπάθησαν νὰ κάμουν δικό τους τὸ ἥρωικὸ νησί. Μὰ ἡ Κρήτη ἔμεινε ἑλληνικὴ, γιατί τὰ παιδιὰ της ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια συνήθισαν ν' ἀγαποῦν τὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται τὸ θάνατο.

Κνωσός – έρείπια ανακτόρου

Κνωσός – ο θρόνος του Μίνωα

Κέρκυρα – Ποντικονήσι

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

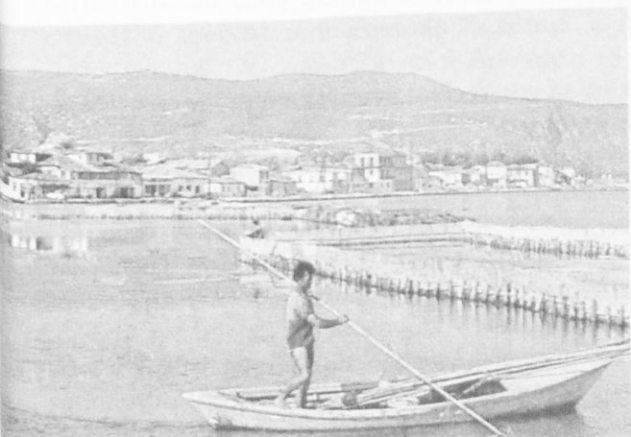
Ἐφτὰ μεγάλα νησιὰ λούζονται στὰ κύματα τοῦ Ἰονίου πελάγους: Ἡ **Κέρκυρα**, οἱ **Παξοί**, ἡ **Λευκάδα**, ἡ **Κεφαλληνία**, ἡ **Ἰθάκη**, ἡ **Ζάκυνθος** καὶ τὰ **Κύθηρα**. Γύρω ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα μικρότερα.

Τόποι καταπράσινοι, παραδεισένιοι, πανέμορφοι σὰν ζωγραφιές! Μαγευτικὰ θέρετρα μὲ γραφικοὺς ὄρμους, ἐλκυστικὲς ἀκρογιαλιές, ὁμορφες πόλεις μὲ δικό τους χρῶμα, μνημεῖα τοῦ παλιοῦ καιροῦ φορτωμένα δόξα καὶ θρύλους.

Οἱ Ἐπτανήσιοι, πολιτισμένοι κι εὐγενικοί, γεμάτοι ἀπὸ ζωὴ καὶ κέφι, παίρνουν τὰ βράδια τὴν κιθάρα τους καὶ τραγουδοῦν γλυκὲς, μελωδικὲς καντάδες. Τὰ Ἐπτάνησα εἶχαν τὴν τύχη νὰ μὴ γνωρίσουν τούρκικη σκλαβιά. Ὅταν ἡ πατρίδα μας ὑποδουλώθηκε στοὺς Τούρκους, τὰ κατεῖχαν οἱ Βενετοί. Ἀργότερα τὰ πῆραν οἱ Γάλλοι, οἱ Ρῶσοι, οἱ Ἀγγλοὶ, ποὺ τὰ κράτησαν ὡς τὰ 1864.

Δ. Σολωμός

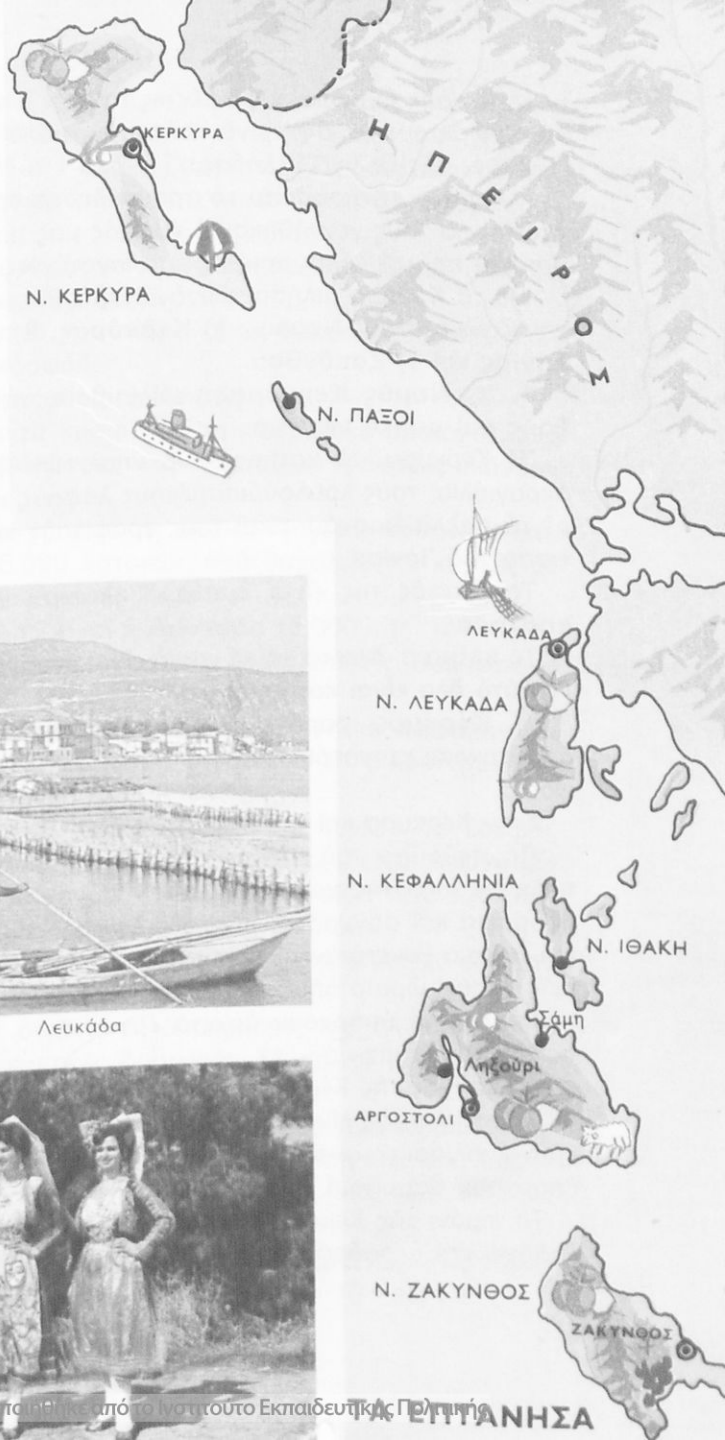

Λευκάδα

Κερκυραίες

Φωτογραφία από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ν. ΖΑΚΥΝΘΟΣ

ΖΑΚΥΝΘΟΣ

ΕΛΛΑΔΑ

Ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἀφέντες τοὺς οἱ Ἑπτανήσιοι ἔμαθαν πολλὰ καὶ γνῶρισαν τὸν σημερινὸ πολιτισμὸ, πολὺ πρὶν τὸν γνωρίσουν οἱ Ἕλληνες τῆς ἄλλης Ἑλλάδας.

Ἀγαποῦν τὴ μουσικὴ, τὸ τραγούδι, τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Στὸν τόπο τοὺς γεννήθηκαν ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποιητὲς καὶ λογοτέχνες.

Γιὰ τὰ Κύθηρα μιλήσαμε στὸν Νομὸ Ἀττικῆς. Τὰ ὑπόλοιπα νησιὰ χωρίζονται στοὺς Νομοὺς: 1) **Κερκύρας**, 2) **Λευκάδος**, 3) **Κεφαλ-ληνίας** καὶ 4) **Ζακύνθου**.

1. **Ὁ Νομὸς Κερκύρας** περιλαμβάνει τὴν **Κέρκυρα**, τοὺς **Παξοὺς** καὶ μερικὰ νησάκια.

Ἡ **Κέρκυρα**, τὸ καταπράσινο νησί τῶν Φαιάκων μὲ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια, τοὺς λουλουδιασμένους λόφους καὶ τὰ κατάφυτα βουνά, μὲ τὰ πολλὰ λιοστάσια καὶ τοὺς γραφικοὺς κόλπους, εἶναι ἡ ἀρχόντισσα τοῦ Ἰονίου.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὁμαλό. Ψηλότερο βουνὸ εἶναι ὁ **Παντοκράτορας**.

Τὸ **κλίμα** σ' ὅλα τὰ Ἰόνια νησιὰ εἶναι μεσογειακὸ μὲ συχνὲς βροχές. Γι' αὐτὸ ὅλα εἶναι καταπράσινα.

Ἡ **Κέρκυρα** παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, σταφύλια, λαχανικά, δημητριακά, κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Οἱ θάλασσές της ἔχουν ἀφθονα ψάρια.

Στὴν **Κέρκυρα** καὶ στοὺς **Παξοὺς** ζοῦν 93.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κέρκυρα** (31.000 κ.), παλαιὰ πόλη μὲ δικό της χρῶμα. Σ' αὐτὴν συναντᾷ κανεῖς παλαιὰ γραφικὰ δρομάκια καὶ σύγχρονες πλατεῖες λεωφόρους, ὠραῖες πολυκατοικίες καὶ παλαιὰ βενετσιάνικα ἀρχοντικά, ἐρειπωμένα κάστρα, μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ὠραῖα δημόσια κτίρια.

Στὴν πόλη ὑπάρχουν ἄρκετὰ ἐργοστάσια, ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, τυπογραφεῖα.

Πολιοῦχος τῆς **Κέρκυρας** εἶναι ὁ Ἅγιος Σπυρίδων.

Ὁ **τουρισμὸς** εἶναι μεγάλη πηγὴ πλούτου γιὰ τὴν **Κέρκυρα**. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται τ' ὠραῖο νησί, στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν θαυμάσια ξενοδοχεῖα καὶ κέντρα ψυχαγωγίας.

Τὸ λιμάνι τῆς **Κέρκυρας** ἔχει μεγάλη κίνηση καὶ κοντὰ στὴν πόλη ὑπάρχει καὶ ἀεροδρόμιο.

Μερικά από τ' αξιοθέατα τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ γραφικὸ **Ποντικο- νήσι**, τὸ **Ἀχίλλειο**, τὸ **Μὸν Ρεπό**, ἡ **Γαρίτσα**, ἡ **Παλαιοκαστρίτσα**.

2. Στὸν **Νομὸ Λευκάδος** ἀνήκουν τὰ νησιά **Λευκάδα**, **Μεγανήσι** καὶ μερικὰ νησάκια.

Ἕνας πολὺ στενὸς πορθμὸς πλάτους 25 περίπου μέτρων χωρίζει τὴ Λευκάδα ἀπὸ τὴς ἀκτὲς τῆς Ἀκαρνανίας.

Ἡ Λευκάδα εἶναι ὄρεινὸ νησί. Ἐχει ὅμως ἀρκετὲς κοιλάδες μ' ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, ἐσπεριδοειδῆ.

Τὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς εἶναι ἡ **Ἑλάτη**.

Τὸ νησί παράγει ἐκλεκτὰ κρασιὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Στὰ ἰχθυοτροφεῖα καὶ στὴς θάλασσες τοῦ νησιοῦ οἱ ψαράδες πιάνουν ἄφθονα ψάρια.

Υπάρχουν ἐπίσης ἀλυκές, ἀπὸ τὴς ὁποῖες ἐξάγεται ἄφθονο ἀλάτι.

Στὴ Λευκάδα ζοῦν 25.000 κάτοικοι, ποὺ ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Λευκάδα** (7.000 κ.).

Στὴ Λευκάδα γεννήθηκαν οἱ ποιητὲς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης καὶ Ἀγγελος Σικελιανός.

3. Ὁ **Νομὸς Κεφαλληνίας** περιλαμβάνει τὰ νησιά **Κεφαλληνία** (**Κεφαλλονιά**), **Ἰθάκη**, **Κάλαμο** καὶ μερικὰ ἄλλα μικρότερα. Στὰ νησιά αὐτὰ ζοῦν 37.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Κεφαλλονιά εἶναι τὸ μεγαλύτερο νησί τοῦ Ἰονίου. Τὸ ἔδαφός τῆς, ὅπως καὶ τὸ ἔδαφος τῆς γειτονικῆς τῆς Ἰθάκης, εἶναι ὄρεινὸ καὶ ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ βαθιὰ στὴ στεριὰ καὶ σχηματίζει πολλοὺς κόλπους καὶ χερσονήσους καὶ στὰ δυὸ νησιά.

Στὸ δυτικὸ τμήμα τῆς Κεφαλλονιάς σχηματίζεται ὁ βαθὺς **κόλπος τοῦ Ἀργοστολίου** καὶ ἡ χερσόνησος **Πάλη**.

Οἱ ἀκτὲς ἀλλοῦ εἶναι ἄγριες καὶ ἀπόκρημνες καὶ ἀλλοῦ ὁμαλές, ἀμμουδερές, μὲ πολλὰ φυσικὲς ὁμορφιές. Σὲ πολλὰ μέρη σχηματίζονται σπήλαια καὶ καταβόθρες.

Ψηλότερο βουνὸ εἶναι ὁ **Αἶνος**, ποὺ σκεπάζεται ἀπὸ ὠραῖα δάση.

Τὸ νησί παράγει ἐκλεκτὰ κρασιά, ἐλιές, σταφύλια, ὄσπρια, δημητριακά. Οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις ὅμως εἶναι λίγες καὶ γι' αὐτὸ πολλοὶ Κεφαλλονῖτες ξενιτεύονται.

Οἱ Κεφαλλονῖτες εἶναι ἐξυπνοί, ἐργατικοί, τολμηροὶ καὶ δραστήριοι ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία.

Ζάκυνθος

Ο Νομός Κεφαλληνίας χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) Κραναίας με πρωτεύουσα τὸ Ἀργοστόλι, β) Πάλης με πρωτεύουσα τὸ Ληξούρι (3.000 κ.), πατρίδα τοῦ ποιητῆ Ἀνδρέα Λασκαράτου, γ) Σάμης με πρωτεύουσα τὴ Σάμη (1.000 κ.) καὶ δ) Ἰθάκης με πρωτεύουσα τὴν Ἰθάκη (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ Ἀργοστόλι (7.000 κ.), μιὰ ὀμορφη μικρὴ πόλη με θαυμάσιο λιμάνι.

Προστάτης τῆς Κεφαλληνίας εἶναι ὁ Ἅγιος Γεράσιμος.

Ἡ Ἰθάκη εἶναι τὸ πασίγνωστο νησὶ τοῦ πολυμήχανου Ὀδυσσέα. Σήμερα σ' αὐτὴ ζοῦν 5.000 περίπου ἄνθρωποι, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ναυτικοί.

Λίγοι ἄνθρωποι ζοῦν στὰ γειτονικὰ νησιὰ Κάλαμο καὶ Καστό.

Ἡ Κεφαλλονιά ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

4. Ὁ Νομός Ζακύνθου. Ἡ Ζάκυνθος, ὀμορφη, γαλήνια, σὰν ἓνα μεγάλο περιβόλι γεμάτο ἀπὸ πολύχρωμα λουλούδια, ἀμπέλια, ἐλαιῶνες κι ἐσπεριδοειδῆ, χαίρεται τὴ γαλανὴ θάλασσα καὶ στολίζει πραγματικά τὴν Ἑλλάδα, ὅπως λένε στὸ τραγούδι τους οἱ γλυκῶφωνοὶ κανταδόροι τοῦ νησιοῦ.

«Λουλουδί τῆς Ἀνατολῆς» ὀνομάζουν τὴ Ζάκυνθο οἱ ξένοι! Ὁ ποιητὴς Σωτῆρης Σκίπης τὴν ἔλεγε «**Μοσχονήσι**»!

Στὴ Ζάκυνθο γεννήθηκε ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμὸς καὶ αὐτὴν ἔχουν πατρίδα ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος καὶ ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος.

Τὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Ζακύνθου εἶναι ὁ **Βραχίονας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς εἶναι μεσογειακό· εἶναι νησιὸ πολὺ εὐφορο. Παράγει σταφύλια, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Στὴ Ζάκυνθο ζοῦν 30.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Ζάκυνθος** (9.000 κ.). Ἡ παλαιὰ πόλη καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς μεγάλους σεισμοὺς τοῦ 1953. Ἡ νέα Ζάκυνθος εἶναι ὡραία πόλη καὶ διατηρεῖ τὸ παλαιό της χρῶμα.

Στὴ μεγάλη πλατεία τοῦ Μώλου ὑψώνεται τὸ μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ πρὸ πέρα ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, τοῦ πολιούχου τῆς Ζακύνθου.

Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη ὑψώνεται ὁ μαγευτικὸς λόφος τοῦ Στράνη. Ἐκεῖ ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τὸν ἐθνικὸ μας ὕμνο.

Ἡ Ζάκυνθος συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ τὴν Ἀθήνα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὰ Ἐπτάνησα.
 2. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Ἐνα ταξίδι μὲ ἀεροπλάνο πάνω ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα».
 3. Ποιὰ Ἰόνια νησιὰ σᾶς θυμίζουν τὸν Ὀδυσσεά;
 4. Ποιὸ εἶναι τὸ πρὸ πυκνοκατοικημένο νησιὸ τοῦ Ἰονίου; Γιατί;
 5. Ποῦ γεννήθηκε ὁ ἐθνικός μας ποιητής; Ποῦ πέθανε;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Προϊόντα
1. Κερκύρας	Κέρκυρα	Ἐλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδῆ, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακὰ, ἀλιευτικὰ κλπ.
2. Λευκάδος	Λευκάδα	
3. Κεφαλληνίας	Ἀργοστόλι	
4. Ζακύνθου	Ζάκυνθος	

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Βουνά	Ύψος	Ποταμοί	Λίμνες	Πεδιάδες
Όλυμπος	2.917	Έβρος	Βεγορίτιδα	Θεσσαλίας
Σμόλικας	2.637	Νέστος	Τριχωνίδα	Θεσσαλονίκης
Βόρας	2.524	Στρυμόνας	Βόλβη	Σερρών
Γράμμος	2.520	Άξιός	Λαγκαδά	Νησιά
Γκιώνα	2.510	Αλιάκμονας	Μικρή Πρέσπα	Κρήτη
Τύμφη	2.497	Πηνειός	Μεγ. Πρέσπα	Εύβοια
Αθαμανικά	2.469	Αχελώος	Καστοριάς	Λέσβος
Παρνασσός	2.457	Αραχθός	Υλίκη	Ρόδος
Ίδη	2.456	Αλφειός	Παμβώτιδα	Χίος
Λευκά ὄρη	2.452	Εὐρώτας	Πετρών	Κεφαλληνία

Μεγάλες πόλεις

Αθήνα-Πειραιάς	2.540.241
Θεσσαλονίκη	557.360
Πάτρα	112.228
Βόλος	80.000
Ηράκλειο	84.710
Λάρισα	72.760
Καβάλα	46.887
Σέρρες	41.091
Χανιά	40.564
Καλαμάτα	40.402

Πληθυσμός

Στερεά Ελλάδα	3.532.318
Πελοπόννησος	986.912
Θεσσαλία	659.913
Ήπειρος	310.334
Μακεδονία	1.890.684
Θράκη	329.582
Κρήτη	456.642
Νησιά Αιγαίου	417.813
Νησιά Ίονίου	184.443

8.768.641

Προϊόντα

Δημητριακά, καπνός, βαμπάκι, ρύζι, ζαχαρότευτλα, ὄσπρια, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, ἐλιές, φρούτα, σταφύλια, σύκα, ἐσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα, μέλι, μετάξι, δασικά, ἀλιευτικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά προϊόντα, ὀρυκτά.

Ίαματικές πηγές

Βουλιαγμένη, Μέθανα, Καλλιθέα (Ρόδου), Αἰδηψός, Καϊάφα, Κυλλήνη, Κουνουπέλι, Ἐλευθερές, Σμόκοβο, Λουτράκι, Κύθνος, Ίκαρία, Νιγρίτα, Καμένα Βοῦρλα, Πλατύστομο, Ὑπάτη, Θερμοπύλες, Λουτρός, Σάριζα, Ξυνό Νερό.

ΣΕΙΣΜΟΙ - ΠΑΛΙΡΡΟΙΑ - ΑΝΕΜΟΙ

Κάποτε τὸ ἔδαφος τραντάζεται ξαφνικὰ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Τότε λέμε πὼς ἔχομε σεισμό. Τοὺς σεισμοὺς τοὺς προκαλοῦν διάφορες αἰτίες, ὅπως ἡ ἐνέργεια ἡφαιστείων, οἱ μετακινήσεις στρωμάτων στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς κ.ἄ.

Οἱ σεισμοὶ προξενοῦν μεγάλες καταστροφές. Στὴν Στ' τάξη θὰ μάθετε τὶς αἰτίες ποὺ τοὺς προκαλοῦν.

Στὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν καταστρεπτικοὶ σεισμοὶ σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας: στὰ Ἑπτάνησα, στὴ Θεσσαλία, στὴν Αἰτωλο-ακαρνανία, στὴν Εὐρυτανία καὶ παλαιότερα στὴν Κόρινθο. Οἱ περιοχὲς στὶς ὁποῖες γίνονται σεισμοὶ λέγονται **σεισμόπληκτες περιοχές**.

Τὸ Κράτος μας καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες βοήθησαν, ὅσο μπορούσαν, τοὺς δυστυχισμένους κατοίκους τῶν περιοχῶν αὐτῶν μὲ πολλοὺς τρόπους. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἐράνους κι ἔστειλαν φάρμακα, ροῦχα, τρόφιμα, χρήματα στοὺς σεισμόπληκτους ἀδερφοὺς τους. Ἐράνους ἔκαμαν στὰ σχολεῖα τους καὶ ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα κι ἔστειλαν δέματα μὲ ροῦχα, τρόφιμα, βιβλία, παιχνίδια καὶ ἄλλα εἶδη στὰ παιδιὰ τῶν σεισμόπληκτων σχολείων.

Ἄς εὐχηθοῦμε παρόμοιες συμφορὲς νὰ μὴν ἔρθουν στὴ χώρα μας.

Παλίρροια. Συχνὰ στὶς ἀκροθαλασσιὲς βλέπομε τὰ νερὰ τῆς θάλασσας ἄλλοτε νὰ φουσκώνουν καὶ ν' ἀπλώνωνται πρὸς τὴ στεριά καὶ ἄλλοτε νὰ κατεβαίνουν, σὰ νὰ λιγοστεύουν. Στὴν πρώτη περίπτωσι ἔχομε **πλημμυρίδα**. Στὴ δεύτερη **ἄμπωτη**. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **παλίρροια**. Σὲ προηγούμενο κεφάλαιο μιλήσαμε γιὰ τὴν παλίρροια ποὺ παρατηρεῖται στὸν πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου.

Οἱ **ἄνεμοι** ἐπηρεάζουν τὸ κλίμα τῆς πατρίδας μας. Ἄλλοι φυσοῦν ἀπὸ τὸ Βορρᾶ καὶ φέρνουν κρύο καὶ χιόνια κι ἄλλοι ἔρχονται ἀπὸ τὸ θερμὸ Νότο καὶ φέρνουν ζέστη. Ὁ πιὸ γνωστὸς νότιος ἄνεμος εἶναι ὁ **Σιρόκος** ἢ **Λίβας**. Τὸ καλοκαίρι στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες φυσοῦν τὰ **μελτέμια**, ποὺ εἶναι ἄνεμοι βόρειοι, πολλὰς φορὲς δυνατοί. Στὰ παραθαλάσσια μέρη φυσοῦν ἡ **θαλάσσια** καὶ ἡ **ἀπόγειος αὔρα**.

Συχνὲς εἶναι ἐπίσης οἱ θύελλες καὶ οἱ καταιγίδες.

Ἀνάλογα μὲ τὴ διεύθυνση ἀπὸ τὴν ὁποία φυσοῦν οἱ ἄνεμοι ἔχουν διάφορα ὀνόματα, ποὺ ἀλλάζουν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ΄ ΤΑΞΕΩΣ

Είσαγωγή στην πατριδογνωσία	Σελίς	8
Είσαγωγή στην πατριδογνωσία τῆς Γ΄ τάξεως	»	27
Τὸ χωριό μας	»	29
Τὰ γειτονικά χωριά	»	43
Ἡ Ἐπαρχία μας	»	49
Ὁ Νομός μας	»	62

Β. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Δ΄ ΤΑΞΕΩΣ

Σύντομη γεωφυσική ἐξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	92
Οἰκονομική ἐξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	96
Πολιτική ἐξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	102
Οἱ φυσικὲς περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας	»	103
Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα	»	106
Ἡ Πελοπόννησος	»	128
Ἡ Θεσσαλία	»	142
Ἡ Ἥπειρος	»	150
Ἡ Μακεδονία	»	160
Ἡ Θράκη	»	191
Τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους	»	195
Ἡ Κρήτη	»	206
Τὰ Ἑπτάνησα	»	214
Σεισμοὶ - Παλίρροια - Ἄνεμοι	»	221

ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΟΙ:

Κ. Χουλιβάτος, Ν. Κοντός, Ί. Ντεκόπουλος, Κ. Ραφαηλίδης, Β. Γουδής, Άφοι
Άσημακόπουλοι, Έμμ. Διακάκης, Ί. Ρέκος, Κλ. Γρηγορούδης, Άλ. Λυκίδης, Κ.
Παπαδόπουλος, Έγκ. «ΔΟΜΗ», Περιοδ. «Μ. ΖΩΗ», ΕΟΤ, ΔΕΗ, ΟΣΕ, ΕΧ, ΔΕΘ.

0020555843

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ' 1975 (V) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 405.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2573/25.4.75

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΑΣΠΙΩΤΗ-ΕΛΚΑ Α.Ε.

οπολήθηκε από το Ινστιτούτο Επιστημονικών Ιατρικών